



## **Et spørgsmål om ære?**

### **Intertekstuelle læsninger af fortællinger om æresrelateret vold**

Liebmann, Louise Lund

*Publication date:*  
2014

*Document version*  
Tidlig version også kaldet pre-print

*Citation for published version (APA):*

Liebmann, L. L. (2014). *Et spørgsmål om ære? Intertekstuelle læsninger af fortællinger om æresrelateret vold*. Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

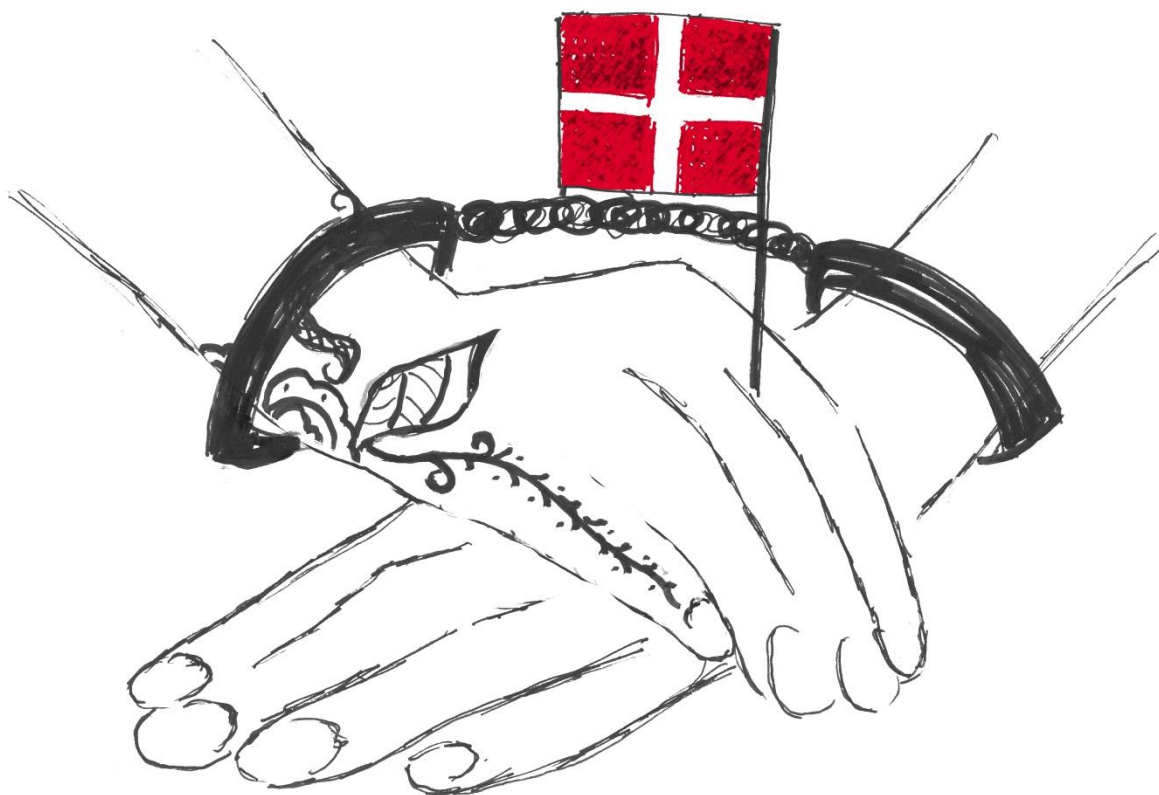


# Ph.d.-afhandling

Louise Lund Liebmann

## ET SPØRGSMÅL OM ÆRE?

INTERTEKSTUELLE LÆSNINGER AF FORTÆLLINGER OM ÆRESRELATERET VOLD



# **Ph.d.-afhandling**

Louise Lund Liebmann

## **ET SPØRGSMÅL OM ÆRE?**

INTERTEKSTUELLE LÆSNINGER AF FORTÆLLINGER OM ÆRESRELATERET VOLD

Institutnavn:	Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier
Forfatter:	Louise Lund Liebmann
Vejleder:	Catharina Raudvere
Afleveret den:	26-08-2014

## INDHOLDSFORTEGNELSE

Et tak.....	6
Prolog: Drabene på Fadime Sahindal og Ghazala Khan .....	8
Kapitel 1: Indledning: Æresrelateret vold .....	11
Introduktion .....	11
Afhandlingens formål .....	14
Den fortalte virkelighed som narrativt materiale.....	16
Argumentation.....	17
Mønsterfortællinger: Narrativ refleksivitet og intertekstualitet.....	19
Perspektiver og relevans: Kvinder og køn.....	19
Struktur .....	21
Kapitel 2: Forskningshistorisk oversigt: Fra ære og vold til æresrelateret vold .....	23
Middelhavsstudiers fokus på ære og skam: Et forskningsfelt etableres .....	23
Kritik af ære/skam-forskningen: Fremhævnning af køn, agens og subjektivitet.....	24
Ære og skam: Populære strømninger.....	26
Vold som begreb: Vold mod kvinder .....	27
Den medicinsk-psykologiske tilgang til vold: Vold som magtesløshed.....	28
Den antropologisk-sociologiske tilgang til vold: Vold som magt .....	29
Forskning i æresrelateret vold og beslægtede temaer.....	30
Forskningsperspektiver på æresrelateret vold: Kultur, køn eller ulighed .....	31
Kulturelt perspektiv: Kultur som distinktion.....	32
Kønsperspektiv: Køn som magt .....	33
Intersektionelle perspektiver: Ulighed som underordning .....	34
Æresrelateret vold i dansk forskning.....	37
Divergerende vægtninger af kultur og vold i relation til køn .....	38
Kapitel 3: At studere fortællinger: Teksten i verden og verden i teksten .....	39
Fortællinger som magtkonceptualiseringer: Genealogi og dekonstruktion .....	39
Magtmanifestationer: Anvendelse af køn og kultur .....	43
Kultur, køn og vold: Tematiske og strukturelle forudsætninger.....	45
Empirikategorisering: Operationalisering af narrativ teori og metode.....	47
Offentlige beretninger: Det intime i det officielle .....	50
Fortrolige narrative møder: Det offentlige og politiske i det intime.....	53
Fortællingers funktion og etablering: Fortolkningssamfund og mønsterfortælling.....	56

Tematikker: Narrative tavsheder og klassifikatoriske udsigeligheder.....	60
Teksten i verden og verden i teksten .....	62
Analysedel I: Offentlige beretninger .....	63
Kapitel 4: Selvbiografiske fremstillinger: Intimisering af ære og vold .....	64
Temaet livshistorie som teksttype: Selvbiografien.....	65
Güvercile og Berkans erindringer.....	66
Tematisering af volden: Forbudt kærlighed, selvstændighedsudvikling og løsrivelse.....	71
Livshistorier: Fortællinger fortalt nedefra? .....	72
'Danske' martyrberetninger: Følelsesmæssig kapacitet .....	73
Beretninger om æresrelateret vold: Intimitet og offentlighed .....	78
Æresrelateret vold: En fortælling om progression og transformation .....	79
Vold og etnicitet som privilegeret talesituation.....	80
Kapitel 5: Journalistiske skildringer: Kulturel afgrænsning i tid og rum .....	83
Danske dagblades nyhedsartikler: Journalistik som teksttype.....	85
Volden er udansk: Kulturel afgrænsning i tid og sted .....	86
Normalisering af volden: De 'andres' vold er særlig farlig .....	92
Livshistorien i journalistikken: Intimisering af volden .....	95
Æresrelateret vold som en majoritetsdansk selvfortælling.....	101
Kapitel 6: Akademiske publikationer: Etnografi som alibi .....	105
Forskningsudgivelser som teksttype.....	106
Fra ære til vold: Ære som motiv til drab .....	107
Kultur og etnicitet som analysemodel: Fra konstruktion til distinktion .....	110
Vold som resultat af æreskultur: <i>Affekt og effekt</i> .....	111
Fra empiri til analyse: Metodiske problemstillinger.....	114
Bærende tematikker og tavse grundantagelser: Migrationens dissonans og kvindelig agens .....	116
En videnskabelig positionering: Etnografi som alibi.....	118
Tilvejebringelse af mønsterfortællingen om æresrelateret vold .....	121
Fadimes historie bærer fortællingen: Konsolidering af en mønsterfortælling.....	122
Delkonklusion I .....	124
Analysedel II: Beretninger genereret ved fortrolige narrative møder.....	127
Kapitel 7: Etnografiske narrativer: Metodiske refleksioner over narrative møder .....	128
Kvindebevægelsen og kvindekrisecentre .....	129
Præsentation af R.E.D.: Rehabiliteringscenter for Etniske unge i Danmark .....	131

Præsentation af Connect: Et frivilligt baseret projekt i Ungdommens Røde Kors .....	134
Frivilligt arbejde som adgangsgangsgiver til R.E.D. og Connect .....	135
Fra frivilligt arbejde til professionelt virke: Magtformationer i feltarbejdet .....	136
Interviewguide: Tilrettelæggelse og tematik .....	140
At studere voldsramte kvinder i kontekst: Overvejelser om magt, rum og afstand.....	141
Deltagerobservation og interview: Sensitivitet og fortrolighed som forskningspræmisser .....	143
Forskningsetik: Sikkerhed, anonymisering og tavshedspligt .....	145
Kapitel 8: Narrativ (be)arbejdning på R.E.D.: Køn, kamp og klasse .....	148
Narrativ (be)arbejdning som institutionel styringspraksis.....	150
R.E.D.: (Med)skaber af en institutionel og rehabiliterende identitet.....	150
Visitationssamtale på R.E.D.: Etablering af målgruppen i praksis.....	153
Undervisning på R.E.D.: Autoritet til forhandling .....	157
Forhandling om synlighed: Marginale positioneringers modsætning .....	158
Kvindernes Internationale Kampdag: Klasse, køn og kamp .....	160
Klasse som narrativ markør .....	164
Fra styring til selvstyring.....	168
Kapitel 9: Mellem frivillighed og tvang: Magtparadokser og dikotomier i Connect.....	170
Mellem frivillighed og tvang: Tilbud og påbud i hjælpeindsatserne.....	172
Connect-projektet: Mentorskab som hjælpeindsats.....	180
Ligeværd, tillid og hierarki: Magtparadokser i mentor/bruger-relationen.....	182
Spejling: Metaforisk modstilling til majoritetsdanskhed.....	185
Mentorskab som majoritetsetnisk styringspraksis.....	186
Metaforiske og sociale grænsemarkører: Kultur og etnicitet som distinktion.....	188
Personificerede forbilleder: En model for og af majoritetsetniske kvinder .....	190
Mentorskab: Forbilledlig etnicitet forpligter .....	191
Institutionelle subjektivitetsforandringer: Selvudvikling som integrationsmiddel.....	194
Kapitel 10: Narrativ dissonans: komplekse selvfortællinger om ære og vold .....	200
Initiering af beretninger om kultur, køn og vold: Tekstmotiver og tematikker .....	201
Æreskulturelle forståelseshorisonter: Tematiseringer af seksualitet, køn og kultur .....	205
Narrative brud: Diskontinuitet, kontekst og meningsskabelse .....	210
Interviewet som institutionel ramme: Selv-orientalisering og danskhed.....	218
Interviewet som meningsskabende, narrativ proces .....	225
Delkonklusion II .....	230

Kapitel 11: Diskussion: Den nationale strategi og epistemiske voldsberetninger.....	233
Fra populærvidenskabeligt fænomen til politisk problem: Æresrelateret vold, en national strategi .....	234
Mønsterfortællingen: Konturer af en epistemisk forståelseshorisont .....	239
Epistemisk fortælling om ære og vold: Fra frigørelse til begrænsning .....	240
Narrativ (be)arbejdning: Marginale eller centrale fortællinger?.....	246
Konklusion .....	249
Mønsterfortællingen om æresrelateret vold: Teksten i verden og verden i teksten .....	252
Samtidige perspektiver: Etnografi som alibi .....	256
Bibliografi.....	259
Bøger, artikler og rapporter .....	259
Materiale fra hjemmesider på internettet.....	288
Interviewmateriale.....	289
Bilag 1: Journalistiske artikler, der udgør kildegrundlaget for analysen i kapitel 5 .....	290
Bilag 2: R.E.D. PowerPoint-præsentation 2009, Temadag, Albertslund .....	297
English summary.....	306
Dansk resumé .....	307

## ET TAK

skal først og fremmest lyde til de kvinder, der modigt har delt deres voldsberetninger med mig og muliggjort afhandlingens studie. Jeres historier vil være med mig for evigt. Kontakt med kvinderne ville imidlertid ikke have været mulig foruden den imødekommenhed og åbenhed, jeg mødte fra personale såvel som ledelse på R.E.D., hvor jeg foretog et vigtigt feltarbejde. Ligeledes skal også den kvindelige bruger og frivillige mentorer inklusive styregruppe i Connect-projektet i Ungdommens Røde Kors have tak for at give mig mulighed for at inddrage Connect i afhandlingens studie. Jeg ved, at I ikke – alle – er enige i min analyse, men jeg håber, at I ved at læse afhandlingen i sin helhed kan komme til at se analysen som en påpegning af samfundsmæssige processer, snarere end som en kritik af jeres arbejde. Uanset hvordan man forstår grundlaget for fortællinger om æresrelateret vold, er der ingen tvivl om, at I hver især arbejder med kvinderne ud fra de bedste intentioner.

I sammenhæng med selve afhandlingsarbejdet vil jeg gerne takke min vejleder, professor Catharina Raudvere, som har fungeret som tro støtte og mentor helt tilbage fra og med min BA-opgave. Tak for tiltro, for overblik og for at være en formidabel og sympatisk tekstlæser, der har læst og genlæst udkast, som senere er blevet til analysekapitler og konklusioner. Jeg er meget taknemmelig over alt, jeg har lært. Tak også til ph.d. Åsa Eldén for ikke alene med sin afhandling *Heder på liv och död* (2003) at inspirere mig til en anden læsning af æresrelateret vold, men også for imødekommenhed og for generøst at have delt viden og fungeret som en uformel (og ulønnet) bi-vejleder og som konstruktiv opponert ved mit præ-forsvar. Jeg håber, at vi kan fortsætte samarbejdet.

Også andre har bidraget til afhandlingens tilblivelse. Her skal mine (tidligere) kollegaer lektor Laura Feldt og ph.d. Signe Engelbreth Larsen have en særlig tak for at læse og kommentere hele afhandlingsmanuskriptet, ph.d. Nadja Ausker skal takkes for konstruktive kommentarer til metodekapitlet, mens adjunkt Birgitte Schepelehn Johansen på et meget tiltrængt tidspunkt i afhandlingens tilblivelsesforløb med sine kommentarer til et analysekapitel gav mig troen tilbage på, at det nok skulle lykkes. Tidligere og nuværende kollegaer på (hedengangne) Afd. For Religionshistorie skal have en stor tak for faglige såvel som ikke-faglige diskussioner og for socialt samvær, der gjorde det muligt at komme igennem afhandlingsarbejdet: Særligt tak til Marie Juul Petersen, Selma B. Gundersen, Iram Asif og Laura Schütze. Tak til jer – og også til Laura, Nadja og Signe – for dejligt selskab.



Tak til de finansierende parter, forskningsalliancen SOCED, samt i denne forbindelse Det Strategiske Forskningsråd. Tak til professor MSO Garbi Schmidt, projektleder for SOCED, for at inddrage mig i forskningsalliancen og til de øvrige SOCED-affilierede for stimulerende seminarer og vedkommende diskussioner. Stor tak til Det Svenske Forskningsinstitut i Istanbul (SRII) for et yderst generøst opholdsstipendium i foråret 2011, som bl.a. muliggjorde mit samarbejde med Åsa, og tak til Løgumkloster Refugium for gavmildt skriveophold i sommeren 2013.

Desuden vil jeg gerne sige tak til min mor, Annie Lund, for den flotte illustration, der pryder afhandlingens forside – og tak også for barnepasning undervejs, også til Jack. Det samme gælder mine svigerforældre, Kaj og Lisbeth. Tak til (øvrige) familie og til venner for at have båret over med mit tiltagende fravær, særligt i løbet af det sidste halve år af skrivearbejdet. Jeg glæder mig til at genoptage mit sociale liv med jer.

Endvidere skal en meget kærlig og varm tak rettes til min kæreste og ph.d.-kollega Casper Jacobsen for analyseskærpende faglige diskussioner, for grundig korrekturlæsning både på dansk og engelsk samt for kyndig teknisk (og meget nødvendig) assistance undervejs. Mest af alt skylder jeg dog Casper taknemmelighed for med sit blide væsen at udfordre mit syn på køn og ved ikke mindst at give mig en søn, der gør det samme (dog minus blidheden!). Casper og Julius, denne afhandling er tilegnet jer.

## PROLOG:

### DRABENE PÅ FADIME SAHINDAL OG GHAZALA KHAN

*Nedenstående skildringer af drabene på henholdsvis Fadime Sahindal og Ghazala Khan samt de begivenheder, der ledte op til drabene, bygger på fremstillinger fra forskellige offentlige beretninger.<sup>1</sup> Skildringerne er således i tråd med de fortællinger, som er omdrejningspunkt for afhandlingens analysedel I, hvorfor de kan problematiseres ud fra de samme kriterier, som lægges til grund der. Fremstillinger af drabene er imidlertid del af samfundsmæssige grundantagelser om ære og vold og følgerig deres udsigelseskontekst, hvilket berøres nærmere i de følgende kapitler. Da der ofte refereres til kvinderne og deres livshistorier, er det imidlertid væsentligt at kende til deres historier og til fremstillingerne af dem. Det er således ud fra disse overvejelser at nærværende prolog skal læses.*

**Fadime Sahindal** blev født i 1975, i Elbistan, Tyrkiet, hvor hun og hendes familie, der er kurdere, stammer fra. Hun kom som 7-årig til Sverige med sin familie og voksede op i Uppsala, hvor hun levede et stille liv og passede sin skolegang og huslige pligter. Senere påbegyndte hun en uddannelse som socialrådgiver. Som voksen forelskede hun sig i svensk-iranske Patrik, og de to indledte et hemmeligholdt kæresteforhold. Familien ønskede, at Fadime skulle giftes med sin fætter fra landsbyen Elbistan, hvorfra familien stammer. Fadime modsatte sig dette ønske og flygtede med sin kæreste, og de to bosatte sig i Östersund. I fire år levede parret med trusler fra faren Rahmi og broren Mesut, men Fadime bevarede en sporadisk og hemmelig kontakt med sin mor og søstre. På dette tidspunkt var hun allerede et kendt ansigt i Sverige, da hun var politisk aktiv for Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund, desuden havde hun i 1998 anlagt retssag mod sin far og bror for de trusler, de havde fremsat mod hende.<sup>2</sup> Fadime holdt løbende foredrag i Sverige for myndigheder og frivilligorganisationer omkring de problemer og trusler, som nogle unge etniske minoritetskvinder møder fra familien, når de ønsker at tilpasse sig majoritetssamfundets normer og levevis. I forbindelse med et seminarium om vold mod kvinder i november 2001 holdt Fadime en tale i Riksdagen om, hvordan hendes familie havde forandret sig, siden de var flyttet til Sverige samt, hvordan hendes mandlige familiemedlemmer overvågede hende grundet hendes 'vestlige' levevis. Fadime fortalte endvidere ved flere lejligheder sin historie til medierne, herunder i tv-programmer, hvor hun berettede om den farlige situation, hun befandt sig i.

---

<sup>1</sup> Skildringerne er baseret på den svenske og danske mediedækning, bøgerne *Bror, hvad er det du gør?* (Buhr & Sønderby 2006), *Ghazala: Et æresdrab i Danmark* (Møller 2006) samt på Unni Wikans bøger *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke* (2006) og *Om ære* (2008).

<sup>2</sup> Både faren og broren blev siden dømt for trusler, og broren blev endvidere dømt for mishandling af Fadime.

D. 21. januar 2002 skød og dræbte Fadimes far Rahmi hende foran hendes mor og søskende i søsteren Songüls lejlighed i Uppsala. I Sverige forårsagede drabet enorm opmærksomhed i offentligheden med hundredtusinder af sympatitilkendegivelser, og domkirken i Uppsala, hvorfra Fadime blev begravet, var fyldt til bristepunktet. Kronprinsesse Victoria og daværende integrationsminister Mona Sahlin deltog, som øvrige prominente gæster, i begravelsen, der blev dækket massivt af svensk presse.<sup>3</sup> Fadimes begravelse blev også markeret i Danmark med fakkeltog på Rådhuspladsen i København.

Songül var den eneste fra familien, der sidenhen vidnede i Uppsala tingsrätt imod sin far. Ved appelretssagen i Svea hovrätt vidnede Fadimes mor til fordel for Rahmi, der (delvist) havde ændret forklaring sammenlignet med det indledende forhør og retssag. Hovrätten idømte imidlertid Rahmi en dom på livstidsfængsel.

**Ghazala Khans** familie stammer fra Punjab i Pakistan og er punjabi.<sup>4</sup> Ghazala Khans far Ghulam Abbas kom til Danmark i 1970 efterfulgt to år senere af sin kone Basir.<sup>5</sup> Ghulam og Basir fik tilsammen syv børn, hvoraf Ghazala og hendes bror Akhtar begge er født i Danmark. Imidlertid voksede de primært op hos bedsteforældrene i Pakistan, men opholdt sig i perioder også her. I 2002 tog Ghazala således fra Pakistan til Danmark. I flyet mod Islamabad mødte hun Emal Khan, der oprindeligt stammer fra Afghanistan og er pashtun. De to holdt efterfølgende kontakt via mail, blev venner og forelskede sig senere. Forholdet blev dog hemmeligholdt, fordi Ghazala frygtede familiens reaktion. Efter mailudvekslinger, telefonopkald og to møder i København var forholdet i efteråret 2004 så seriøst, at Emal ville giftes med Ghazala. Ghazala fortalte derfor sin mor, at hun var forelsket i en mand, hun havde mødt i Danmark.

D. 4. september 2005 var Ghazala i Danmark for at få forlænget sit pakistanske visum. Dagen efter stak Ghazala dog af fra familiens hjem på Amager og mødtes med Emal, og d. 6. september henvendte parret sig til politiet og fortalte dem, at de var på flugt. Politiet kunne dog ikke hjælpe, da der ingen konkrete trusler var. Imens efterlyste familien Ghazala, ligesom Ghazalas far, der opholdt sig i Pakistan, blev kontaktet. Han rejste nogle dage senere til Danmark og indkaldte angiveligt

---

<sup>3</sup> Drabet gav endvidere anledning til debat i medierne, ligesom politikerne fokuserede på drabet og de politiske og juridiske konsekvenser, det måtte medføre.

<sup>4</sup> Mediedækningen samt ovennævnte udgivelser nævner meget lidt om familiens historie, såsom hvorfor og hvordan de i sin tid kom til Danmark.

<sup>5</sup> Ghulam Abbas er vognmand og råder over adskillige taxier, ligesom familien har netværk hos pakistanske taxachauffører. Familien Abbas er velhavende, velkendt og velrespekteret i det pakistanske miljø i København.

straks til familieråd.<sup>6</sup> Herefter blev familiens eftersøgninger af Ghazala Khan intensiveret via deres pakistanske netværk i København.<sup>7</sup> I dagene efter parret forlod Nordvest-kvarteret, blev deres kvindelige udlejer overvåget og truet af familien, og morbrorens kone Parveens telefoniske kontakt med Ghazala fortsatte. De to aftalte til sidst at mødes på en station den efterfølgende dag udenfor København, da Ghazala mente, at det var sikrest at mødes der. Parveen underrettede umiddelbart efter familien om sin aftale med Ghazala, og de iværksatte angiveligt en plan.

D. 23. februar 2006 mødtes Ghazala og Emal med Parveen og hendes lille søn på Ringsted station og gik derefter på restaurant i nærheden. Efter Emal havde fået mistanke om, at de var blevet opdaget, kørte parret i taxa mod Slagelse, hvortil de blev forfulgt af Akhtar. På Slagelse station steg parret ud, og Akhtar løb efter dem. Herefter så adskillige vidner Akhtar skyde både Emal og Ghazala. Emal blev alvorligt såret af et skud i maven, mens 18-årige Ghazala døde af sine skudsår. Akhtar blev senere på dagen anholdt.

D. 27. juni 2006 blev Ghazalas far, Ghulam Abbas, kendt skyldig i manddrab på Ghazala Khan ved at have opfordret til at finde og dræbe datteren og hendes ægtefælle Emal Khan. Han blev idømt livstidsstraf. Samtlige ni tiltalte, heriblandt broren Akhtar Abbas, kendtes skyldige i drab eller medvirken til drab. Akhtar blev således idømt 16 års fængsel, Parveen Khan 14 års fængsel og morbroren Walayat Khan 16 års fængsel.<sup>8</sup> Emal Khan lever i dag under ny identitet.

---

<sup>6</sup> På mødet var i hvert fald Ghazalas bror, Akhtar Abbas, Ghazalas farbror, Ghazalas morbror og morbrorens kone, Parveen Khan til stede, samt tre pakistanske taxachauffører, hvoraf den ene er Ghazalas fætter. Retssagen kunne ikke endegyldigt bevise, at disse mennesker deltog i mødet, men retten fandt det overvejende sandsynligt grundet sagens videre forløb.

<sup>7</sup> Parret henvendte sig d. 20. februar på socialkontoret i Nordvest og fortalte socialrådgivere om flugten, og at de ville giftes. De blev viet d. 21. februar. Parret håbede sandsynligvis, at et ægteskab vil være en formildende omstændighed for familien. Ghazala tog ved vielsen Emals efternavn og skiftede dermed navn fra Ghazala Abbas til Ghazala Khan (Buhr & Sønderby 2006:108). Ghazala var de følgende dage i telefonisk kontakt med flere familiemedlemmer, især med sin tante Parveen, der er gift med Ghazalas morbror.

<sup>8</sup> Derudover blev Ghazalas to andre onkler samt tre pakistanske taxachauffører, der var bekendte til familien, også idømt fængselsstraffe.

## KAPITEL 1:

### INDLEDNING: ÆRESRELATERET VOLD

"Måske kan man sige, at det, der kendetegner familier med æresrelateret vold, er den manglende kommunikation familiemedlemmerne imellem." Omtrent sådan lød svaret på det spørgsmål, jeg stillede de projektansvarlige i det frivilligt baserede Connect-projekt, som jeg selv var engageret i som frivillig mentor fra 2009-2010. Mit spørgsmål blev stillet på et af de månedlige frivillig-møder, hvor vi frivillige diskuterede og blev informeret om – eller 'uddannet' i – forskellige emner i relation til æresrelaterede konflikter. Jeg havde i noget tid undret mig over, hvordan man adskiller såkaldt æresrelateret vold i etniske minoritetsfamilier fra vold i majoritetsdanske familier, når jeg havde lyttet til de andre mentors beretninger om vold mod de etniske minoritetskvinder, der var tilknyttet Connect-projektet som mentees. Svaret gjorde mig ikke klogere. For den manglende kommunikation er netop også kendetegnende for socialt belastede majoritetsetniske familier eller det, man i dele af psykologien kalder "dysfunktionelle" familier (se Allen 2010). I stedet indikerede svaret en manglende definition af eller teoretisering over begrebet æresrelateret vold, som jeg også stødte på i faglitteraturen om æresrelateret vold og i mit senere feltarbejde.

Den manglende teoretisering har imidlertid ikke forhindret hjælpeindsatser i at kategorisere på baggrund af det, der i indsatserne opfattes som årsag til vold, hvilket derfor ikke bare medfører en delvis definition af volden, men også betyder en kategorisering af de mennesker, der knyttes til den: Indsatserne hviler på en grundantagelse om, at æresrelateret vold er en problematik, der relaterer sig til *etniske* minoriteter frem for en problemstilling imellem *kønnene* (Jensen et al. 2006:42). En sådan antagelse præger også forskningshistorien og ikke mindst de implementerede sociale praksisser på området, men for forståelserne rummer problemer i henhold til opfattelsen af kultur, køn og vold.

### Introduktion

Denne ph.d.-afhandling undersøger æresrelateret vold og de hertil relaterede fortællinger, som forskellige individer og instanser i det danske samfund (med)skaber ikke bare i relation til denne kategorisering af vold, men også til køn og kultur. I dette perspektiv zoomer afhandlingen ind på de individer – voldsramte etniske minoritetskvinder – der udgør omdrejningspunktet for en lang række aktørers fortællinger. Afhandlingen fokuserer dermed også på rubriceringen og hierarkiseringen af socialt afvigende identiteter i Danmark. Den er således funderet på teorier omkring sammenhængen

mellem magt og viden og bygger på betragtninger omkring den 'anden', der som konstrueret objekt ofte er udelukket fra at bidrage til de dominerende diskurser i samfundet – fra magt og viden. Mens afhandlingens teoretiske objekt er kategoriseringen af vold, er dens genstandsfelt således voldsramte etniske minoritetskvinder, der kategoriseres som ofre for æresrelateret vold i den offentlige diskurs. Genstandsfeltet består også af dele af det danske civil- og velfærdssamfund samt de fortællinger, der genereres der, ligesom kvindernes beretninger inddrages.<sup>9</sup>

Æresrelateret vold har som tema fyldt meget i den offentlige diskurs i Danmark de seneste godt 10 år, hvilket til dels kan tilskrives drabene på henholdsvis Fadime Sahindal i Sverige i 2002 og Ghazala Khan i Danmark i 2005.<sup>10</sup> Begge drab blev genstand for en massiv mediedækning i hele Skandinavien, og især drabet på Ghazala Khan igangsatte i Danmark en bredere samfundsmæssig debat og øget politisk fokus på integrationsproblemer og vold blandt etniske minoriteter (Bredal 2014:139, 141). Drabet på dansk-irakiske Sonay Mohammad, der blev fundet druknet i Præstø havn i 2002, er også blevet kategoriseret som et æresdrab, idet Sonays far er blevet dømt for drabet på hende. Kategoriseringen er imidlertid først sket i kølvandet på drabet på Fadime og især Ghazala Khan, idet interessen for disse kvinders liv og død, inklusive en fremvoksende problemdefinition omkring æreskultur som årsag til (visse) drab, medførte en overvejende *retrospektiv* kategorisering af Sonays død.

Som reaktion på drabene igangsatte Rigspolitiet i 2006 en optælling og registrering af såkaldt æresrelaterede sager i Danmark. I deres strategi fra 2007 defineres fænomenet ikke, men beskrives som "strafbare forhold, der har forbindelse med kulturelt eller religiøst betingede normer og æresbegreber" (Rigspolitiet 2007:1).<sup>11</sup> Den manglende definition af volden er imidlertid kendetegnende for diverse hjælpeindsatser i samfundet, omend der synes at være konsensus omkring volden som kulturelt betinget, uden at dette dog defineres nærmere. Ligesom i eksemplet fra Connect-projektet ovenfor, er der enighed om, at volden udgør et samfundsmæssigt problem, der skal afhjælpes gennem fokus på bl.a. kulturforskelle. Begrebet er således uden tvivl vægtigt, og det

---

<sup>9</sup> De etniske minoritetskvinder i afhandlingen er blevet rubriceret som æresrelaterede voldsofre, idet de alle har boet på R.E.D. eller har været tilknyttet Connect-projektet, der arbejder med æresrelaterede konflikter. Til modsætning defineres – og kategoriseres – voldsramte etnisk danske kvinder som ofre for 'vold i nære relationer', 'partnervold', 'kærestevold' eller 'mænds vold mod kvinder' m.fl., hvilket *ikke* konnoterer etnicitet, religiøst tilhørsforhold eller kultur som årsag til volden.

<sup>10</sup> At æresrelateret vold i Vesteuropa og USA ikke figurerede i nævneværdig form på den politiske arena før 2001, kan bl.a. ses af Sharon K. Arajis artikel om æresdrab (2000), hvoraf det fremgår, at æresdrab hovedsageligt diskuteres som en ulandsproblematik.

<sup>11</sup> Senere i samme strategi hedder det, at "æresrelaterede forbrydelser" inkluderer "mange forskellige typer af personfarlig kriminalitet" og at "forbrydelserne forekommer ofte i lukkede miljøer med en anden kulturbaggrund end dansk" (Rigspolitiet 2007:3)

har siden drabet på Ghazala Khan ført til initiering af diverse hjælpeprogrammer, som særligt de seneste 3-4 år har været i vækst.

Æresrelateret vold og beslægtede temaer har endvidere fungeret som genstand for en række udbredte journalistiske og selvbiografiske beretninger såvel som forskningsbaserede udgivelser. Disse udgør dele af offentlige beretninger, som denne afhandling vil undersøge. Fremstillingernes rubricering af volden som motiveret af fremmede æreskodekser indebærer imidlertid en kategorisering af de tilknyttede individer og de identitetsformationer, de tilskrives. Kategoriseringen foregår imidlertid også i civil- og velfærdssamfundet, bl.a. på (kvindekrise)centeret Rehabiliteringscenter for Etniske minoritetsunge i Danmark (herfra: R.E.D.) og i frivilligprojektet Connect i Ungdommens Røde Kors (herfra: URK).<sup>12</sup> Begge indsatser repræsenterer dele af det danske civilsamfund, der dog er knyttet til den danske velfærdsstat økonomisk såvel som ideologisk. Disse indsatser producerer også specifikke repræsentationer af volden og kvinderne og udgør således en anden del af diskursen, som ligeledes vil blive undersøgt.<sup>13</sup>

Når kultur, inklusive etnicitet og religion, opfattes som bagvedliggende motiv til volden, implicerer det en opfattelse af specifikke individers manglende agens; det er kulturen fremfor individerne, der indirekte holdes ansvarlig. Kultur som årsag til vold medforstår desuden en voldsopfattelse, hvor volden defineres som en affekt-handling, hvilket genindskriver kultur som den altomsluttende forklaringsmodel. I afhandlingen undersøges følgelig konceptualisering af vold som en (kulturel) affekt-handling. Når kultur implicit defineres som en entydig forklaring på individers (voldelige) handlinger, gøres individerne udelukkende til kulturprodukter uden mulighed for at handle imod kulturen. Samtidig bevirker en sådan kategorial fastlåsning af kulturen også, at kønnene tilskrives en fernis af fastlåste kønspositioneringer prædefineret ud fra den kulturelle struktur.

Helt centralt i afhandlingen står argumentationen for, at fortællingerne om drabene på Fadime og Ghazala m.fl. med tiden er blevet til egentlige mønsterfortællinger (Loseke 2001, 2007), idet jeg undersøger, hvordan beretningernes indeholdte kategorisering fungerer som en implicit målestok for vold og drab mod andre etniske minoritetskvinder (og sommetider minoritetsmænd). Beretningerne indgår således uvægerligt som en del af bredere diskursive opfattelser af

---

<sup>12</sup> Centeret hed tidligere *Rehabiliteringscenter for Etniske minoritetskvinder i Danmark*, men skiftede navn ved åbningen af et partilbud i 2010.

<sup>13</sup> Jeg forstår civilsamfund, som den sfære, der befinder sig mellem stat og marked (Andersen 1994:470). At civilsamfundet adskiller sig fra stat og marked, skal ikke udelukkende forstås som en modsætning mellem konkrete aktører, men som en mere generel kontrast mellem forskellige principper for kollektiv organisering. Hvor statssfæren er tilrettelagt ud fra principper om bureaukrati, hierarki og regulering, og markedet ud fra principper om vareudveksling og konkurrence, er civilsamfundet struktureret omkring organiserings- og foreningsprincipper (Juul Petersen 2004:20).

(æresrelateret) vold og (æres)drab, indlejret i forforståelser af forskellige integrationsproblematikker. Mønsterfortællingerne er således et resultat af en historisk, social og kulturel proces, hvori velkendte drab på navngivne etniske minoritetskvinder har medført, at drabene – og ikke mindst fortællingerne om dem – er kommet til at konstituere en egentlig evalueringsakse for (senere drab og) vold rettet mod visse kvinder. Evalueringsaksen er afgørende i forhold til, hvorvidt volden kan kategoriseres som æresrelateret, men etableringen – og opretholdelsen – af denne fortælling implicerer også spørgsmål omkring, hvordan voldsramte minoritetsetniske kvinder skal hjælpes. Desuden udgør fortællinger almene parametre for troværdighed og anerkendelse på individniveau. Selve kategoriseringsprocessen, som æresrelateret vold indgår i, levnes sjældent opmærksomhed, selvom ethvert socialt fænomen – og problem – er et resultat af den tid og det rum, hvori det er vokset frem. På denne baggrund søger afhandlingen at vise, hvordan ofte udtalte majoritetsdanske normer omkring selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed samt ligestilling mellem kønnene m.fl. ikke alene indvirker på, men også er en del af de parametre, hvorigennem volden – og med den etniske minoriteter – produceres og dermed i sidste ende også evalueres samt, hvilke utilsigtede begrænsninger denne evaluering kan have for kvinderne og samfundet.

### **Afhandlingens formål**

Ovennævnte rubricering af volden som motiveret af æreskodekser indebærer en kontekstualisering af volden i forhold til kvindens og hendes families kultur, religion og etnicitet, hvorfor de identitetsformationer, kvinderne tilskrives, udelukkende fortolkes som udefrakommende æreskultur; (ofte islamisk) religion, mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet og kvindeundertrykkende familie- og samfundsmønstre. Denne afhandling foreslår muliggørelse af en alternativ kontekstualisering af den vold, der i offentligheden beskrives som æresrelateret. Med muliggørelse af en alternativ kontekstualisering mener jeg, at voldsopfattelsen og den selvfortælling, den inkluderer, placeres i en bredere samfundsmæssig kontekst, idet det er et væsentligt argument i afhandlingen, at voldsberetningerne skal læses og analyseres i sammenhæng og ses i forhold til deraf afledte magtstrukturer. Kvindernes voldsopfattelser- og fortællinger skal ikke kun sættes i relation til den umiddelbare kulturelle ramme, der udgør en almindeligt accepteret og standardiseret forklaringsmodel for denne kategorisering af vold, men beretningerne må også forstås ud fra den specifikke tid og det særlige rum, de indgår i; volden – såvel som beretningen om den – har fundet sted i Danmark, og må derfor sættes i relation dertil (Abu-Lughod 2013: 140-141). Beretningernes



umiddelbare nationale, institutionelle og sociale omstændigheder, samt de måder, hvorpå aktørerne agerer i forbindelse med dem, udgør også en del af den narrative kontekst og er derfor også central.

I afhandlingen spørger jeg således mere specifikt:

- Hvordan etableres en fortælling – og kategorisering – af æresrelateret vold i et dialektisk forhold mellem forskellige aktører på forskellige niveauer i det danske samfund?
- Hvordan positionerer voldsramte etniske minoritetskvinder, kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, sig i forhold til en sådan kategorisering, der er indeholdt i den eksisterende fortælling?
- Hvilke – bl.a. utilsigtede – betydninger kan det have for kvinderne og for samfundet?

For at besvare disse spørgsmål undersøger jeg i analysedel I fremstillingerne i offentlige beretninger repræsenteret via selvbiografiske skildringer, journalistiske artikler i danske dagblade samt forskningsbaserede udgivelser om æresrelateret vold i Danmark (og Skandinavien). Mit udvalg af offentlige beretninger består af 90 journalistiske artikler, to selvbiografiske skildringer og to forskningsbaserede udgivelser, der alle er udgivet på dansk og er tilgængelige for offentligheden.<sup>14</sup> I den del af afhandlingen foretager jeg en narrativ analyse, centreret omkring fortællingernes narrative virkemidler med fokus på, hvordan tematikkerne kultur, køn og vold fremstilles. I analysedel II undersøger jeg fremstillingerne af æresrelateret vold i fortællinger genereret ved fortrolige narrative møder; altså i egne interview foretaget med kvindelige beboere på R.E.D. og med en bruger af Connect-projektet samt ved deltagerobservation samme steder. I den del af afhandlingen undersøger jeg de narrative møder gennem den gensidige påvirkning mellem den institutionelle problemopfattelse af volden på den ene side og de voldsramte kvinders positionering til samme på den anden. Jeg ser på, hvordan kvinderne forholder sig til den tilvejebragte definition i forskellige interviewsituationer samt i den konkrete institutionelle kontekst, hvori de befinder sig, og hvori (andre) beretninger udsiges. Derved søger afhandlingen at inddrage forskellige narrative og samfundsmæssige niveauer i studiet af, hvordan æresrelateret vold etableres som voldskategori.

---

<sup>14</sup> Unni Wikans *Om Ære* (2008) er udgivet på norsk, men er medtaget, da den udgør en argumentatorisk videreførelse af bogen *Ære og drab: Fadime – En sag til eftertanke* (2003) samt indeholder et centralt analysekapitel om drabet på Ghazala Khan og retssagen mod hendes familie.

## **Den fortalte virkelighed som narrativt materiale**

I afhandlingen anvendes en genealogisk og dekonstruktivistisk analysestrategi fokuseret på den fortalte virkeligheds tilblivelsesbetingelser og -former. Beretningsanalyser fokuserer på form såvel som indhold, idet både indholdet af det fortalte og den måde, hvorpå indholdet formidles, er en del af analysen (Thagaard 2004:122), ligesom de forhold, hvorunder beretningerne udsiges, medinddrages. Dermed udgør tilgangen endvidere et værktøj til at destabilisere et kulturbegreb, der knytter an til generaliseringer og 'andenliggørelse' (Abu-Lughod 2008:13[1993], 2013:6), og som flittigt benyttes i den ovenfor nævnte diskurs.

For at udføre en narrativ analyse af de voldsramte kvinders fremstilling af volden, er det imidlertid nødvendigt at betragte den som en del af en bredere kontekst. Ved at anskue kvindernes beretninger om vold som fortællinger, er det muligt at forene kvindernes tidligere erfaringer med deres nuværende standpunkter i en større sammenhæng, der belyser identitetsdannelse og dermed agens-forhold. Afhandlingens analytiske tilgang følger således en poststrukturalistisk forskningstradition, der anskuer historier, begivenheder, møder og fortolkninger af vold som narrativt materiale; som tekst (Abu-Lughod 1986, 2008[1993], 2013; Loseke 2001, 2007; Plummer 1995). Narration og narrativitet opfattes i denne tradition som centrale elementer for menneskets sociale strukturering af erfaring, og fortællingerne opfattes overordnet set som en metode til at fortolke, identificere samt give den menneskelige erfarings følelser og oplevelser tidsmæssighed og mening (Savy & Sawyer 2008:89).

Undersøgelsen af, hvordan fortællinger om æresrelateret vold etableres, og hvordan fortællinger om køn og vold i relation til kultur, religion og etnicitet konstrueres i en dialektisk relation til samfundet, kollektivet og kulturen, er udsprunget af en grundlæggende undren over, hvordan nogle voldsproblematikker udskilles som særlige voldskategorier. Jeg er altså interesseret i den måde, hvorpå bestemte handlinger – og handlingernes gestalter i forskellige former for beretninger – objektiveres og derved tænkes at tilbagevirke på subjektet (Foucault 2002 [1975]). Når minoritetsetniske kvinder kategoriseres af majoritetssamfundet som ofre for æresrelateret vold, kan denne klassifikation influere på, hvordan kvinderne tænker om sig selv og den vold, de har været udsat for. Selvstyring er således et centralt udtryk for den proces, hvorigennem individer kan komme til at underlægge sig eksterne beskrivelser af dem selv. Begrebet vedrører de måder, hvorigennem bestemte virkelighedsopfattelser fremstilles som entydigt rigtige og moralske, og som medvirker til at forme særlige subjekter (Nielsen 2008:75). Afhandlingens narrative analyser

trækker således på en række begreber, der udspringer fra post-Foucaultske konceptualiseringer omkring viden, sandhed og magt (1980, 2001[1971], 2006[1976]). Analysebegreber udviklet indenfor *governmentality*-litteraturen er relevante, idet de fokuserer på en række mekanismer som organiserer – og derved styrer – den sociale verden og relationerne imellem de mennesker, der bebor den.<sup>15</sup>

Når jeg har lyttet til de forskellige kvinders voldsberetninger er der to forhold, der har slået mig: For det første at fortællingerne trods deres forskelligheder på centrale punkter forekommer standardiserede, og for det andet at det at tale om sig selv ikke udelukkende er en virkningsfuld måde at tale sammen på, som antropolog Vibeke Steffen (1996) argumenterer for i sin undersøgelse af Anonyme Alkoholikere-medlemmers selvfortællinger. Denne afhandling viser, hvordan selvfortællingerne indgår i en dialektisk relation med offentlige narrativer ved at fremhæve de intertekstuelle fortællelementer i begge materialetyper. Narrativer skal i afhandlingen opfattes som det diskursive udtryk, der er gennemgående træk for de fleste semiotiske objekter. Narrativer refererer i afhandlingen til en 'tekst', hvori aktøren formidler en historie til en modtager via et bestemt medie såsom sproget, billeder, lyd eller en kombination deraf (Bal 2009:5).

På baggrund af ovenstående vil jeg i afhandlingen derfor først belyse, hvordan volden fremstilles i væsentlige dele af den offentlige diskurs for derefter at zoome nærmere ind på de institutionelle kontekster, hvori de fortrolige voldsberetninger er opstået. I forlængelse heraf analyserer jeg de voldsberetninger, jeg selv har bidraget til at generere gennem interview med voldsramte etniske minoritetskvinder.

## **Argumentation**

Som ovenfor nævnt argumenterer afhandlingen for, at konkrete voldsfortolkninger udgør materiale, der kan studeres som fortællinger. Et fokus på fortællinger muliggør ikke alene et studie af menneskets sociale erfaringsstrukturering, men også en analyse af de samfundsmæssige magtstrukturer, fortællingerne indlejres i. Fortællingerne udgør i dette perspektiv konkrete former for magtudvisninger, idet fortællingernes konceptualisering af æresrelateret vold indeholder en implicit kategorisering af den fortalte vold, samt af de mennesker, der relateres til den. Endvidere lægger afhandlingens analysestrategi op til, at beretningerne analyseres for at fremdrage alternative

---

<sup>15</sup> Michel Foucault benyttede oprindeligt termen *governmentality* til at betegne individets selvstyring ("the conduct of conduct") i forelæsninger på Collège de France fra 1977 og frem til sin død. Siden har bl.a. sociologerne Nikolas Rose og Mitchell Dean videreudviklet begrebet, så Foucaults tanker om sammenhængen mellem viden og magt i det moderne samfund bibeholdes, men konkretiseres i form af (selv)styringspraksisser, som de forefindes i liberale demokratier og i relation til national- og velfærdsstaten (se Dean 2006:47).

kontekstualiseringsmuligheder, idet både tiden og rummet er vitale elementer for at forstå voldsberetningerne.

At afhandlingen vil undersøge, hvordan fortællinger om æresrelateret vold etableres, betyder, at analyserne også vil fokusere på, hvordan kvinderne som fortællere positionerer sig i forhold til offentlige og institutionelle fortællinger om æresrelateret vold i deres selvfremstillinger. Afhandlingens undersøgelse fokuserer således på selve historiseringen af kategorien æresrelateret vold, samtidig med at den fremdrager centrale elementer af de magtrelationer og vidensformer, der (med)skaber de kvindelige subjekter, som medvirker til at udsige specifikke voldsberetninger. Historiske, kulturelle og sociale sporinger af intertekstuelle forbindelser i materialet udgør således en væsentlig del af afhandlingens analysetilgang, når der argumenteres for, at æresrelateret vold som kategori, ligesom andre socialt definerede fænomener og problemer, i sidste ende er historisk betinget (Foucault 1980, 2006 [1976]). Det antages med andre ord, at en hvilken som helst beretning – ligesom omdrejningspunktet for beretningen – er indvævet i forskellige samfundsmæssige magtstrukturer, der kommer til udtryk i fortællingens præsens (McAdams 1996[1993]). Afhandlingens fokus på sammenvævningen af det individuelle, sociale, nationale og historiske skal således også ses som en moddiskurs til den gængse fremstilling og kategorisering af æresrelateret vold og dertil knyttede individer. Jeg mener, at en sådan moddiskurs er nødvendig for at fremhæve, at den måde, vi beskriver mennesker og fænomener på i offentligheden, ikke er ligegyldig, men har vidtrækkende konsekvenser, f.eks. for politiske beslutninger og økonomiske bevillinger, der i sidste ende tilbagevirker på de implicerede mennesker og deres selvforståelse og handlemuligheder. Den fortælling, som denne afhandling genererer, er således rettet mod, hvad Lila Abu-Lughod kalder "the politics of representation" (2008:7[1993]), idet der rettes en kritisk opmærksomhed mod både betydningen og konsekvensen af repræsentation. Når afhandlingen undersøger, hvordan voldsramte minoritetsetniske kvinder positionerer sig til en eksisterende fortælling og argumenterer for, at de begrænses af denne fortælling, retter den samtidig en magtkritik imod herskende styringspraksisser i samfundet, idet kritik af repræsentation altid rummer spørgsmål om, hvordan man ellers kan forstå verden (Abu-Lughod 2013:107).

Afhandlingen står i en poststrukturalistisk tradition, der ikke kendetegnes ved at være en videnskabelig position i gængs forstand, men ved at sammenflette en række heterogene, tværdisciplinære og kritiske analysestrategier i forhold til genstandsfeltet, dets betydning og dets sociale organisering (Stormhøj 2003:376). Overordnet trækker afhandlingen således på en

kombination af køns- og intersektionelle perspektiver, som bliver nærmere præsenteret (kapitel 2), i tillæg til et her udarbejdet teorifunderet analyseapparat centreret omkring fortællinger (kapitel 3)<sup>16</sup>

### **Mønsterfortællinger: Narrativ refleksivitet og intertekstualitet**

Fremstillingen af en specifik dansk diskurs i forhold til æresrelateret vold, inklusive offentlige og fortrolige beretninger, medfører imidlertid også en kategorisering i afhandlingens eget materiale. Kategoriseringen indeholder en udtalt rangordning konkretiseret i en specifik rækkefølge, hvor offentlige beretninger i samfundet antages at være mere indflydelsesrige end (de individuelle og) fortrolige beretninger. Selvom man kan argumentere for en sådan rangordning, er det vigtigt at fremhæve, at fortrolige fortællinger også påvirker den institutionelle og nationale kontekst (Loseke 2007; Plummer 1995), hvorfor afhandlingen netop søger at undersøge etableringen af fortællinger om æresrelateret vold i et dialektisk forhold mellem forskellige samfundsmæssige niveauer og med fokus på intertekstuelle fortælleelementer.<sup>17</sup> Imidlertid er ethvert spørgsmål omkring retningen af den narrative påvirkning et udtryk for, at de narrative kategorier opfattes som klart afgrænsede. Hertil bør det bemærkes, at en sådan afgrænsning primært er analytisk, eftersom et intimt fortælleelement kan benyttes af politikere, socialarbejdere og andre borgere, ligesom officielle og politiske elementer, typisk tilknyttet offentlige beretninger, også kan lokaliseres i fortrolige beretninger, koblet til individuelle fortællinger. Når afhandlingen skelner mellem henholdsvis offentlige og fortrolige fortællinger, konkretiseret ved afhandlingens to analytiske dele, sker det for at skabe analytisk klarhed. Opdelingen skal ikke opfattes som en argumentation for, at der alene eksisterer disse to narrative lag, men som et forsøg på at påpege de magtstrukturer, som forskellige fortællinger er dele af og udtryk for.

### **Perspektiver og relevans: Kvinder og køn**

Som ovenfor nævnt, udgør æresrelateret vold i Danmark, samt Vesteuropa i øvrigt, et emne, der i en årrække har fyldt meget i den offentlige diskurs, og begrebet har i Danmark særligt været genstand for en række ikke-forskningsbaserede udgivelser. I rapporten *Indsatser mod æresrelateret vold* (Jensen et al. 2006), udarbejdet af Socialforskningsinstituttet (herfra: SFI) fremhæves det, at der fra

---

<sup>16</sup> Afhandlingen tilslutter sig Seyla Benhabibs opfattelse af agens, som begrebet anvendes i hendes betegnelse *the narrative self* (2002:16). Herved søger hun at betone agens ved at lokalisere det som en pragmatisk orienteret kommunikation mellem mennesker, der muliggør menneskelig intention og refleksivitet, samtidig med at hun deler poststrukturalismens formodning om, at identitet også er diskursivt konstitueret og derfor (kulturelt og historisk) variabelt.

<sup>17</sup> Loseke og Plummer argumenterer for, at fortrolige (og individuelle) beretninger også kan have social gennemslagskraft, f.eks. når de mobiliserer strømninger og sociale bevægelser i samfundet.

flere sider eftersøges en præcisering af æresrelateret vold, som kan anvendes i det sociale arbejde (2006:165). Eksempelvis efterlyses en grænse mellem æresrelateret vold og kønsbaseret vold, herunder hvordan man på kvindekrisecentre afgrænser æresrelateret vold fra andre typer vold. Centralt i afgrænsningsproblematikken står, hvorvidt kultur kan og skal accepteres som motiv for (æresrelateret) vold, og hvordan man kan operere med en definition af æresrelateret vold, der vægter både de kulturelle og universelle elementer (2006:165). Ligeledes efterlyser Social- og Integrationsministeriet i *National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter* forskningsbaseret viden om årsagerne til og omfanget af æresrelaterede konflikter (2012:60). Dertil kommer, at der i forskningen er behov for en formel akademisk analyse af indsatser mod æresrelateret vold, idet meget af forskningen på området er henvendt til forskellige socialarbejdere, der arbejder med etniske minoriteter (se Aamand & Uddin 2007; Loua 2012; Nielsen 2011; Nøhr Larsen 2004). Omend fremvæksten af kategorien æresrelateret vold markerer en humanitær bekymring (Abu-Lughod 2013:112), forbigås en teoretisk diskussion af konsekvenserne ved de forskellige perspektiver ofte, ligesom de respektive aktørers (kulturelle) tilhørsforhold ikke inddrages og diskuteres i forhold til deres indflydelse på det praktiske arbejde med kvinderne eller på de grundantagelser, som alle aktører samgenererer.

Afhandlingens analyse fokuserer eksplicit på kvinder, da de to køns vilkår er forskellige i familien og samfundet, ligesom R.E.D. og Connect (og diverse kvindekrisecentre) arbejder ud fra en opfattelse af, at kønnene skal behandles særskilt.<sup>18</sup> Desuden kan den forskningsbaserede efterlysning af en grænse mellem kønsbaseret vold og æresrelateret vold tages som udtryk for, at der eksisterer empiriske såvel som teoretiske sammenfald mellem disse to 'former' for vold, hvilket kan anskueliggøres netop via fokus på kvinder.

Ved at fremhæve (dele af) det samfund, hvori volden og – og fortællingerne om den – finder sted, foretager afhandlingen en egentlig kulturanalyse. Kulturanalysen fokuserer på konceptualiseringen af en diskursivt udskilt voldsform, og de dertil knyttede subjekter, i det danske majoritetssamfund på et specifikt historisk tidspunkt. Afhandlingen, hvori fortællinger om æresrelateret vold udgør en konkret case på etniske minoriteters mulighedsbetingelser i det danske samfund i årene 2003-2012, fokuserer herved på magtrelationer – hovedsageligt mellem minoritet og majoritet. Derved udgør afhandlingen en metaanalyse af de deraf afledte kategoriseringer samt et tværdisciplinært bidrag til forskningen.

---

<sup>18</sup> I voldsforskningen er der konsensus om, at mænd tegner sig som de primære udøvere af vold mod kvinder (Dobash & Dobash 1998; EIGE 2012; Hearn 1998; Lundgren et al. 2002 [2001]; Sørensen 1994).

## Struktur

Afhandlingen er bygget op omkring tre hoveddele. Nærværende introduktion indleder til studiet af fortællinger om æresrelateret vold i årene 2003-2012 og motiverer afhandlingens undersøgelse inklusive dets fokus på tematikkerne kultur, køn og vold som kategoriseringsmekanismer.

Afhandlingens første del placerer genstandsfeltet og analysen historisk, metodisk og teoretisk. Forskningshistorien i studier af henholdsvis ære og vold belyses i kapitel 2, idet jeg der præsenterer studier, som afhandlingens analyser forholder sig til. Refleksioner over studiet af fortællinger præsenteres i kapitel 3, hvor jeg fremsætter afhandlingens teoretiske afsæt og præsenterer afhandlingens analysestrategi, ligesom kapitlet reflekterer over betydningen af den benyttede tilgang.

Analysedel I er baseret på en undersøgelse af offentlige fortællinger i Danmark. Denne del falder i tre kapitler, hvor jeg undersøger fremstillingerne af æresrelateret vold i forskellige teksttyper. Kapitel 4 analyserer fremstillingerne i selvbiografiske skildringer, mens kapitel 5 fokuserer på repræsentationerne i journalistiske artikler. Kapitel 6 zoomer ind på to betydningsfulde, forskningsbaserede udgivelser om æresrelateret vold i Danmark (og Skandinavien). Denne del af afhandlingen er tænkt som en udvidet indføring i begrebet æresrelateret vold, ligesom kapitlerne fokuserer på, hvordan voldskategorien fremstilles i og anvendes af det majoritetsdanske samfund samt, hvordan begrebet herigennem tilskrives betydning.

Analysedel II fokuserer på æresrelateret vold, som den fremstilles i de fortrolige narrative møder. Denne del af afhandlingen undersøger samlet set, hvordan de voldsramte etniske minoritetskvinder forholder sig til den tilvejebragte definition af æresrelateret vold i forskellige interviewsituationer samt i den konkrete institutionelle kontekst, hvori de befinder sig, og hvori beretningerne udsiges. Analysedelens narrative metode præsenteres i kapitel 7, hvor jeg reflekterer over de forudsætninger, der ligger til grund for denne del af afhandlingen. Kapitel 8 har R.E.D. som omdrejningspunkt og søger at belyse forholdet mellem forskellige narrative niveauer og de identiteter, der knyttes til dem. I dette kapitel analyseres interagerende, sociale teknikker som narrativ (be)arbejdelse, bl.a. i forbindelse med en undervisningssession på R.E.D. Gennem analyse af materiale, genereret via deltagerobservation i Connect-projektet, fokuserer kapitel 9 på, hvilke løsningsmodeller Connect – som en tidsmæssig og ideologisk videreførelse af R.E.D. – tilvejebringer på baggrund af de manifesterede problemdefinitioner. I kapitel 10 undersøger jeg, hvordan beretninger om (æresrelateret) vold etableres i interviewsituationer med R.E.D.-kvinder. Kapitel 11 diskuterer

spørgsmål omkring kvindernes agens og opfattelser af den enstemmighed, som kvindernes stemmer tillægges samt øvrige magt- og dominansforhold i det danske samfund. Desuden diskuterer kapitlet, hvilke begrænsninger kvindernes positioneringer til mønsterfortællingen om æresrelateret vold kan have for kvinderne og for samfundet. I diskussionen inddrages bl.a. *National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter* udgivet af Social- og Integrationsministeriet i 2012.

Afhandlingen afrundes med en konklusion, hvor jeg opsummerer afhandlingens vigtigste analytiske resultater og teoretiske bidrag samt reflekterer over de oprindelige forskningsspørgsmål, der igangsatte afhandlingsarbejdet.



## KAPITEL 2:

### FORSKNINGSHISTORISK OVERSIGT: FRA ÆRE OG VOLD TIL ÆRESRELATERET VOLD

Dette kapitel introducerer de teorier, som afhandlingens analyser trækker på og/eller forholder sig kritisk til. Kapitlet er tænkt som en indføring til væsentlige teorier og kritikker heraf, hvorfor det fungerer mere som et oplæg til en (senere) diskussion af visse tilgange til æresrelateret vold, end som en udtømmende forskningshistorisk behandling. Med udgangspunkt i en tematisk indfaldsvinkel, foretager jeg i denne teoretiske gennemgang to overordnede nedslag i forskningslitteraturen. Nedslagene er baseret på henholdsvis studier af ære og vold mod kvinder, der med forskellig vægtlægning videreføres i forskningsbaserede studier af æresrelateret vold. Eftersom teorierne samtidig kan lokaliseres som tematiske forudsætninger i afhandlingens studerede fortællinger om æresrelateret vold, fordi dele af teorierne er blevet overtaget af mere populære strømninger i samfundet, er det relevant også at inkludere nogle af disse ikke-forskningsbaserede udgivelser i nærværende gennemgang. Til at begynde med præsenteres centrale tilgange i studiet af ære, efterfulgt af en introduktion til hovedtendenser i studiet af vold mod kvinder, hvorefter overordnede tilgange til studiet af æresrelateret vold vil blive introduceret.

#### Middelhavsstudiers fokus på ære og skam: Et forskningsfelt etableres

Studiet af ære som helhed er domineret af antropologiske tilgange, og heri forklares ære via sprog og kulturel praksis især i form af kulturelle regler. Teorierne indenfor dette felt beskæftiger sig typisk med adfærd, samt samfundets regler for opførsel og dets former for social kontrol (Kragh 2010:63). I de tidligste repræsentationer fra 1960'erne og 1970'erne blev en ære/skam-kode konceptualiseret som en del af middelhavsområdets kulturelle 'enhed', og forskellige perspektiver blev benyttet til at redegøre for dens anvendelse, inklusive funktionalistiske studier i landsbyer (Peristiany 1966, 1976; Pitt-Rivers 1966), strukturalistiske studier (Campbell 1966; Delaney 1987, 1991), marxistisk-feministiske studier (Ortner 1978), materialistiske studier (Davis 1977), global-økonomiske studier (se Schneider 1971; Schneider & Schneider 1976) samt psykosociale studier (Gilmore & Gilmore 1979; Gilmore 1987; Giovannini 1987). Fælles for mange af disse analyser af samtidens æresopfattelser, står først og fremmest dobbeltperspektivet i ære/skam-koden, der kom til at udgøre en kernekategori i opfattelsen af samfund i middelhavsområdet (Kragh 2010:69).<sup>19</sup>

---

<sup>19</sup> Imidlertid har en række antropologiske forskere dog vendt opmærksomheden væk fra seksualitet og køn og mod ærens funktion i det offentlige rum (Gilmore 1987; Knudsen 1989), herunder ærens forbindelse til sladder (Asano-Tamanoi 1987).

Overordnet eksisterer der to forklaringsmodeller indenfor ære/skam-koden ud fra, hvordan disse tænkes at regulere sociale forhold i såkaldt oprindelige, landlige samfund i middelhavsområdet. Den første er præget af ressourcetænkning, hvor kvinder udgør den ressource, der sikrer slægtens videreførelse, og som mænd derfor kæmper om (Gilmore 1987:4). Mænds kontrol med den kvindelige seksualitet er her udtryk for ideologiske og politiske magtmidler til kontrollen med samfundets ressourcer (Kragh 2010:85), og ikke overraskende er denne forklaringsmodel typisk for økonomisk og/eller marxistisk inspireret antropologi. Den anden forklaringsmodel er præget af en biologisk tankegang. Her fokuseres på virilitet og styrke som kimen i en oprindelig landlig æreskode, der drejer sig om overlevelse og videreførelse af slægten.

### **Kritik af ære/skam-forskningen: Fremhævnning af køn, agens og subjektivitet**

Det er imidlertid blevet fremført, at et kvindeligt perspektiv på ære underbelyses i de antropologiske middelhavsorienterede studier, når kvinden udelukkende beskrives som genstand for mandens kontrol, begær og stræben. Ære/skam-koden antages således ofte at udgøre et a priori eksisterende element, der kan manipuleres i forskellige konkurrenceprægede kampe mellem mænd. Antropologen Victoria Goddard fremhæver således, at kvinder også har et system til selvevaluering og selvværd, der er relateret til deres bedømmelse af andre (1987:173). Centrale elementer i disse teorier er konkurrence som gruppens modsvar på angreb på dens ressourcer samt kontrol med kvindens seksualitet for at kontrollere ægteskab og dermed adgang til arvegods. Værdisætning af kvindelig jomfruelighed forbindes ofte med samfund med såkaldt overdragende arv – altså samfund, hvor både kvinder og mænd kan arve (1987:168).<sup>20</sup>

Antagelsen af ære og skam blev i 1980'erne desuden anfægtet af den norske antropolog Unni Wikan. Hun kritiserede forskere indenfor ære/skam-koden for ofte at fokusere udelukkende på ære og dermed overgøre ærens betydning (1984:635). Desuden kritiserede hun koblingen for at underkende betydningen af, at skam er et levende begreb i menneskers dagligdag, mens ære for manges vedkommende er fjernt fra hverdagens erfaringer (1984:637).<sup>21</sup> Dermed argumenterede hun for vigtigheden af at fokusere på både kontekst og proces i studiet af ære, bl.a. for at undgå maskulint bias (1984:639). Wikan deltog derved i en omfattende kritik af middelhavsstudierne om, hvorvidt ære og skam egentlig er de samlende kategorier for forestillingen om middelhavsområdets

---

<sup>20</sup> Ære/skam-koden kan således opfattes som et forsvar for faderret og økonomiske interesser (Goddard 1987:168).

<sup>21</sup> Goddard argumenterer i tråd med Wikans synspunkt således for, at begreberne *ære* og *forurening* i Mary Douglas' forstand (1966) er kulturelle forsøg på at udtrykke kvinders rolle som gruppens grænsemarkører og bærere af gruppeidentiteten (1987:190).

kulturelle enhed. Med udgivelsen *Honor* (1994) anfægtede også antropologen Frank H. Stewart Julian Pitt-Rivers hidtil indflydelsesrige anskuelse af ære/skam-koden som et definerende karaktertræk ved middelhavssamfundene – et karaktertræk, der skulle stå i modsætning til de nordiske landes.

Med undtagelse af få studier (Abu-Lughod 1986, 2008[1993]; Baxter 2007; Wikan 1984) må man imidlertid konstatere, at væsentlige dele af den eksisterende forskning i ære ikke udfordrer præmissen om, at ære udelukkende er en maskulin dyd. Trods kvindernes centrale placering i samfundene qua deres seksualitet som afgørende for mændenes ære, reduceres kvinderne i æresstudierne til bipersoner i et maskulint drama, der udelukkende centrerer sig om mænd og maskulinitet (Baxter 2007:742). Indeholdt i disse skildringer findes således implicitte og eksplicitte forudsætninger om maskulin dominans og feminin underkastelse, ligesom nogle studier automatisk antager, at kvinder oplever "æresrelaterede enheder" såsom opdeling af kønnene, tilsøring og arrangerede ægteskaber som kontrollerende og nedværdigende (Bates & Rassam 2001:241).<sup>22</sup>

Antropologen Diane Baxter argumenterer for, at analyser af ære, hvori mænd udelukkende fremstilles som autoriteter, og kvinder som fuldstændigt underlegne, privilegerer bestemte aspekter af *æresideologien*, mens andre helt benægtes (2007:764). Baxter fremhæver imidlertid, at også i de autoritetsstrukturer, æren stammer fra, indvirker på og interagerer med, findes sociale rum, hvori kvinder i varierende grad besidder agens. I tråd med den fremtrædende amerikansk-palæstinensiske antropolog, Lila Abu-Lughod, argumenterer hun således for, at kvinders råde- og handlerum kan lokaliseres indenfor den dynamiske og værdsatte ideologi, som æren udgør for mange mennesker, og som er fyldt af både kompleksitet, usammenhæng, afvigelse og improvisation (Baxter 2007:764).

Social-psykologen Lotte Kraghs doktordisputats *Kampen om anerkendelse, spillet om ære* fra 2010, er et nyere, hjemligt studie, der leverer en tværkulturel analyse af æresopfattelser blandt dansk-tyrkere og etniske danskere. Disputatsen frembringer, udover en nøje gennemgang af ærens kulturhistorie i Vesten, en praksisanalyse, der peger på anerkendelse som aktuelt tema i samtidige

---

<sup>22</sup> Det er endvidere problematisk, at æresteori ikke diskuterer sammenhænge mellem teoriudvikling i middelhavsstudierne og de sociale videnskaber generelt, heriblandt den antropologiske tilgang (Kragh 2010:82). Således er den betydningsfulde *Writing Culture*-debat fra 1990'erne stort set fraværende indenfor feltet af æresteori (med undtagelse af Abu-Lughod 2008[1993]). Det samme gælder for nyere kønsforskning, idet konstitueringen af køn og kønnede relationer ikke diskuteres. I stedet forudsættes kønnene alene at være biologisk og seksuelt relateret. Sidstnævnte er særdeles bemærkelsesværdigt, idet teori om ære ofte har seksualitet og forholdet mellem kønnene som omdrejningspunkt. Endvidere har teori om globaliseringsprocesser ikke fået tilvejebragt feltet, hvilket kan skyldes tendensen til at fokusere på smågrupper i landlige samfund (Goddard 1994:60).

æresopfattelser i dagens Danmark. Studiet, der bl.a. baserer sig på Bourdieus felt- og praksisteori (Bourdieu 1997[1972], 1998[1979], 1999[1991]), samt anerkendelsesteori fra Axel Honneth (2006[1992]), peger dels på eksistensen af begge kvindegrupper selvstændige ære, og dels på ære som en komponent i hverdagslivets meningsproduktion, der kan tilpasses samfundet og anvendes strategisk – ikke mindst af kvinderne selv (2010:295). Derved argumenterer Kragh for, at de senere års studier af ære fokuserer for meget på, hvad ære var, i stedet for at belyse, hvad ære blev til i det moderne samfunds institutioner, og hvad ære er ved at blive til i mødet med det "hypermoderne" samfunds krav (2010:108).

### **Ære og skam: Populære strømninger**

Også samfundsfaglige områder udenfor antropologien har siden 1960'erne tilegnet sig ære/skam-koden, men dog ikke i samme grad kritikken deraf (Kragh 2010:64). Det gælder også en række udgivelser udenfor forskningsverdenen, hvor æreskodens tilstedeværelse også er blevet indoptaget (Khader 1996; Khouri 2003; Muller 2001; Souad 2004).

For en dansk kontekst er Naser Khaders *Ære og Skam: Det islamiske familie- og livsmønster i Danmark og Mellemøsten* (1996) af særlig relevans.<sup>23</sup> Et centralt begreb i Khaders æres-udlægning er den kvindelige "sex-ære", som han beskriver som en form for indre seksuel familieære, som udelukkende repræsenteres af kvinderne på hele familiens eller slægtens vegne (Wikan 2003:67). Bogen har siden udgivelsen opnået stor omtale i offentligheden og har været inddraget som undervisningsmateriale i religionsfaget i gymnasiet (se Østergaard 2006:94, 100-107). Samtidig er den ofte blevet anvendt af andre, der skriver om etniske minoriteter, heriblandt af minister Manu Sareen (R), der har en fortid som integrationskonsulent (Sareen 2003:67) såvel som af antropologen Unni Wikan (2003:75, 2008:16).<sup>24</sup> Khaders bog er dog kontroversiel, idet han i bogens 1. udgave betingelsesløst kæder ære og skam sammen med islam (1996:13,16,79), hvilket modificeres i 2. og 3. udgaverne.

---

<sup>23</sup> Khader kom som 11-årig med sine forældre til Danmark fra Syrien i 1974. Khader, der er cand.polit., har en baggrund som MF for Det Radikale Venstre og sidenhen for Det Konservative Folkeparti, hvorimellem han også var med til at stifte partiet Ny Alliance. I dag arbejder Khader bl.a. som radiovært, debattør og analytiker ved Hudson Institutet i Washington – alle med Mellemøsten og/eller muslimer som omdrejningspunkt. Khader har ofte fremstillet sig selv som kulturmuslim og deltaget aktivt i debatter omkring integrationsspørgsmål.

<sup>24</sup> Khader søgte med bogen at afmystificere muslimers levemåde og give læseren baggrundsviden om muslimske indvandreres og flygtninges religion, normer og livsværdier (1996:12). Khader trækker på "(...) egne private erfaringer" (1996:13) og på praktiske erfaringer som tolk, foredragsholder og underviser (1996:13).

Efter at have foretaget væsentlige nedslag i forskningslitteraturen om ære/skam-koden, hvoraf det i forbindelse med kritikker heraf fremkom, at kvinder mange gange forudsættes at udgøre objekter (for mænd), vender kapitlet nu blikket mod vold mod kvinder.

### **Vold som begreb: Vold mod kvinder**

I nærværende sammenhæng er det vigtigt at fremhæve, at vold ikke er en given kategori, idet volden historisk, kulturelt, kønnet o.a. kan defineres forskelligt. Der ligger således altid en konstruktion bag de kontekstbaserede opfattelser af vold, vi gør os, hvilke imidlertid ændrer sig over tid og sted (Foucault 1980).<sup>25</sup> Vold mod kvinder kom imidlertid først for alvor på dagsordenen i Europa og USA i begyndelsen af 1970'erne som en del af kvindebevægelsens opståen. Før kvindebevægelsen var vold i familien omfattet af forestillinger om familiens privatsfære, hvilket betød, at volden i vid udstrækning unddrog sig samfundsmæssig indblanding og dermed ikke blev anerkendt som vold (Fried 2003:89, Loseke 1992). Derved blev volden taget langt mindre alvorligt end vold i det offentlige rum. Fra slutningen af 1980'erne arbejdede kvindebevægelsen på at få vold mod kvinder anerkendt som en krænkelse af menneskerettighederne, og det er i vid udstrækning lykkedes (Kelly 2005, Merry 2003, 2009). I dag anerkender FN vold mod kvinder som enhver handling, der vil forårsage fysisk, psykisk eller seksuel skade på kvinder.<sup>26</sup> Denne brede voldsforståelse lægger op til en strukturel forståelse af volden, idet den defineres som *kønsbaseret*. Det betyder på den ene side, at voldsopfattelsen forudsætter en kønsulighed og på den anden side, at volden sættes i relation til både ofrenes og udøvernes kønnede identiteter såvel som indbyrdes relationer (Danneskiold-Samsøe 2011:29). Det viser samtidig, hvordan volden er blevet anerkendt som et globalt fænomen, der rammer kvinder på tværs af diverse kulturer, samfund, sociale og økonomiske forhold.

Ligesom der eksisterer en række betegnelser for det, der i afhandlingen vil blive betegnet 'vold mod kvinder', findes der også mange forskellige tilgange til studiet af denne kategori af vold, som dog overordnet kan opdeles i to hovedtendenser: Den medicinsk-psykologiske og den antropologisk-sociologiske (Danneskiold et al. 2011; Wagner Sørensen 1994). Den første anser, groft skitseret, vold som en umiddelbar effekthandling og har fokus på voldshandlingen som et resultat af

---

<sup>25</sup> Vold kan defineres som særlige handlinger og erfaringer, der udkrystalliseres og kategoriseres som illegitime eller uretmæssige dominanshandling (Riches 1986, Sandmo 1999:19), hvilket jeg vender tilbage til (kapitel 3).

<sup>26</sup> Se *UN Declaration of the Elimination of Violence against Women*, tiltrådt ved FN's generalforsamling i december 1993, <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (tilgået 27-01-2014).

magtesløshed. Den anden har fokus på magt og (m)uligheder kønnene imellem og er derfor umiddelbart forenelig med et feministisk perspektiv. Følgende redegør jeg for de to tilgange, herunder deres respektive analytiske forudsætninger.

### **Den medicinsk-psykologiske tilgang til vold: Vold som magtesløshed**

Den medicinsk-psykologiske tilgang har i varierende grad rod i udviklingspsykologien, psykiatrien og i socialiseringsteori, hvilket afspejles i, at voldsudøveren anses for at have en særlig psykologisk profil og adfærd, indlært i barndommen, som medfører, at han typisk vil reagere voldeligt i konfliktsituationer. Ifølge denne tilgang var volden et middel, en forløsning, hans forældre selv tyede til, og voldsudøveren har typisk selv været udsat for vold i barndomshjemmet (Hensen & Petersen 2004) eller haft andre tidlige, traumatiske oplevelser, hvor han følte sig afmægtig (Isdal 2000:109ff).

I denne tilgang er det egentlig afmagt, der foranlediger volden, der følgelig ses som et forsøg på at håndtere denne afmagtsfølelse; voldsudøveren reagerer umiddelbart på baggrund af en begivenhedsfremkaldt følelse, hvorfor udøveren ikke forudsættes at være i fuld kontrol over sin handling. Tilgangen er i princippet repræsentativ for positive såvel som negative følelser, idet alle slags følelser antages at resultere i handlinger. Dog er der indenfor denne tilgang en tendens til, at negative eller problematiske følelser, såsom afmagt eller jalousi, anses som de mest kraftfulde, hvorved det forventes, at disse følelser før eller siden må manifestere sig i handling (Wagner Sørensen 1994:67).

På baggrund af den skitserede begivenhedsrække kan man imidlertid indvende, at voldsudøveren gøres til et offer for udefrakommende begivenheder og deraf fremprovokerede følelser, idet udøveren opfattes som følelsesmæssigt presset til at handle. Følgelig kan det indvendes, at voldsudøveren fratages agens, når der indirekte ledes efter en årsag, der skal forklare volden.<sup>27</sup> Det er endvidere problematisk, at fokusere på, hvad der allerede opfattes som baggrunden for reaktionen, og dermed volden, og ikke tager højde for voldens kønnede aspekter, ligesom rollerne som udøver og offer fremstilles som forhåndsbestemte (Wagner Sørensen 1994:68, 77). I denne tilgang udgør volden en afvigelse, hvorfor voldsudøveren – og handlingen – også gør det. Implicit heri findes således også en præmis om, at vold mod kvinder er en undtagelse og dermed et

---

<sup>27</sup> Det er desuden blevet fremført, at volden 'forsvinder', når den gøres til en effekt i form af årsagsforklaringer; fokus (for)flyttes til de erklærede årsager og væk fra voldsudøveren inklusive, hvad udøveren opnår ved hjælp af volden (Wendt 2012).

relativt sjældent forekommende fænomen (Walby 1990:132), der ikke kan kædes sammen med kønsstrukturer.

### **Den antropologisk-sociologiske tilgang til vold: Vold som magt**

Den tilgang til vold, der kan kaldes den antropologisk-sociologiske, sætter spørgsmålstejn ved vold som affekt. Den voldelige handling opfattes ikke som en konsekvens af noget andet – hverken følelser, underudvikling eller økonomiske forhold. Den analytiske tankerække er tværtimod omvendt; volden sker for at opnå noget. En mand slår sin kone f.eks. *for at* opnå kontrol med kvinden eller *for at* udøve maskulinitet (Wagner Sørensen 1994:70). Derved forudsættes voldsudøveren at være i kontrol, hvilket implicerer at voldshandlingen anskues som et valg, hvor magtaspektet står centralt. Udøveren tillægges altså ikke bare agens, men vold og magt knyttes tæt sammen, idet volden bliver til et redskab, man(d) kan vælge at benytte – også til at skabe en særlig, f.eks. maskulin, selvfremsstilling (Hearn 1998:viii).

Den antropologisk-sociologiske tilgang har som sagt fokus på magt, men også på (m)ulighed, idet volden antages at være en *mulig* dominanshandling, som de mest magtfulde kan vælge at udøve med den hensigt at kontrollere og disciplinere de mindre magtfulde.<sup>28</sup> Dertil kommer, at voldshandlingen anskues som en del af en kontinuerlig konstituering af køn, hvor kønnene produceres via voldshandlingen, der således er et udslag af *ulige* magtstrukturer kønnene imellem. Herved er tilgangen umiddelbart forenelig med et feministisk perspektiv; mænds vold mod kvinder er udtryk for en samfundsmæssig ulighed, der imidlertid opretholdes, når mænd som voldsudøvere slår kvinder for – bevidst eller ubevidst – at disciplinere dem (Hearn 1998; Lundgren 1993, 2004; Lundgren et al. 2002 [2001]). Dermed er det vigtigt at se på voldens effekt – hvad den gør. En række forskere fremhæver således, at volden 'virker' (Bancroft 2002; Riches 1986; Wagner Sørensen 1998), f.eks. når voldshandlingen gennem sin tilknyttede terroreffekt disciplinerer voldens ofre i en sådan grad, at volden "normaliseres" (Kelly 1988; Lundgren 1993) og følgelig ikke opfattes som vold af hverken offer eller udøver. Vold kan antage utallige former, der indbefatter alt fra voldtægt og misbrug af børn til sexchikane, men fælles er, at vold kan placeres i et kontinuum, idet voldsvarianterne anses for ikke blot at overlappe hinanden, men også at være internt forbundne magt- og dominansmidler (Kelly 1988; Walby 1990:128). I den feministiske variant af den antropologisk-sociologiske tilgang til vold har voldsudøverens (og samfundets) kønsforestillinger desuden betydning for, om (m)uligheden for at udøve vold aktualiseres. En dikotomisk og

---

<sup>28</sup> Vold er således blevet fremhævet som den ultimative kategoriseringsmekanisme (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:37; Jenkins 1997:106; Lundgren 1993).

hierarkisk kønsopfattelse, baseret på idéen om, at kvinder er underordnet mænd, lægger i langt højere grad op til voldsanvendelse end forestillinger baseret på ligestilling, fremhæves det (Danneskiold-Samsøe 2011:38).

Nogle forskere indenfor den feministiske tradition er imidlertid blevet kritiseret for ikke at inkludere og forholde sig til forskelle blandt de voldsramte kvinder eller tage højde for, at kvinder er mere end deres køn (NCK 2010:25-26). I denne henseende er Lundgren blevet kritiseret for ikke at forholde sig til respektive kvinders forskellige kulturelle og klassemæssige tilhørsforhold (Farahani 2007:219). Det er endvidere blevet påpeget, at der ofte tages udgangspunkt i en såkaldt vestlig forklaringsmodel om patriarkalsk magt og intime relationer, der ikke altid eller alene er relevante i forbindelse med ikke-vestlige kvinder (Ahmed et al. 2008:45-46).

Efter at have gennemgået væsentlige tilgange indenfor studiet af ære og vold mod kvinder, præsenterer jeg følgende tre væsentlige tilgange i studiet af æresrelateret vold. Som det vil fremgå, kan tilgangene sættes i både historisk og teoretisk relation til de forskellige positioner indenfor æresteori såvel som vold mod kvinder.

### **Forskning i æresrelateret vold og beslægtede temaer**

Temaet tvangsægteskab kom på den politiske dagsorden i de fleste europæiske lande i begyndelsen af 2000-tallet – ofte knyttet til debatten om æresdrab (NCK 2010:35). Forskningen har i Danmark, ligesom i Norge og Storbritannien, primært drejet sig om arrangerede ægteskaber og tvangsægteskaber, mens ægteskaberne i Sverige ofte er blevet behandlet indenfor den bredere kategori 'æresrelateret vold og undertrykkelse'. Der findes forskellige tilgange til tvangsægteskaber og arrangerede ægteskaber, som tillægger begreberne "tvang" og "den frie vilje" forskellig vægt og betydning. Sociolog Anja Bredal udførte i 1999 et sammenlignende studie af fire nordiske landes politik og debat om arrangerede ægteskaber og tvangsægteskaber og var i nordisk sammenhæng blandt de første til at udføre et sådant forskningsbaseret studie. Siden har hun publiceret bredt om tvangsægteskaber, vold i etniske minoritetsfamilier samt skandinaviske indsatser mod samme (Bredal 2005, 2006, 2013, 2014). At afgøre, hvornår tvangen sætter ind og det (informerede) samtykke hører op, er imidlertid ikke enkelt, og det er også i andre sammenhænge blevet fremhævet, hvordan kontinuummet mellem tvang og samtykke bør studeres mere udførligt (Anitha & Gill 2009, 2011). I Danmark har islamologen Garbi Schmidt, bl.a. på vegne af SFI, udgivet en række publikationer, der omhandler arrangerede ægteskaber og tvangsægteskaber (2011; Schmidt & Jacobsen 2004) samt undersøgt, hvad 24-årsreglen har betydet for pardannelsesmønstre blandt



etniske minoriteter i Danmark (Schmidt et al. 2009).<sup>29</sup> Debatten om arrangerede ægteskaber og tvangsægteskaber tangerer således, ligesom æresrelateret vold, spørgsmål om mænds vold mod kvinder.<sup>30</sup>

### **Forskningsperspektiver på æresrelateret vold: Kultur, køn eller ulighed**

Fokus på temaet æresrelateret vold, som en særlig udskilt og kulturelt afgrænset form for vold mod især kvinder, begyndte så småt i 1980'erne, men først fra slutningen af 1990'erne kan man tale om en egentlig og systematisk forskningsbaseret studieretning (Jensen et al. 2006:35), der dog primært retter blikket imod ikke-vestlige lande og hovedsageligt sigter på praksisorienterede resultater.<sup>31</sup> Opkomsten af studiefeltet i vesteuropæisk sammenhæng er således historisk betragtet sammenfaldende med en offentlig problematisering af indvandring og integration (Welchman & Hossain 2005), hvor især muslimske minoriteter i disse lande har været genstand for en kritisk diskurs. En væsentlig del af den internationale forskning på området udgøres imidlertid stadig af praksisorienterede studier, f.eks. fra socialt arbejde, men også i antologier om æresrelateret vold kombineres konventionelle, forskningsbaserede bidrag med artikler fra praktikere såsom sagførere, journalister, medarbejdere på kvindekrisecentre og NGO'er m.fl. (Idriss & Abbas 2011, Mojab & Abdo 2004, Welchman & Hossain 2005). Dette træk deler feltet med forskningslitteratur indenfor vold mod kvinder, der også kendetegnes ved en forskningsbaseret og aktivistisk (feministisk) sammenflydning (Joachim 2007; Nicolice-Ristanovic 2011), og historisk indeholder forskningen da også reminiscenser fra kvindebevægelsens bekæmpelse af ulighed, herunder vold, mellem kønnene.

Forskningen i æresrelateret vold kan inddeles i tre brede perspektiver med hver sin forståelse af begrebet; et kulturelt perspektiv, et kønsperspektiv og et intersektionelt perspektiv (NCK 2010:16). Det kulturelle perspektiv ligger i umiddelbar forlængelse af den ovenfor beskrevne primært middelhavsorienterede forskning i ære/skam-koden. Indenfor denne ramme findes både forskning, der studerer æreskulturer uden specifikt at analysere vold samt forskning, der analyserer vold – dog først og fremmest som et udtryk for en specifik ikke-vestlig æreskultur gennemsyret af såkaldt patriarkalske vurderinger. Dette perspektiv behandles nærmere i afhandlingens analysekapitler, og særligt kapitel 6 giver en uddybende analyse af betydningsfulde eksempler på

<sup>29</sup> SFI er en forskningsinstitution, der bl.a. udarbejder udrednings- og rådgivningsopgaver. De opgaver, som SFI udfører for forskellige rekvirenter, afrapporteres i deres rapportserie. Således er ovennævnte rapporter finansieret af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

<sup>30</sup> Feministiske forskere har længe påpeget, hvordan tvangsægteskaber udgør et brud på menneskerettighederne, ligesom disse ufrivillige ægteskaber også kan ses som en del af kønsbaseret vold (se Gangoli et al. 2005; Siddiqui 2005).

<sup>31</sup> Se forskningsprojektet *Honour Crimes Project* ved SOAS-universitetet i London (Welchmann & Hossain 2005:1).

denne tilgang. Alle tre positioner kan imidlertid lokaliseres i international sammenhæng, men i det følgende fokuserer jeg især på svenske studier, da disse er særlig relevante for denne afhandlings teoretiske objekt.

### **Kulturelt perspektiv: Kultur som distinktion**

Det kulturelle perspektiv på æresrelateret vold fokuserer i mange henseender på æren som et tydeligt specificeret norm- eller regelsæt og følgelig på volden som en konsekvens og som et (uundgåeligt) resultat af æreskodekset. Også en væsentlig del af den svenske forskning i æresrelateret vold baserer sig på antropologers skildringer af middelshavsorienterede æreskulturer i og udenfor Europa, hvor især ære/skam-koden er blevet importeret som en gennemgribende analytik til at forstå æresrelateret vold i samtidens Sverige (NCK 2010:23).

Et af de første studier af æresrelateret vold og tvangsægteskaber i Sverige er retssociologen Astrid Schlytters *Rätten att själv få välja* fra 2004. Sammen med Unni Wikans forskning kan Schlytters studier placeres indenfor et kulturelt perspektiv, hvor normerne og vurderinger af individet blandt de umiddelbare omgivelser tildeles en central plads i *forklaringen* på forekomsten af æresrelateret vold. Karakteristisk for det kulturelle perspektivs afgrænsning af volden er desuden et entydigt perspektiv på konflikten mellem pigen/kvinden og hendes familie og ikke på det omgivende samfund (Schlytter 2004:14). Eftersom truslen mod kvinderne kommer fra familien, anses det for underordnet at studere, hvordan racisme eller diskriminering påvirker kvindernes situation i familien, ligesom selve migrationssituationen ikke berøres (van Eck 2003).

Overordnet sigter forskning, der tager afsæt i kulturelle forklaringer, på at klargøre ærens betydning og indhold samt fremhæve vigtigheden af at anvende æresbegrebet, for at voldsramte minoritetsetniske kvinder skal kunne få tilstrækkelig hjælp af samfundet (NCK 2010:24-25). Æresrelateret vold forklares gennem en analyse af æresvurderinger, deres geografiske oprindelse, samt hvordan de kommer til udtryk i samtidens Sverige. Denne kulturelle forskningstilgang består dels af etnologiske og antropologiske studier (Wikan 2003, 2008) og dels af forskning i socialt arbejde (Jemteborn et al. 2005; Sjöblom 2006; Wikström & Ghazinour 2010), som ud fra lignende beskrivelser undersøger de sociale myndigheders arbejde med æresrelateret vold. Imidlertid diskuterer denne tilgang ofte ikke problemerne ved at afhjælpe et samfundsmæssigt defineret problem overfor risikoen ved samtidig at stigmatisere en i forvejen marginaliseret og udsat gruppe (NCK 2010:25).

### **Kønsperspektiv: Køn som magt**

De forskere, der hovedsageligt arbejder ud fra en kønsanalytik, opfatter vold mod minoritetsetniske kvinder som udslag af patriarkalsk vold. Det betyder, at de, som den feministiske variant af den antropologisk-sociologiske tilgang til vold mod kvinder, fokuserer på volden som udtryk for mænds (strukturelle) overlegenhed og som et resultat af mænds dominans overfor kvinder; som magtudvisninger. Det pointeres også, at æresrelateret vold handler mere om vold end om ære (Eldén 2003, 2004, 2011; Eldén & Westerstrand 2004; Lundgren 2003), hvorfor voldens funktion fremhæves. Kønsperspektivet på æresrelateret vold baserer sig altså til forskel fra det kulturelle perspektiv på lighederne mellem 'forskellige' voldsformer og voldskategoriseringer, og genstandsfeltet er mænds vold mod kvinder som et globalt, strukturelt og universelt problem snarere end æresbegreber og udefrakommende kulturer og religioner. I særdeleshed fremhæves det problematiske ved, at vold mod majoritetsetniske kvinder, begået af majoritetsetniske voldsudøvere, sjældent ses som kulturelt betinget, ligesom vold mod minoritetsetniske kvinder ofte gør (Abu-Odeh 1997). Udover juristen Lama Abu-Odeh repræsenteres denne tradition også af forskere som kriminologen Aisha Gill (2004, 2009; Anitha & Gill 2011), Aysan Sev'er & Yurdakul Gökceciçek (2001), Shahrzad Mojab & Nahla Abdo (2004), Nancy V. Baker, Peter R. Gregware & Margery A. Cassidy (1999) samt juristen Rupa Reddy (2008). I en sådan feministisk variant anvendes patriarkatet som analysekategori, hvor magtudvisning centrerer omkring kvinders seksualitet. En målsætning i feministisk forståelse er at vise, hvordan æresrelateret vold kan forstås indenfor et kontinuum af såkaldt patriarkalsk vold (Sev'er & Gökceciçek: 2001; Shahrzad & Nahla Abdo 2004; Baker et al. 1999).

Sociologen Åsa Eldéns ph.d.-afhandling *Heder på liv och död: Våldsamme berättelser om rykten, oskuld och heder* fra 2003 er det første forskningsbaserede studie af æresrelateret vold i Sverige. Med sin analyse af æresrelateret vold som kønsbaseret vold argumenterer hun for, at vold eksisterer i alle kulturer, men at voldsramte svensk-arabiske og svensk-kurdiske kvinder fortolker volden, så kultur gøres til kontrast. 'Arabisk/kurdisk' versus 'svensk' fremhæves i kvindernes voldsberetninger som eksklusive kategorier, der kobles til opsplittet kvindelighed. Hvor det 'svenske' associeres med det at være en 'luder', knyttes det 'arabisk-kurdiske' i stedet til det at være 'jomfru' (2003:15-20, 71-74). Eldén formulerer sit feministiske studie af æresrelateret vold i kontrast til bl.a. Unni Wikan, når hun anskuer volden i lyset af mere usynlige former for maskulin magtudøvelse og kontrol over kvinder i forlængelse af bl.a. Eva Lundgrens forskning i voldens

normaliseringsproces (2003:63).<sup>32</sup> Visse feministiske forskere har endvidere kontekstualiseret volden i forhold til migrationsprocessen. F.eks. fremhæver sociologen Aylin Akpınar (2003), hvordan indvandrerkvinders beretninger om den kontrol, de underlægges af familien eller deres mænd, hænger sammen med kvinders positionering som bærere af den kollektive identitet. Akpınar viser i sit studie, hvordan kvinderne opfattes som etniske og kulturelle grænsemærkere både i majoritets- og minoritetssamfundet.

En kønsorienteret forskningsretning er imidlertid blevet kritiseret for, at andre grupper af voldsofre overses, f.eks. mænd (al-Baldawi 2004) og børn. Desuden er det blevet fremhævet, at kønnet også er et produkt af historiske og kulturelle processer (Thiara 2003), samt at kvindelige familiemedlemmer sommetider også deltager i organiseringen og udførslen af æresrelateret vold (Wikan 2003:65). En tredje variant indenfor en køns- og magtorienteret retning består i at analysere, dekonstruere og eventuelt rekonstruere æresbegreber for at vise kompleksiteten i dem, hvilket belyses i det følgende.

### **Intersektionelle perspektiver: Ulighed som underordning**

De forskere, der arbejder indenfor et intersektionelt perspektiv, betoner, hvordan begreber som ære og kultur konstant forandres og forhandles, og hvordan ære ikke kun rummer en medbetydning af kvindelig seksualitet, men også af andre ulighedssektioner såsom køn og klasse, hvorfor dets analytiske anvendelighed er begrænset (Abu-Lughod 2008[1993], 2011, 2013; Werbner 2007). Desuden diskuteres volden i en migrationskontekst, herunder hvorfor voldskategoriseringen udelukkende opstår i eksil, og ikke i hjemlandet, hvilket fører til en problematisering af kultur som årsagsforklaring og motiv (Akpınar 2003). Det er endvidere blevet fremført, at æresrelateret vold er et elastisk begreb, og at dets udtryk ændres alt efter hvilket samfund, tid og rum, det indgår i (Shalhoub-Kevorkian 2002). Desuden har juristen Sherene Razack betonet, hvordan kulturalisering af volden i relation til muslimske minoriteter i Europa medfører en racistisk kategorisering; majoritetsbefolkningen opfattes som civiliserede og moderne, mens muslimer betragtes som tilbagestående og fundamentalistiske (Razack 2004). Derved har en række forskere allerede

---

<sup>32</sup> I et forsvar for Unni Wikan kritiserer antropologen Mikael Kurkiala Eldén for at overse, at beretninger om æresrelateret vold kan bero på forskelle i 'selve' volden ("empiriska skillnader") og ikke udelukkende i repræsentationer deraf (2005: 188). Som denne afhandling argumenterer for (kapitel 3), er vold fortalt og studeret *post hoc* dog nødvendigvis udelukkende tilgængelig som udlægninger, idet volden ikke er direkte observerbar, hvorfor den alene kan tilgås som repræsentation; det materiale, Kurkiala efterspørger, er altså ikke tilgængeligt. Et studium af 'empirisk' æreskultur ville betinge deltagerobserverende metoder *in situ* – f.eks. i og af familiernes (voldelige) interaktion og øvrige situation i det danske samfund, hvilket imidlertid falder udenfor denne afhandlings formål. Kapitel 3, 10 og 11 vender tilbage til spørgsmål som disse.

beskrevet, hvordan etnicitet (og race) kan påvirke æresrelateret vold, og hvordan voldskategorien derfor skal analyseres. Derimod er klasse ikke blevet diskuteret i nævneværdigt omfang (NCK 2010:30). En undtagelse hertil er Tahira Khan, der analyserer æresrelateret vold i Pakistan ud fra et historisk-materialistisk perspektiv og viser, hvordan ære også relaterer sig til økonomiske aspekter (2006).<sup>33</sup> Antropologen Nükhet Sirman viser gennem et postkolonialistisk perspektiv endvidere, hvordan en æresterminologi anvendes i det moderne Tyrkiet som et politisk – og dermed også moderne – begreb (2004). Faren ved at anvende et argument omkring tradition (og kultur) som årsag til vold, er, at årsagen dermed lokaliseres udenfor den relevante kontekst, hvorfor politiske og juridiske institutioner friholdes fra ansvar. Sirman viser, hvordan den tyrkiske stat fremstiller sig selv som moderne, samtidig med at æresmotiver fortsat udgør formildende omstændigheder for voldsudøveren indenfor retssystemet.

I Norden er der udgivet en række studier, som eksplicit søger at betone betydningen af overlappende magtformationer, og som bevæger sig væk fra en entydig opdeling af henholdsvis kultur og køn. Disse udgivelser adskiller sig fra det kulturelle perspektivs fokus på æreskultur og fra kønsperspektivets hovedfokus på køn som magt ved at betone de ulighedsfaktorer, intersektioner, der gennemskærer og forandrer hinanden, når de mødes og interagerer. Intersektionalitet handler om at vise, hvordan køn er uløseligt forbundet til andre kategorier såsom klasse, nationalitet, race, etnicitet, generation m.fl. og er især indenfor kønsforskning i Skandinavien blevet båret frem som en modreaktion på debatten om æresrelateret vold (NCK 2010:30). Med kønsforskeren Ninna Lykkes artikel *Nya perspektiv på intersektionalitet* (2002) og antologien *Maktens (o)lika förklädnader: Kön, klasse & etnicitet i det postkoloniala Sverige* (2006[2002]) af økonomihistorikeren Paulina de los Reyes, kulturgeografen Irene Molina og sociologen Diana Mulinari, blev begrebet introduceret for et svensk (og skandinavisk) publikum.<sup>34</sup> I et tilsvarende perspektiv viser de los Reyes (2003), hvordan manglen på studier af etnicitet som magtformation har betydet en manglende viden om, hvordan etnisk diskriminering øger kvinders udsathed. Hun påpeger vigtigheden af at analysere kvindernes situation i sammenhæng med den ekskludering, som familierne oplever, fordi de kategoriseres som kulturelle afvigere i Sverige (2003:12, 42). De los

---

<sup>33</sup> Det materielle samvirker med det ikke-materielle i konstitueringen af manden som ærefuld, hvilket dog ikke udelukker æresdrab i de højere samfundsklasser, skriver Khan (2006:66). Khan kan dog også placeres indenfor det kulturelle perspektiv, idet hun studerer æreskulturer i Pakistan.

<sup>34</sup> Kimberlé Crenshaw lagde grundstenen til den intersektionelle retning indenfor kønsforskningen, da hun i 1991 skrev artiklen *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color*. Her argumenterede hun for, at vold mod sorte kvinder ikke kan forstås, hvis man ikke inddrager kvindernes race.

Reyes betoner således, hvordan overdreven fokusering på æresrelateret vold kan sløre eller formindske andre former for vold, ligesom etniske minoritetsmænd sideløbende normaliseres som voldsudøvere.

Intersektionelle perspektiver har endvidere dannet udgangspunkt for kritik af kulturbegrebets anvendelse (og hegemoniske placering) i skildringen af æresrelateret vold (Abu-Lughod 2013:203). Kritikken peger overordnet på, hvordan der i dag er opstået et dilemma mellem at ville afhjælpe voldsramte minoritetsetniske kvinders situation og risikoen for at stigmatisere eller ekskludere specifikke etniske grupper fra det nationale projekt (NCK 2010:34).

Også de nationale skandinaviske kontekster tilskrives i en række studier betydning for opfattelser af æresrelateret vold i minoritets-majoritetssammenhænge, og selve repræsentationen af volden, og de mennesker, der kobles til den, granskes nærmere. Således fremhæves selve kategoriseringen af volden som et led i national identitetsskabelse, hvori fremstillinger af de 'andres' vold således markerer grænserne mellem etnisk minoritet og majoritet (Andreassen 2005, 2007, 2012; Gruber 2011, Keskinen 2009, 2012; Korteweg & Yurdakul 2009, 2010; Reimers 2007). Den svenske etnolog Simon Ekström undersøger i bogen *Hedersmorden och orden: Berättelser om kultur, kritik och skillnad* (2009) den svenske debat om æresdrab. Centralt i analysen står reaktionen på de kulturelle forklaringer, som har omgivet drabene på Fadime Sahindal og andre minoritetsetniske kvinder. Ekström undersøger indvendingerne mod de debattører, der fremhæver et kulturelt perspektiv på volden og argumenterer følgelig for, at det hovedsageligt er forskelle i opfattelsen af kulturbegrebet, der adskiller positionerne og debattørerne. I denne forbindelse kritiserer han bl.a. Åsa Eldén for selv – implicit – at anvende et kulturbegreb i sit eget arbejde, selvom hun netop argumenterer imod (forskels)kultur, kultur som kontrast, i andre(s) fremstillinger af vold, der kategoriseres som æresrelateret (Ekström 2009:136, 152ff). Imidlertid handler dekonstruerende analyser som Eldéns ikke om, hvorvidt kultur kan indgå som årsag til og/eller forklaring på kategorien æresrelateret vold, men om at udbrede konteksten for voldskategorien samt muliggøre andre kontekstualiseringer; vold mod majoritetsetniske kvinder kan også placeres i en kulturel (social og historisk) kontekst, men 'begge' kontekster kan tilgås fra en række forskellige vinkler.<sup>35</sup>

Også den politiske diskurs har i Sverige været genstand for analyse. Statsvidenskaberer Maria Carbin undersøger i sin ph.d.-afhandling *Mellan tystnad och tal: Flickor och hedersvåld i svensk*

---

<sup>35</sup> Ekström kritiserer tillige andre kønsorienterede forskere såsom Eva Lundgren, Jenny Westerstrand og Paulina de los Reyes for samme (2009:136-162).

*offentlig politik* (2010), hvordan æresrelateret vold er blevet etableret som et spørgsmål af politisk relevans. Carbins studie viser, hvordan opfattelser af kulturelle forskelle mellem svenskere og ikke-svenskere er blevet toneangivende i de politiske satsninger imod æresrelateret vold. Volden forklares overvejende ved at henvise til traditionelle og kulturelle praksisser, som henføres til specifikke geografiske regioner.

### **Æresrelateret vold i dansk forskning**

I Danmark er der hidtil ikke udført forskningsbaserede studier af æresrelateret vold foruden den række af rapporter, som er afstedkommet på opdrag af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold (i forskellige konstellationer) og diverse fonde, der har haft betydelig indflydelse på undersøgelsernes udformninger og ikke inkluderer et værdikritisk perspektiv, som det ofte kendes fra landets universiteter, hvilket belyses senere (kapitel 11). Derved udgør også udredningen *Indsatser mod æresrelateret vold: En undersøgelse af indsatsen i seks europæiske lande* (Jensen et al. 2006) en i grunden politisk initieret rapport af daværende hjælpeindsatser i henholdsvis Danmark, Norge, Holland, Storbritannien, Frankrig og Sverige samt en sammenfatning af æresrelateret vold i forskningslitteraturen.<sup>36</sup>

Ligeså udgør bogen *'Familien betyder alt': Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier* (2011) af antropologerne Sofie Danneskiold-Samsøe, Yvonne Mørck og Bo Wagner Sørensen en undersøgelse på initiativ fra Danner og Trygfonden. Udgivelsen analyserer karakteren af den vold, der udøves af etniske minoritetsmænd mod kvinder, og den kortlægger eksisterende tilbud for målgruppen med henblik på forebyggelse af volden og forslag til indsatser.<sup>37</sup> Udgivelsen tilskriver sig eksplicit en intersektionel og livshistorisk analyseramme (2011:18-19, 34), men kvindernes voldserfaringer fortolkes primært som udslag af etnicitet og kultur, f.eks. når forfatterne argumenterer for, at kvindernes familie og øvrige netværk har afgørende betydning for, om volden er mulig, og at omgivelserne i visse tilfælde endda udgør et bifaldende publikum. Bogen inkluderer i konventionel feministisk stil kvindernes 'egne' stemmer, omend disse behandles som vidnesbyrd, der er umiddelbart omsættelige til faktuel viden. Således er bogen fra feministisk hold blevet kritiseret for ikke at belyse andre intersektionelle forhold såsom klasse, og for at være blind for de

---

<sup>36</sup> Udredningen blev udført på baggrund af et oprindeligt svensk initiativ, idet IMS (Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete) i Sverige indledte et samarbejde med SFI i København, da problemet blev anset for at være af international karakter, hvilket resulterede i opdraget til SFI om at gennemføre studiet af indsatsen mod æresrelateret vold i seks vesteuropæiske lande (Jensen et al. 2006:7-8).

<sup>37</sup> Bogen bygger på interview med 42 voldsramte kvinder, heraf 30 kvinder med mellemøstlige rødder (2011:101) samt interview med krisecentermedarbejdere og fagpersoner i Danmark, Berlin, Stockholm, London og Istanbul. Udgivelsen har ikke eksplicit æresrelateret vold som genstandsfelt, men det beslægtede tema 'vold mod minoritetsetniske kvinder'.

voldsramte kvinders individualitet samt for at reproducere "essentialiserende konklusioner" (Andresen & Andreassen 2012).

### **Divergerende vægtninger af kultur og vold i relation til køn**

Kapitlet har via centrale nedslag i forskningslitteraturen om ære og vold mod kvinder vist, hvordan fremstillinger af en ære/skam-kode spiller en central rolle i de (senere) studier af æresrelateret vold, bl.a. i Skandinavien, som vægter et kulturelt perspektiv. Et perspektiv på voldens funktion inddrages sjældent, og i stedet overtager feltet idéen om ære/skam-koden fra dele af den antropologiske forskning. Omvendt udgør vægtningen af vold et hovedanliggende i kønsorienterede studier, der i varierende grad viderefører kvindebevægelsens og særligt den feministisk orienterede antropologisk-sociologiske voldsforsknings fokus på voldens funktion som magtredskab. Derved adskiller de divergerende positioneringer i forhold til æresrelateret vold sig ved enten at centrere sig om forklaringen af ære som årsag og motiv til volden eller ved at vægte volden som et virkningsfuldt magtredskab. Forskellen på et kulturelt perspektiv og kønsperspektiv, der sommetider inkluderer intersektionelt orienterede udgivelser, drejer sig således også om, hvorvidt forskelle i voldsudøvelsen opfattes som store eller små samt, hvorvidt disse forskelle skal analyseres i forhold til kultur (NCK 2010:27). Omvendt er en fælles analysekategori det såkaldte patriarkat, der dog sjældent defineres.

Kapitlets gennemgang har endvidere belyst, hvordan den internationale, herunder den svenske, forskning i æresrelateret vold rummer divergerende positioneringer, der bl.a. fremholder henholdsvis kultur, køn og ulighedsfaktorer som væsentlige i studiet af volden, hvorimod der i Danmark endnu ikke eksisterer uafhængige undersøgelser uden primært sigte på et anvendelsesorienteret publikum. Dermed rangeres tematikkerne kultur og vold forskelligt i de ovenfor beskrevne positioneringer indenfor æresrelateret vold, hvorimod køn i mange henseender spiller en sekundær rolle. Denne afhandling trækker imidlertid på en kombination af køns- og intersektionelle perspektiver i undersøgelsen af forskellige voldsberetninger, hvorved den fortalte vold, og kategoriseringen af den, fremholdes som omdrejningspunkter for analysen, hvilket uddybes i næste kapitel.



### KAPITEL 3:

#### AT STUDERE FORTÆLLINGER: TEKSTEN I VERDEN OG VERDEN I TEKSTEN

Kapitlets første del fokuserer på afhandlingens teoretiske afsæt og præsenterer den analysestrategi, afhandlingen har affødt, ligesom det reflekterer over betydningen af den benyttede tilgang. Tematikkerne kultur, køn og vold, der også var centrale i den forskningshistoriske gennemgang, belyses dernæst i relation til afhandlingens tilgang, hvorefter empirikategorisering og operationalisering af teori og metode diskuteres. Efter en præsentation af centrale analysebegreber, og de forskningsstudier, de er funderet i, diskuteres fortællingernes narrative tavsheder.

At pointere nødvendigheden af at skabe grundlag for en alternativ kontekstualisering af beretninger om æresrelateret vold, betyder en indoptagelse, strukturering og analyse på baggrund af to narrative 'niveauer' i afhandlingens materiale. Selvom tilgangen betegnes af en bærende idé omkring fortællinger som indfaldsvinkel til disse beretningers tematisering af kultur, køn og vold, består den ikke i et entydigt begrebssystem, der rulles ud. I stedet er afhandlingen funderet i empiriske fusionsanalyser, hvor forskellige former for indgående tekstanalyse kombineres med et fokus på samfundsmæssige strukturer og diskurser, der integreres i hinanden. Det medfører, at den benyttede teori anvendes kontingent og skal læses som eksisterende inspirationskilder, der på forskellig vis åbner materialet og belyser beretningernes intertekstuelle fortælleelementer. Derved fremhæver tilgangen den tilstedeværende sammenflydning af narrative niveauer i beretningerne samt af deres tilknyttede identitets- og magtformationer.

#### Fortællinger som magtkonceptualiseringer: Genealogi og dekonstruktion

Som nævnt står denne afhandling i en poststrukturalistisk tradition. En grundlæggende antagelse i poststrukturalismen er, at virkeligheden først antager en bestemt orden og mening, når den opfattes indenfor historisk specifikke diskurser af forskellig art (Butler 2011:10-11[1993]; Foucault 2006:77-80[1966]). Det, som *kan* gøres til genstand for analyse, er således de sproglige-sociale realiteters tilblivelsesbetingelser og -former. Konkret medfører det et fokus på strukturen såvel som på den identitetskonstruktion og selvfortælling, som skabes indenfor fortællingens strukturelle rammer. Køn og vold opleves som virkelige fysiske og psykiske erfaringer af de kvinder, der i forskellige sammenhænge beretter om æresrelateret vold.<sup>38</sup> Ved en tematisk fokusering på køn og vold i fortællingerne, fremhæves disse som virkelige hændelser og fænomener, der kan lokaliseres

---

<sup>38</sup> Hermed argumenterer jeg ikke for, at køn er virkeligt på samme måde som volden, men snarere, at begge konstitueres diskursivt.

som en form for struktur i baggrunden af beretningerne. Hvor vold i kvindernes beretninger af forskellige årsager, som afhandlingen vil belyse, fremstår som et resultat af kultur, skal (kvinde)køn imidlertid i højere grad lokaliseres som en tematisk forudsætning, som bl.a. R.E.D. og Connect-projektet har anlagt på baggrund af deres behandlende kønsopdeling. Samtidig indgår køn og vold som tematiske forudsætninger i de offentlige beretninger, der på forskellige måder samvirker med de fortællinger, der genereres gennem fortrolige narrative møder på R.E.D. og i Connect.

Offentlige beretninger og beretninger genereret ved fortrolige narrative møder er inddraget i afhandlingen som to narrative niveauer, da de konstituerer væsentlige dele af hinandens kontekst. De to narrative niveauer, eksemplificeret ved kategoriseringen af to overordnede teksttyper, er begge væsentlige, eftersom der eksisterer et historisk (og genealogisk) udviklingsaspekt i begge materialetyper, som belyses via de offentlige beretninger. Som jeg berører senere, demonstrerer Lila Abu-Lughods etnografi *Writing Women's Worlds*, at der ikke findes lukkede rum, der kan afdækkes narrativt – eller på andre måder (2008:17[1993]). I stedet findes der aktører, tilhørere og et socialt rum, der tilsammen muliggør materialisering af specifikke diskurser og fortællinger, der kan studeres ud fra den konkrete kontekst, hvori de fremkommer. Afhandlingen tager udgangspunkt i dette perspektiv og argumenterer for, at forskellige teksttyper – såvel som forskellige narrative niveauer – er refleksivt organiseret og gensidigt afhængige (Butler 2005). Det er således denne intertekstualitet, som er forsøgt indfanget i afhandlingens titel, struktur og analyse.<sup>39</sup> Afhandlingen søger følgelig at undersøge, om der finder en gen-anvendelse sted af elementer fra de offentlige beretninger, ligesom den vil diskutere, hvordan sådanne elementer indgår i fortroligt genererede beretninger. En sådan gen-anvendelse af en mønsterfortælling (Loseke 2001, 2007) og plot kan illustrere eksistensen af en refleksivitet og intertekstualitet på forskellige samfundsmæssige niveauer. Derved kan den narrative påvirkning principielt finde set sted både oppefra og ned og nedefra og op. Imidlertid vil afhandlingen argumentere for, at de offentlige beretninger sætter ganske snævre rammer for marginaliserede menneskers – her voldsramte minoritetsetniske kvinders – individuelle fortællinger.<sup>40</sup>

---

<sup>39</sup> Jeg anvender *intertekstualitet* i forlængelse af Charlotte Lindes definition af begrebet (2009:168).

<sup>40</sup> Afhandlingen anvender betegnelserne *etniske minoritetskvinder* og *minoritetsetniske kvinder* synonymt. Begreberne er i dag fast etablerede i betydningen (efterkommere af) nye danskere, indvandrere, flygtninge etc. (Krag 2007:38) og benyttes også i afhandlingens empiri. Endvidere henviser betegnelserne til minoritetsbegrebet som analytisk term, der beskriver en bestemt magtrelation mellem samfundsgrupper. Det ligger således også i afhandlingens anvendelse af begrebet, at minoriteten indgår i en asymmetrisk magtrelation til majoriteten, som bl.a. besidder definitionsmagt (Krag 2007:39).

Den anvendte fusionsanalyse søger at fremhæve, at mulighedsbetingelserne for studiet af voldskategoriseringen er de selvfortællinger, som kvinderne etablerer efter volden er begået; altså den fortalte vold og ikke volden 'i sig selv' (Briggs2007:344, 1986:42). Derved spørger afhandlingen primært til, hvorledes samfundet og kvinderne konstituerer baggrunden for volden og følgelig, hvordan de udlægger den. Det er dog vigtigt at understrege, at der er en voldelig realitet bag repræsentationen, uanset de metodiske, analytiske og erkendelsesmæssige forbehold, kildematerialets karakter kræver, omend der aldrig kan være direkte empirisk adgang til motiver bag handlinger, heller ikke bag vold. I stedet forholder jeg mig til den fortalte vold ved at inddrage en række analysetilgange centreret omkring de reflektivt organiserede magt- og dominansforhold i fortællingerne. Afhandlingens undersøgelse af den magt, der er knyttet til (institutionaliserede) diskurser, er således samtidig en undersøgelse af de narrative mulighedsbetingelser, af konteksten omkring de analyserede fortællinger, som Lila Abu-Lughod (2008[1993], 2013) Ken Plummer (1995, 2001) og Donileen Loseke (2001, 2007) fremhæver som væsentlige for ikke bare at forstå fortællingernes funktioner og påvirkninger, men også deres samfundsmæssige og narrative succeser.

Afhandlingen argumenterer for, at en fortælleteoretisk tilgang til materialet udgør et greb, som vil bidrage både til en forståelse af (individuelle) selvfortællinger, offentlige beretninger samt til almene sociale, kulturelle og historiske forhold, idet fortællinger er en metode til at udtrykke erfaringer (Steffen 1996:97) og give disse erfaringer mening (McGinty 2006:179).<sup>41</sup> Afhandlingen analyserer de voldsramte kvinders fortællinger med reference til individuelle såvel som sociale og kulturelle niveauer i et forsøg på at sammenkæde dem; de historisk betingede og epistemiske forhold er afgørende for den mulighedsbetingelse, der ligger bag den enkelte kvindes begrebsliggørelse af volden (Foucault 2006:77-80, 327-330[1966]).

Ved hjælp af en *genealogisk* delanalysestrategi fremhæver og uddrager afhandlingen de historiske, sociale og kulturelle magtrelationer, der er knyttet til det specifikke diskursive fænomen æresrelateret vold med det formål at skabe basis for en kritik heraf.<sup>42</sup> Analysen benytter begreber

---

<sup>41</sup> En sådan tilgang er at foretrække frem for diskursanalyse, da jeg ønsker også at fremhæve tematikkerne i fortællingerne, mens en diskursanalytisk ramme ofte fokuserer på sproget som bærer af normer og magt.

<sup>42</sup> Med en genealogisk-dekonstruktivistisk analysestrategi analyserer jeg genstandsfeltet, voldsberetningerne, i forhold til deres tidslighed og tilblivelseskontekster. I forlængelse af Foucaults argumentation for, at samfundsmæssigt anerkendte fænomener – og problemer – er udtryk for diskursive magtkampe (1984), søger afhandlingen at problematisere de magteffekter, der knytter sig hertil såsom prædefinerede voldskategoriseringer. Derved er afhandlingen afledt af en historiserende erkendelsesinteresse og forsøger at skabe et åbent terræn for kategoriseringer af vold (for lignende tilgang i forhold til køn, se Butler 2011[1993]).

såsom *mønsterfortælling*, *plot*, *fortolkningssamfund* og *intertekstualitet* for at anskueliggøre både form, indhold og tilblivelseskontekst for de inddragede fortællinger. Ved at fokusere på narrative påvirkninger og gentagelser i materialet, samt de forhold, hvorunder de er blevet til, tydeliggør afhandlingen beretningens tværgående relationer (Linde 2009:168ff). Det gælder både for forbindelserne mellem tekstgrupperne, og mellem teksttyperne, indenfor disse grupper, såvel som mellem samfund og individ. Genealogi anvendes følgelig om de historiske, sociale og kulturelle sporinger i og mellem diverse fortællinger, hvormed afhandlingen søger at belyse de intertekstuelle fortællelementer. Analysen af de offentlige beretninger i analysedel I belyser således fortællingernes historiske (sociale og kulturelle) udvikling, som inddrages i analysen af fortællinger, genereret ved de fortrolige narrative møder, i analysedel II. Genealogi er således en væsentlig del af afhandlingens argumentation for, at æresrelateret vold ligesom andre sociale fænomener er et resultat af en historisk proces, der har etableret voldskategorien som et særligt samfundsproblem. Afhandlingens magtperspektiv styrker således et processuelt analyseblik for, hvordan fortællinger om æresrelateret vold tilvejebringes og anvendes, hvorved etableringen af kategorien æresrelateret vold som (del af) en magtfuld diskurs bliver omdrejningspunkt.

Den anden delanalysestrategi, *dekonstruktion*, fremhæver ligesom genealogi altings kontingente og historisk betingede karakter. Men hvor genealogi søger at problematisere de magteffekter, der knytter sig til de diskurser, fortællingerne er indlejret i, er hovedanliggendet i anvendelsen af dekonstruktion at fremdrage andre og ofte underliggende meningsstrukturer. Med dekonstruktion udfører afhandlingen, i forlængelse af Jaques Derrida (1988), tekstintervenierende aktiviteter, der bryder de forskellige beretningers meningsstrukturer op for at fremdrage alternative strukturer. Kombinationen af genealogi og dekonstruktion er således nødvendig, idet dekonstruktionen udgør selve analysegrundlaget for de genealogiske sporinger. Derved muliggøres på én gang en problematisering af kategorierne kultur, køn og vold som oprindelige og homogene størrelser samt en alternativ kontekstualisering af fortællingerne om æresrelateret vold.

Afhandlingen ønsker at undersøge, hvorvidt og hvordan fortællingen af en fælles identitet blandt nogle kvindelige voldsofre hænger sammen med en mønsterfortælling, herunder hvordan de umiddelbart så individuelle og intime fortællinger også kan læses som offentlige narrativer med elementer, som også kendes fra klienthistorier. Beretninger fra klientgjorte mennesker i institutionelle kontekster kan opfattes som sociale og kulturelle fortællinger i den henseende, at de begge er blevet til på baggrund af et kollektivt niveau. Det vil sige, at klienthistorier skal opfattes

som fortællinger, der udspiller sig *i, om og på baggrund af* et socialt meningsunivers. R.E.D. og Connect udgør, ligesom andre behandlings- og hjælpeindsatser, ikke neutrale, tavse baggrunde for kvinders – klienters – fortællinger. Tværtimod bidrager de aktivt til at skabe og omformulere disse historier (Järvinen 2014:50-51). Klienthistorierne er således konforme i den forstand, at de afspejler en bestemt logik og struktur, som passer ind i den sociale – og her institutionelle – sammenhæng, de udsiges i. Sådanne omformulerede historier er tilsvarende rodfæstede i opfattelser, der kan lokaliseres i de offentlige beretninger, hvorfor disse også er en væsentlig del af det sociale meningsunivers. Det sociale meningsunivers, som fortællinger er indlejret i, er knyttet til forskellige magtstrukturer. Ved at studere fortællinger samt de forhold, hvorunder de fortælles, bliver det således muligt at undersøge konkrete fortællinger som eksempler på forskellige aktørers positioneringer i forhold til det etablerede samfundsproblem æresrelateret vold. Det bliver endvidere muligt at undersøge selve de narrative mulighedsbetingelser for det etablerede problem og derved konteksten for udsigelserne.

Omvendt udgør standardiserede elementer såsom mønsterfortælling og plot intertekstuelle aspekter, som er anvendelige på forskellige niveauer. Ofte sikrer en sådan gen-anvendelse ikke blot de voldsramte kvinder en fornøden hjælp fra myndighedernes side, men samtidig muliggør de også en forklaringsramme at sætte de voldsomme erfaringer indenfor; en selvforståelse som også befordrer en vis form for identitetsskabende fællesskab samt anerkendelse fra samfundets side. I afhandlingen søger jeg med inspiration fra bl.a. Abu-Lughod, Plummer og Loseke at belyse, hvordan det at dele sin historie ikke kun udgør en metode til at repræsentere verden på, men kan betragtes som en måde, hvorpå de voldsramte kvinder samtidig skaber mening ud af deres oplevelser, omend anvendelsen af en mønsterfortælling også kan rumme en begrænsning for kvinderne og samfundet.

Som jeg allerede har indikeret, interesserer Abu-Lughod sig for diskurser – og fortællinger – i relation til deres anvendelse og tiltænkte funktion; som magtinstrument. Følgende præsenterer jeg Lila Abu-Lughods arbejde nærmere, og jeg diskuterer, hvordan kultur kan fungere som et magtredskab, når det gives et specifikt indhold i skildringerne.

### **Magtmanifestationer: Anvendelse af køn og kultur**

Lila Abu-Lughod beskæftiger sig med kulturbegrebets anvendelse og funktion i form af forskellige re-præsentationer af handlinger, der tilskrives et kulturelt indhold. I *Writing Women's Worlds* (2008[1993]) benytter hun først og fremmest sin tilbagevenden til Awlad 'Ali-beduinkvindernes

fortællinger om ære og ærbarhed til at konfrontere den måde, hvorpå det videnskabelige studie af de 'andre' har haft tendens til at kategorisere kulturelle grupper. Udgivelsen udfordrer samtidig den offentlige diskurs om muslimske kvinder (i Mellemøsten) og viser – navnlig 80'ernes og begyndelsen af 90'ernes – vestlige feminister, at det at definere patriarkatet ikke er så enkelt endda (2008:16-17[1993]). Abu-Lughod undersøger beduinkvindernes mundtlige beretninger såsom poesi, samtaler, historiefortællinger og sange i relation til tematikken ære. Ved at fremhæve det partikulære og det kontekstuelle i kvindernes beretninger muliggøres en kritik af en hegemonisk vestlig feminismeform, entydige offer-fremstillinger samt af ensidige skildringer af undertrykkende, sociale strukturer. Selvom Abu-Lughod i den nyeste udgave af etnografien, medgiver, at etnografer i 2007 til forskel fra i 1993 i dag i højere grad beskriver felten som både omstridt, dynamisk og hybrid (2008:xiii[1993]), finder hun ikke desto mindre stadig sin kulturkritik anvendelig. Kulturbegrebet kan ikke løsrydes fra den måde, hvorpå det benyttes, hvorfor det stadig er indlejret i den politiserede verden, det er en del af.

Kulturbegrebets politiske anvendelse er således også et fundament for den analyse, hvorpå hendes udgivelse *Do Muslim Women Need Saving?* (2013) hviler. Heri undersøger Abu-Lughod det arbejde, som kvinderettighedsforkæmpere i forskellige konstellationer på tværs af Vesten og 'resten' udfører, samt de diskursive betingelser, de udføres indenfor. Via metaanalyser af diverse repræsentationer af kvindeundertrykkelse af muslimske kvinder, placerer hun den stadigt voksende opmærksomhed mod og kamp for kvinders globale rettigheder – herunder en (kulturel) kategorisering af (æresrelateret) vold – i forlængelse af vestlige, politiske interesser i bl.a. Afghanistan og Irak. Altså som en ny form for kønnet orientalisme og vestlig imperialisme (2013:114, 202).<sup>43</sup> I forsøget på at besvare det spørgsmål, hun med bogens titel stiller, etablerer Abu-Lughod dermed et grundlag for en alternativ kontekstualisering af muslimske kvinders lidelse, når hun via referencer til tidligere udførte feltstudier i Egypten og Palæstina ikke blot fremhæver de historiske, nationale og global-politiske vilkår, der betinger kvindernes undertrykkelse 'der', men også den rolle de mange repræsentationer af lidelsen udfylder 'her'; retfærdiggør en lang række indsats, karrierer, velfærdsadministrationer og (militære) interventioner (2013:170). I antropolog Kirsten Hastrups terminologi er der i overensstemmelse med Abu-Lughods opfattelse således tale om *kultur som distinktion* (Hastrup 2004:77) og dermed som problem, idet kultur(en) på forskellig vis anvendes som en iboende kollektiv identitet hos de 'andre', der kvalitativt adskilles fra 'os' danskere.

---

<sup>43</sup> Abu-Lughod foretager metaanalyser af alt fra (selv)biografier og populærvidenskabelige forskningsudgivelser til feltarbejde i feministiske, muslimske NGO'er i Vesteuropa, USA og Mellemøsten (2013:146, 201).

De voldsramte kvinder i afhandlingen er som etniske minoriteter en gruppe, der rubriceres som den 'anden' i diverse repræsentationer og som netop minoriteter befinder sig i ulige magtrelationer til den etnisk danske majoritet, når de udelukkende skildres i lyset af undertrykkende sociale strukturer. Den magtkritik, der er indeholdt i den postkolonialistiske forskningslitteratur, er således relevant i nærværende studie af fortællinger om æresrelateret vold, idet den påpeger det begrænsede handle- og talerum, som kvinderne taler og fortæller ud fra, uden at kvinderne imidlertid fuldstændig objektgøres. Med udgangspunkt i Frantz Fanons fokus på sprogets symbolske signalværdi for det (post)kolonialiserede subjekt (2008[1952]), søger afhandlingens perspektiv at etablere et grundlag for at muliggøre større grad af valg- og handlemuligheder hos kvinderne samtidig med, at de sociale begrænsninger, f.eks. i udsigelsessituationen, kan analyseres frem. Dette perspektiv viser, hvordan Fanons dissekering af kolonialismens anatomi stadig er relevant i dag, hvor diskussioner om (muslimske) minoritetsetniske kvinders mulighedsbetingelser som selvstændige, frie individer aktualiserer forholdet mellem sprog, kultur og individ (Thisted & Larsen 2011).

### **Kultur, køn og vold: Tematiske og strukturelle forudsætninger**

En distinktion mellem vold 'i sig selv' og repræsentationen af den er imidlertid afgørende, idet der kan eksistere voldsformer, som ligger udenfor sproget og udenfor den gængse diskurs. Selvom det således forekommer relevant at foretage en sådan skelnen, er det i praksis umuligt; uden en alment anerkendt definition af en voldsform, eksisterer volden nemlig ikke som vold, og uden en officiel eksistens kan den ikke anerkendes. Definitionen og anerkendelsen af voldsformer såsom vold mod kvinder kan således tilskrives kvindebevægelsens udbredelse og bedrifter, idet 'denne' vold i mange sammenhænge ikke var almindeligt anerkendte før 1970'erne (Barnes 2008:29).<sup>44</sup> Det betyder imidlertid ikke, at vold mod kvinder ikke eksisterede før denne tid, men snarere, at kategorien vold – eller måske nærmere kategoriseringen af den – også udgør et diskursivt fænomen udover at være en oplevet fysisk eller psykisk erfaring (Sandmo 1999:19), en konstruktion, der i hvert fald i Vesten bygger på hvilke handlinger, der anses som illegitime (Riches 1986). Dermed adskiller vold sig fra magt i kraft af at udgøre (dominans)handling, der af samfundet defineres som ulovlige og

---

<sup>44</sup> Der eksisterer mange betegnelser for det, afhandlingen hovedsageligt refererer til som 'vold mod kvinder'. F.eks. er 'partnervold', 'vold i nære relationer', 'hustruvold' og 'vold i familien' blandt disse termer. Jeg har imidlertid valgt prædikatet 'vold mod kvinder', idet det fungerer som en samlebetegnelse, der samtidig er veletableret i internationale organer og i den internationale forskningstradition (Bickerstaff 2010; Renzetti & Bergen 2005).

strafbare eller som tillægges en medbetydning af uretmæssighed.<sup>45</sup> På denne måde tydeliggøres det, hvordan kategoriseringen af specifikke handlinger som vold også er tæt knyttet til en diskursiv anerkendelse af et givent fænomen som et problem. I afhandlingen betegner vold således en (fortalt) dominanshandling, der tilskrives illegitimitet af en eller flere personer i materialet. En sådan tilgang søger at fremhæve definitionen af vold som kontekstafhængig og samtidig at fastholde et fokus på selve *voldshandlingen*; på dens funktion, fremfor uvilkaarligt at bidrage til genindskrivningen af entydige udøver/offer-dikotomier (Heberle & Grace 2009:4). Ligesom vold udgør opfattelser og repræsentationer af køn heller ikke givne begreber, men er i stedet socialt, kulturelt og historisk betingede. Det betyder, at kønnet både ses som indlært og udlevet, og som det at indgå i en specifik kontekst af sociale relationer.

Køn og vold forefindes således som to givne – men væsentlige – tematikker, som jeg i afhandlingen vil undersøge anvendelsen af. Fokusset på køn betyder således ikke blot, at de forskellige fortællinger og de sociale relationer, der ligger til grund for dem, undersøges i et kønsfølsomt perspektiv, men også at de anskues og problematiseres i et magtperspektiv (Stormhøj 2003:371), hvilket inddragelsen af såvel kønsorienterede- (Eldén 2003; Lundgren 1993; Lundgren et al. 2002[2001]) såvel som intersektionelt orienterede (Andreassen 2007, 2012; Bredal 2013, 2014; Carbin 2010, de los Reyes 2003; Keskinen 2009, 2012; Korteweg & Yurdakul 2010) forskningsperspektiver i afhandlingen bidrager til.

Begreberne etnicitet, kultur og religion udgør ligeledes centrale tematikker, der på forskellige narrative niveauer kobles til temaerne køn og vold af de forskellige aktører. Man kan således se kultur, etnicitet og religion som væsentlige dele af fortællingernes struktur, der refererer til den historiske sammenhæng og den formation, begreberne indgår i (Hansen 2003:276). Ved at anskue religion, etnicitet og kultur som narrative tematikker, bliver det således muligt at analysere de implicite forklaringsmodeller, der knyttes til køn og vold som en del af fortællinger om æresrelateret vold i Danmark. Kultur-, etnicitets-, og religionsbegreberne har således en dobbelt funktion i afhandlingen, eftersom deres indhold vægtes ligeså højt som deres anvendelse, idet begge vil blive analyseret.

I forlængelse heraf forstår jeg etnicitet som en identitetstilskrivelse af egen og andres kollektiver, der tilknyttes et kulturelt indhold, men som også medforstår national identitet og (til en vis grad) race som kollektivets og kulturens sociale organiseringsmarkører af de udvalgte kulturelle

---

<sup>45</sup> Der er i denne optik en glidende overgang fra legitime dominanshandlinger til illegitime voldshandlinger, og dominans over andre mennesker analyseres som fikseret i samfundets grundantagelser. Dominans- og magtforhold er således indskrevet i diverse normer og processer, hvorfor volden også kan siges at være det (Foucault 1984:85).



forskelle (Jenkins 1997:11, 13).<sup>46</sup> Derved fremhæves etnicitet som en social identitet, der både er kollektiv og individuel, og som indgår i identifikationsprocesser af både andre og én selv (1997:14), hvorfor det ligesom med kulturbegrebet er centralt at undersøge dets anvendelse såvel som dets indhold.<sup>47</sup> Ligeså anser jeg religion for at være et socialt, kulturelt og historisk konstitueret begreb, hvis betydning og funktion varierer på tværs af tid og sted (Beckford 2003:4). Religion udtrykkes således via menneskelige følelser, idéer, symboler, organisering samt sociale praksisser og skal betragtes som et produkt af social interaktion og strukturer. Samtidig påvirker religiøse udtryk også det sociale liv og de kulturelle forforståelser, de er en del af, hvorved der sker en gensidig påvirkning mellem religion, kultur og samfund. I afhandlingen analyseres religion ligeledes som en tematik, der gives et bestemt indhold og anvendelse i empirien.

Ligesom der sker en reflektiv påvirkning mellem religion, kultur og samfund, finder en tilsvarende gensidig indvirkning sted på tværs af teksttyper og fortællinger. Nedenfor diskuterer jeg således afhandlingens opdeling af empirien i offentlige beretninger og beretninger genereret ved fortrolige narrative møder. Grupperingen er baseret på teksternes forskellige tilblivelsesvilkår, idet disse har betydning for den metode, der benyttes i tekstgenereringen, samt for de respektive tekstanalyser.

### **Empirikategorisering: Operationalisering af narrativ teori og metode**

Som tidligere nævnt, er afhandlingens kildemateriale baseret på fortællinger, kategoriseret i to forskellige tekstgrupperinger, som korresponderer med afhandlingens to analysedele. Tekster i mere konventionel forstand er kategoriseret under samlebetegnelsen *offentlige beretninger*, idet de er officielle og tilgængelige for alle. Disse tekster består af de to selvbiografier *Æresdrab* fra 2003 af Sengül Güvercile og *Når blod bliver tyndere end vand* fra 2005 af Sandra Berkan samt 90 artikler publiceret fra 2007-2010 i danske dagblade. Derudover inkluderer tekstgrupperingen de to forskningsbaserede udgivelser *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke* på dansk fra 2003 samt *Om ære* fra 2008, der begge er skrevet af den fremtrædende norske antropolog Unni Wikan.<sup>48</sup> De fortællinger, hvis frembringelse jeg selv har deltaget i, er kategoriseret under samlebetegnelsen

---

<sup>46</sup> Etnicitetsbegrebet implicerer også ofte fælles sprog og fælles ritualer som del af den kollektive handling, der konstituerer gruppen (Jenkins 1997:10).

<sup>47</sup> Richard Jenkins' opsummering af etnicitetsbegrebets indhold og anvendelse indenfor socialvidenskaberne sker først og fremmest i forlængelse af Fredrik Barths berømte definition af etnicitet som "social organization of culture difference" (1969), men også af Clifford Geertz' elegante formulering af etnicitet som en verden af "personal identity collectively ratified and publicly expressed" (1973:268).

<sup>48</sup> Wikans *Om ære* (2008) er udgivet på norsk, men hendes bøger henvender sig til et bredere skandinavisk publikum til forskel fra de to andre teksttyper, der primært henvender sig til et dansk.

*beretninger genereret ved fortrolige narrative møder*, fordi produktionssituationen mellem forsker og informant (og mellem beboer og R.E.D.-medarbejder) giver indtryk af en fortrolig og intim fortælsesituation. Denne analysedel indeholder tekster, der er fremkommet som et resultat af deltagerobservation foretaget i løbet af mit feltarbejde på R.E.D. og i Connect-projektet samt på 13 interview med voldsramte etniske minoritetskvinder bosiddende på R.E.D. samt med en enkelt bruger af Connect-projektet.

Som tidligere anført er afhandlingens fremhævelse af intertekstuelle fortælleelementer væsentlig for empirikategoriseringen, der også har betydning for, hvordan materialet analyseres. Grupperingen af tekster i to analysedele er imidlertid ikke ensbetydende med, at de anses for at udgøre to distinkte kategorier, der analytisk skal skilles fuldstændig ad, idet en sådan adskillelse er problematisk. Studier alene baseret på f.eks. interviewmateriale ignorerer således refleksivitet mellem forskellige samfundsmæssige niveauer, der ellers netop udgør væsentlige dele af enhver kontekstualisering, og de kommer således ofte til udelukkende at fokusere på ét specifikt narrativt niveau (Loseke 2007:662). Samtidig tager sådanne studier ikke højde for, at en medtænkning af intertekstuelle elementer vil inkludere fokus på narrativernes bredere betydning og funktion. Lila Abu-Lughod argumenterer således for, at fortællinger altid er situerede (2008:17 [1993]). Det betyder, at beretningerne altid tager form efter den specifikke – performative – kontekst, de er en del af, hvorfor de derved er knyttet til magtformationer. Konteksten er så afgørende, at det også er i den, at fortællingens betydning skal lokaliseres; fortællingernes mening kommer først til syne i de konkrete sammenhænge, hvori de berettes. Et ensidigt materialevalg, der udelukkende levnedde plads til ét enkelt narrativt niveau, ville således have haft betydning for fremstillingen af afhandlingens informanter. Hvis afhandlingen alene havde fokuseret på interviewmateriale og de fortællinger, disse interview genererede, og dermed ikke satte beretningerne i relation til de offentlige fortællinger, og til de institutionelle og samfundsmæssige udsigelseskontekster, ville analysen have bidraget til et problematisk billede af aktører som fuldstændigt frie individer, der sammensætter og fremfører kontekstløse beretninger efter forgodtbefindende (Loseke 2007:677). Omvendt ville en fremstilling, der ikke tog højde for de fortrolige og personlige erfaringer og fortolkninger, have portrætteret informanterne som kulturstyrede robotter uden agens, som blindt anvender plot og mønsterfortællinger.

Selvom synligheden i selve tekstgenereringsprocessen således er større i afhandlingens fortrolige beretninger, betyder det ikke, at de offentlige fortællinger ikke også indeholder unikke beretninger. Disse beretninger er imidlertid først fortalt til en journalist, forlægger eller forsker, som

har udvalgt og bearbejdet dem, inden jeg har haft adgang til dem som slutproduktet offentlige beretninger.<sup>49</sup> Det unikke såvel som det populære kan altså lokaliseres i begge teksttyper og dermed i begge afhandlingens analysedele, hvorfor de er vægtet lige højt. Begge teksttyper tilvejebringer derved det, som afhandlingen benævner *situationsbestemte narrative sandheder*; at fortællinger altid er både situerede og performative, og at de derfor skal læses i kontekst, som tager højde for diverse narrative positioneringer. Perspektivet indbefatter således en muliggørelse af en alternativ kontekstualisering af voldsberetningerne. Herved illustreres det samtidig, at opdelingen i forskellige typer narrativer, fordelt efter produktionssituation, primært tjener et heuristisk formål, idet interagerende, sociale teknikker både indgår i etableringen af de offentlige og de fortrolige voldsfortællinger, ligesom intertekstualiteten fortællingerne imellem er en væsentlig del af afhandlingens argumentation.

Således er et samfundsmæssigt makro-, meso- og mikroperspektiv repræsenteret i de forskellige kildetyper, der analyseres separat, hvorved første analysedel fokuserer på etableringen af de offentlige fortællinger, mens anden analysedel fokuserer på etableringen af de fortrolige fortællinger ved forskellige narrative møder samt kvindernes positioneringer til samme. Afhandlingens to hoveddele bindes imidlertid sammen af kapitel 8, der undersøger, hvordan særlige magtforhold og positioneringer på R.E.D. er med til at præge den måde, hvorpå de voldsramte R.E.D.-kvinder opfattes. Ved at zoome ind på forskellige situationer mellem de R.E.D.-ansatte og de kvindelige beboere, bliver det muligt at anskue disse møder som resultater af en fortælling, der forhandles i interaktionen mellem dem, ligesom perspektivet belyser, hvordan fortællingen om praksis formes af forskellige aktører.

Filologen Helge Jordheim argumenterer i *Lesningens Vitenskap: Utkast til en ny filologi* (2001) for en ny læsning – og dermed analyse – af såvel historiske dokumenter som litterære værker, inklusive alle teksttyper derimellem. Jordheim ønsker at kombinere lingvistikens formelle og strukturelle analyser med hermeneutikkens fokus på historie og fortolkning (2001:105). Det betyder, at perspektiver på tekst og kontekst, som omskrivninger af sprog og historie, skal forenes, således at alle tekster på én gang behandles som autonome og som indvævede i en specifik (historisk) sammenhæng. Udfordringen består i at tænke tilgangen på en måde, der ikke forsøger at 'løse' modsætningsforholdet i enten 'virkelighedens' versus 'sprogets' favør for at fornægte paradokset;

---

<sup>49</sup> Selvom de beretninger, der er fremkommet ved fortrolige narrative møder, kan forekomme mest betydningsfulde ud fra de kriterier, der er diskuteret i ovenfor, kan autoritetsgivende elementer såsom det intime og det fortrolige imidlertid lokaliseres i begge overordnede tekstkategorier (se kapitel 7).

men tværtimod, at omfavne historien som "tekstuel formidlet" og tekster som "historisk forankret" gennem den tværfaglighed, der kendetegner det filologiske perspektiv (2001:116). Anerkendelsen af at litteratur (tekst) og historie (kontekst) er gensidigt forbundne på utallige måder har således også betydning for, hvordan beretningerne i afhandlingen analyseres. For ligesom det er blevet vigtigt for historikere og andre samfundsforskere at kunne genkende retoriske troper, plotstrukturer etc. for at kunne forstå, fortolke og videreformidle dem virkningsfuldt, er det omvendt blevet betydningsfuldt for litteraturer at kunne få øje på historiske, sociale og kulturelle magtmanifestationer i konventionelle litterære tekster som både symptom på og medie for politik (2001:110-114).

### **Offentlige beretninger: Det intime i det officielle**

I forlængelse af ovenstående har jeg valgt at inkludere litterært inspireret tekstanalyse i særdeleshed i analysen af de offentlige beretninger for at understrege disse teksttyper som repræsentationer, der i varierende grad sigter på at afspejle virkeligheden, men som ikke desto mindre fortælles via diverse narrative virkemidler, hvori de også finder dele af deres udsigelseskraft.<sup>50</sup> I den del af afhandlingen foretager jeg en retorisk analyse med fokus på de narrative virkemidler; de tekstuelle strategier og positioner, som tekstproducenterne benytter. I analysen trækker jeg på sociolingvisten Charlotte Lindes udgivelse *Working the Past: Narrative and Institutional Memory* (2009), hvori *intertekstualitet* betegner det forhold, der muliggør undersøgelsen af relationer mellem forskellige fortællinger – og fortællere – på tværs af forskellige teksttyper og samfundsmæssige 'niveauer' (2009: 168ff). Desuden anvender jeg Elisabeth Friis' skildring af paratekst, og Peter Stein Larsens præsentation af troper og metaforer fra Lasse Horne Kjældgaard et al.s antologi *Litteratur: Introduktion til teori og metode* (2013). Fra Leif Søndergaards antologi *Om Litteratur: Metoder og perspektiver* (2003) har jeg hentet inspiration fra Rasmus Torning Hansens fremstilling af tekstmotiv og tema. Endvidere udgør Brian Richardsons artikel *Beyond the Poetics of Plot* (2005) et fundament for anvendelsen af betegnelsen plotstruktur.

Med inspiration fra litteraturteoretikeren Mikhail Bakhtin og i forlængelse af Roland Barthes' fokus på enhver teksts endeløse kildemængde, idet den gennemstrømmes af talløse andre tekster, anvendte Julia Kristeva i slutningen af 1960'erne termen *intertekstualitet* om det, hun anså for at være et grundlæggende træk ved teksten som fænomen (Kristeva 1980[1969]): Selve

---

<sup>50</sup> Afhandlingens litterært inspirerede tekstanalyse adskiller sig fra en litteraturvidenskabelig tilgang, idet afhandlingen ikke studerer teksterne som litterære værker, men benytter litterære og narratologiske begreber og koncepter i analysen af sprogligt-tekstuelle virkemidler i offentlige såvel som fortrolige beretninger inklusive deres samvirkende tekstelementer.

sammenstillingen af en række uendelige diskurser fra en uendelig mængde tekst (Friis 2013:144). Sammenflydningen udgør på én og samme tid et vilkår for teksten samt en kvalitet ved den, idet ingen således skriver eller fortæller fuldstændig originalt. Teksten opnår som menneskeligt produkt netop mening i *relation til* og i *forlængelse af* andre tekster. På baggrund heraf anvender jeg således begrebet *intertekstualitet* om den foreteelse, at tekster altid forholder sig til andre tekster indenfor samme 'genre', samt på én gang re-producerer (fra) dem, kommenterer og reviderer dem (Linde 2009:168ff). Intertekstualitet betegner imidlertid ikke udelukkende en given tekst påvirkning, men den grundlæggende opfattelse, at teksten får sin mening ud fra dens relationer til andre (eksplicitte såvel som implicitte) teksttyper og diskurser (Friis 2013:144). Imidlertid anvender jeg også begrebet *intertekstualitet* om de måder, hvorpå fortællere anvender andre (tidligere) fortællinger som relevante i deres selvfortællinger—bl.a. som en måde at positionere sig på (Linde 2009:169).

I tråd med et perspektiv, der fremhæver den flerstemmige tilblivelsessituation for og af tekster, anvendte litteraturteoretikeren Gérard Genette tekstanalytisk teori om forskellige typer af intertekstualitet, hvoraf han udskilte *paratekstualitet* som én ud af yderligere fire kategorier af intertekstuelle grundformer (Genette 1997a[1982], 1997b[1987]).<sup>51</sup> At en tekst indeholder paratekst betyder, at den er relateret til informationer, som overskrider selve tekstens ramme, og som så at sige ligger på *tærsklen* til teksten (Friis 2013:147). *Parateksten* betegner altså de elementer, der på den ene side hører til den enkelte tekst, men som på den anden side ikke er en del af den egentlige tekst; de tekstelementer, der leder over til selve 'fiktionen' såsom bogens omslag, titel, forsideillustration, forord, efterskrift m.fl. På baggrund heraf anvender jeg således begrebet *paratekst* om de forskellige miljøer, som en genstand, såsom en tekst, formidles ved hjælp af, men som kommunikerer 'rundt om' tekstens egentlige indhold.

*Troper* udgør et kapitel indenfor den klassiske retorik, der omhandler betydningsmæssige omskrivninger, omend anvendelsen historisk har forandret sig markant (Larsen 2013:95-96). I de seneste hundrede års litteraturteori er det en hovedtanke, at troper og billedsprog udgør sproglige ingredienser, der får os til at tænke, sanse og forstå verden på en ny måde (2013:96). Jeg anvender således begrebet *troper* om en bestemt form for billedsprog, som omskriver elementer på ordniveau, hvorved der sker en ændring af en bogstavelig eller konventionel betydning (2013:95). En trope betegner dermed et ord eller en vending, der bruges i overført betydning, enten som sammenligning eller som rent billede. Herigennem forbindes et nyt forestillingsområde med en oprindelig betydning af et ord eller term. *Metaforer* er en specifik form for trope, og jeg anvender betegnelsen

---

<sup>51</sup> Genette opererer med intertekstualitet, paratekstualitet, metatekstualitet, hypertekstualitet og arkitekstualitet, hvor han imidlertid benævner 'overkategorien' transtekstualitet fremfor intertekstualitet (Genette 1997a[1982], 1997b[1987]).

om en implicit sproglig og billedlig sammenligning, hvorved der skabes forbindelse mellem to fænomener på grundlag af enkelte og ofte tilfældige egenskaber ved disse (2013:102).

Fra Søndergaards antologi *Om Litteratur: Metoder og perspektiver* (2003) har jeg hentet begreberne *motiv*, *tema* og *stof*. *Motiv* anvender jeg om fortællingens selvstændige byggesten, som et grundelement, mens *temaet* udgør fortællingens overordnede idé (Hansen 2003:268). Hvor motivet er en form for tekstligt mønster, der er tidsbetinget og refererer til den historiske sammenhæng og den kultur, det indgår i, er temaet det element i fortællingen, som strukturerer tekstens elementer hen imod den helhed, der ofte betegnes som tekstens mening (2003:276, 281). I afhandlingen refererer jeg i imidlertid til denne rendyrkede version af historien som et plot. I forlængelse af Richardsons artikel *Beyond the Poetics of Plot* (2005) betegner *plot* et essentielt element i fortællinger, hvori handlingen drives frem mod (for)løsning. Det indbefatter mere konkret en sekvens af begivenheder, struktureret således, at de fører til løsningen af det problem, der igangsatte selve beretningen (2005:167).

Ligesom semiotikken kan narratologi benyttes på stort set ethvert kulturelt objekt, herunder tekster, billeder og bygninger, så længe de 'fortæller en historie'. Alting er ikke narrativt, men de fleste kulturelle objekter har et narrativt aspekt eller kan analyseres narrativt. I *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative* (2009) fremhæver Mieke Bal en serie narratologiske analyseredskaber, der opdeler narrativer i tre lag. Bals definition skaber et tekstligt skel, der fungerer som udgangspunkt for fortolkning af tekster: 'Teksten' er en specifik (fysisk) manifestation af historien. Hvor 'historien' refererer til tekstens indhold, skaber historien en bestemt betoning og 'farvning' af 'fabulaen'. En fabula er en serie af logisk og kronologisk forbundne begivenheder, som er forårsaget eller erfaret af aktørerne (2009:5). Hovedpointen er altså opdelingen af narrativer i de tre lag, som teorien foreslår: Opfattelsen af, at en tekst er kendetegnet ved, at en historie fortælles indenfor dens rammer, betyder samtidig, at teksten ikke er identisk med historien, og historien ikke er identisk med fabulaen (2009:6). En sådan distinktion medforstår, at det er muligt at skelne imellem og analysere tekstens tre lag separat. Det medfører imidlertid ikke, at disse tre lag eksisterer uafhængigt af hinanden, for det gør de ikke; det eneste, vi kan undersøge, er teksten foran os (2009:7).

De offentlige beretninger er som tekster blevet til på andre præmisser end teksterne genereret fra de fortrolige narrative møder, men begge teksttyper er medierede og indeholder derfor de lag, Bal omtaler. At 'historien' og 'fabulaen' er indeholdt i de offentlige beretninger som tekster, er

således ikke anderledes, end at de også findes i de tekster, som de fortrolige narrative møder har genereret.<sup>52</sup> Det fremgår blot tydeligere, at de offentlige beretninger foreligger som tekster, bl.a. fordi disse er officielle og offentligt tilgængelige, men også fordi de eksisterer som skriftlige dokumenter og dermed som konkrete, fysiske manifestationer for læseren: 'Fabulaen' kan sagtens være den samme på tværs af de offentlige og fortroligt genererede beretninger, mens 'historien' og 'teksten' afviger fra hinanden. Det betyder, at fabulaens elementer i de fortroligt genererede beretninger kan varieres og fremtræde i andre rækkefølger og med alternative fortolkninger, evalueringer og kategoriseringer til følge. Det er således 'teksten' og 'historien', der er afgørende for at forstå, hvilken rolle volden spiller i kvindernes fortællinger – ikke 'fabulaen'.

Fra Bal har jeg yderligere hentet begrebet fokalisering, herunder fokaliserings-position (2009:145ff) om den (syns)vinkel, hvorfra det fortalte, fabulaen, præsenteres på 'historie'- og 'tekst'niveau og derved skaber perspektiv. Til forskel fra beslægtede narratologiske begreber, der også sigter på teksters (syns)vinkler og perspektiver, skelner Bal med begrebet mellem den (syns)vinkel, hvorigennem det fortalte præsenteres, og den stemme der verbaliserer (syns)vinklen (2009:146).<sup>53</sup>

### **Fortrolige narrative møder: Det offentlige og politiske i det intime**

Ved interview med de voldsramte minoritetsetniske kvinder korresponderer fabulaen med kvindernes erfarede begivenheder, den opfattede 'virkelighed', mens historien er det meningsmæssige, erindringsmæssige og sprogligt ordnede indhold i informantens erindring, og den narrative tekst er informanternes mundtlige beretning til mig. Der foregår altså en re-konstruktion på alle niveauer af den narrative fase. Disse lag udgør forskellige tekstlige niveauer, men lagene består også i fortolkningsprocesser, hvilket fremstår tydeligt, når kvindernes beretninger fremhæves som tekster. Det er vigtigt at understrege, at kvindernes beretninger ikke kan opfattes som (tekstlige) konstruktioner på samme måde som en roman, novelle eller spillefilm, hvor en bevidst sammensætning af fortællingens delelementer er foretaget for at underholde, oplyse eller sælge. Selvom kvindernes erfaringer ikke er fiktion, benytter jeg alligevel en fortælleorienteret tilgang i analysen af deres beretninger for at fremhæve beretningernes narrative virkemidler. Fortællinger er altid formet af de omgivelser og omstændigheder, hvorunder de udsiges, hvilket resulterer i delvise

---

<sup>52</sup> Imidlertid aktualiserer 'fabulaen', repræsenteret via 'historien' og 'teksten' i den offentlige beretning en betænkelse til en repræsentant for fortolkningssamfundet, ligesom den også gør i de interview, jeg selv har foretaget (kapitel 7).

<sup>53</sup> Som Bal argumenterer for, er det i fortællinger muligt at skelne mellem den position, hvorfra der 'ses' på den ene side til hvem, der 'taler' på den anden side, eftersom fortællere sagtens kan udtrykke andres (syns)vinkler (2009:146).

– eller konditionelle – narrative sandheder (Abu-Lughod 2008:15[1993]).<sup>54</sup> At kvindernes voldsberetninger også analyseres ud fra deres narrative elementer sker for at understrege, at fortolkningsprocesser er involveret i *alle* former for udsagn, hvorfor alle beretninger er medierede. Både de umiddelbare omstændigheder for interviewet, såsom magtforholdet mellem forsker og informant, og den institutionelle kontekst og bredere samfundsmæssige diskurs udgør magtforhold, der indgår i informanternes beretninger. Disse forskellige magtrelationer inddrages i de respektive beretningsanalyser, hvor det er fundet relevant, idet de er centrale for fortællingernes tilblivelseskontekster og funktioner.

I analysen af beretninger, genereret ved fortrolige narrative møder, fokuserer jeg på både fortælleren af og personaen i beretningerne. Jeg skelner altså mellem den fysiske person, der som fortæller beretter sin historie til mig og personaen i fortællingen, der er omdrejningspunkt for det fortalte. Dermed betoner jeg, at beretninger ikke udgør uproblematisk tekstdokumenter over tidligere hændelser; fortælleren udvælger gennem det biografiske arbejde, hvilke hændelser, der skal inkluderes i fortællingen, og hun tolker disse hændelser og skaber dermed personaens narrative identitet (Bal 2009:15, 18; May 2001:59). Fortæller og persona udgør derved to forskellige størrelser, der betinger et skel mellem de oplevelser, personaen gør sig, og de refleksioner fortælleren foretager over selvsamme. Dette greb åbner for analyse på to forskellige niveauer, og det fører samtidig tilbage til afhandlingens fokus på form, indhold og tilblivelseskontekst. Et fokus på fortællingens struktur kan bidrage med nuanceringer i beretningsanalysen, hvilket muliggør en læsning 'bag' om en delvis institutionaliseret gen-anvendelse. Sammenlagt muliggør en sådan analyse en belysning af fortællerens narrative strategier og dermed en fortolkning af fortællingens funktion. Disse analyser bygger på sociolingvisten William Labovs strukturelle analysebegreber. Begreberne stammer fra antologibidraget *Speech actions and reactions in personal narrative* (1982),<sup>55</sup> samt på sociologen Catherine Kohler Riessmans videreudvikling af hans og andres arbejde med narrativt materiale i artiklen *Life Events, Meaning and Narrative: The Case of Infidelity and Divorce* (1989) og bogen *Narrative Methods for the Human Sciences* (2008). Labovs arbejde har været særdeles betydningsfuldt for narrativt orienterede forskere indenfor de

---

<sup>54</sup> Fra sit feltarbejde beskriver Abu-Lughod, hvordan æresdiskurser omhyggeligt formes efter fortællerens og tilhørerens køn og status lokalt i familien og samfundet såvel som fortællingens tiltænkte funktion; de refererede begivenheder var altid underlagt de positioneringer, som fortællere og tilhørere havde til den konkrete historie og til hinanden. Også formålet med beretningen havde indflydelse på dens udformning, og den 'samme' beretning varierede fra en narrativ lejlighed til en anden.

<sup>55</sup> Artiklen er baseret på artiklen *Narrative Analysis: Oral versions of Personal Experience* fra 1967, skrevet sammen med Joshua Waletzky (Labov & Waletzky 1967).



samfundsfaglige og humanistiske discipliner, idet hans tilgang udgør et referencepunkt for senere studier af narrativ komposition (Eggins & Slade 1997; Briggs 1996; Schiffrin 2006).

I sin analysemodel identificerer Labov fortællingers gentagne tekstsekvenser og strukturelle dele, hvorefter han analyserer sekvensernes interne struktur; deres komposition og deres forhold til hinanden. Herefter identificerer han funktionen af den enkelte tekstsekvens i forhold til den overordnede fortælling. De forskellige tekstsekvenser fungerer således som analyseredskaber, idet de via fokus på struktur belyser gentagne tematikker samt indikerer, hvilke refererede begivenheder aktøren fortolker som centrale – og på hvilken måde. Labov identificerer seks elementer, som alle indgår i en 'typisk' fortælling: Resumé [abstract], orienterende information [orientation], komplicerende handling [complicating action], evaluering [evaluation], løsning [resolution] og afslutning [coda].

Labovs begreber kan anvendes til at belyse, hvordan forskellige aktører benytter en bestemt sammensætning til at give forskellige oplevelser og erfaringer specifik mening og dermed konstruere selvfortællinger og identiteter. Men analysemetoden kan også bruges til at løse "(historie)fortællerens problem" i at skulle overbevise modtageren, som ikke var til stede ved de refererede begivenheder, om fortællingens nævneværdighed og troværdighed (Riessman 2008:87). Nævneværdighed udgør fortællerens indirekte retfærdiggørelse af den tid og plads, hun med sin beretning optager overfor modtageren; lytteren eller læseren (Labov 1982:227), mens troværdighed betegner fortællerens indirekte retfærdiggørelse af den moralske del af de refererede begivenheder – handlingerne – således at beretningen forekommer pålidelig og overbevisende fra modtagerens perspektiv (Labov 1982:227-228; Riesmann 2008:9). Riessman har i sin analyse af skilsmisefortællinger med Labovs begreber vist, hvordan forskellige aktørers respektive sammensætninger af tekstelementer i fortællingerne blotlægger forskellige betydninger trods en umiddelbart enslydende årsagsforklaring. Som Riessman skriver, er en tematisk analyse af et fænomen ikke altid fyldestgørende, idet den samme begivenhed kan have forskellige betydninger for forskellige fortællere, hvorfor opmærksomhed på fortællingens struktur kan bidrage med indsigt i sammenhængen mellem mening og handling (2008:89). Labovs begreber samt Riessmans anvendelse af samme stemmer således overens med denne afhandlings fokus på, hvordan fortællinger om æresrelateret vold etableres, når kvindernes (narrative) 'valg' og positioneringer fremhæves, og det processuelle aspekt af problemkonceptualiseringer belyses.

I det foregående, er afhandlingens tilgang blevet præsenteret, og jeg har reflekteret over tilgangens teoretiske og metodiske implikationer. Nedenfor præsenteres og kontekstualiseres de begreber yderligere, der anvendes på tværs af afhandlingens to analysedele og tekstgrupperinger.

### **Fortællingers funktion og etablering: Fortolkningssamfund og mønsterfortælling**

Sociologen Ken Plummer arbejder med fortællingers sociale funktioner. Hovedfokuset i udgivelsen *Telling Sexual Stories* (1995) er tosidet: Dels viser han, hvordan intime narrativer om seksualitet er dybt personlige, sociale og politiske handlinger, og dels udvikler Plummer en foreløbig ramme for 'sociologiens fortællinger' (Carbaugh 1997:741). Bogens omdrejningspunkt er en undersøgelse af personlige narrativer om seksualitet, hvori mennesker genfortæller aspekter af de mest 'intime' dele af deres liv. Plummer undersøger følgende, hvordan historierne bliver fortalt, hvilken rolle fortællingerne spiller i samtidens liv, og hvor fortællingerne peger hen ved slutningen af det 20. århundrede.

*Telling Sexual Stories* bevæger sig fra en generel analyse af 'sociologiens fortællinger' til en undersøgelse af specifikke fortællinger om seksuel lidelse og overlevelse. Plummer fremdrager tre forskellige typer fortællinger: Kvindelige voldtægtsfres fortællinger, homoseksuelles fortællinger om 'at springe ud' samt rekonvalescens-historier.<sup>56</sup> Vigtigst i denne sammenhæng er ikke fortællingernes struktur, men de sociale forhold samt betingelserne for fortællingernes fremkomst. F.eks. skriver Plummer om kvindelige voldtægtsberetninger, at den massive litteratur om mangeartede aspekter af voldtægter, der voksede frem i USA og Vesteuropa fra 1970'erne og frem, har bidraget til at skabe tekster, hvorfra en ny og stærkere kvindeidentitet er blevet skabt: Voldtagne kvinder er begyndt 'at springe ud' (1995:76). Eksistensen af en ny feministisk inspireret kultur, bl.a. baseret på voldtægtsoverlevelse, har skabt en måde, hvorpå kvinder sættes i stand til at identificere, hvad der er sket, at kommunikere med sympatiserende andre samt at konstruere fortællinger, der skaber mening i oplevelsen på en mere positiv facon end tidligere (1995:76). Imidlertid opstår sådanne fortællinger ikke ud af ingenting. Plummer argumenterer for, at der nødvendigvis må være en social verden, et omgivende *fortolkningssamfund*, der støtter bestemte historier, førend historierne kan blive 'succesfulde'; fortælleaktiviteten opnår sin mening gennem en modtagelig og værdsættende modtager (1995:16, 120). Fortællinger får altså momentum, når et samfund er villig

---

<sup>56</sup> De historier, Plummer diskuterer, er personligt erfarede narrativer om intime detaljer (1995:7), som er socialt indvævet i hverdagens praksis og strategier. Sådanne personligt erfarede fortællinger kan tage mange former, men Plummer fokuserer på en bestemt sub-genre; fortællinger om lidelse, overlevelse og det ekstraordinære ["suffering, surviving and surpassing"] (1995:15).

til at lytte. De fortællinger, der udelukkende fortælles mellem isolerede individer, kan ikke få momentum, hvis de forbliver i det private rum (1995:121). Ken Plummer retter samtidig sin analyse mod den politiske rolle i sådanne fortællinger samt deres potentiale til at skabe en ny form for intimt medborgerskab – hvor 'intime relationer' bliver hovedfokus (1995:6).

Plummer arbejder på kanten af forskellige traditioner, men hovedsageligt som pragmatisk socialkonstruktivist og symbolsk interaktionist med fokus på tekstens fortælletræk, fortællingers (politiske) betingelser samt det politiske i fortællinger, tekstens producenter og publikummer samt på det interaktive netværk af social aktivitet, hvoraf historierne udgør en intim del (Carbaugh 1997:741). Plummer viser, hvordan en intim smerte til stadighed kan blive mere og mere offentlig, men han er samtidig også opmærksom på fortællingers transformation; hvordan der opstår nye måder at fortælle historier på (Prieur 1997:79).

Sociologen Donileen Loseke er anerkendt for sine studier af, hvordan specifikke fænomener konstitueres som samfundsmæssige problemer. Loseke interesserer sig særligt for den diskursive konstituering af de dikotome karakterer *offer* og *voldsudøver* med fokus på de karakterer, der skaber offentlig sympati og støtte, og, som en del af den implicerede problemopfattelse i samfundet, uvægerligt involverer en retfærdiggørelse af de igangværende hjælpeforanstaltninger. Karaktererne indgår i etableringen af fortællinger om alle former for sociale problemer – ofte i forsøg fra massemedier, aktivister og forskere på at skabe politisk bevidsthed. Herved retter Loseke en kritisk opmærksomhed mod samfundsmæssige fortællinger og mod implicerede grundantagelser, der ofte cirkulerer uimodsagt blandt befolkningen.

Med udgivelsen *The Battered Woman and Shelters: The Social Construction of Wife Abuse* (1992) fokuserer hun på, hvordan nogle kvinder, der havde været udsat for vold af deres mænd, ikke ville acceptere prædikatet 'offer for mænds vold mod kvinder' [battered woman], da prædikatet også indebærer en vis stigmatisering. I sine senere udgivelser om voldsramte kvinder og kvindekrisecentre i USA arbejder hun videre med den sociale konstruktion af både offer, gerningsmand og den deraf følgende løsningsmodel for det kvindelige voldsoffer, og hun fremhæver både kvindernes og kvindekrisecentrenes brug af *mønsterfortællinger* ([*formula stories*] et begreb hun henter fra Berger 1996 (Loseke 2007:664)). I antologibidraget *Lived Realities and Formula Stories of "Battered Women"* (2001) betoner hun mønsterfortællingen om 'mænds vold mod kvinder' som en del af etableringen af det sociale problem *kvindemishandling*. Mønsterfortællinger defineres her som narrativer omkring specifikke typer erfaringer, der

involverer bestemte typer karakterer. Derved bliver fortællinger til bredt anerkendte måder at fortolke og formidle erfaring på, og de kan endda komme til at udgøre egentlige skabeloner for, hvordan en specifik erfaring kan eller skal defineres (2001:107). I og med mønsterfortællinger gennemsyrrer samfundet, benytter folk dem til skabe mening i deres eget liv.

Loseke har sidenhen fokuseret mere eksplicit på sammenhængen mellem narrativer og identitet, herunder på forholdet mellem forskellige former for narrative identiteter. I artiklen *The Study of Identity as Cultural, Institutional, Organizational, and Personal Narratives: Theoretical and Empirical Integrations* (2007) viser hun, hvordan henholdsvis kulturelle, institutionelle, organisationelle og personlige narrative identiteter konstitueres med forskellige formål, har forskellige funktioner og evalueres ud fra forskellige kriterier. På et samfundsmæssigt makroniveau findes de (medie)fortællinger, der skaber kulturelle identiteter via forestillede dikotome karakterer, der forenkler en kompleks verden og konstruerer symbolske grænser omkring sociale aktører (2007:661, 663-667). På et samfundsmæssigt mesoniveau findes de politiske og lovgivningsmæssige procedurer, der konstituerer institutionelle identiteter via de forestillede karakteristika, der udgør målet for politik og lovgivning, der retfærdiggør og dermed legitimerer anvendte institutionelle foranstaltninger. De organisationelle narrative identiteter, der produceres af organisationer og grupper med et eksplicit formål om at strukturere og rekonfigurere den personlige identitet, kan lokaliseres på samme niveau. De fortællinger, der skabes på mesoniveau, har det tilfælles, at de påvirker de serviceydelser, der faciliteres for specifikke målgrupper i samfundet (2007:662, 667-672). På mikroniveau findes de – fortrolige og intime – fortællinger, der skaber personlige identiteter, der udtrykkes som selvforståelser hos og meningsgivende selvfortællinger fra det enkelte menneske.

Centralt for argumentationen er, at man må undersøge de refleksive forhold mellem disse forskellige narrative identiteters niveauer, hvis man vil undersøge, hvordan narrativ identitet fungerer, og hvordan de påvirker og påvirkes (2007:662, 663).<sup>57</sup> Losekes overordnede fokus er derved på forholdet mellem forskellige former for narrative identiteter, men hun fokuserer også på organiseringen af hjælp, struktureret via de ovennævnte løsningsmodeller. I senere udgivelser såsom antologibidraget *How to Successfully Construct a Social Problem* (2011), udviser Loseke en mere generel interesse for, hvordan beslutninger omkring sociale problemer etableres indenfor socialt konstruerede kontekster.

---

<sup>57</sup> Loseke benytter begrebet *mønsterfortællinger* til at betegne de offentlige fortællinger, der producerer kulturelle identiteter, men hun lokaliserer også mønsterfortællingerne på de to øvrige samfundsmæssige niveauer – og i de dertil knyttede øvrige narrative identiteter (2007:663).

Fra Plummer og Loseke anvender jeg altså henholdsvis begreberne *fortolkningssamfund* og *mønsterfortælling*, der begge sigter på fortællingernes samfundsmæssige etablering og funktion. *Fortolkningssamfund* betegner den omgivende sociale verden og det meningsunivers, der tilsammen konstitueres af både tekstproducenterne og tekstlæserne i majoritetssamfundet. Fortolkningssamfundet bidrager til tilvejebringelsen af specifikke fortællinger – og undertrykkelsen af andre – via konsumerings af visse typer beretninger. Netop konsumerings indeholder en implicit anerkendelse af fortælling og fortæller, når visse fortællinger – og fortællere – tildeles interesse og opmærksomhed, mens andre ikke gør. Begrebet fortolkningssamfund sigter endvidere på fortællingens (politiske) funktion i samfundet, når aktiveringen af bestemte fortællinger udelukkende muliggøres under særlige sociale, kulturelle og historiske omstændigheder.

Betegnelsen *mønsterfortælling* anvender jeg om beretninger, der skildrer erfaringer i et letgenkendeligt plot samt i relation til dikotomiserede karaktertyper. Mønsterfortællinger betegner således standardiserede beretninger, der er så anerkendte og udbredte, at de udgør skabeloner for fortolkning, formidling og evaluering af den fortalte virkelighed. Mønsterfortællinger indeholder altså bredt anerkendte måder at udlægge og mediere erfaring på, hvorfor deres analytiske potentiale særskilt skal ses i sammenhæng med en indeholdt (ofte uanfægtet) problemdefinition og løsningsopfattelse af det problematiserede fænomen. I dette perspektiv er mønsterfortællingen således kulturel og populær, eftersom udbredelsen indikerer antagelser omkring udvalgte fænomener og problemer og bidrager til produktionen af kulturelle identiteter på forskellige samfundsmæssige niveauer.<sup>58</sup>

Fælles fokus for Plummer og Loseke er fortællingers samfundsmæssige funktion samt fremhævelsen af menneskers repræsentation af følelser og erfaringer. Desuden er særligt Plummer interesseret i de mulighedsbetingelser, fortællinger fordrer, idet mennesker medskaber og medfortolker den verden, de indgår i, og på fortællinger som både intime og offentlige. Plummer og Loseke beskriver, hvordan det at fortælle er livsnødvendigt for mennesker og dermed uundgåeligt indtager en central del af vores samfund. Analyser af forskellige former for fortællinger udgør i forlængelse heraf værktøjer til at undersøge skabelsen og opretholdelsen af mening inklusive betydning af identitet. Identitet og fortællinger kobles således sammen, når det forudsættes, at

---

<sup>58</sup> I det populære findes udover det massedistribuerede og det samfundsmæssigt accepterede således også det anerkendte, som Plummer indirekte henviser til ved at fremhæve fortolkningssamfundets rolle i produktionen af specifikke fortællinger. Netop pga. visse beretningers store udbredelse og konsumerings, tildeles disse fortællere – og fortællinger – anerkendelse fra samfundets side.

fortællinger skaber identitet på alle niveauer i menneskets sociale liv (Loseke 2007:661). Et sådant perspektiv betyder, at mennesket grundlæggende anses for at være et historiefortællende væsen, og historiefortællingen opfattes som meningsskabende for individet og samfundet.<sup>59</sup>

I kontrast til særligt Plummers fremhævelse af historiefortællingens muligheder på individ- og samfundsniveauer, søger afhandlingen at belyse fortællingernes demarkering af kvinderne. Parallelt med medieforskeren Jenny Kitzinger (2004), der har undersøgt britiske massemediers indflydelse på offentlighedens opfattelse af seksuel vold mod børn, argumenterer jeg for, at synlighed også kan virke begrænsende. I relation hertil er det centralt at bemærke, at det populære i fortællingerne ikke udelukker det hegemoniske og omvendt, men snarere synes at forstærke det: Det massedistribuerede og samfundsmæssigt accepterede betegner nemlig et dominansforhold i relation til det ikke-accepterede og usynlige. Når én type fortælling tildeles forrang over andre og ikke bare prioriteres journalistisk, forlagsmæssigt og forskningsmæssigt, men også politisk, flyder det hegemoniske sammen med det populære og bidrager til specifikke narrative udsigeligheder.

Som det er fremgået af den forskningshistoriske gennemgang, er kultur, køn og vold (inklusive religion og etnicitet) yderst centrale tematikker i de forskellige studier af ære og vold mod kvinder. Ligeså udgør tematikkerne også væsentlige tematiseringer i samtidige skildringer af æresrelateret vold. Nedenfor præsenteres oversete eller undertrykte tematikker i empirien. De medinddrages i afsnittet om narrative tavsheder og udsigeligheder, idet alle former for fortællinger – og de indeholdte temaer – er udtryk for, at visse aspekter altid fremhæves på bekostning af andre. Den ovenfor præsenterede teori bidrager således til at løfte centrale elementer i de forskellige beretninger frem og ikke mindst til at muliggøre alternative kontekstualiseringer af de tilvejebragte fortællinger om æresrelateret vold.

### **Tematikker: Narrative tavsheder og klassifikatoriske udsigeligheder**

Afhandlingen argumenterer for, at kultur, køn og vold optræder som eksplicite tematikker på R.E.D., i Connect-projektet og i diverse offentlige beretninger. I forlængelse heraf er begreber affødt indenfor en *governmentality*-ramme relevante, idet de via fokus på forskellige former for (selv)styring belyser de udtalte konnotationer af, hvad der udgør en 'god' og 'ansvarlig' adfærd for såvel individer som grupper af borgere (Dean 2006:45). *Styring* og særligt *selvstyring* er således væsentlige begreber i afhandlingen, da de udgør fokuspunkter for magtrelationer mellem forskellige

---

<sup>59</sup> De samfundsvidenskabelige discipliner har de seneste 25 år oplevet en narrativ vending (Loseke 2007:661). Den tidligere udskældte narratologi er blevet genoplivet netop pga. de subjektive og kontekstbaserede teoretiske og metodiske implikationer, der muliggør undersøgelser af menneskers menings- og identitetsskabelser.

aktører på forskellige samfundsmæssige niveauer. Imidlertid indbefatter begrebet styring også en undersøgelse af den selvstyring, der er involveret, og som udgør en central del af selve styringen via fremhævelsen af de konkrete midler, hvormed en specifik målgruppe søges 'omgjort' (Dean 2006:46). At analysere (selv)styring består således i en fremhævelse af de praksisser og processer, der søger at operere gennem individers eller gruppers valg, ønsker, lyster og behov etc. Begrebet *disciplinering* er i afhandlingen nært beslægtet med selvstyring, da disciplinering betegner den menneskelige internalisering af samfundets opstillede normer og regler for korrekt adfærd. Styringsredskaberne er som Barbara Cruikshank argumenterer for i *The Will to Empower* (1999) indbygget i og udslag af selve den demokratiske (og neoliberalistiske) styringsform, der tildeler socialvidenskaben, lobbygrupper, diskurser indenfor socialt arbejde samt terapeutiske rehabiliteringsprogrammer betydelig magt. Deres fælles mål er at omgøre individet, så det sættes i stand til at styre sig selv (1999:102-103), hvorfor individet må anerkende, isolere og handle på egen subjektivitet. Også den norske antropolog Marianne Rugkåsa viser i *Likhetens Dilemma* (2012), der undersøger minoritetsetniske kvinders deltagelse i et offentligt udbudt arbejdsstræningsforløb i Norge, hvordan lighedsidealet ikke blot er et grundlæggende element i norske majoritetsborgeres selvforståelse, politik og institutionsopbygning, men hvordan idealet også fungerer som styringsmekanisme, der søger at homogenisere minoriteten i overensstemmelse med statens enhedskultur.

Afhandlingens fokus på fortællinger udgør således et udgangspunkt for at belyse og stille skarpt på de klassifikatoriske magtrelationer, idet de udgør eksempler på den indeholdte kategorisering og hierarkisering (Abu-Lughod 2013:141). Et sådant fokus indebærer granskning af, hvilke fortællinger der forefindes i samfundet, herunder underkommunikerede tematikker, samt hvordan indholdet anvendes i forskellige sammenhænge af forskellige aktører. Det er centralt, eftersom specifikke fortællingers tilstedeværelse er belæg for en såkaldt narrativ aktivering (Gubrium & Holstein 2009:46), forbundet til konkrete former for magtudvisninger. Omvendt er det mindst ligeså betydningsfuldt at rette opmærksomheden imod narrative tavsheder, der ligeledes er indvævet i magtstrukturer og udgør empiriske eksempler på magtudøvelse. Tavshed – såvel som tavshedens modsætning – er knyttet til magtudøvelse, der manifesterer sig empirisk i de interagerende omstændigheder, hvorfra fortællingen og tematikken (muligvis) kommer til syne.

## **Teksten i verden og verden i teksten**

I afhandlingen udfører jeg således, via en dekonstruktivistisk og genealogisk analysestrategi, på én gang tekstintervenerende aktiviteter, samtidig med at de forskellige voldsberetninger analyseres i forhold til deres tidslighed og tilblivelseskontekster, hvilket jeg har sammenfattet under betegnelsen empiriske fusionsanalyser. Via afhandlingens teorifunderede analyseapparat, centeret omkring fortællinger, trækker jeg på perspektiver fra intersektionelle såvel som kønsorienterede tilgange til volden som kategori. Således udgør perspektiver og begreber hentet fra Bal og Labov samt litterært inspireret tekstanalytiske begreber en støtte til den sproglige og tekstlige beretningsanalyse, mens begreber og perspektiver fra Abu-Lughod, Plummer og Loseke bidrager til at analysere beretningerne i kontekst; i forhold til deres sociale, institutionelle, historiske og samfundsmæssige udsigelsessituationer, tilblivelseskontekster og funktioner. Dette perspektiv muliggør analyser af, hvordan kategorien æresrelateret vold etableres og fungerer i forskelligartede sammenhænge.

Litterært inspireret tekstanalyse benytter jeg hovedsageligt i afhandlingens analysedel I, herunder i særdeleshed i kapitel 4 og 6, idet denne analysedel behandler tekster i konventionel forstand.<sup>60</sup> I analysedel II fungerer Losekes læsning af institutionelle fortællinger i kapitel 8 og 9 som støtte til analyserne af de tekster, der er genereret ved deltagerobservation, mens Bal og Labov primært bruges til læsning af den mere tekstnære del af interview-materialet i dele af kapitel 9 samt i kapitel 10. I begge analysedele fungerer Abu-Lughods, Losekes og Plummers arbejde som analyseteoretiske forudsætninger, der informerer den metaanalytiske del af de respektive kapitler.<sup>61</sup> Ved at kombinere disse begreber, perspektiver og tilgange fra ovennævnte studier til en samlet – dekonstruktivistisk og genealogisk – operationalisering, søger afhandlingen således at fremanalysere voldsberetningernes tilgrundliggende antagelser og forudsætninger og de dermed forbundne grænsedragninger, hvilket harmonerer med fremgangsmåder i den poststrukturalistiske forskningstradition, som afhandlingen stiller sig i.

---

<sup>60</sup> I kapitel 5 kombinerer jeg et fokus på sprogligt-tekstuelle virkemidler i kapitlets første del med et (mere klassisk) narrativt fokus i kapitlets sidste del, hvor bl.a. litterært inspireret tekstanalyse inddrages.

<sup>61</sup> Desuden har disse studier informeret såvel udarbejdelsen af afhandlingens fokuspunkter og forskningsspørgsmål som dens struktur og argumentation.



**ANALYSEDEL I:**  
**OFFENTLIGE BERETNINGER**

## KAPITEL 4:

### SELV BIOGRAFISKE FREMSTILLINGER: INTIMISERING AF ÆRE OG VOLD

I denne analysedel undersøger jeg forskellige former for offentlige beretninger i årene op til mit feltarbejde på R.E.D. og i Connect-projektet. Udgivelserne spænder fra 2003-2010, hvilket er samme periode, som begge hjælpeindsatser er blevet initieret og konsolideret. Endvidere er de analyserede offentlige beretninger tekstliggjort i årene op til lanceringen af det daværende Social- og Integrationsministeries *National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter* i 2012. Således fokuserer analysedelen på, hvordan kategoriseringen, indeholdt i offentlige beretninger om æresrelateret vold, præsenteret via henholdsvis selvbiografiske udgivelser, journalistiske fremstillinger og forskningsbaserede publikationer, etableres i et vekselvirkende forhold mellem forskellige aktører.

I dette kapitel analyserer jeg to selvbiografier om æresrelateret vold i Danmark; *Æresdrab* fra 2003 af Sengül Güvercile og *Når blod bliver tyndere end vand* fra 2005 af Sandra Berkan.<sup>62</sup> Analysen inkluderer selvbiografier, idet denne teksttype er en del af offentlige, livshistoriske fortællinger, der fra 1970'erne og frem har været omdrejningspunkt for en enorm popularitet i Vesteuropa og USA, bl.a. qua kvinders voldtægtsberetninger, homoseksuelles fortællinger om 'at springe ud', samt rekonvalescens-historier (Plummer 1995, 2001).<sup>63</sup> Da de analyserede selvbiografier er udgivet før de analyserede journalistiske artikler, og da særligt historien om Güverciles skæbne også er blevet fortalt i diverse danske massemedier, begynder afhandlingens analyse af fortællinger om æresrelateret vold netop her. Som det vil fremgå af de følgende kapitler, spiller livshistorien også en central rolle i de journalistiske skildringer og de forskningsbaserede publikationer, hvorfor det er centralt at fremhæve de narrative elementer ved livshistorien; først som teksttype, og dernæst som narrativt virkemiddel i de øvrige offentlige beretninger. Nærværende kapitel bidrager således dels til at fremhæve grundantagelser i de offentlige skildringer af æresrelateret vold og dels til at tydeliggøre (selvbiografiske) virkemidler. Derved lægges fundamentet for at belyse udgivelsernes relationer til andre tekster og diskurser, ligesom udsigelseskontekstens relation til og indvirkning på beretningerne synliggøres.

Til forskel fra de journalistiske produktioner, der analyseres i næste kapitel, er de selvbiografiske fremstillinger officielt skrevet af kvinder, der har erfaret (æresrelateret) vold på

---

<sup>62</sup> Dette kapitel er udgivet i tidsskriftet *Chaos*. nr. 56(II) (Liebmann 2011).

<sup>63</sup> Desuden har biografien som genre de seneste årtier været genstand for øget interesse i dansk litteraturforskning (Hansen 2004:5).

egen krop, men ikke er uddannede til at skrive, fortælle eller på anden måde videreformidle om emnet. Netop grundet kvindernes manglende uddannelse og erfaring i at skrive til offentligheden, må det forventes, at redaktion og forlag har haft stor indflydelse på beretningernes udformning, trods selve indholdet samtidig udgør en selvbiografisk fremstilling. Afsendersituationen kompliceres yderligere af, at en livshistorie eller selvbiografi ofte tager form i samarbejde mellem den interviewede/fortælleren og udgiveren. Således fremhæver sociologen Liz Stanley, at mange af de opfattede skel mellem biografi og selvbiografi er fiktive, idet fiktion, biografi og selvbiografi bindes sammen af den fortæller/udgiver-samarbejdende virkelighed (1992:125). Hvem der egentlig er afsender af de selvbiografiske skildringer, der analyseres her, kompliceres således både specifikt og generelt (Abu-Lughod 2013: 89). Følgende benytter jeg begreberne 'forfatterstemme' og 'tekstproducent' frem for 'forfatter' for at afspejle denne komplicerede afsendersituation.

### **Temaet livshistorie som teksttype: Selvbiografien**

Selvbiografi som teksttype er ligesom livshistorien kendetegnet ved at have fortiden som omdrejningspunkt, når fortælleren erindrer, men udsigelsestidspunktet er nutiden; når fortælleren beretter, er det fra et samtidigt synspunkt med det erfarede overblik, dette indebærer (Bjerg 1983a:115).<sup>64</sup> Dette træk er væsentligt, idet selvbiografiens selvfremstilling ikke er historisk nøjagtig. Den indeholder altid et vist element af utopi (Bjerg 1983b:8), og som værk indskriver den sig i samtidens herskende fortællinger, selvom den officielle sammensmeltning af forfatter og fortæller i 1.persons-beretninger kan sløre utopiske og fiktive træk. Hvor historievidenskaben forsøger at beskrive fakta, fortolker selvbiografien, fordi selvbiografiens fortæller på én gang udgør tekstens objekt og subjekt. Derved har selvbiografi fortællemæssige træk tilfælles med romanens kausale og finale fortællemåde, når selvbiografien indoptager et kumulativt overblik, der indeholdes i fortællingens struktur (Svandholm 2000:3).<sup>65</sup> Selvbiografien har således selve fortællingen som omdrejningspunkt og som forbindelsesled mellem identitet og sprogform (Bjerg 1983b:9). Det skal forstås sådan, at en grundlæggende sprogform varieres i teksttypens forskellige udformninger på den ene side. På den anden side er forestillingen om meningsgivende identitet indeholdt i selvbiografien udsprunget af livshistoriens fortælling, der ofte balancerer mellem samfundets omgivende fortællinger og forfatterens egne (Bjerg 1983b:9). Omgivelsernes måde at forholde sig

---

<sup>64</sup> Indenfor litteraturvidenskaben diskuteres det imidlertid, om selvbiografien udgør en egentlig genre, der adskiller sig fra romanen. Diskussionen drejer sig overordnet om, hvorvidt der eksisterer et autonomt og transcendent jeg forud for teksten (Svandholm 2000:4).

<sup>65</sup> Den kumulative struktur består i, at selvbiografien ligesom romanen akkumulerer erfaring og skaber synteser og sammenhæng – mening – der ofte krydser den kronologiske tid (Bjerg 1983b:12).

til individet på farver altid individets selvforståelse og selvfremsættelse; selvfortællingen. Selvbiografien som teksttype eksemplificerer altså glimrende dette meningssamspil af subjekt og objekt og identitetsforhandlingen mellem samfund og individ. Med andre ord fremgår det, hvordan den historiske og nationale kontekst indtages i teksten og fremgår som et intertekstuel fortælleelement, der bidrager til at forstærke beretningernes validitet og autenticitet.

### **Güvercile og Berkans erindringer**

I bogen *Æresdrab* fra 2003 fortæller den dansk-tyrkiske kvinde, Sengül Güvercile, sin livshistorie. Güverciles dansk-tyrkiske kæreste Hassan og hans mor blev i 1985 slået ihjel af Güverciles familie. Drabene er sidenhen blevet kendt som de første æresdrab i Danmark (Frøslev 2007b:10). Historien er efterfølgende blevet fortalt i TV 2-dokumentaren 'Æresdrab? En tyrkisk tragedie', sendt i 2004, ligesom historien i nogen grad er blevet reaktualiseret i den journalistiske dækning af drabet på Ghazala Khan i 2005 og senere sager.<sup>66</sup>

Knap så voldsom en beretning udgør dansk-marokkanske Sandra Berkans selvbiografi *Når blod bliver tyndere end vand* fra 2005. Omend også denne udgivelse byder på en historie om en barsk opvækst og ungdom som minoritetsetnisk kvinde i Danmark, har den ikke i samme grad som Güverciles fået offentlighedens opmærksomhed. Bogens handling indeholder ingen drab og udelukkende få eksempler på andre former for fysisk vold. Alligevel er den inkluderet som eksempel på en del af teksttypen selvbiografi, idet udgivelsen tematiserer mange af de samme elementer som *Æresdrab*. Desuden er Berkans livshistorie ligesom Güverciles genstand for den cirkulation i fortolkningssamfundet, som Abu-Lughod understreger, er væsentlig at lægge mærke til, idet fortællinger som disse indgår i en specifik politisk kontekst og således får en (politisk) funktion (2013: 107, 130); Berkan er den eneste voldsramte kvinde, der medvirker i Landsorganisationen af Kvindekrisecentres (herfra: LOKK) informationsfilm *Vold i et etnisk minoritetsægteskab*, hvori hun fortæller sin historie.<sup>67</sup> Endvidere indeholder bogen adskillige eksempler på psykisk vold, og Berkans ægteskab som kun 13-årig vil af mange fagspecialister blive kategoriseret som et tvangsægteskab, eftersom hun ikke var myndig (Sundari & Gill 2011:10, 225), omend Berkan ikke benytter denne betegnelse i udgivelsen. Berkan og Güvercile står selv som forfattere på bøgernes forsider, hvorfor udgivelserne kan betragtes som eksempler på teksttypen

---

<sup>66</sup> Dagbladenes dækning optegner og omtaler ofte tidligere sager, kategoriseret som æresdrab, som historisk og tematisk kontekstualisering af den aktuelle historie (f.eks. Frøslev i 2007c:4; Fischer et al. 2013:4).

<sup>67</sup> <http://www.lokk.dk/Raadgivning/Infofilm-om-vold-mod-kvinder/Vold-i-et-etnisk-minoritetsægteskab/> (tilgået 18-06-2014).

selvbiografi, omend den præcise afsender altså er kompliceret at afgøre. Det tvetydige afsenderforhold med en implicit hævde af autenticitet overfor en fortællemåde og -struktur, der indikerer redaktionens og forlagets indvirkning, betyder imidlertid, at bøgerne er resultater af en redigeret virkelighed. Det er derfor rimeligt at analysere udgivelserne ud fra de narrative strategier og positioner, der benyttes til at skabe autenticitet, og som vækker stærke følelser hos læserne og dermed lettere sælger. Følgende benytter jeg således litterært inspireret tekstanalyse, idet jeg ønsker at belyse de narrative virkemidler, hvormed kvindernes erfaringer er (om)arbejdet til den selvbiografiske tekst, der fremstår som en helstøbt fortælling.

I *Æresdrab* (2003) fortæller Güverciles forfatterstemme om, hvordan hun i 1975 med sin mor og fem søskende kom til Århus fra landsbyen Sarkisla i Sivas-provinsen i Tyrkiet. Faren havde allerede siden 1969 arbejdet udenfor Tyrkiet, først i Vesttyskland og senere i Danmark, hvortil resten af familien blev sammenført. Begge forældre var analfabeter, og Güverciles far arbejdede på en fabrik i Danmark, mens hendes mor var hjemmegående. Forfatterstemmen Güvercile beskriver i bogen det kulturchok, der mødte resten af familien, da de kom til Danmark. Børnene faldt dog hurtigere til og lærte at tale sproget til forskel fra især moren.

Udgivelsen er ikke kun en fortælling om mødet med det danske samfund, der skildres som naivt, passivt og uformående i forhold til 'gæstearbejderne', men også om farens daglige tyranni af sin familie (2003: 13-30). Både Güverciles mor og hendes børn blev jævnligt udsat for fysisk og psykisk vold. Faren beskrives som kontrollerende, lunefuld og opfarende. En dag voldtog han endda en veninde til Güverciles storesøster, mens resten af familien var til stede i huset. Moren forsvarede ham efterfølgende, da han blev anmeldt for voldtægten.

Güvercile beretter også om gentagne tvangsægteskaber i familien. Således havde moren ikke frivilligt valgt faren, ligesom hendes søskende – og senere Güvercile – heller ikke selv kunne vælge deres ægteskabspartnere. Dette er afgørende for bogens plotstruktur og centrale fortælling: Som 13-årig møder Güvercile Hassan Boyaci, der er dansk-tyrker ligesom hun selv. De to forelsker sig og indleder et forhold, selvom de begge ved, at de sandsynligvis ikke kan få hinanden. For det første er Hassan Boyaci fra en anden egn i Tyrkiet end Güvercile, og for det andet er Hassans familie ikke ligeså fin som hendes. Desuden har Güverciles far lovet hende væk til en 12 år ældre mand, Cafer, fra familiens landsby i Tyrkiet. Hun bliver som 14-årig forlovet med ham på en ferierejse til Tyrkiet, efter moren har fundet ud af, at Hassan og Güvercile er forelskede og muligvis har haft et

seksuelt forhold.<sup>68</sup> Efter hjemkomsten fra Tyrkiet opdager Güverciles brødre, at hun stadig ser Hassan, og de tæver hende. Dagen efter stikker hun af hjemmefra i angst for, hvad faren kan finde på, hvis også han opdager det. Hun kommer med hjælp fra politi og de sociale myndigheder på et ungdomspensionat, men føler sig udenfor som den eneste etniske minoritetskvinde på stedet. På ungdomspensionatet vælger hun og Hassan en aften at gå i seng med hinanden:

Den aften lod jeg Hassan tage min mødom. Det var den eneste løsning, vi kunne finde på vores problem. Jeg håbede, at min familie ville lade mig få Hassan, når de hørte, at jeg ikke længere var jomfru. De kunne jo ikke lade mig indgå i et ægteskab med Cafer uden min mødom – det ville have bragt uoprettelig skam over familien.  
(Güvercile 2003:50).

Kort efter bliver Güvercile overtalt af sin familie til at vende hjem, og i bilen på vej hjem, fortæller hun, at hun og Hassan har haft sex. I bilen taler Güverciles farbror Mehmet flere gange om, at Hassan skal slås ihjel, for at "tage hævn" (Güvercile 2003:52). Güvercile bliver efterfølgende truet til at lokke Hassans familie på besøg med det påskud, at der skal forhandles ægteskab – i virkeligheden skal Hassan dræbes. I første omgang sender Hassans familie en imam, men i anden omgang dukker Hassan op med sin mor.<sup>69</sup> I lejligheden har Güverciles mor placeret knive og en økse, så faren let kan få fat i dem. Güverciles lillebror, Erkan, har inden da fået overrakt en pistol, så han kan slå Hassan ihjel.<sup>70</sup>

Til slut i beretningen dolker Güverciles far Hassan til døde og skyder hans mor, mens hendes mor hakker Hassan i nakken med en økse. Güvercile bliver efterfølgende tvunget til også at dolke den døende Hassan.<sup>71</sup> Ifølge Güvercile er grunden til, at hun ikke også blev slået ihjel, at hendes far ville bruge hende som alibi. Hun skulle fortælle politiet, at Hassan havde voldtaget hende, hvorfor hendes lillebror havde slået ham ihjel i affekt. Güvercile vidner sidenhen mod sine forældre og bliver selv frikendt for drabene, mens faren får 16 års fængsel og udvises. Moren får en

---

<sup>68</sup> Det er på dette tidspunkt ikke tilfældet. Alligevel udsættes Güvercile for en såkaldt mødomsundersøgelse, hvor halvsøsteren Fadime undersøger, om hendes mødom er intakt: "Mens min mor holdt mine arme, tvang Fadime mine ben fra hinanden, og med sine fingre oppe i min skede undersøgte hun, om jeg stadig var jomfru. Det var det mest nedværdigende, jeg nogensinde havde været ude for, og havde jeg haft modet til det, havde jeg spyttet dem begge i ansigtet." (Güvercile 2003:42).

<sup>69</sup> Güvercile forsøger at advare Hassan og hans familie ved at smide en seddel ud af vinduet, men bliver forhindret af sin mor.

<sup>70</sup> Ifølge Güvercile kalkulerede familien med, at Erkan som mindreårig ville undgå fængselsstraf.

<sup>71</sup> Erkans pistolskud ramte ikke Hassan, hvorfor faren fuldførte planen.

behandlingsdom. Efterfølgende bor Güvercile hos forskellige plejefamilier og på et bosted for hovedsageligt kriminelle drenge, hvor hun bliver gruppevoldtaget.

Trods drabene flytter Güvercile efter en tid hjem for at tage sig af sin familie, der er i opløsning. Hendes ældste storebror er narkoman og dør sidenhen af en overdosis, og lillebroren, Erkan, er kriminel og ender også som narkoman i et ulykkeligt ægteskab, han ikke selv har valgt. Güvercile plejer sin mor, og på endnu en ferierejse til Tyrkiet bliver hun forlovet og sidenhen gift med den tyrkiske mand Kasim, som hun ikke kender, og som i øvrigt er ulykkeligt forelsket i sin kusine. Ægteskabet mellem Güvercile og Kasim er ikke lykkeligt, og hun skilles sidenhen fra ham med sin mors billigelse.<sup>72</sup>

I selvbiografien *Når blod bliver tyndere end vand* fra 2005 beretter Sandra (dengang Sadika) Berkan om, hvordan hun i 1970 som 4-årig kom til Helsingør fra Segangan i Nador-provinsen i Marokko med sine forældre og fire brødre. Ligesom i Güverciles fortælling emigrerede familien af økonomiske årsager, og det var planen, at de efter et begrænset tidsrum skulle flytte tilbage med deres opsparring. Også Berkans forældre har problemer med at tilvænne sig det danske samfund. De er analfabeter, omend begge dog er udearbejdende. Faren beskrives ligesom i Sengül Güverciles fortælling som en patriark, der tager alle beslutninger og er streng, kontrollerende og dominerende. Alle øvrige familiemedlemmer underordner sig uden tøven farens ordrer, og da Berkans ældre brødre når den arbejdsdygtige alder, afleverer de deres løn til ham.

Til forskel fra Güverciles fortælling, var det hos Berkan moren, der bestemte alt, der vedrørte hjemmet: "Når det gjaldt børn, indretning, madlavning, rengøring etc., var det min far, der bare måtte gøre, som der blev sagt. Da jeg senere skulle giftes, kunne min far således intet stille op, selvom han ikke var glad for min kommende mand." (2005:17). Derimod er faren i fortællingen ikke fysisk voldelig overfor familien. De eksempler på fysisk vold, Berkan beretter om, er storebroren Ahmeds seksuelle overgreb på hende, da hun kun var 6 år gammel, samt morens forsøg på at disciplinere den ustyrlige storebror Mohammad, der var blevet taget i at stjæle.<sup>73</sup>

Berkan vokser op i Danmark, klarer sig godt i skolen og oplever sine brødre blive giftet væk med morens kusiner fra Marokko i ægteskaber, de ikke selv vælger. Som 12-årig introducerer

---

<sup>72</sup> Güvercile bliver efter eget valg senere gift med en italiener, som hun får to børn med. Men også dette ægteskab ender ulykkeligt. Hendes voksne liv er i det hele taget præget af depression, nervemedicin og alkoholmisbrug. Hun forsøger også at begå selvmord på et tidspunkt, hvor den italienske eksmands chikane bliver for meget. Hun overlever og i 2003 fik hun fuld forældremyndighed over begge børn.

<sup>73</sup> Moren opvarmede en optænder til gaskomfuret indtil den var rødglødende. Derefter spændte hun Mohammad fast, åbnede hans hænder og pressede det rødglødende metal ned i håndfladen på den hånd, han stjal med. Hånden blev så forbrændt, at Mohammad derefter kom på hospitalet og fik en hudtransplantation.

moren Berkan for idéen om at blive gift med morens 24-årige fætter Mimoun, der bor i Marokko. Da Berkan var træt af at bo sammen med sin bror Ahmed og hans kone Fatima, hvilket hun gjorde, mens forældrene en overgang var i Marokko, indvilligede hun i morens ægteskabsforslag.<sup>74</sup> Som 13-årig bliver Berkan gift med Mimoun og lever i to og et halvt år sammen med ham og svigerfamilien i Marokko. Der skal hun vænne sig til marokkanske og islamiske skikke, hun ikke har kendt hjemmefra, opfylde sine ægteskabelige forpligtelser og arbejde hårdt med at passe hus og hjem. Svigermoren og svigerinden er strenge ved hende, og hun får sjældent lov til at forlade huset af sin mand. Tværtimod nedgøres hun ofte, fordi hun biologisk ikke er færdigudviklet og er spinkel, ikke kender landets skikke og er dårlig til arabisk, idet Berkans familie i Danmark har talt berber indbyrdes. Efter et par år lykkes det for Berkan at overbevise sin mor om, at hun skal tilbage til Danmark, da hun ellers vil begå selvmord. Moren tror på hendes trusler, og Mimoun og Berkan flytter efterfølgende til Danmark. Som 20-årig får Berkan sit første barn, sønnen David, og datteren Hayat følger siden.

Berkan genindtræder med tilladelse fra Mimoun i skolen og færdiggør 9. og 10. klasse samt HF. Da hun starter på en videregående uddannelse, begynder ægteskabet for alvor at skrante. Mimoun er jaloux, og Berkan lever en form for "dobbeltliv" (2005:130), hvor hun dels er den "ydmyge muslimske hustru" (2005:130) og dels en almindelig 'dansk' studerende på Helsingør Teknikum. Efterhånden som hendes selvtillid vokser, stiger hendes bevidsthed om, at hun vil skilles, og hun følger hverken Mimouns eller sin egen families modvillige reaktioner. Mimoun og Berkan bliver skilt, og Berkan får forældremyndigheden over begge børn, trods beskyldninger om og forsøg på at kurere Berkan for en forhekselse (2005:141-143). Familien slår hånden af hende, men efter et års tid begynder hun igen at have kontakt til familien. Hun oplever for første gang at kunne bestemme fuldstændigt over sig selv og sin tid, og hun indleder et kortere forhold til en mand, hun har lært at kende. I denne periode færdiggør hun sin uddannelse som ingeniør og skifter fornavn fra Sadika til Sandra for lettere at kunne komme ind på det danske arbejdsmarked (2005:161). Sandra er i dag gift med sin danske mand, hendes børn er voksne og begge i gang med hver sin uddannelse.<sup>75</sup> Hun har sidenhen uddannet sig til hypnoseterapeut og har egen klinik.

---

<sup>74</sup> Om moren skriver hun: "Hun var ufatteligt god til at manipulere, og til sidst fik hun mig til at tro, at mit liv ville blive lykkeligt og problemfrit, når jeg blev gift." (Berkan 2005:42).

<sup>75</sup> Kun sønnen David ser i dag sin far.



### **Tematisering af volden: Forbudt kærlighed, selvstændighedsudvikling og løsrivelse**

I Güverciles udgivelse behandles temaet æresdrab, herunder beslægtede tematikker som tvangsægteskab, familiesammenføring, migration, kulturmøde m.fl., men det vigtigste tema synes at være kærlighedshistorien mellem Güvercile og ungdomskæresten Hassan. Det er dette kærlighedsforhold og resultatet af den forbudte kærlighed, der driver livshistorien frem. De første fem kapitler kontekstualiserer familiens baggrund og levevilkår i Danmark, samt hendes møde med og forelskelse i Hassan. Kapitel 6 beskriver drabet på Hassan og hans mor, mens kapitel 7-19 fremstiller livet post-Hassan; ulykkeligt, uforløst og uroligt. Temaet æresdrab fremstår således som et resultat af den ulykkelige kærlighedshistorie, som Güverciles egen forklaring på en – sandsynligvis for hende – til stadighed uforståelig begivenhed; drabet på hendes elskede Hassan Boyaci. I et af tekstens paratekstuelle elementer, forordet, udtrykker Güverciles forfatterstemme, at det bl.a. er kærligheden til Hassan, der efter henvendelse fra en fotograf og en journalist i 2002, fik hende til både at opsøge faren i Tyrkiet for komme videre med sit liv (Güvercile 2003:141) og fortælle historien til offentligheden for første gang.

I Berkans udgivelse behandles temaer som tvangs- og arrangerede ægteskaber, incest, vold, familiesammenføring, migration, kulturmøde m.fl. Temaerne er således på flere områder sammenfaldende med temaerne i *Æresdrab* (2003), omend ære i direkte og sprogligt udtalt relation til vold ikke behandles.<sup>76</sup> *Når blod bliver tyndere end vand* (2005) adskiller sig også ved ikke at have en ulykkelig kærlighedshistorie som omdrejningspunkt for fortællingen, idet Berkan først i tekstens paratekstuelle element, epilogen, fortæller om sit – lykkelige – ægteskab med manden Per. I stedet tematiserer fortællingen Sandra Berkans opvækst i familien, første ægteskab, uddannelse og særligt hendes personlige (og kulturelle) udvikling. Der er således en sparsom kontekstualisering af familiens liv før Danmark, deres slægtninge eller levevilkår i samfundet. Eftersom parateksten er det sted i en litterær udgivelse, hvor forfatterstemmen mest direkte kan kommunikere med læseren (Friis 2013: 147), fremstår Berkans udvikling og løsrivelse fra familien som det *mønsterbrud*, forfatterstemmen ønsker at fremhæve. Samtidig pakker de paratekstuelle elementer udgivelsen ind, så teksten metakommunikerer det budskab, tekstproducenten ønsker at blive associeret med. Güvercile ønsker primært at få sin kærlighed til Hassan frem i lyset, men også æresdrab som kulturelt motiverede fænomener. Temaet ære i relation til vold behandles tydeligst i Güverciles udgivelse, men begge udgivelser er præget af etniske, religiøse og kulturelle generaliseringer, hvilke er i fokus i næste kapitel. Selvom fortællerne i selvbiografierne er kvinder, der principielt

---

<sup>76</sup> Lila Abu-Lughod, der har undersøgt lignende selvbiografier på det engelsksprogede marked, fremhæver, hvordan genren er karakteriseret ved temaerne tvang og manglende samtykke, fravær af valg samt ufrihed (2013:91).

kan se kulturen 'indefra' og 'nedefra', medfører generaliseringerne, at de bliver skildret som repræsentanter for hele gruppen af etniske minoriteter.

### **Livshistorier: Fortællinger fortalt nedefra?**

De livshistorier, som kapitlet behandler, er, som nævnt, eksempler på livshistorier fortalt 'nedefra' (Plummer 2001:90). Fortællerne adskiller sig fra tidligere tiders dominerende livshistoriefortællere ved ikke at tilhøre den gruppe eller klasse, der sædvanligvis ytrer sig på skrift, idet de voldsramte etniske minoritetskvinde tilhører marginaliserede grupper i samfundet; de repræsenterer arbejderklassen og udgør minoriteter i Danmark qua deres religiøse, etniske og kulturelle baggrunde. Derudover er de kvinder. Disse livshistorier fra minoritetsetniske volds ofre repræsenterer således fortællinger fra samfundets margin, der kan udfordre herskende fortællinger fra primært (ældre) mænd og (den intellektuelle del af) middelklassen, som Ken Plummer argumenterer for. Ifølge Plummer har bekendende livshistorier fra tidligere tavsliggjorte stemmer været genstand for stigende popularitet siden årtusindeskiftet (2001:90). Men, som han også fremhæver, bliver disse fortællere eller forfatterstemmer ofte opfattet som medlemmer af en bestemt gruppe – en klasse, et køn, en udsat minoritet. Derved bliver den i udgangspunktet så personlige og individuelle livshistorie ofte til en historie om et helt folk eller en hel gruppe, hvilket Güverciles selvbiografi illustrerer med sin paratekst: "Jeg ved, at jeg ikke står alene. Mere end 400 dansk-etniske piger lever i dag under jorden, på flugt fra deres familier (...)." (Güvercile 2003:5). Både i fortællingens udsigelsessituation og modtagelse bliver kvinderne således til kulturberettere frem for personberettere, hvilket understreger fortællingers dobbeltrolle: Marginale beretninger indtages og opsuges via fortolkningssamfundet med tiden og populariteten ofte i dominerende fortællinger via selve processen, hvorigennem de fortælles (Plummer 2001:96). Dette aspekt understreger komplicerede afsendersituation på to niveauer, idet selve autenticiteten i fortællerstemmen kan diskuteres. Repræsenterer disse livshistoriske stemmer overhovedet kvindernes egne? Eller er de blandet med opfattelser og konstruktioner hos forlæggere, redaktører og journalister, der udgør betydningsfulde repræsentanter for og i fortolkningssamfundet? Samtidig henleder den komplicerede afsendersituation opmærksomheden på sammenflydningen af det intime og det officielle i offentlige beretninger. Centralt er her, hvorvidt det overhovedet er muligt at blive hørt uden at benytte sig af de herskende konventioner og teorier, såsom mønsterfortællinger. Plummer fremhæver i tråd hermed, at også det livshistoriske felt domineres af specifikke fortællinger; middelklasseorienterede (mandlige) selvbiografier (2001:96). Derved kan kulturelle

forventninger og normer til (kvindelige) selvbiografister således siges at være internaliseret i forfatterstemmen, der indarbejder disse i teksten (Mørck 1987:14). De kulturelle forventninger og normer svarer til informantens ønske om at blive forstået og anerkendt af fortolkningssamfundet, repræsenteret ved forskeren, hvilket jeg berører i kapitel 10.

Følgende undersøger jeg, hvordan narrative elementer indgår som virkemidler til at skabe offentlig opmærksomhed, og hvordan visse typer fortællinger indoptages som dominerende – og succesfulde – fortællinger i samfundet.

### **'Danske' martyrberetninger: Følelsesmæssig kapacitet**

Via fokus på såkaldt *følelsesmæssig kapacitet* i offentlige fortællinger viser sociologen Suvi Keskinen (2009:264), at fortællinger kan skabe så stærke følelser hos læsere, at flere tusinde borgere i 2002 deltog i Fadime Sahindals begravelse, selvom de selvsagt ikke alle kendte hende privat. Med udgangspunkt i at følelser skaber vigtige forbindelser mennesker imellem samt social sammenhængskraft i lokalsamfundet (Ahmed 2001), påpeger Keskinen, at Fadime Sahindals liv, drab og begravelse blev beskrevet som historier og begivenheder med denne *følelsesmæssige kapacitet* i den svenske presse. Kapitlets fokus svarer til Losekes interesse for den diskursive konstituering af dikotome karakterer på alle samfundsmæssige niveauer, der skaber offentlig sympati og støtte, bl.a. via fremhævelsen af mønsterfortællinger (2001, 2007).

For det første følger skildringen af Fadime Sahindals livshistorie den velkendte fortælling om Romeo og Julie; to unge mennesker fra forskellige samfundsgrupper mødes og forelsker sig med yderst dramatiske konsekvenser som resultat. Fortællingen om Romeo og Julie muliggør, at læsere kan leve sig ind i historien og derved konstruere etniske grænser via følelser, mener Keskinen (2009:264). For det andet udgør fortællingen om en martyr, der ønskede at være svensk, men i stedet endte som offer for 'sin kultur', den *følelsesmæssige kapacitet* i historien om Fadime Sahindal. For det tredje består beretningens *følelsesmæssige kapacitet* i den følelse af intimitet, som sådanne repræsentationer skaber. De temaer, mediernes beskrivelser indeholder, såsom kærlighed, skam og ære, blev forbundet med intime følelser og identitetskonstruktion samt til familien som arnested for dramatiske hændelser (2009:265).

Kapitlets analyse viser, at en lignende tendens findes i selvbiografierne *Æresdrab* (2003) og *Når blod bliver tyndere end vand* (2005), hvilket også gælder væsentlige dele af de journalistiske publikationer, der behandles i næste kapitel. I Güverciles selvbiografi såvel som i diverse

journalistiske fremstillinger er omdrejningspunktet kvindernes (fatale) kærlighedsforhold til en mand, de elsker, men ikke kan få, fordi de tilhører forskellige grupper i samfundet. Som Keskinen skriver, gør dette Romeo og Julie-drama sig gældende i den svenske offentligheds fremstilling af Fadime Sahindals liv og død. Men Romeo og Julie-dramaet fungerer som metafor i offentlige skildringer af æresdrab og æresrelateret vold i Danmark. Især i genfortællinger af Ghazala Khans skæbne, er hendes forhold til Emal Khan, som hun ikke måtte få for sin familie, blevet fremhævet i implicit sammenligning med denne tragedie. Også selvbiografier, såsom Güverciles selv fremstilling, og i mindre grad Berkans beretning, har som nævnt et dramatisk kærlighedsforhold som tema. Sådanne ulykkelige kærlighedshistorier gør det let for læsere at identificere sig med kvindernes liv, bl.a. fordi (ulykkelig) kærlighed spiller en vigtig rolle i alle menneskers liv og i sig selv er et yderst følelsesladet emne. Fortællingen om Romeo og Julie udgør således ét element ud af flere, der via *den følelsesmæssige kapacitet* forbinder læsere, det omgivende fortolkningssamfund, til kvinden og hendes fortælling.

Beretninger om martyrer kan udover i de repræsenterede selvbiografiske fremstillinger også spores i de journalistiske skildringer. Kvinderne beskrives mere eller mindre direkte som helte, der kæmper heroisk for at få lov til at være danske. Som i Berlinske Tidende: "Sonay blev slået ihjel, fordi hun var blevet for dansk, og fordi det krænkede hendes families ære, at hun havde danske og skiftende kærester" (Haslund 2008:10). Også Berkan lægger i sin livshistorie tydeligt afstand til sin families religion og kultur samt til sin familie i det hele taget. Hun er eksempelvis uforstående overfor det ritual, der indebærer omskæringen af sønnen David (2005:126), ligesom hun beskriver, hvordan hun havde tårer i øjnene, da hun genså Danmark repræsenteret af færgerne ved Puttgarden efter et par år i Marokko (2005:104). Desuden begynder Berkan i slutningen af fortællingen til mavedans. Umiddelbart er dette en del af bl.a. marokkansk kultur, men Berkan understreger, at selvom mavedans er en yndet underholdningsform blandt mange marokkanere, bliver mavedanserinderne af marokkanere betragtet som prostituerede (2005:157). Der bliver altså set ned på mavedanserinder i Berkans familie og blandt de marokkanere, hun kender, hvilket hun gør oprør mod ved selv at modtage undervisning i dansen.<sup>77</sup> Berkans udvikling og danskhed underbygges yderligere i bogens sidste kapitel, hvori hun beskriver sit navneskift fra Sadika til Sandra. I selvbiografiens forord beskriver Berkans danske veninde Lone ligeledes Berkans personlighedsudvikling, der fremhæves som en forvandling, idet Sandra Berkan i dag angiveligt "er en helt anden person" (2005:6) end den person, der bar navnet Sadika Berkan. Udsagnet bekræfter

---

<sup>77</sup> I dag arbejder Sandra Berkan professionelt med mavedans.

yderligere Sandras tilvalg af 'danskhed' og fravalg af den 'marokkanske' (og muslimske) Sadika. At mavedansen i fortællingen – og i Berkans virkeligt liv – skal opfattes som en metafor for hendes udvikling og opgør med familien og marokkansk kultur, underbygges af Lones beskrivelse af mavedans som en "stærk, livsbekræftende og meget sensuel kvindelig udtryksform" (2005:6), der samtidig er billede på Berkans "frigørelsesproces" og en "provokation mod hendes omgivelser" (2005:6). Berkan fremstår således i udgivelsens paratekst, efterskriftet, som en stærk og frigjort kvinde, der igennem et hårdt liv har kæmpet heroisk for at få lov til at blive dansk med dertilhørende goder: en kærlig dansk mand, uddannelse, egen klinik og deraf følgende økonomisk uafhængighed og selvstændighed, voksne børn under uddannelse, danske veninder og overskud til ikke "at dvæle i bitterhed" (2005:166).

De nævnte eksempler illustrerer, hvordan denne heltemodige kamp indebærer et opgør med oprindelseskulturen inklusive kvindens egen kulturstyrede familie. Heltindegerningen består i kvindernes kamp – og sommetider deres død deri – for deres 'danske' ret til selv at bestemme ægtefælle og fremtid (Ekstöm 2009:17). Disse kvindelige voldsofre har enten ofret deres liv eller deres forhold til familien for nationen – vel at mærke den danske eller en øvrig nordisk nation, eksempelvis ikke den tyrkiske, marokkanske eller pakistanske, der beskrives som tilbagestående samfund, der dermed ikke opfattes som værdigt at ofre sig for, som følgende citat antyder:

Jeg ved, at jeg ikke står alene. Mere end 400 dansk-etniske piger lever i dag under jorden, på flugt fra deres familier, som i deres middelalderlige tankegang tror, at tvang, vold og drab er den eneste udvej for at opretholde familiens ære. En tankegang, der slet ikke hænger sammen med det højtudviklede danske velfærdssamfund, vi skal integrere os i.  
(Güvercile 2003:5).

I citatet skriver Sengül Güverciles forfatterstemme om sin egen forgæves kamp for at få den mand, hun elskede. Stemmen benytter som fortæller eksplicit den martyrmetafor i parateksten, som Suvi Keskinen har påpeget (2009:265). Prologen og epilogen udgør i udgivelsen en form for metatekst, der indrammer tekstens helt centrale beretning – livshistorien. I disse to paratekstuelle elementer er Güvercile rejst til Tyrkiet for at tage afsked med Hassan og konfrontere sin far med den tragedie, hendes liv udgør. I prologen leder hun først forgæves efter Hassan Boyacis gravsted, fordi han stik imod hendes forventning ikke er begravet på martyrerne's gravplads (2003:9). Forfatterstemmen lader ellers forstå, at Hassan netop burde være placeret her, idet han døde, for den sag, han

kæmpede for: "Han var så ung, da han blev slået ihjel, og han døde i sin kamp for kærligheden, vores kærlighed." (Güvercile 2003:9). Som fortæller understreger Güvercile forbindelsen til det islamiske martyrium ved at fremhæve sin bøn til Allah om, at Hassan er kommet i Paradis (2003:11). Det fremgår imidlertid også af parateksten – og hele Güverciles tragiske livshistorie – at de begge kan betragtes som ofre i begge begrebets betydninger: De er henholdsvis drabs- og voldsofre for en kultur, men de har også ofret sig i kampen for kærligheden: "'Hvad gjorde vi dog forkert, vi elskede jo bare hinanden'" (2003:11), spørger Güverciles forfatterstemme retorisk og sammenligner dermed implicit martyriet med en 'Romeo og Julie'-lignende fortælling, der understreger det implicit uforståelige i, at unge mennesker ofres og er nødt til at ofre sig i kulturens og kærlighedens navn. Denne implicitte sammenligning med martyriet er yderst central, idet Güverciles forfatterstemme via sammenligningen alluderer til martyrmetaforen i teksten. Metaforen fremmaner nemlig et billede af en martyr hos læseren, men en direkte sammenligning af de to elementer udelades, således at teksten i stedet postulerer denne forbindelse. Relationen mellem henholdsvis Hassans og Güverciles skæbner og et islamisk martyrium danner herved et stærkt billedsprog, en trope, i teksten, der samtidig udvider en traditionel opfattelse af det islamiske martyrium. Fra at martyren udgør et traditionelt (religions)vidne, der lider eller dør for sin muslimske tro (Cook 2007:1, 12), bliver martyriet som metafor i disse offentlige fremstillinger benyttet til også at omfatte alle de æresrelaterede og særligt kvindelige æresrelaterede voldsofre i Danmark. Herved bliver Hassan, men i særdeleshed Güvercile, ikke til gudsvidner, men til vidner på en uretfærdig og tilbagestående kultur. Ligesom i det klassiske islamiske martyrium vælger de æresrelaterede voldsofre lidelsen eller døden for at demonstrere den ubetingede forpligtelse på en sag; troen på frihed og uafhængighed, (køns)lighed, individualitet og selvstændighed i den 'danske' kultur frem for vold og undertrykkelse i den ikke-danske, ikke-vestlige, muslimske kultur. Ved offentligt at demonstrere, at 'dansk' uafhængighed, (køns)lighed og selvstændighed er værd at ofre sig for, bliver 'danskhed' og 'Danmark' forstærket og fremhævet som et positivt værdisystem (Abu-Lughod 2013:121). Den indirekte reference til mytologisk stof, det islamiske martyrium, giver samtidig beretningen styrke og kontinuitet.<sup>78</sup> Samtidig inddrages også det danske fortolkningssamfund, læserne, som eksterne vidner til disse livshistoriske – nærmest hagiografiske – beskrivelser af kvindernes liv, lidelse og sommetider dramatiske død.<sup>79</sup>

<sup>78</sup> Referencen til og brugen af mytologi og folkloristik er velkendte træk ved mange populære fortællinger (Plummer 1995:38).

<sup>79</sup> Forfatterstemmens indirekte appel til fortolkningssamfundet samt inklusionen af de øvrige "mere end 400 dansk-etniske piger", på flugt fra familierne og deres kultur, harmonerer med flere elementer i det, Abu-Lughod kalder for *the new common sense* om kvinders globale rettigheder (2013: 69): For det første identifikationen af et moralsk 'vi', der via

Uanset om selvbiografi betragtes som en særskilt genre eller ej, betyder teksttypen livshistorie, når den voldsramte kvindes livshistorie er fortællingens bærende tema, at der etableres et særligt intimt forhold mellem forfatterstemme og læser bestående af en uudtalt kontrakt om oprigtighed mellem de to: Allerede på forsiden af Güverciles *Æresdrab* (2003) og på omslaget til Berkans *Når blod bliver tyndere end vand* (2005) fastlægges forholdet mellem læser og tekstproducent, hvor en art læserkontrakt etableres (Svandholm 2000:11), idet selvbiografisten indirekte fremsætter, at fortællingen er sandfærdig og inviterer læseren med ind i sit liv. Når læseren får adgang til en konkret kvindes mest intime detaljer, skabes der et konstrueret, men tæt og fortroligt forhold mellem den voldsramte kvinde og læseren. Den selvbiografiske livshistorie fremstår altså som en autoritetsgivende selvfortælling, når Güvercile og Berkan – og øvrige minoritetsetniske kvinder – på én gang påberåber sig ofrets subjektive erfarede troværdighed og fortællerens mere objektive, fortolkende analyse. Dette fortrolige aspekt ved teksttypen selvbiografi understreges i særdeleshed i forordet til Güverciles udgivelse:

Jeg har forsøgt at glemme smerten og havde aldrig delt den med nogen, indtil for et år siden da der stod to tv-journalister uden for min dør (...). Jeg ved stadig ikke, hvorfor jeg lukkede dem ind, ved ikke, hvorfor jeg lige valgte den dag til at indvie andre i min sjæls dybeste sår.  
(Güvercile 2003:5).

Af citatet fremgår det således, at Güverciles forfatterstemme er bevidst om den intimiserende atmosfære, der skabes, når hun deler sin livshistorie og fortæller om sin "sjæls dybeste sår" ikke blot til journalisterne, men også den brede, danske offentlighed, der i tekstens forord repræsenteres af journalisternes fysiske nærvær i Güverciles liv. Den intimiserende atmosfære, der etableres i teksten, appellerer retorisk til læserens sympati, hvorved det bliver lettere for fortælleren at overbevise læseren om sit argument; uretfærdigheden i det ulykkelige kærlighedsforhold til barndomskæresten Hassan, herunder æresrelateret vold som tema og som et kulturelt betinget problem. Fortælleren nævner, som sagt, at Güvercile ikke er den eneste minoritetsetniske kvinde, der har oplevet denne problematik (Güvercile 2003:5). Derved fremgår det, hvordan de refleksive forhold mellem forskellige narrative niveauer, såsom strukturer udenfor fortællingen, flyder sammen med selve historien i beretningen og styrker fortællingens udsigelseskraft.

---

etablering af en privilegeret talesituation først definerer, hvad der er galt i verden, og dernæst hvordan problemet skal afhjælpes. For det andet, at konnotationer af islam er roden til meget af det, der er galt.

### **Beretninger om æresrelateret vold: Intimitet og offentlighed**

Æresdrab og æresrelateret vold udgør 'gode' nyhedshistorier eller 'gode' fortællinger i det hele taget, fordi skildringerne indeholder drama, konflikt og temaer som vold, (ofte forbudt) kærlighed og romantik, der understøtter såkaldte nyhedsværdier (Schultz 2006). Konflikten indeholder et dramatisk element, som pirrer nysgerrigheden og lader læserne vælge side og identificere sig med den ene part (Meilby 2001:58), der i de nævnte tilfælde er det æresrelaterede voldsoffer. Motiv og tema er på den ene side tidsbetingede og refererer til den historiske sammenhæng og kultur, som fortællingerne indskrives i, mens de på den anden side udtrykker en almenmenneskelig og tidløs eksistentiel erfaring (Hansen 2003:276). Tekstens tema, der strukturerer tekstens elementer hen imod en meningsgivende helhed, får nemlig først betydning i det øjeblik læseren indoptager, fortolker og dermed aktualiserer tekstens mening indenfor givne referencerammer (Hansen 2003:281; Plummer 1995).

Det, der gør fortællinger om æresdrab og æresrelateret vold til 'gode' historier, er altså ofte de samme elementer, som benyttes i konstruktionen af den klassiske fortælling, som kendes fra sæbeoperaer og klassiske Hollywood-film. Denne noget simplificerede fortælling har imidlertid også konsekvenser for tematiseringen og for motiverne i de selvbiografiske fremstillinger. Udgivelserne indeholder ingen definition på æresdrab eller ære i relation til andre former for vold, hvorfor det underforstås, at læseren ved, hvad der er tale om. Det indikerer, at forlæggere og redaktører som afsendere forventer, at æresdrab og andre former for æresrelateret vold allerede er (dele af) kendte fortællinger, eller at de indgår i en specifik fortolkningssammenhæng, hvorfra de tildeles mening. En tilsvarende opfattelse må Güverciles forlægger, som repræsentant for sit forlag, dele, idet æresdrab udelukkende forklares via Güverciles livshistorie samt af forfatterstemmens fortolkning af begivenhederne i tekstens paratekstuelle elementer; titlen, forordet, prologen og epilogen.

Disse individuelle livshistorier skriver sig altså ind i allerede fortalte og dermed udbredte og anerkendte fortællinger, hvilket synliggør den intertekstualitet, der giver beretningerne (yderlige) kulturel betydning og udsigelseskraft. Fortællingerne udgør i derved dele af dialogiske relationer (Linde 2009: 168), når de implicit (om)fortolker og diskuterer ikke blot med egentlige litterære værker, men også med samfundets eksisterende forforståelser og kulturelle forestillinger. Som næste kapitel viser, bidrager de offentlige beretninger til, at de tilsyneladende individuelle (livs)historier bliver til kulturelle fortællinger, mens kvinderne bliver til kulturberettere frem for personberettere (Mørck 1987:104). Fortællinger tilvejebragt i offentligheden kræver imidlertid et



interesseret fortolkningssamfund for overhovedet at blive til. Plummer argumenterer som nævnt for, at alle historier har et *moment*, der udvikler sig indenfor bestemte sociale og historiske rum (1995:35).<sup>80</sup> Journalister og forfattere skriver ikke ud i et vakuum, men har målgrupper – implicitte læsere – i tankerne, når teksten produceres. Målgruppen har således betydning for, hvordan historien fortælles (Abu-Lughod 2008:15ff[1993]). Idéen og vinklen kan ændres og justeres for at øge sandsynligheden for at teksterne købes og læses. Det betyder, at det, at historier om æresrelateret vold fortælles, og fortælles med en bestemt kulturel tematisering, udsiger noget afgørende om det omgivende fortolkningssamfund, som fortællingerne er indlejret i. Netop her kommer læserens betydningsfulde rolle i spil, idet teksten først får mening, når den fortolkes. Selvbiografier og beslægtede genrer udgør, som Lila Abu-Lughod fremhæver, således ikke blot tekster, hvis temaer og troper relaterer sig til tidlig rejse- og missionærlitteratur om muslimske kvinder. De er også kommercielle produkter, som forelægger og redaktører markedsfører, og læsere modtager i en særlig politisk kontekst (2013:106).

### **Æresrelateret vold: En fortælling om progression og transformation**

Kvindernes selvbiografiske beretninger udgør historier, som man med medieforskeren Ylva Brune kunne kalde *udviklingssagaer* (2006:166[2002]). De æresrelaterede voldsofre konstrueres som heltinder, der stræber mod frihed og uafhængighed, individualitet og selvstændighed, men mødes med vold og undertrykkelse af deres kulturstyrede familier anført af mændene (Mahmood 2008). Man kan således argumentere for, at disse kvindelige martyrer i de selvbiografiske skildringer bliver til metaforer, som redaktører, forlæggere og andre deltagere i det danske fortolkningssamfund anvender for at befæste opfattelser af det danske (eller øvrige nordiske) samfund som kvalitativt overlegent andre ikke-nordiske (Ekström 2009:26) eller vestlige lande.

Tematiseringen af volden i de selvbiografiske skildringer komplementerer en kendetegnende plotstruktur i begge udgivelser, hvor den unge kvinde møder et vendepunkt i livet, der medfører, at hun vender familien ryggen. Tematikkerne forbudt kærlighed, kultursammenstød, islam, mellemøstlig etnicitet, vold og kvindeundertrykkelse, betyder, at kultur i tilknytning til de øvrige tematikker, kommer til at fremstå som årsag til konflikten og følgelig som anledning til familieopgøret.<sup>81</sup> Derved er det ikke alene den problematiske kultur, der igangsætter

---

<sup>80</sup> For at bestemte historier kan trives og genfortælles, må der være mennesker, der er interesserede i at lytte; et fortolkningssamfund, der dels er medskabere af disse beretninger og dels ønsker at lægge øre eller øjne til dem (Plummer 1995:145, 2001:43).

<sup>81</sup> At tematikken kærlighed primært fortælles frem i relation til tvang og vold kan siges at udgøre en narrativ tavshed, idet der i de selvbiografiske skildringer, såvel som i de øvrige offentlige beretninger, fremholdes et manglende

handlingsforløbet i fortællingen, men det er også i kulturen – eller rettere sagt i kulturforskellene – at (for)løsningen findes. Plottet understøtter således den løsningsmodel, som tematiseringen af volden har indkredset. Som særligt Berkans livshistorie demonstrerer, kan det gode liv uden vold og undertrykkelse lokaliseres i hendes (selv)udvikling henimod danskhed, hvortil frihed i form af selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed er knyttet. Som modbillede herpå understreger netop Güverciles skæbne, som den fortælles, at lykken ikke er at finde ved at forblive indenfor de (minoritets)kulturelle rammer, men snarere ved at bryde med disse og indgå i en transformationsproces, der skal resultere i et individuelt og kulturelt mønsterbrud. I selve plotstrukturens forløsning forefindes således løsningsmodellen på det problematiserede fænomen æresrelateret vold; afskrivning af kollektivets kulturelle praksisser til fordel for frihed i det individualiserede danske samfund. Plotstrukturen indoptager og underbygger således mange af de samme elementer, som har bidraget til den offentlige sympati og støtte, som beretninger om Fadime Sahindals liv og død tilvejebragte. Heri er kvindernes livshistorie et afgørende narrativt element, idet det er i denne, at beretningens progression og transformation kan lokaliseres. Fra at være underlagt kollektive og kulturelt betingede magtstrukturer gennemgår fortællingens persona en forvandlende udvikling, indikeret af fremskridt såsom nyvunden frihed, uafhængighed og selvstændighed. Som næste kapitel uddyber, indeholder beskrivelsen af de 'andres' vold en opfattelse af *kultur som distinktion*, der er baseret på en majoritetsdansk selvforståelse. Det vil sige, at beskrevne forskelle på 'vores' og 'deres' kultur indgår som en væsentlig del af udtalte opfattelser af majoritetsdanskhed, hvorigennem volden og kvinderne repræsenteres, og hvori løsningen (på fortællingen) findes.

### **Vold og etnicitet som privilegeret talesituation**

I nærværende kapitel har jeg søgt at vise, hvordan forskellige tekstuelle relationer, bl.a. i form af det intime og det offentlige, flyder sammen i de minoritetsetniske kvinder Sengül Güverciles og Sandra Berkans selvbiografiske udgivelser. De intertekstuelle fortælleelementer, der kommer til udtryk ved fortolkningssamfundets implicite og eksplicite tilstedeværelse i fortællingerne, komplicerer historiernes autenticitet. De voldsramte kvinders status som tekstproducenter tydeliggør betydningen beretningernes tilblivelsessituation og -vilkår. Dels viser selve tilvejebringelsen af disse selvbiografiske fortællinger, at (visse) kvinder, som hidtil ikke har haft et narrativt rum at fortælle deres historie ind i, har fået mulighed for at berette om vold og undertrykkelse og dermed

---

kendskab til arabisk litteratur, der siden den præislamiske arabiske poesi netop er anerkendt for kunstneriske udfoldelser af tematikken kærlighed (Abu-Lughod 2013:126).

opnået synlighed samt narrativ anerkendelse, når de via deres fortælling tildeles opmærksomhed fra fortolkningssamfundet. Og dels er Güvercile og Berkan underlagt en specifik udsigelseskontekst udgjort af strukturer og diskurser, som sætter ramme for deres selvfortællinger. Den danske integrationsdebat i relation til minoritetsetniske kvinder har fra 1990'erne således primært drejet sig om såkaldte tvangsægteskaber, og generaliseringer om etniske minoritetsfamilier er baseret på historier om individuelle, dramatiserede sager, hvor unge kvinder giftes med mænd fra deres forældres oprindelseslande (Andreassen 2007, 2012). Der berettes om afvigende former for kulturel praksis, der i værste fald kan føre til drab. Især fra og med drabet på Fadime Sahindal i 2002 blev fundamentet for en diskurs om en bestemt vold grundlagt, og begrebet æresrelateret vold blev som term (Keskinen 2009:262), tema og motiv introduceret for et bredere publikum først i Sverige og sidenhen i Danmark.<sup>82</sup> Det er en tidligere ufortalt form for vold, der pludselig fik enorm opmærksomhed med Fadime Sahindals, Ghazala Khans og Sonay Mohammads personificerede livshistorier. I lyset af drabene på disse kvinder er andre minoritetsetniske kvinders beretninger om en særlig kategori af vold og undertrykkelse vokset frem, herunder Güverciles og Berkans selvbiografiske fremstillinger. Imidlertid understreger den eksisterende plotstruktur og fortællingernes specifikke tematisering, hvordan disse selvbiografiske udgivelser, og de selvfortællinger, de tilvejebringer, udsiges i tilknytning til beretningerne om Fadimes, Ghazalas og Sonays dramatiske liv og død. Via plotstrukturen, tematiseringen og narrative virkemidler såsom privilegeret talesituation, der etableres som resultat af teksttypens subjekt/objekt-sammenfaldende fortæller, genbekræfter snarere end udfordrer *Æresdrab* og *Når blod bliver tyndere end vand* grundlæggende antagelser og strukturer i samfundet; at det alene er den kollektive kultur blandt minoriteten, der er årsag til volden og undertrykkelsen. Dette var også et af hovedbudskaberne i de offentlige beretninger i Sverige, der fremkom i kølvandet på Fadimes død (Ekström 2009:59-66).<sup>83</sup> Sammenblandingen i fortællingernes afsenderposition, der med bøgernes paratekster markedsføres som havende en entydig afsender, udfoldes ikke. I stedet flyder historierne sammen med tidligere fortalte 'danske' martyrlignende beretninger og med den noget firkantede kulturkritik, de og den øvrige danske integrationsdebat indeholder; fortællingerne er alle båret frem i lyset af et fokus på specifikke problemstillinger blandt (nogle) etniske minoriteter i Danmark. Meget taler således for,

<sup>82</sup> I Sverige benyttes betegnelsen 'hedersrelateret våld' (NCK 2010).

<sup>83</sup> Fadime Sahindal var den tredje minoritetsetniske kvinde, der blev dræbt i Sverige af et familiemedlem, angiveligt grundet overskridelse af æresforeskrifter. Før hende blev Sara og Pela dræbt i henholdsvis 1996 og 1999. Imidlertid tilvejebragte den offentlige debat i Sverige også andre positioneringer (kapitel 2).

at det primært er et majoritetsdansk fortolkningssamfund, der afgør hvilke fortællinger, der kan manifesteres, og hvilke der ikke kan.

Også andre etniske minoritetskvinder har imidlertid fortalt 'deres' historie i offentligheden, bl.a. via journalistiske artikler i danske dagblade, hvilket følgende kapitel zoomer ind på.

## KAPITEL 5:

### JOURNALISTISKE SKILDRINGER: KULTUREL AFGRÆNSNING I TID OG RUM

Som beskrevet i forrige kapitel trækker de selvbiografiske udgivelser på narrative elementer og argumenter, som er kendt fra offentlige skildringer af bl.a. drabet på Ghazala Khan. Dette kapitel undersøger følgelig 90 journalistiske artikler publiceret i danske dagblade i årene 2007-2010 for at belyse, hvordan æresrelateret vold etableres som kategori i (dele af) den journalistiske diskurs samt, hvorledes disse offentlige beretninger som teksttype indgår i relation til de øvrige offentlige beretninger.<sup>84</sup> De journalistiske fremstillinger, medtaget i nærværende kapitel, er udgivet få år efter drabene på Fadime, Sonay og Ghazala og *efter* publiceringen af de selvbiografiske skildringer, analyseret i forrige kapitel. Det betyder, at fremstillingerne i dette kapitel kan formodes at indgå i intertekstuelle fortællerrelationer med de selvbiografiske udgivelser, hvoraf begge imidlertid er indlejret i den skitserede danske integrationsdebat.

Artiklerne, der udgør kapitlets kildemateriale, er alle skrevet af journalister i de landsdækkende danske dagblade, idet jeg har ønsket at undersøge den retorik, der i dagbladenes dækning omgiver den vold, der beskrives som æresrelateret.<sup>85</sup> Analysen fokuserer på artiklernes tekstuelle strategier såsom anvendelsen af tematikkerne kultur, køn og vold samt aktørcitater, sprogbrug og ordbilleder såsom metaforer. Disse er dele af de journalistiske virkemidler, der skal bidrage til, at artiklerne fremstår troværdige og således skal overbevise læserne om budskabet i den pågældende tekst (Frederiksen 2011:125). Virkemidlerne skal medvirke til at gøre teksterne interessante og læseværdige, idet dagbladene i sidste ende er afhængige af at få afsat aviserne ikke blot via deres indhold, men også via deres *repræsentation* deraf. Analysen kombinerer således et fokus på sprogligt-tekstuelle virkemidler i kapitlets første del med et (mere klassisk) narrativt fokus på livshistorie som tekstmotiv samt på fremstillingernes intertekstualitet til andre *kontekster* i kapitlets sidste del.

---

<sup>84</sup> En søgning på termerne *æresrelateret vold* og *æresvold* på Infomedia viser, at mediekilder tidligst anvender disse begreber i 2004, mens anvendelsen af *æresdrab* kan dateres tilbage til 1992. Det understøttes af Unni Wikan, der daterer en europæisk anvendelse af begrebet 'æresrelateret vold' til konferencen *Combating patriarchal violence against women: Focusing on violence in the name of honour*, afholdt i Stockholm i 2004, arrangeret af det svenske Udenrigsministerium og Integrations- og Ligestillingsministerium (Wikan 2008:57-58).

<sup>85</sup> Kildematerialet er fordelt således: Politiken (19), Information (5), Jyllands-Posten (13), Berlingske Tidende (24), Kristeligt Dagblad (9), B.T. (6) og Ekstra Bladet (14). For en oversigt over kapitlets kildemateriale med markeringer af, hvordan de respektive artikler er inddelt i analysen, se Bilag 1. Af pladmæssige hensyn optræder avisnavne ikke i kapitlets kildehenvisninger.

De journalistiske artikler er udvalgt, så de er forholdsvis varierede i teksttype og redaktionelt indhold for at sikre, at materialet repræsenterer den diversitet, som dagbladene er udtryk for.<sup>86</sup> Artiklerne udgøres af såkaldt baggrundsstof, der behandler æresrelateret vold i relation til Danmark eller danske statsborgere, idet debatstof og navnestof samt dækning af politiske debatter og lovudkast er fravalgt. I udvælgelsen af artikler er der endvidere udelukkende medtaget landsdækkende dagblade, idet jeg vil skabe et overblik over skildringernes form og indhold uden at skulle tage højde for regionale eller lokale forhold, som kan indvirke på artiklernes vinklinger. I selve søgningen, foretaget via Infomedia, har jeg fokuseret på artikler af mindst 500 ord, da en vis længde er at foretrække i analyse af artiklernes sprogligt-tekstuelle virkemidler. Ud fra ovennævnte kriterier er udelukkende artikler, der indeholder en eller flere af følgende søgeord i rubrikken eller brødteksten, medtaget: *Æresrelatere(t)/de vold*, *æresdrab* eller *æresvold*. Disse termer er valgt, idet de bruges forholdsvis synonymt i den journalistiske dækning af vold, der tilknyttes etniske minoriteters æresbegreber.

Udvælgelsen af kildemateriale betyder imidlertid, at de journalistiske fremstillinger i den følgende analyse sandsynligvis fremstår mere entydige, end de ville have gjort, hvis empirien var blevet udvalgt anderledes. Det kan ikke udelukkes, at en inkludering af debatstof ville have medført en vis anfægtelse af begrebet æresrelateret volds anvendelse eller relaterede grundantagelser, idet debatstof netop indeholder en diskussion af modsatrettede synspunkter og synliggør forskellige diskurser. Ligeså ville øvrige søgeord muligvis have etableret en mindre entydig fremstilling af den journalistiske skildring af volden og kvinderne, idet ovennævnte termer kan anses for at være centrale for en specifik opfattelse af volden samt af dens udøvere og ofre. Det er derfor vigtigt at understrege, at nærværende kapitel ikke er tænkt som en fyldestgørende analyse af dagbladenes fremstillinger af æresrelateret vold inklusive beslægtede tematikker, ligesom en belysning af interne forskelle i dagbladenes dækning af volden heller ikke er formålet. Kapitlet skal læses som en analyse af, hvordan den journalistiske kategorisering af æresrelateret vold som et specifikt samfundsproblem etableres og indgår i den øvrige tekstproduktion, når en særlig fortælling omkring volden og kvinderne tilvejebringes.

---

<sup>86</sup> Medieforskeren Stig Hjarvard fremhæver, at alle aviser i dag er uafhængige af partipolitiske interesser. I stedet bekender nogle aviser sig til en politisk hovedstrømning. Eksempelvis er Jyllands-Posten et "uafhængigt liberalt dagblad", mens "Politiken og Ekstra Bladet ledes som uafhængige radikalt-socialliberale blade og organer for dansk frisind" (2007:32). Dansk politik er i dag polariseret og domineret af en centrum-venstreblok og en højreblok. De to blokke har først og fremmest været delt på værdipolitiske områder såsom flygtninge og indvandrere, hvilket har resulteret i en todeling af den landsdækkende presse (Hjarvard 2007:33).

### **Danske dagblades nyhedsartikler: Journalistik som teksttype**

Journalistiske artikler er udvalgt som analyseobjekt, idet artikler fra landsdækkende dagblade udgør en væsentlig og indflydelsesrig del af majoritetsdanskernes baggrundsviden.<sup>87</sup> Desuden er de journalistiske artikler, der produceres, også en del af store virksomheder. Det er altså både læserne, redaktionerne, kilderne og journalistens egen baggrund, holdninger og motivation, der skaber vilkårene for den pågældende udgivelse (Meilby 2001:30). Det betyder, at journalister tilpasser og vinkler deres historier til det medie og de læsere – til det marked – artiklerne har. Derfor er de journalistiske artikler glimrende eksempler på de forventninger, der findes i det majoritetsdanske samfund, som både journalister, redaktører, mediekoncerner og læsere er en del af, idet journalisterne er valgte repræsentanter for fortolkningssamfundet, der tilsammen konstitueres af både tekstproducenterne og tekstlæserne. Ken Plummer opfatter fortællinger på to forbundne og kritiske måder: Som symbolske interaktioner og som politiske processer (1995:19-20). Som mennesker danner vi vores egne sociale verdener, når vi gennem symboler og sprog er i stand til at reflektere over os selv og andre. Nogle af de, der deltager i denne fælles handling, er tekstproducenterne selv i form af journalisternes kilder, fortællerne i historierne. Men også journalister, forskere, studieværter, behandlere m.fl. besidder magt og indflydelse nok til at få andre mennesker til at fortælle deres personlige historier og indgår således som aktører på forskellige niveauer i fortællingernes tilvejebringelse. En anden gruppe af mere indirekte narrative aktører udgøres af forbrugerne, læserne, publikum, der køber, fortolker og får disse populære fortællinger til at stemme og give mening (1995:21).

De journalistiske artikler er desuden kendetegnet ved at være centreret omkring selve nyhedsværdien, og den aktuelle formidling af begivenheder rundt om i verden er karakteristisk for dagbladenes journalistik og de vilkår, hvorunder nyhedsteksterne bliver til. Nyhedsværdier er en række kriterier for, hvad der på et givent tidspunkt opfattes som nyhedsværdigt blandt journalister og redaktører. Nogle af disse nyhedsværdier vil være usagte og fungere som journalistisk praksis. Andre nyhedsværdier, såsom aktualitet, væsentlighed, identifikation, konflikt og sensation fungerer som eksplicitte nyhedsværdier, der kan diskuteres af journalisterne imellem (Schultz 2006:205). Sammenlignet med diverse (selvbiografiske og akademiske) udgivelser i bogform, er den

---

<sup>87</sup> 28 % af de adspurgte danskere foretrækker i en undersøgelse fra 2008 landsdækkende dagblade som medietype, når de har brug for baggrund og indsigt på et givent område (Schrøder 2010:22). Hertil bør det imidlertid bemærkes, at etniske minoriteter oftere foretrækker tv-mediet som medietype (Andersen 2005:69). Det må således være etniske danskere, ofte tilhørende den øvre middelklasse, der udgør dagbladenes primære modtagere og implicite læsere og følgelig deres diskurssættere, hvilket har betydning for fremstillingerne.

journalistiske nyhedsrapportering kendetegnet ved at blive til i et højt tempo, der hænger sammen med nyhedsværdien aktualitet.

Journalister anvender hverdagskulturens sprog, symboler og beretningsformer og skaber en forbindelse af fælles betydninger mellem offentlige og intime samfundsforhold samt mellem beslutningstagere og befolkningen. Samtidig tillægges (nyheds)journalistikken stor betydning i samfundet, idet nyhederne konstant findes rundt om os, sideløbende med at den ikke er fiktiv, men efterstræber en objektivitet og balance (Brune 2004:10-11).

Via avisartiklernes redaktionelle diversitet er det muligt at undersøge mønstre i journalisternes vinkling af æresrelateret vold og belyse benyttede narrative virkemidler. Følgende undersøger jeg således, hvordan tematikkerne køn, kultur og vold anvendes i de journalistiske nyhedsartikler til at tematisere det fortalte på en bestemt måde samt, hvordan narrative elementer såsom klassifikatoriske udsigeligheder på forskellig vis understøtter en sådan vinkling.

### **Volden er udansk: Kulturel afgræsning i tid og sted**

Da enhver beskrivelse uvægerligt udgør en *repræsentation* af (den præsenterede) virkelighed, medkommunikeres der sideløbende idealbilleder, når deskriptive og præskriptive niveauer flyder sammen i skildringerne. Via analysen fremhæver jeg, hvordan sådanne normer med-konstitueres i journalistiske kategoriseringer af de voldsramte minoritetsetniske kvinder og den vold, de har været udsat for:

I nedenstående citat introducerer journalisten Elisabeth Haslund under overskriften 'Dræbt af sine egne: Sonay, Ghazala, Fadime og de andre' en artikel om æresrelateret vold med udspring i en journalistisk bogudgivelse om samme emne:

En februarmorgen i 2002 gjorde en fisker et uhyggeligt fund i Præstø Havn – liget af den kun 14-årige dansk-kurdiske pige Sonay Mohammad, der ifølge obduktionen var blevet slået bevidstløs med en kølle eller et baseballbat og efterfølgende smidt i havnen for at dø. Hendes far blev mistænkt og senere dømt for drabet. Under hele forløbet fastholdt han sin uskyld, men i en ny bog skrevet af den tidligere kriminalreporter på B.T. Arne Schmidt-Møller om Sonay-sagen kommer der nye oplysninger frem. En tilståelse fra Sonays far. I bogen offentliggøres nemlig ordlyden af et håndskrevet trusselsbrev, som Sonays far Ashraf Mohmmad skrev til sin bror. "Jeg vil myrde dig, ligesom jeg myrdede den vantro Sonay. Hun plejede at lave fordærvelse hver dag med de vantro svin. Hun har lavet fordærvelse to gange foran mig, og jeg myrdede hende med min egen hånd," lyder det bl.a. i brevet, der altså bekræfter den teori, som politiet havde om drabsmotivet. Sonay blev slået ihjel, fordi hun var blevet for dansk, og fordi det krænkede hendes families ære, at hun havde danske og skiftende kæresten.

(Haslund 2008a:10)



Artiklen udpeger volden som et fænomen, der ikke hører hjemme i det danske samfund. Argumentet i uddraget afspejler en gængs måde at fremstille æresrelateret vold på i artiklerne, idet kvindens seksualitet og overskridelse af kønskulturelle normer herfor beskrives som bagvedliggende årsag til den samtidig med, at kvindens tilnærmelse til og udlevelse af danskhed fremholdes som et underbyggende motiv til volden; det at være dansk er afgørende for Sonays levevis med skiftende, danske kærester, hvilket krænker familiens ære og fører til vold. Denne opfattelse af de bagvedliggende årsager går igen i avisernes citerede ekspertudsagn.<sup>88</sup> Under overskriften 'Det er storfamilien der bestemmer alt' anvender Berlingske Tidende udtalelser fra indvandrerkonsulent Esma Birdi i forlængelse af daværende sekretariatsleder for LOKK Anne Maus udsagn om, at "selv velintegrerede" indvandrerfamilier "lever efter urgamle traditioner":

Indvandrerkonsulent og forfatter Esma Birdi, der selv stammer fra Tyrkiet, understreger, at æresrelateret vold intet har at gøre med religion. Det har heller ikke noget i sig selv at gøre med, om man kommer fra Pakistan eller Tyrkiet eller Mellemøsten. Volden har sine rødder i den kollektivistiske familie- og klankultur, der findes i landsbysamfundene. "Det er storfamilien, der bestemmer, og det er meget svært for danskerne at forstå, at familien har så stor betydning," siger Esma Birdi. "Det må aldrig komme så vidt, at pigerne får et dårligt ry, eller noget går galt. Kæresteri er simpelthen bandlyst. Man kan blive forlovet, men man kan ikke have skiftende kærester, indtil man finder den rette," siger hun som forklaring på den kulturkonflikt, der i stigende omfang får unge indvandrere til at henvende sig til krisecentre og ungdomsrådgivninger.

(Frøslev 2007a:13)

I artiklen underbygger og komplementerer eksperternes udtalelser hinanden, eftersom Birdis udsagn om, at volden skyldes familiens (kollektivistiske klan)kultur, harmonerer med Maus fremhævelse af familiernes "urgamle traditioner" og kvindernes deraf følgende manglende selvstændighed (se uddrag s. 90) som centrale elementer i kultur- og generationskonflikten, hvilket artiklen opridser som årsagsforklaring på de mange henvendelser fra minoritetsetniske kvinder til bl.a. LOKK. Selvom Birdi eksplicit afskriver religion samt nationale og etniske tilhørsforhold som forklaring på æresrelateret vold, er det bemærkelsesværdigt, hvorledes hendes egen nationale og etniske baggrund, hendes tyrkiske herkomst, alligevel vægtes i artiklen. I ovennævnte uddrag præsenterer journalisten hende med den information, at Birdi "selv stammer fra Tyrkiet" i artiklens indledning om drabet på Ghazala Khan, der imidlertid havde pakistansk herkomst. At Birdis etnicitet tilskrives en vis betydning af journalisten fremgår endvidere ved, at Birdis tyrkiske rødder også nævnes i

---

<sup>88</sup> I artiklen udtaler også kriminalkommissær Kim Kliver fra politiets Nationale Efterforsknings Center sig.

manchetten: "Æresrelateret vold har intet med religion at skaffe, men er begrundet i klan- og familiestrukturen i fjerne landsbysamfund, siger indvandrerkonsulent Esma Birdi, der selv har tyrkiske rødder." (Frøslev 2007a:13). Til sammenligning fremhæves Maus og øvrige eksperter etniske tilhørsforhold ikke, hvilket medfører, at majoritetens etnicitet i artiklen ikke tildeles nogen relevans for deres udtalelser om volden. De taler dermed alene qua deres uddannelses- og erhvervsbaserede viden om vold mod minoritetsetniske kvinder. Derved fremgår det, hvordan Birdis etnicitet og deraf afledte kulturelle kendskab opbygger en privilegeret talesituation. Det "selv", som journalisten to gange indsætter som en implicit henvisning til Birdis etnisk funderede viden, underbygger sideløbende Birdis subjektivt erfarede kulturelle kendskab, hvilket understøtter hendes troværdighed som fortæller og som udlægger af denne særlige vold; kulturkendskabet strækker sig angiveligt udover Tyrkiets grænser, da hun i sammenhængen også tildeles autoritetsgivende kundskab om pakistanske familiemønstre. Birdis tyrkiske etnicitet fungerer, modsat hendes understregning af, at etnicitet ikke spiller nogen rolle i forhold til volden, altså som en underbygning af det kulturelle kendskab, hun besidder, når hun både fortæller som en kulturel 'insider' og samtidig tildeles 'outsiderens' klare, udenforstående og analyserende overblik (Liebmann 2013b).<sup>89</sup> Den etnicitets- og kulturfunderede privilegerede talesituation benytter journalisten således ikke blot til indirekte at underbygge de andre eksperter udtalelser og fortolkninger, men samtidig til at godkende artiklens overordnede perspektiv omkring volden som et ikke-dansk, kultur- og familiebaseret overgreb, forankret i eksotiske begreber. Ifølge Abu-Lughod kan man tale om en kulturel vinkling af menneskelig lidelse, når eksperter som Mau, Kliver og Birdi udelukkende kontekstualiserer lidelse som kulturelt betinget på bekostning af øvrige forklaringsrammer såsom politiske og historiske perspektiver (2013: 31).

Som 41 af de øvrige artikler, inkluderer også ovenstående fremstilling centrale begreber og konnotationer, der opbygger argumentet om æresrelateret vold: Storfamilien, mændene overfor kvinderne, familiens ære, kollektivet og den unge, giftmodne kvindes seksualitet, hvorfra læseren kan associere til begreber som patriarkalske samfundsstrukturer og kvindeundertrykkelse.<sup>90</sup> Disse begreber forudsætter kulturelle, etniske og religiøse forskelle på 'dem' og 'os' og underbygger implicit, at volden ikke stemmer overens med majoritetsdanske normer og værdier. Volden er de 'andre' mænds og kvinders; altså beskrives etniske minoriteter med rødder i mellemøstlige eller

---

<sup>89</sup> Ligesom Güvercile og Berkan (kapitel 4) bliver Birdi således også til kulturberetter fremfor personberetter. Birdi benyttes også som ekspert i andre af artiklerne (Henriksen & Mikkelsen 2007:2; Haslund 2008b: 9; Skadhede 2007:5).

<sup>90</sup> De øvrige artikler omhandler typisk åbning eller lukning af hjælpeindsatser for voldsramte minoritetsetniske kvinder eller øvrige integrationsrelaterede emner såsom familiesammenføring, tørklædedebatten m.fl.

sydasiatiske lande, hvor majoriteten af befolkningen er muslimer, som henholdsvis utilslørede udøvere og entydige ofre for volden. Herved gøres de til dikotome karakterer.

Det fremgår endvidere af artiklerne, at volden praktiseres i specifikke kulturer, og den defineres eksplicit i forhold til etnicitet og nationalt tilhørsforhold og implicit i forhold til de kulturmønstre, volden tænkes at være et resultat af. Specielt fremhæves lande som Pakistan, Irak og Tyrkiet, men Mellemøsten som region nævnes også ofte:

Onsdag aften stak en tyrkisk far sin datter og dennes nye kæreste med en kniv, da faren tilsyneladende var mod forholdet. Sagen er ikke opklaret, men kan være endnu et eksempel på såkaldt æreskriminalitet, der i 2005 kostede den dansk-palæstinensiske kvinde Ghazala Khan livet.

(Klingsey 2007:4-5)

Maria er gået under jorden. (...). For Marias far har sendt hendes brødre på jagt efter hende. Det sker efter Maria har vendt ryggen til et voldeligt ægteskab i Danmark. Nu har Marias far beordret sin 20-årige datter tilbage til hjemlandet i Mellemøsten. Han har valgt en ny ægtemand til hende. Og ham skal hun giftes med, om hun vil det eller ej. For ham er det et spørgsmål om familiens ære eller skam.

(Hansen 2008:8)

Sammenskrivningen af bestemte geografiske områder og en specifik – æresrelateret – form for vold kan opfattes som en konsekvens af, hvad Maria Carbin definerer som en *geografisk sortering* (2010:130). Med det mener hun, at der sker en rumlig ekskludering, når mennesker fra visse områder på forhånd fremstilles som ikke-tilhørende nationen. Denne geografiske optegning af, hvilke grupper, der tilhører æreskulturen, passer godt ind i en orientalistisk repræsentation, hvor fremstillingen af Orienten bidrager til implicit at definere det europæiske (Said 2003[1978]; Abu-Lughod 2013:31,115). Selvom såkaldte æreskulturer ifølge fremstillingerne oprindeligt stammer fra fjerne egne, er de nu at finde i Danmark, hvor de udgør et problem for samfundet:

"Der er virkelig sket meget de seneste to år i forhold til at tale om problemet [æresdrab], og stadig flere unge tager nu afstand fra æresvold og tvangsægteskaber. Før fulgte de fleste blot med strømmen. Også store dele af forældregenerationen er begyndt at åbne op, så de mennesker, der i dag fastholder de gamle æresbegreber om tvangsægteskaber, bliver stadig mere marginaliseret. Der er til gengæld ikke så godt, for de bliver stadig sværere at nå, og strenge straffe gør ingen forskel," siger hun [Esma Birdi]. Det er typisk indvandrere fra primitive landsbysamfund i hjemlandet, der i stigende grad isolerer sig fra det danske samfund og andre indvandrere, påpeger Esma Birdi. De står derfor kulturelt i stampe og er for længst blevet overhalet inden om af deres hjemland, og det går ud over de næste familiegenerationer.

(Henriksen & Mikkelsen 2007:2)

Omend volden rent faktisk udføres i Danmark, skildres den ikke desto mindre som et fremmed element i den danske nation (Gruber 2011:130). Æreskulturen har flyttet sig, da flygtninge og indvandrere har spredt den, fremgår det, hvorved 'deres' kultur bliver til et problem for det danske samfund. Denne nationale, geografiske sortering underbygges desuden gennem en art urban, geografisk sortering, når æreskulturen knyttes til "landsbysamfund" og "landsbykulturer" og til specifikke "indvandermiljøer". Den geografiske sortering understøtter præmissen omkring volden som et dansk problem, men ikke som et dansk fænomen; volden er et problem *for* Danmark snarere end et problem *i* det danske samfund. Den geografiske udskillelse i fremstillingerne understøttes endvidere af en tidlig grænsedragning:

Drabet på Ghazala Khan er et klassisk eksempel på den æresrelaterede vold, der er dagligdag for mange hundrede piger i danske indvandermiljøer. "Ghazala-sagen har alle de ingredienser, som vi dagligt hører fra de piger, vi møder," fortæller Anne Mau, der er sekretariatsleder for Landsforeningen af Kvindekrisecentre i Danmark (LOKK). "Selv en velintegreret familie som f.eks. Ghazalas lever efter nogle urgamle traditioner, og pigerne forsøger på at bære sig. De er ikke vant til selvstændighed og vil gerne føje familien. Men samtidig magter de slet ikke de bånd, som familien lægger på dem. Men de håber på, at det ikke går så galt, og at de kan forhandle sig frem, så familien alligevel vil acceptere deres valg, når det kommer til stykket. Men i rigtig mange situationer går det så grueligt galt," siger Anne Mau. (Frøslev 2007a:13)

Det var et særsyn. Ja, nogen kaldte det ligefrem historisk, da det i juni sidste år lykkedes anklagerne i Østre Landsret at bevise, at ikke bare én, men hele ni familiemedlemmer og bekendte stod bag det såkaldte æresdrab på 18-årige Ghazala Khan. I går blev drabssagen indledt ved Højesteret, hvor syv dommere skal tage stilling til, om længden af de ni fængselsstraffe – på tilsammen 120 år – er korrekt udmålt. Men uanset udfaldet af den endelige strafudmåling står én ting i dag klart: På en tragisk baggrund har Ghazalasagen og landsretsdommen betydet et radikalt nybrud i indsatsen mod tvangsægteskaber og vold, der bliver begået for at værne om gammeldags og strengt patriarkalske familiemønstre. (Korsgaard 2007a:1).

Den præsenterede æreskultur betegnes i uddragene som en del af "urgamle traditioner", og volden fremstilles som udslag af "gammeldags og strengt patriarkalske familiemønstre". En sådan kulturel forståelseshorisont stemmer overens med vinklingen i store dele af artiklerne, idet 18 af artiklerne enten eksplicit fremhæver volden som udslag af (kulturelle eller traditionelle) "familiemønstre" eller på anden vis kobler den sammen med den udvidede familie eller klanen, hvorved volden

præsenteres som udelukkende styret af forældregenerationen.<sup>91</sup> En sådan tidslig udskillelse bygger på en udviklingstankegang, hvor Vesten og i særdeleshed Danmark fremstilles som moderne, udviklet og progressivt i forhold til værdier og normer omkring frihed forstået som selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed samt ligestilling mellem kønnene. Forestillingen hænger sammen med en modernitetsdiskurs, centreret omkring en lineær, evolutionær tidsopfattelse, hvor forskellige nationer – og de deraf afledte kulturer – placeres på forskellige udviklingsstadier (Massey 1994). Ved at omtale æresrelateret vold som umoderne, gammeldags og traditionsbundet, placeres fænomenet og problemet æresrelateret vold udenfor det danske – tidsmæssigt såvel som rumligt. Med Mieke Bal in mente er artiklernes fokaliseringsposition (2009:145ff) således tydeligt dansk, eftersom teksternes objekt, altså volden inklusive dens udøvere og ofre, præsenteres af og for majoritetsdanskere; artiklernes synsvinkel på volden og de implicerede minoritetsetniske individer sker fra en position 'udenfor' kulturen og til en læzerskare i en anden kultur. Når traditioner placeres udenfor det danske og samtidig positioneres imod det danske, kobles tid sammen med rum som i følgende eksempler:

"Pigen kommer ofte til os [i LOKK] med det udgangspunkt, at hendes familie vil slå hende ihjel, og hun vil aldrig se dem mere. Det er sjældent holdbart nogen af delene," siger Anne Mau. Det er langt fra altid, pigen rådgives til at forlade sin familie. Medarbejderne vurderer trusselsbilledet i hvert enkelt tilfælde. Er det i virkeligheden bare et generationsopgør, som det også kendes i danske familier. Eller er der en reel risiko for, at pigen bliver enten udsat for vold eller måske deporteret til familien i hjemlandet.

(Frøslev 2007a:13)

Det skal næsten gå galt, når en kvinde, der er født og opvokset i Danmark og har tillagt sig moderne, vestlige værdier, bliver sendt eller flytter tilbage til sin ægtemands hjemegn for at indgå i et dybt patriarkalsk, hierarkisk netværk. Men når de – heldigvis sjældne – såkaldte "æresdrab" eller "æresforbrydelser" forekommer, er det ofte netop dette baggrundstæppe, som de dybt tragiske sager udspiller sig på: "Vi ved, at det sammenstød, der er mellem de traditionelle kønsrollemønstre og de vestlige ligestillingsværdier, vil give problemer. Æresvold er en reel risiko, vi er meget opmærksomme på, når vi har med disse sager at gøre," siger Anne Mau, sekretariatsleder hos Landsforeningen af Kvindekrisecentre (LOKK).

(Nielsen et al. 2008:8)

---

<sup>91</sup> De fleste af de øvrige artikler kontekstualiserer ikke volden, enten fordi begreber som "æresrelateret vold" eller "æresdrab" indgår i en sammenhæng, hvor volden nævnes ved omtale af hjælpeindsatser, eller fordi artiklerne er korte og med få citater.

Koblingen af tid og rum ses i ovennævnte formuleringer om, at kvinderne risikerer at blive "deporteret" eller kvinden "bliver sendt eller flytter tilbage" til hjemlandet, ligesom den ovennævnte sortering på baggrund af urbanitet etablerer en metaforisk kobling til den tidslige sortering. Når f.eks. (kulturen i) landsbyen og landsbysamfundet sættes op overfor (kulturen i) byen, modsættes ikke bare de to byformer, men også den progression – eller mangel på samme – som tænkes at være repræsenteret i selve modstillingen. Kontrasteringen etablerer således en dikotomi, hvor den umoderne, stagnerende landsbykultur modstilles den moderne, dynamiske bykultur. De etniske minoritetsfamilier med de æresstyrede mænd i spidsen, kommer derved til at fremstå som "tidsrejsende" (Carbin 2010:134), der er landet i moderne Danmark.

### **Normalisering af volden: De 'andres' vold er særlig farlig**

Ingen af artiklerne beskriver volden i sammenhæng med vold mod (majoritetsetniske) kvinder eller familievold (eksempelvis i dysfunktionelle, majoritetsetniske familier), hvilket sammen med den ovennævnte kulturelle afgrænsning i tid og rum bidrager til at udskille volden som en særlig voldskategori. Mange af artiklerne skildrer da også indirekte volden som en speciel og særlig farlig form for vold:

Den norske professor i socialantropologi, Unni Wikan, kalder dommen [på Ghazala Khans ni slægtninge] for historisk. Hun har selv fulgt sagen i Højesteret og har skrevet flere bøger om 'æresdrab'. "Den er skelsættende, fordi den slår fast, at 'æresdrab' er organiseret kriminalitet. Alligevel har det hidtil kun været drabsmanden, der måtte bøde for sin gerning, men i denne sag er det lykkedes at få bagmændene dømt også," siger Unni Wikan til Ritzau.

(Skadhede 2007:5)

Politiet er dog stadig i gang med at efterforske, om lillebroren var alene om drabet [på den dansk-pakistanske kvinde Tahira bosiddende i Pakistan] eller fik hjælp af flere familiemedlemmer. Den dræbte kvindes farbror, som var på besøg hos familien, da drabet skete, har forklaret til politiet, at kvindens mand i Danmark er indblandet. "Familien siger, at manden opfordrede sin bror til at dræbe hans kone. Hendes farbror mener, at det var en sammensværgelse i familien, der førte til drabet, men det benægter mandens familie," siger politiinspektøren.

(Hjortdal & Jan 2008:3)

Uddragene viser, hvordan volden ikke blot benævnes vold, men fremhæves som "organiseret kriminalitet" og en "sammensværgelse", hvilket harmonerer med øvrige artiklers, der beskriver

volden som en "forbrydelse", et "komplot" eller familien som "en kynisk dødspatrulje".<sup>92</sup> Således etableres volden som særligt farlig og kalkuleret. Den sker ikke i affekt som følge af jalousi, hævn eller psykisk ustabilitet, men følger kulturelt indarbejdede mønstre, der foreskriver mennesker at handle på givne, kulturelt fastsatte måder. Sideløbende etableres volden ofte som en institutionaliseret vold, når den ikke alene repræsenteres som overlagt, men også som kollektivt accepteret:

Højesteret stadfæstede alle ni fængselsstraffe og tilføjede endog en enkelt udvisningsdom til en af de dømte, som ikke er dansk statsborger. Med dommen over familien [Ghazalas Khans] lykkedes det for første gang en anklagemyndighed i Europa at bevise, at en hel familie – og ikke bare en enkelt mand – stod bag et æresdrab. Eksperter har flere gange understreget, at de særlige æresdrab aldrig bliver begået af unge brødre eller fætre på egen hånd. Men først indenfor de senere år er anklagemyndighed og politi for alvor blevet opmærksomme på, at de skyldige ikke nødvendigvis kan begrænses til den person, der udfører selve drabet. Derfor vurderer den norske antropolog og ekspert i æresvold Unni Wikan da også, at dommen vil få 'historisk' betydning i Europa. Internationale kvinderettighedsforkæmpere bifalder på samme måde, at det er lykkedes at få bevist hele familiens skyld: "Det er essentielt at forstå, at æresdrab ofte bliver begået af flere – og ofte involverer slægtninge, der sympatiserer med henrettelsen," mener Joanne Payton fra International Campaign Against Honour Killings. (...). Hun noterer sig med tilfredshed, at flere europæiske lande inden for de senere år har rettet opmærksomheden mod den særlige 'æres-kriminalitet': "Europa er ved at vågne op til realiteterne af den æres-kultur, som findes blandt nogle indvandrergupper," siger kvinderetsforkæmperen.

(Korsgaard 2007b:4)

Lignende opfattelser ses også i fremstillinger, der beskriver æresrelateret vold som en særlig brutal form for vold, der er usammenlignelig med andre voldsformer (Anitha & Gill 2011). I modsætning hertil portrætteres majoritetsetniske mænds vold mod kvinder i artikler, der behandler denne voldskategori, som individualiseret vold, der ikke understøttes af familierne eller befolkningen (Gill & Brah 2013:83; Bredal 2014:144-145). Herved normaliseres volden i de 'andres' kultur sideløbende med, at hele kulturen fremstilles som afvigende. Den 'danske' vold præsenteres derimod som en undtagelse og individualiseret afvigelse fra dansk kultur; majoritetsetniske mænds vold mod kvinder er ikke udtryk for en patriarkalsk, undertrykkende kultur eller samfundsstruktur, men skildres i forhold til psykosociale faktorer, der ikke er kulturelt betingede (Abu-Lughod

---

<sup>92</sup> Klingsey 2007:4-5; Haslund 2007:10; Nielsen et al. 2008:8; Haslund et al. 2008:8; Agger 2009:3; Maltesen 2008:3 m.fl.

2013:127-128; Bredal 2014:138).<sup>93</sup> Derved kobles de 'andres', æresrelaterede vold ikke blot fra 'dansk' kultur og danskere som nation, men volden knyttes også sammen med et budskab om de værdier, som det danske samfund tænkes at være bygget på: Seksuel frihed, selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed samt ligestilling mellem kønnene. Samtidig med-kommunikeres således implicit et budskab om, at volden er en trussel mod 'vores' værdier, hvorved behovet for at forsvare dem synliggøres for læseren.

Vold, der kategoriseres som æresrelateret, kædes i artiklerne på forskellige niveauer sammen med de patriarkalske strukturer i de 'andres' kultur. De minoritetsetniske kvinder fremstilles som underlagt en mandsdomineret beslutningsproces i familien såvel som i lokalsamfundet, og den pågældende kvinde levnes intet eller et stærkt begrænset handlerum i de forskellige fremstillinger. Men også ved at frakoble volden fra Danmark og danskere forskydes volden, så de 'andres' patriarkalske kultur fremstår som eneste logiske forklaring på volden; når volden løsrives fra den bredere kontekst, den foregår i, bliver de fremstillede *patriarkalske enklaver* (de los Reyes 2003), som kvinderne diskursivt placeres i, til imaginære, isolerede øer af eksotisk, kvindeundertrykkende kultur, som er uigennemtrængeligt for det danske samfund:

Hun [Tahira] var født og opvokset i Danmark, havde gået i skole i Hillerød og boede indtil tre år før sin død i Husum med mand og to børn. I 2005 rejste hun og de to døtre til Pakistan for at bo hos svigerfamilien i landsbyen Kharian. Drabet sendte dengang chokbølger gennem Danmark. (...) flere organisationer kom på banen og loftede sløret for, hvor magtesløse danske myndigheder er, når piger eller kvinder med anden etnisk baggrund end dansk sendes til familiens hjemland og går grusomme skæbner i møde.

(Haslund & Virk 2009:8)

Som ovenstående fremstilling eksemplificerer, knyttes volden således udelukkende til 'deres' kultur, der konstrueres som et fastlåst system i rum (såvel som tid). Kulturen, der på forskellig vis fremhæves som væsensforskellig fra den danske, gøres hermed til et problem. Sådanne repræsentationer i de journalistiske fremstillinger fratager voldsramte etniske minoritetskvinder betydelig agens, når kvinderne udelukkende beskrives som objekter for patriarkalsk (æres)kultur, ligesom de skaber et medie billede af etniske minoritetsmænd, styret af kræfter udenfor dem selv

---

<sup>93</sup> Dette er en gennemgribende skandinavisk forklaringsmodel af majoritetsetniske mænds vold mod kvinder, der benyttes i fortolkningssamfundet (Reimers 2007:241). For en kritik af, hvordan kulturelle aspekter i studier af vold mod majoritetsetniske kvinder usynliggøres, se Bredal 2014:148-150.



(Brune 2006:173[2002]), når de via vold straffer de kvinder, der forsøger at unddrage sig deres kontrol. Donileen Loseke argumenterer for, at entydigheden i (offer)historierne bevirker, at et fænomen således bliver særdeles letforståeligt for læseren (2011:313), hvilket er centralt for journalistiske fremstillinger, da netop læseren i begge begrebets betydninger skal *købe* historien. Derved bidrager repræsentationen også til at etablere et givent fænomen som et problem. Når fortællingerne om voldsofrene vinkles journalistisk, så de understreger, at kvindernes begrænsede agens har lukket for deres valg- og handlemuligheder, simplificerer fremstillingerne deres situation. Ligeledes simplificerer fremstillingerne volden, når den skildres som et isoleret problem, der henregnes til eksotiske, patriarkalske kulturer, usamvirkende med en dansk kultur og struktur. Således bliver det lettere for læseren ikke bare at se æresrelateret vold som et faktisk fænomen i det danske samfund, men også som et socialt problem for Danmark.

### **Livshistorien i journalistikken: Intimisering af volden**

10 af dagbladenes artikler gennemgår drabene på Sonay Mohammad og Ghazala Khan, eller de efterfølgende retssager mod kvindernes familier, og herigennem fremstilles begge pigers livshistorier for avislæserne. Også minoritetsetniske Halima på flugt fra sin familie efter en skilsmisse med en mand, familien havde valgt, beretter til flere medier om sit liv, efter hun har fået en (majoritetsetnisk) kæreste.<sup>94</sup> I Politiken indgår hendes historie under overskrifter som 'Jeg vil have min ære tilbage' (2008b), '9.000 støtter Halima på nettet' (2008d), 'Politisk forbrødring i samråd om æresvold' (2008a) og 'Vi skal gå i dialog med sharia' (2008c) i en artikelrække skrevet af den Cavling-vindende journalist, Olav Hergel, hvorefter den første artikel indledes således:

Værelset på krisecenteret for voldsramte og forfulgte kvinder er minimalt. Foran spejlet står der parfume, eyeliner, læbestift og hårspray. På bordet ligger en række dameblade, væggene er prydet med smukke kjoler og bøgerne i vindueskarmen er skrevet af Sara Blædel og Peter Øvig Knudsen. Ingen, der møder den 30 år gamle socialrådgiver Halima med de marokkanske aner, kan være i tvivl om, at kvinden på flugt er en stærk, moderne og velbegavet kvinde. Men hun er også en kvinde på randen af sammenbrud, og en gang imellem falder hun ud over randen og bryder sammen i gråd over, at det gode liv, hun havde med tre børn i en lejlighed i Rødovre, er afløst af et liv i angst for, at hendes egen familie skal slå hende ihjel, fordi hun er brudt ud af ægteskabet med den mand, forældrene fandt til hende, da hun var 15 år.

(Hergel 2008b:1)

---

<sup>94</sup> Hendes historie indgår eksempelvis i R.E.D.-dokumentaren 'Kvinder på flugt' sendt på DR1 i 2009 samt i et indslag i TV2 Nyhederne sendt d. 02.11.2008. Se endvidere 'Kronik: Halima er blot et symptom' (Hemmingsen & Laursen 2008).

Beretningerne om den moderne og veluddannede Halima fungerer, ligesom Ghazalas og Sonays livshistorier, som en retorisk kontrast til fremstillingen af de muslimske, kvindeundertrykkende mænd i Halimas (samt Sonays og Ghazalas) liv, når deres livshistorier eksemplificerer den kulturkamp, personaens konflikt med familien er udtryk for; (feminin) styrke og modernitet versus (maskulin) afmægtighed og kulturel tilbagestående. Således sammenlignes kvindernes skæbne i 15 af de øvrige artikler eksplicit med historierne om Ghazala Khan eller Sonay Mohammad, hvis liv som bekendt endte på yderst tragisk vis. Drabene fremhæves som skrækeksampler på, hvor fatalt det kan ende, mens f.eks. Sengül Güverciles skæbne ofte blot fremgår som appendiks-information i opsummeringer af tidligere æresdrab.<sup>95</sup> Under mellemrubrikken 'Barndommen' indledes nedenstående tekstuddrag, der fortsætter Hergels præsentation af Halimas livshistorie:

Halima beskriver sin familie som en klassisk, muslimsk, traditionsbunden og religiøs familie. Faren kom i tresserne som gæstearbejder og arbejdede som arbejdsmand på en betonfabrik, mens moren kom i halvfjerdsene og gik hjemme. Familien boede i Hedehusene, og da hun var barn, havde faren også danske bekendte. Men i skolen opdagede hun, at der gjaldt specielle regler for hende. Hun måtte ikke gå til fødselsdage eller klassefester og heller ikke tage med på lejrskole, for hun skulle ikke blive for dansk. Hun klarede sig godt i skolen, når hun var der. Som den ældste søster blev hun ofte holdt hjemme, fordi hun skulle hjælpe i hjemmet med fem søskende, hvoraf de fire var brødre. Hun gjorde oprør og kom ofte i konflikt med sin familie. De ønskede, at hun skulle bære tørklæde, men hun ville ikke. Hun fik tæsk og som pige følte hun sig sat i anden række i forhold til sine brødre. En sommer, da familien var på ferie i Marokko, sagde forældrene pludselig til hende, at nu tog de hjem, mens hun skulle blive hos farens bror, så hun kunne blive opdraget ordentligt. (...) I begyndelsen gik hun i skole i Marokko, men kunne ikke følge med, for hun kunne ikke sproget. "Og så fik jeg sindssygt mange tæsk, fordi familien mente, det var deres pligt at gøre mig til en god muslimsk pige. Men de kunne ikke styre mig. Jeg gik på gaden og kom næsten aldrig hjem, for jeg vidste, at når jeg kom hjem, så fik jeg bank." [Efter at være kommet tilbage til Danmark var hun underernæret og havde det svært i skolen. Hun blev siden gift med en mand, familien valgte, men ægteskabet fungerede ikke, og Halima indledte senere et forhold til en mand, hun havde mødt via sit arbejde som socialrådgiver]. Gennem sin søster fik hun [Halima] at vide, at hendes forældre ikke længere anså hende for at være deres datter. Herefter begyndte truslerne. Hun fik at vide, at hendes bror ledte efter hende. Han har en fortid som kriminel og er lige kommet ud af fængslet. "Så ringer han tilbage og er meget højtråbende. Han siger, jeg er en fucking luder, og han hører, at jeg render rundt med en mand på gaden. Du har gjort os til skamme! Du har ødelagt vores ære, siger han, og han siger, at han vil slå både mig og min ven ihjel, og at jeg ikke skal sove trygt, for pludselig vil han være bag min ryg." Hun

---

<sup>95</sup> En undtagelse hertil er portrættet af Güvercile i Frølev 2007b:10. Her udnævnes drabene på Güverciles kæreste og hans mor til Danmarks første æresdrab.

ringede til en anden bror for at få ham til at tale den vrede bror til fornuft. Men også den anden bror var vred og sagde: "Hvad er det for noget, at du render rundt med en mand, og du er ikke skilt endnu?" Halima og hendes mand er gået fra hinanden, men ifølge Halima accepterede hendes familie ikke separationen, da den ikke var foregået på islamisk vis. Hun var derfor i deres verden stadig gift, og derfor utro med en ny mand.  
(Hergel 2008b:1)

18 af de repræsenterede journalistiske artikler er bygget op omkring forskellige kvinders historier. Eksemplificeret ved Hergels anvendelse af Halimas livshistorie, tager artiklerne del i en konsensus om, at kvindernes livshistorier er historier, der skal fortælles.<sup>96</sup> Hergels ovennævnte artikel fortæller livshistorien via underrubrikkerne 'Barndommen', 'Det arrangerede ægteskab', 'Truslerne', 'Den skoldhede kaffe', 'Krisecentret', 'Myndighederne famler' og 'Angsten' (Hergel 2008b:1). Der er således tale om en form for subkategori til teksttypen, idet der eksisterer en implicit præmis om, at kvindernes livshistorier er relevante både i den journalistiske dækning, og som vist i forrige kapitel, som selvstændig teksttype. I nærværende sammenhæng kan kvindernes livshistorie som narrativt element kædes sammen med de journalistiske nyhedskriterier *identifikation* og *konflikt*. Hvor *identifikation* via personificerede fremstillinger spiller på følelsesmæssige aspekter gennem genkendelighed, belyser *konflikten* et modsætningsforhold, hvori begivenheder dramatiseres og personaer brydes, hvilket øger tekstens nyhedsværdi (Meilby 2001:59).

Kvindernes livshistorie fungerer i de journalistiske fremstillinger som et tekstmotiv, der underordnes temaet æresrelateret vold. Temaet strukturerer fremstillingernes overordnede sammensætning, hvorimod motivet udgør tekstens underordnede, men selvstændige byggesten (Hansen 2003:268). Livshistorien som tekstmotiv skaber et særligt intimt forhold mellem fortæller og læser, når der opstår en udtalt kontrakt om oprigtighed mellem de to via brugen af motivet. Det er afgørende, at motivet livshistorie anvendes, for derved muliggøres anvendelsen af en troværdig og tillidsvækkende fortæller, som lettere overbeviser læsere om indholdet eller tekstargumentet (Jørgensen 2003:31-33). Troværdigheden medvirker så at sige til at sælge artiklen – og dagbladet. Journalistens anvendelse af et selvbiografisk motiv, der inviterer læseren ind i den voldsramte etniske minoritetskvindes liv, underbygger indirekte, at fortællingens vinkling er sandfærdig. Når læseren får adgang til en konkret kvindes livshistorie om familieforhold, opvækst, forelskelse, vold m.fl., skabes der et konstrueret, men tæt og nærmest fortroligt forhold mellem den voldsramte

---

<sup>96</sup> Søger man direkte på kvindernes navne i Infomedia i samme tidsperiode, stiger antallet af artikler, der anvender kvindernes livshistorier. Tendensen med at fortælle volden frem via kvindernes livshistorier underbygges desuden via de analyserede selvbiografiske fremstillinger i forrige kapitel.

kvinde og læseren. I modtagelsen kan dette særlige, intimiserende forhold opfattes som en form for betroelse fra den interviewede kvinde, og læseren, der i dette tilfælde kan sammenlignes med en fortrolig, er ikke i en position, hvor denne kan stille kritiske spørgsmål til fortællingens vinkling; kritisk stillingtagen til fortællerens autoritet og troværdighed vanskeliggøres, idet fortælleren i denne sammenhæng er et erklæret offer, der på en og samme tid udgør tekstens subjekt og objekt.

Brugen af livshistorie som motiv hænger også sammen med nyhedsværdierne væsentlighed, identifikation og sensation. Livshistorie er således en effektiv måde at appellere til læsernes følelser, når de skal overbevises om det erklærede problems alvor (Loseke 2011:311). Ved at vinkle de journalistiske skildringer, så de underbygger kultur som motiv til volden i den enkelte etniske minoritetskvindes liv, appellerer journalisterne til læsernes sympati overfor voldsofferet, mens en antipati overfor voldsudøverne tilsvarende bliver vakt, og de særligt 'danske' værdier – og fortællinger om danskhed – med-kommunikeres. Dermed forstærkes opfattelsen af, at æresrelateret vold er et socialt problem i minoritetsetnisk kultur. Tekstmotivet livshistorie fungerer altså som en underbygning og godkendelse af dikotomiserede forestillinger om minoritetsetnisk versus majoritetsetnisk kultur og køn. I og med at kvinderne fremstilles som ofre uden agens, og mændene repræsenteres som æresstyrede voldsudøvere, fremføres et overordnet argument om, at det i virkeligheden er den udefrakommende æreskultur, mellemøstlige og sydasiatiske etnicitet (og sommetider religionen islam), som individerne tænkes at være fuldstændigt underlagt. Kultur og etnicitet kommunikeres følgelig som ansvarlig for volden. Selvom artiklerne langt fra alle eksplicit forbinder volden med muslimske samfund, islamisk lovgivning eller islamiske autoriteter, associerer mange alligevel til islam via de kontinuerlige historier og rapporter fra Mellemøsten, Sydasien eller flygtninge- og indvandrersamfund med ophav i disse regioner.<sup>97</sup> Som Abu-Lughod fremhæver i en lignende analyse af vestlige repræsentationer af æresrelateret vold, skaber fremstillingernes gentagne koblinger til disse specifikke steder, ofte forbundet med muslimsk indvandring, en konnotation af islam (2013:68-73, 89, 114) og dertil knyttet kultur og traditioner. I repræsentationerne, og i modtagelsen af dem, er det således af større betydning, at volden geografisk og kulturelt kobles til områder, der konnoterer islam, end det er at fremhæve heterogenitet mellem disse lande og regioner. Som eksemplet med Esma Birdi ovenfor eksemplificerer, eksisterer der også i de danske artikler, og i de analyserede selvbiografiske fremstillinger (kapitel 4), en sammenskrivning af kulturer, traditioner, nationer, etniciteter og

---

<sup>97</sup> 8 artikler kæder eksplicit islam eller muslimer sammen med volden, mens andre 42 indsætter volden i en (mellemøstlig, sydasiatisk eller indvandrings-) kontekst, der ofte associeres med islam og muslimer.

religion(er) fra Mellemøsten og Sydasien, der sammenblandes og fremstilles som ét diskursivt etableret, homogent (ikke)sted. En tendens, som Abu-Lughod kalder "IslamLand" (2013:68-73).

Ovennævnte uddrag fra dækningen af Halimas, Sonay Mohammads og Ghazala Khans historier illustrerer, hvordan beretningerne tilvejebringer et plot, der korresponderer med og underbygger konflikten indeholdt i kvindens livshistorie; den unge kvinde møder et vendepunkt i livet, der medfører, at hun vender familien ryggen.<sup>98</sup> Skildringerne underbygger således samtidig en tro på, at de etniske minoritetskvinder—ligesom Güvercile og Berkan i forrige kapitel—qua deres 'moderne' levevis med uddannelse, forsøg på eget valg af ægteskabspartner, og dermed uafhængighed og selvstændighed, er indenfor danskhedens og modernitetens rækkevidde, hvorimod de etniske minoritetsmænd placeres på "modernitetens fordægtigt belyste bagtrappe" (Brune 2006:164[2002]), når mændenes mellemøstlige etnicitet, kultur og islamiske religion fremholdes som de allerstærkest styrende kræfter (Abu-Lughod 2013:70).

Kvinderne beskrives i modsætning til mændene indirekte som "integrationsagenter" (Rugkåsa 2012:132), når de gøres til nøglepersoner i en national diskurs omkring kønsroller og familiepraksis i relation til vold og kvindeundertrykkelse. Som jeg berører nedenfor, bidrager fremstillingerne således til etableringen af en egentlig mønsterfortælling om etniske minoritetskvinder underlagt en 'særlig' og særligt udtalt form for kvindeundertrykkelse af et (ofte muslimsk) kollektiv. Det kan således fremstå paradoksalt, at kvinderne dels lokaliseres i en patriarkalsk familiestruktur og dels skildres som den gruppe, der er indenfor integrationspædagogisk rækkevidde. Det er imidlertid væsentligt, at beretningerne om volden, der begås af kvindernes kulturstyrede familie, samtidig med-kommunikerer dele af en national selvfortælling om voldens og ofrenes modsætning. Beretningernes tvetydighed skal således ses i sammenhæng med en tendens i nationalistiske diskurser til at opfatte (også majoritetsetniske) kvinder som dem, der repræsenterer kultur. Det betyder, at kvinder i nationale fortællinger bliver positioneret som bærere af kollektivets identitet, der skal sikre nationens kontinuitet biologisk såvel som kulturelt (Yuval-Davis 1997), hvorfor deres agens ofte tildeles en ambivalent position.

Som Ylva Brune har påpeget i svensk sammenhæng (2006:166[2002]), konstrueres der også på tværs af de danske artikler en *udviklingssaga* om de kvindelige æresrelaterede voldsofre,

---

<sup>98</sup> Det egentlige vendepunkt i Halimas liv og plotstruktur fremgår i den afsluttende rubrik 'Angsten', hvor hun skilles fra den mand, hendes familie valgte til hende og derved definitivt bryder med familien: "Det er ikke kun en historie, jeg fortæller om verden. Det er en historie, jeg fortæller mine børn om, hvilke konsekvenser det har haft at vælge at gå fra deres far. For det er simpelthen konsekvensen af at gå fra min familie." (Hergel 2008b:1).

hvormed der sideløbende indarbejdes en nationaliserende utopisk fortælling hos læseren. De voldsramte etniske minoritetskvinder møder nemlig en udtalt anerkendelse fra fortolkningssamfundet; repræsenteret af journalister, redaktører og læsere, når kvindernes livshistorier findes værdige til at blive genfortalt – og læst. Disse fortællinger konstruerer således indirekte Danmark og danskere i en utopisk position, hvor de værdier, som kvinderne efterstræber, fremstilles som allerede realiserede; ubetinget frihed fra alle former for (kollektiv) undertrykkelse, ubetinget ligestilling mellem kønnene samt (økonomisk) uafhængighed og selvstændighed. Herved får teksterne imidlertid ikke udelukkende et nationalistisk udtryk, men også et kolonialisierende, idet det underforstås, at det udelukkende er ved at vende sig mod danskhed, at kvinderne kan frigøre sig.

Som ovenstående analyse har vist, bliver Danmark og danskhed samt Norden og nordiskhed til eksklusive ressourcer, som Halima, Ghazala Khan, Sonay Mohammad, Sengül Güvercile, Sandra Berkan m.fl. har skaffet sig adgang til. Disse eksklusive ressourcer betyder, sammen med de etniske minoritetsmænds tidligere omtalte retoriske placering på modernitetens bagtrappe, at 'deres' vold mod 'deres' kvinder sideløbende også konstitueres som et forsøg på at forhindre 'deres' kvinder i at udvikle sig og blive danske. Derved bliver den æresrelaterede vold samtidig konstrueret som et angreb på 'vores' nationalkultur – eller på det, vi ønsker, at den indeholder.

Det er således muligt at anskue den gennemgående journalistiske vinkling som udtryk for en mønsterfortælling, der integrerer både ovennævnte plotstruktur, tematisering samt narrative virkemidler såsom anvendelsen af livshistorien og dikotome karakterer, ligesom konnotationer af islam kondenseres til at være den offergjorte muslimske kvinde som figur (Abu-Lughod 2013:70). Udover at promovere en dekontekstualiseret og ahistorisk opfattelse af religion, kultur og etnisk tilhørsforhold, sætter mønsteret i fortællingen et frit og oplyst Vesten op imod et tilbagestående og undertrykt muslimsk samfund (2013:110), hvorved volden fremstilles som segregeret fra Danmark og danskhed. Mønsterfortællingen spiller således på forenklede modsætninger mellem valg og undertrykkelse, tvang og samtykke (2013:91, 110) samt udøver og offer. Anvendelsen af livshistorien i de journalistiske fremstillinger trækker på en kombination af det subjektivt erfarede og det retrospektivt beskrevne gennem kvindens (hidtidige) minoritetskulturelle tilhørsforhold og hendes status som voldsoffer. Det medfører en privilegeret talesituation, hvorfra fortællingen udsiges. Den privilegerede talesituation tildeler fortælleren en betydelig autoritet og troværdighed, som medvirker til at validere fortællingen og give den gennemslagskraft (Liebmann 2013b). Samtidig skaber anvendelsen af mønsterfortællingen både genkendelighed samt følelsesmæssig

kapacitet gennem offentlig sympati og støtte, der forbinder en majoritetsdansk læserskare med de kvindelige ofre for æresrelateret vold. Som Abu-Lughod fremhæver, definerer sådanne journalistiske fremstillinger synspunkter og strukturerer følelser om muslimske kvinder og deres rettigheder (2013:106). Fortællingen tilvejebringer endvidere en problemdefinition af volden sideløbende med, at fortællingerne også indkredser en løsningsmodel for voldens ophør: Opgør med den undertrykkende, kulturstyrede familie og (selv)udvikling i retning af danskhed med dertil knyttede normer omkring (køns)lighed samt selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed.

Følgende fokuserer jeg på, hvordan skildringer af æresrelateret vold som de 'andres' vold etableres i og af det danske samfund. Perspektivet indebærer en belysning af den løsningsmodel, der er indlejret i den specifikke, nationale skildring af den æresrelaterede vold.

### **Æresrelateret vold som en majoritetsdansk selvfortælling**

Artiklerne optegner konturerne af hele nationer og regioner. Disse geografiske omrids konstrueres som grundlæggende anderledes, hvorved konturerne af en selvfortælling om Danmark og danskere med-kommunikerer, som her:

Mordet på Sonay vakte enorm opsigt. Hendes ulykkelige skæbne blev en øjenåbner om, at der var kommet en ny type forbrydelse til landet: Æresdrab. (...). Sonays far slog hende ihjel for at genvinde sin ære. I hans øjne havde hun bragt skam over ham og familien med sin 'løsslupne' danske livsførelse, og fordi hun nægtede at gifte sig med den mand, familien havde valgt.  
(Christiansen 2009:4)

Som dette uddrag illustreres det ligeledes af vinklingen og fokaliseringen i størstedelen af de øvrige artikler, at artiklerne ikke er henvendt til de 'andre'. I en artikel med rubrikken 'Hvorfor skulle hun slås ihjel?' om drabet på dansk-pakistanske Tahira Tabassum i Pakistan i 2008 fremgår denne tendens særligt tydeligt i manchetten. "Hvorfor?" spørger journalisterne indledningsvist og fortsætter: "Set med danske briller kan det være noget nær umuligt at forstå, hvorfor en ung dansk mor og statsborger med pakistansk baggrund skal plaffes ned af sin egen svigerfamilie. Hvad i alverden har hun gjort sig skyldig i?" (Aagaard & Haslund 2008:11). Også i artiklen 'Tahira drømte om det store hus i Pakistan' ekspliciteres den majoritetsdanske afsender- og modtagersituation: "Drabet på den 31-årige dansk-pakistanske Tahira Tabassum har i denne uge fyldt danskerne med gru. Hvem var hun? Hvordan var hendes liv i Danmark? Og hvorfor skulle denne stilfærdige, tilbageholdende kvinde dræbes?" spørger to journalister retorisk i manchetten og besvarer

spørgsmålet i brødteksten; motivet til drabet fastlægges ikke entydigt som forårsaget af (tab af) ære, men den kædes ikke desto mindre sammen med kvindeundertrykkelse sat i forhold til islam og pakistansk etnicitet og nationalitet (Munk-Petersen & Virk 2008:8). Den vinkel, hvorfra det fortalte præsenteres og 'ses' er således dansk; det er en dansk gru og undren, der fører til de spørgsmål, artiklen først stiller og siden besvarer, og som følgelig skal gøre det uforståelige forståeligt for fortolkningssamfundet (Gruber 2011:129). Som ovenstående uddrag eksemplificerer, fungerer den majoritetsdanske tilblivelseskontekst også som et ofte udtalt sammenligningsgrundlag for denne ikke-danske, kulturelt sanktionerede vold. Sådanne specifikke synsvinkler svarer til det, Bal kalder for fortællingers fokalisering, som bidrager til at etablere et særligt perspektiv – og normsæt – for det fortalte, der således bliver sat i et specifikt lys: Via brugen af en underliggende opfattelse af kultur som forskel(lighed) markeres grænserne for det nationale i en geografisk og tidslig udskillellesproces, hvor det danske defineres gennem, hvad det ikke er. Som nævnt (kapitel 3) kan en sådan opfattelse karakteriseres som en variation af *kultur som distinktion* (Ekström 2009; Hastrup 2004), idet volden forklares med henvisning til kultur som den afgørende forskel på 'vores' og 'deres' handlinger. På denne måde bliver kultur, anvendt som distinktion, til et kulturelt problem, idet kulturen accepteres som en altomsluttende forklaring på og undskyldning for overgreb (Hastrup 2004:55ff). Samtidig med at denne underliggende opfattelse af forskelskultur tilvejebringes, fremhæves æresrelateret vold imidlertid også som et fænomen og et aktuelt problem for det danske samfund.

Via journalisternes skildring af æresrelateret vold som motiveret af æreskultur, dikotomiseres ikke bare vold mod minoritetsetniske kvinder versus vold mod majoritetsetniske kvinder, men også de kønsformationer og familie- og samfundsstrukturer, der tænkes at være knyttet til volden, opdeles. Som jeg berører i næste kapitel, viser sociologen Anja Bredal, hvordan æresrelateret vold i Skandinavien ofte defineres i binær opposition til 'ordinær' partnervold i majoritetsetniske familier, hvilket gør selve kontrasteringen til en grundlæggende del af begge kategorier (2014:136). Dikotomiseringen synliggør samtidig en forestilling omkring henholdsvis minoritetsetniske overfor majoritetsetniske kvinder, der synes at være negative spejlbilleder af hinanden. Frihed via selvstændighed og (økonomisk og seksuel) uafhængighed og kønsligestilling er karakteristisk for majoritetens fortælling om sig selv og eget majoritetsetniske samfund. Samtidig etablerer denne selvfortælling en udtalt løsningsmodel for minoritetskvinde, som de skal transformeres ind i, hvis de vil blive volden og undertrykkelsen kvit. Løsningsmodellen etableres i takt med, at problemet indkredses, hvorved det nationale idealbillede sideløbende *normaliseres* langs denne narrative



tilvejebringelse. Sammenblandingen af det nationalt specifikke og det universelle fører nemlig til en samtidig universalisering og nationalisering af normer og praksisser (Rugkåsa 2012:152). Det gode defineres nationalt og anses samtidig som så godt, at det bør omfatte alle; det gives universel relevans. Og omvendt: Universelle værdier, der anses som gode, nationaliseres – som f.eks. frihed fra undertrykkelse. Eftersom alle (også fortrolige) beretninger bliver til i et samspil mellem afsendere og modtagere, fortællere, læsere og lyttere, kan man med Plummers *Telling Sexual Stories* (1995) og Lila Abu-Lughods *Do Muslim Women Need Saving?* (2013) i baghovedet imidlertid spørge til udbredelsen af fortællinger om æresrelateret vold i netop disse år.

I tilknytning til aktiveringen af denne mønsterfortælling om æresrelateret vold i en konkret national kontekst samt på et specifikt historisk tidspunkt, er det væsentligt at se på den journalistiske fremstilling i relation til de temaer og vinklinger, der allerede har manifesteret sig her og i det øvrige fortolkningssamfund. Loseke argumenterer for, at en virkningsfuld måde at konstituere noget som et såkaldt socialt problem består i at skabe forskel indenfor ligheden (2011:307). Når journalister, som repræsentanter for det danske fortolkningssamfund, skriver om undertrykte etniske minoritetskvinder, der ofte har muslimsk baggrund, opererer de således indenfor en ramme, der allerede er kendt af læserne: Fra 1990'erne og frem har både den politiske fokusering samt den mediemæssige vinkling i Danmark fremført, at etniske minoritetskvinder med rødder i muslimske lande er underlagt patriarkalske strukturer, når de f.eks. ikke selv kan bestemme, hvem de vil giftes med (Andreassen 2007, 2012). Begreber som tvangsægteskab og kønslemlæstelse har længe været en del af et mainstream amerikansk og vesteuropæisk vokabular, mens genopdragelsesrejser udgør en specifik dansk term (Bredal 2014:142). Den stærke dikotomisering af undertrykte og ufrie muslimske minoritetsetniske kvinder versus frie, uafhængige og selvstændige majoritetsetniske kvinder er således for længst blevet konstitueret som faktum (Abu-Lughod 2013:6; Madsen 2001:37). Det velkendte, altså de undertrykte etniske minoritetskvinder, kombineres i den journalistiske fremstilling på effektiv vis med det 'nye'; ære som motiv og dermed årsag til kvindeundertrykkelse, der forårsager vold og drab (Bredal 2014:141). Derved fastholdes læsernes interesse, når kategorien *patriarkalsk, muslimsk undertrykkelse* udvides, samtidig med at fremstillingernes vinkling af æresrelateret vold underbygges og understreges via det allerede alment accepterede. Brugen af de velkendte begreber sikrer, at læserne samtidig sættes i stand til at forstå det nye; etableringen af kategorien æresrelateret vold som et socialt problem for Danmark har gennemslagskraft og dermed større chance for narrativ 'succes', fordi kategorien falder sammen med en i forvejen herskende konsensus omkring etniske minoriteter i forhold til *kultur som distinktion*,

mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet og islam. Således opererer også journalister indenfor nogle rammer, der allerede er sat, og indenfor hvilke, de kan skrive deres historier frem, så de fremstår væsentlige, læseværdige, troværdige og meningsfulde.

*Ære og Drab* (Wikan 2003), der udgør et eksempel på en akademisk og forskningsbaseret publikation er, ligesom de selvbiografiske skildringer, udgivet før de journalistiske beretninger analyseret ovenfor, hvorfor denne i realiteten også kunne analyseres som et (af flere) fundament(er) for den journalistiske dækning af volden. For overskuelighedens skyld har jeg imidlertid valgt at behandle denne publikation sammen med Wikans anden bogudgivelse om æresrelateret vold i Skandinavien i det følgende kapitel.

## KAPITEL 6:

### AKADEMISKE PUBLIKATIONER: ETNOGRAFI SOM ALIBI

Eftersom forskningsudgivelser om æresrelateret vold også indgår i et refleksivt forhold til den øvrige tekstproduktion om emnet, fokuserer dette kapitel på to sådanne publikationer i form af *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke* på dansk fra 2003 samt *Om ære* fra 2008.<sup>99</sup> Bøgerne er skrevet af den norske professor i socialantropologi, Unni Wikan, som tidligere har beskæftiget sig med æres- og kønsmatematikker, dog særligt i Mellemøsten (1991[1982], 1976).

Unni Wikan er en yderst central skikkelse i studiet af æresrelateret vold i Skandinavien, f.eks. optræder hun på en liste over eksperter på *Honour Based Violence Awareness Networks* hjemmeside.<sup>100</sup> Hun var desuden blandt de første forskere, der udgav en længere og sammenhængende analyse af æresrelateret vold i Norden, ligesom hendes udgivelser om emnet ofte refereres i andre akademiske (sommestider forskningsbaserede) udgivelser, bl.a. henvendt til socialarbejdere (Loua 2012; Nielsen 2011). I fagbladet *Socialrådgiveren* fra 2006 interviewes Wikan således henover flere sider under titlen *Ære og vanære*, hvorved hendes æresbegreb præsenteres (Pedersen 2006). I artiklen *Ære og konflikt – om unge, social kontrol, pres og modenhed* fra 2010, henvendt til fagfolk i Danmark, skriver daværende projektkoordinator i LOKK, Christina Christensen, om æresbegreber og minoritetsetniske unge. Christensens beskrivelser af ærens funktion er stærkt inspireret af Wikans, som hun også refererer til direkte (Christensen 2010:7). Wikans æresbegreb ligger ydermere til grund for LOKKs computerbaserede læringsspil *Ære på spil*, rettet mod studerende indenfor forskellige former for socialt arbejde, idet spillet henviser til *Ære og Drab*.<sup>101</sup> Wikans betydning for den litteratur, og det fundament, hvorpå forskellige socialarbejdere baserer deres arbejde med etniske minoriteter, blev således understreget, da hun i både 2006 og 2009 var hovedtaler på en konference i Danmark, afholdt for forskellige socialarbejdere og arrangeret af LOKK og daværende Ministerium for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Disse eksempler illustrerer den vægtning, Wikans udgivelser og anvendelse af

---

<sup>99</sup> Fadime-bogen udkom først på norsk med titlen *For ærens skyld: Fadime til ettertanke* (2003) siden på svensk med titlen *En fråga om heder* (2004), og i 2008 på engelsk under titlen *In Honor Of Fadime* (Wikan 2008a).

<sup>100</sup> Hjemmesiden præsenterer sig som et internationalt, digitalt ressourcecenter, der arbejder for at skabe viden om æresrelateret vold og tvangsægteskaber via forskning, dokumentation og information samt uddannelse af professionelle, der arbejder med mænd og kvinder i risiko for at blive underlagt sådan vold. <http://hmv-awareness.com/about/> (tilgået 24-01-2014).

<sup>101</sup> I spillet skaber æresbegrebet en forudsætning for den indbefattede problematisering og løsningsmodel, som ligeledes er af afgørende betydning i den øvrige socialfaglige litteratur.

æresbegrebet tillægges af danske fagfolk, hvorfor det forekommer relevant at undersøge disse indflydelsesrige udgivelser.

Kapitlets analyse fokuserer både på tematiseringen af æresrelateret vold i udgivelserne og på de narrative virkemidler, Wikan benytter, og kapitlet undersøger, hvordan tematikkerne kultur, køn og vold indgår i Wikans æresbegreb. Selvom udgivelserne er udkommet med fem års mellemrum, behandler afhandlingen dem alligevel samlet, idet de analytisk komplementerer hinanden, hvilket diskuteres sidst i kapitlet. Således er en stor del af empirien sammenfaldende på tværs af udgivelserne, ligesom tilgangen til empirien er det.

I *Ære og Drab: Fadime – en sag til eftertanke* beskæftiger Wikan sig især med drabet på svensk-kurdiske Fadime Sahindal i 2002. Wikan overværede sammen med andre nordiske forskere retssagerne mod Fadime Sahindals far Rahmi i Uppsala tingsrätt og Svea hovrätt i Sverige, og i udgivelsen udgør drabet på Fadime samt retssagen mod faren de centrale analyseobjekter. I *Om ære* er genstandsfeltet forskellige sager om æresdrab i Sverige, Norge og Danmark, som alle har vakt betydelig bevågenhed i medierne. Beretningen om Fadime genfortælles, men også fortællingen om dansk-pakistanske Ghazala Khan, der blev dræbt i Slagelse i 2005 af sin bror, er inddraget og tildeles et kapitel.

### **Forskningsudgivelser som teksttype**

Forskningsbaserede udgivelser adskiller sig som teksttype fra de to øvrige teksttyper, afhandlingen hidtil har analyseret. Ikke alene afviger den akademiske form fra mere populære fortællemåder, men også indholdet varierer fra f.eks. journalistiske og selvbiografiske skildringer, bl.a. grundet beretningernes forskellige idealer. Hvor journalistiske udgivelser og selvbiografiske skildringer kan indeholde et ideal om at oplyse, er det ligeledes legitimt at skrive for at underholde og for at give læseren en (æstetisk) oplevelse, eftersom beretningerne i sidste ende udgør salgsvarer. Forskning indeholder også et oplysningsideal, men i modsætning til journalistiske og selvbiografiske udgivelser, relaterer forskningsudgivelser indenfor kvalitativt orienterede studier, såsom antropologi, sig til en implicit hensyntagen til subjektivitet hos både forskeren og den/det udforskede (Helles & Køppe 2003:299). Det betyder, at de antropologiske videnskabsideal, der er relevante i denne sammenhæng, kan omskrives til normer omkring metodisk gennemsigtighed (Hastrup 2010a:30 [2003]), der i praksis knytter sig til anerkendelsen af alle menneskelige handlingers historicitet (Hastrup 2010b:415[2003]). Forskningen – og udgivelserne – bygger således på en faglighed, der er sammensat i en kompleks konstellation af viden og magt, idet

forskeren som intellektuel er forpligtet til at producere viden af relevans for samfundet.<sup>102</sup> Forskningens resultater, der ofte formidles i diverse udgivelser, er tilknyttet autoritet, idet forskeren som led i den intellektuelle aktivitet spiller en aktiv og offentlig sanktioneret rolle i forhold til både at skabe og udvikle viden (Stehr & Grundmann 2012:29). Forskerne og de forskningsinstitutioner, som både forskere og forskningspublikationer er tilknyttet, tillægges i varierende grad samfundsmæssig status og signifikans og har dermed mulighed for at øve indflydelse på samfundsdiskursen og politiske beslutninger, som diskursen bidrager til at afstedkomme, f.eks. når specifikke fortællinger legitimeres. Wikans bøger har således ikke blot betydning for den øvrige nordiske forskning i æresrelateret vold, men udgivelserne samt hendes deltagelse i den offentlige debat har også konsekvens for den bredere samfundsmæssige diskurs, som de forskellige fortællinger om ære og vold indlejres i. Wikan har ofte medvirket som ekspert i mediedækningen af sagerne i Danmark, Norge og Sverige, hvilket understreger hendes vidtrækkende betydning for den generelle diskurs om æresrelateret vold i Danmark.<sup>103</sup>

Det følgende afsnit præsenterer det æresbegreb, der understøtter Wikans analyser af drabene på minoritetsetniske kvinder (og mænd) i Skandinavien. Afsnittene stiller således skarpt på, hvordan tematikkerne kultur, køn og vold indgår i det anvendte æresbegreb og på, hvordan volden tilsvarende ikke eksplicit medtages. Ved at fremhæve en række metodiske problemstillinger i udgivelserne samt ved at belyse en række narrative virkemidler, argumenterer jeg for, at disse udgivelser ikke er forskningsbaserede i konventionel forstand. De narrative virkemidler fungerer i stedet til at fremhæve specifikke elementer, mens andre undertrykkes, således at de indeholdte fortællinger opnår en særlig – intertekstuel – udsigelseskraft, der harmonerer med de øvrige offentlige beretninger.

### **Fra ære til vold: Ære som motiv til drab**

Den måde, hvorpå de introducerende kapitler i *Ære og drab* samt i *Om Ære* fremstiller æresbegrebet danner grundlag for, hvordan Wikan efterfølgende analyserer drabene på Fadime Sahindal, Ghazala Khan samt øvrige minoritetsetniske kvinder (og mænd) i Skandinavien. Samtidig

---

<sup>102</sup> Foucault har argumenteret for, at magt og viden indgår i en cirkulær relation (2002[1975]:42), hvormed alle aktører, forskere inklusiv, således kan siges både at påvirke og blive påvirket af den viden og de magtrelationer, der kan lokaliseres i diverse diskurser, fagdiscipliner – og i fortællinger.

<sup>103</sup> Eksempelvis indgår Wikan som reference i Aagaard 2003:3; Korsgaard & Tuxen 2006:6; Skadhede 2007:5; Nielsen et al. i Berlingske Tidende 2008:8; Hjortdal & Jan i Politiken 2008:3; Richter i Information 2008:8-9; Andersen & Jeppesen 2008:6; Clemen & Haslund 2009:6. Ligeledes er jeg under mit eget studie af fortællinger om æresrelateret vold ofte af andre forskere blevet henvist til hendes arbejde så snart, de hørte om mit genstandsfelt. At hun opfattes som en autoritet indenfor studiet af ære ses også ved, at hun var opponenter på Lotte Kraghs forsvar af doktordisputatsen *Kampen om anerkendelse, spillet om ære* (2010).

fungerer kapitlerne som forskningshistoriske, teoretiske afsæt for bøgernes indplacering i et felt, der også har vakt bevågenhed fra andre forskere.

I tråd med feltets antropologiske, middelhavsorienterede forskningshistorie skriver Unni Wikan i *Ære og drab*: "Ære har to aspekter, et ydre og et indre. 'Ære' er med andre ord én ting med to forskellige sider" (2003:61). På en del sprog, såsom kurdisk, tyrkisk, persisk og arabisk, anvendes ordet *ansigt* ofte i stedet for *ære* (2003:67; 2008:11). Heri ligger der ifølge Wikan den betydning, at æresbegrebet har et ydre aspekt. Den indre ære i relation til piger og kvinder hedder på kurdisk og tyrkisk *namus*. En mand kan også have *namus*, men kun hvis de kvindelige familiemedlemmer er ærbare (2003:67). Det svarer til de arabiske udtryk '*ird*' og '*ard*'. Hvis en kvinde opfører sig ærbart, har hele hendes familie *namus*, '*ird*' og/eller '*ard*', men hvis hun ikke opfører sig ærbart, og derved mister sin *namus*, '*ird*' og/eller '*ard*', bliver hele familien gjort ansvarlige, og de deler hendes tab af *namus*.<sup>104</sup> Denne form for ære drejer sig om det seksuelle og familiære, og i praksis betyder det, at en kvinde skal bevare sin jomfruelighed indtil ægteskabet, ligesom hun i ægteskabet skal være seksuelt tro overfor sin mand. Denne form for ære kaldes i faglitteraturen ofte for *seksuel ære* eller *familieære* (Ahmed et al. 2008; Goddard 1987; Werbner 2007). Udover den indre, seksuelle familieære eksisterer der ifølge Wikan også en anden, ydre ære, der på tyrkisk hedder *şeref* og på arabisk svarer til *sharaf*. Dette begreb kan ifølge Wikan bedst oversættes til en persons status og prestige, der handler om respekt (2003:67). Udtrykket knytter overordnet an til mandens evner og besiddelser og kan øges eller mindskes alt efter, om han får eller mister sin kone, børn, job, (økonomiske) uafhængighed, religiøsitet etc. Denne æresform benævnes i faglitteraturen ofte *personlig ære* (van Eck 2003:21).

Der er ifølge udgivelserne tale om en form for horisontal ære; en seksuel familieære, der giver individet ret til og mulighed for at blive opfattet som et jævnbyrdigt og ligeværdigt menneske af det omgivende samfund, æresgruppen. Ifølge Wikan gælder her et enten-eller, hvor man(d) enten besidder seksuel familieære eller ikke gør det (2003:66, 2008:11). Til forskel fra denne kollektive, horisontale ære, findes en hierarkisk, personlig ære, som kan øges eller mindskes, og som har med mandens embede og status at gøre.

Den seksuelle familieære er udgivelsernes omdrejningspunkt, idet den hovedsageligt handler om, hvad individet såvel som kollektivet må gøre for at genoprette denne (2008:12). Den seksuelle

---

<sup>104</sup> Diane Baxter anfører imidlertid, at i hvert fald på Vestbredden anvendes termen '*ird*'/'*ard*' ikke længere så ofte i æresanliggender. I stedet er termen blevet erstattet af *mohtaram*/*mohtarame* (alternativt *shareef*/*shareefa*), der henviser til at henholdsvis manden/kvinden er respektabel (og f.eks. gæstfri, ærlig etc.) (2007:743).

familieære er dyrebar, og hvis den mistes, f.eks. når en kvinde mister sin mødom udenfor ægteskabet, er ikke bare den pågældende kvinde vanæret, men snarere hele slægten, eftersom æren er kollektiv.<sup>105</sup>

Det, som karakteriserer ære i mange ikke-vestlige samfund i dag, som i Europa i tidligere tider, er forekomsten af en *æreskodeks*, et sæt regler, som specificerer, hvad der giver og ikke giver ære. I henhold til disse regler kan ære ikke bare vindes, men også tabes. (...) Reglerne i æreskodeksen er klart specificerede. Der er ikke tvivl om, hvad de går ud på. Æreskodeksen indeholder et sæt af standarder, som er tillagt en *overordnet* betydning. De skal betragtes som *minimumsstandarder*. Bryder man dem, mister man sin ære.

(Wikan 2003:65)

Derved er det i hele slægtens interesse at bevare æren og genoprette den, hvis den mistes. Det er det omgivende samfund, æresgruppen, der afgør, om individet – og dermed kollektivet – skal tilskrives ære eller vanære, hvorfor æren ligger i andres øjne (Wikan 2008:12). Eftersom æren er en attribut, der tillægges eksternt, er individets ry helt afgørende for den (van)ære, som hele familien tilskrives. Således gælder det om ikke at bringe sig i en situation, der kan danne grundlag for rygtespredning, da dette alene kan forårsage vanære. Æren kan imidlertid genoprettes, skriver Wikan, hvilket sker ved såkaldte æresdrab, der belønnes med ære indenfor æresgruppen (2008:15). Det, drabsmanden får ud at begå et æresdrab, er således ære i andres – og dermed i egne – øjne, argumenterer hun.

Via denne udlægning af ære positionerer Unni Wikan sig indenfor det antropologisk dominerede forskningshistoriske studie af ære og skam, der primært har centreret sig omkring middelhavslandene: Her forklares ære hovedsageligt gennem sproglig og kulturel praksis som kulturelle regler, hvorfor æren opfattes som en kode eller kodeks. De forskellige teorier indenfor dette felt beskæftiger sig typisk med adfærd samt samfundets regler for opførsel og dets former for social kontrol. Ære/skam-relationen forklares ofte således, at en svag stat eller fravær af en statsmagt gør slægtsforhold og familiens organisering til det centrale. Den sociale kontrol virker gennem alder og køn, og individer forventes at have en højere status jo ældre, de er. Det antages endvidere, at mænd i såkaldt patriarkalske samfund har en højere status end kvinder (Kragh 2010:63). Grundpillen i de studerede samfund er solidaritetsgrupper såsom familien eller klanen, og de forskellige studier er kendetegnet ved at være udført som feltstudier i små, afgrænsede landsbyer i middelhavslandene inkl. Mellemøsten. Der er gruppens evaluering af individet meget vigtig, og

---

<sup>105</sup> Ifølge Wikan er skam et for vagt begreb til at udgøre ærens modpart (2008:12), som i det klassiske ære/skam begrebspar (kapitel 2). I stedet mener Wikan, at vanære—at være æresløs—er ærens modsætning.

den sikre og veldefinerede ære/skam-orden indenfor gruppen står i modsætning til ordenen udenfor gruppen, hvor den er usikker og ustabil. Endvidere udgør seksualiteten bindeleddet mellem ære og skam og er derved en fremtrædende komponent i middelhavsstudierne.

En antagelse om et dominerende patriarkat er således ofte en præmis i de antropologiske, middelhavsorienterede analyser af ære og skam, Wikan (ind)skriver sine udgivelser i. Det skyldes bl.a., at analyserne alle koncentrerer sig om magtstrukturerne i samfundet og anskuer grupperinger som hinandens opponenter. Fokus er ofte på den diakrone dimension i de studerede samfund, hvilket medfører, at (individuelle og modstridende) handlinger, historier og begivenheder ikke medtages, idet disse strukturalistisk inspirerede teorier gerne vil *forklare* samfundsforholdene. Som det fremgår af analysen nedenfor, er en sådan tilgang ikke uproblematisk.<sup>106</sup>

### **Kultur og etnicitet som analysemodel: Fra konstruktion til distinktion**

Af *Ære og drab* fremgår det, at det ikke er begribeligt at *forstå* æresdrab, medmindre man selv er en del af kulturen, hvori drabene foregår (Wikan 2003:24). Derimod kan man *forklare* æresdrab, hvilket også er bogens erklærede sigte (2003:7, 23-24). Med en sådan distinktion understreger Wikan, hvordan æresdrab skal forstås ud fra en 'egen', kulturel logik. Analyserne er baseret på, at ære i visse miljøer *kan* resultere i drab (2003:8), og at Fadime såvel som faren begge er ofre for en kultur, der indebærer individers pligt til at underkaste sig kollektivets (magt)strukturer:

Fadimes far er også et offer – offer for en "kultur", som siger, at han skal bestemme, styre, kontrollere, straffe; ikke tåle nogen udfordring af sin ære, som han ikke ejer alene. Han er bare en andelshaver, han forvalter en del af æren på vegne af et fællesskab, hvor alle skal tage vare på deres del – for fællesskabets skyld. Kollektivet tager kvælertag på individet.

(Wikan 2003:22).

I modsætning til ovenstående uddrag definerer *Ære og drab* andre steder kultur som det, der ligger *bagved* handlinger og kommer til udtryk *gennem* menneskers adfærd. Senere i samme udgivelse fremgår det således, hvordan individer ikke er produkter *af* kultur, da mennesker tænker, ræsonnerer og selv vælger (2003:93).<sup>107</sup> Eftersom den æreskode, som Rahmi Sahindal angiveligt lever efter, ikke levner ham noget valg, anes imidlertid en uoverensstemmelse i forhold til udgivelsens

---

<sup>106</sup> Ifølge Wikan er ære ikke noget, mennesker snakker om, men noget de handler på, når æren krænkes, og når den enkelte (kvinde) ikke opfylder sin tiltænkte, normbærende samfundsrolle.

<sup>107</sup> For en tilsvarende analyse af Wikans skildring af Rahmi som offer for sin kultur, se Åsa Eldéns ph.d.-afhandling *Heder på liv och död* (2003:66-67).



erklærede kulturopfattelse. Når Wikan i ovenstående uddrag argumenterer for, at Rahmi *må* dræbe Fadime for at genoprette den seksuelle familieære, gør Wikan dermed Rahmi – og mænd som ham – til en afspejling af kultur, og hans konkrete voldshandling bliver følgelig til en konsekvens af kulturen. Kulturen beskrives i implicit sammenligning med skandinavisk kultur som modstridende, hvorfor kulturbegrebet kan karakteriseres som *kultur som distinktion*. Henvisningen til kultur som den afgørende forskel på 'vores' og 'deres' handlinger kendes også fra de øvrige offentlige beretninger, hvorved den udgør et af flere intertekstuelle fortælleelementer. Denne optik bestående af kulturelle kontraster er imidlertid ikke uproblematisk. Selvom kultur altid tydeliggøres i forhold til andre kulturer, indeholder en sådan optik risiko for såkaldt kulturel fundamentalisme, hvor vigtige forskelle kulturene imellem overdrives på bekostning af ligheder og forandringer indenfor hver enkelt kultur (Hastrup 2004). Optikken og den deraf resulterende analysemodel risikerer endvidere at forhindre repræsentanter fra det majoritetsetniske samfund i at se kritisk på det, som opfattes som normalt, rigtigt og ansvarligt i majoritetssamfundet.

Man kan således sige, at Wikan eksplicit tilslutter sig en tilgang til og opfattelse af *kultur som konstruktion*. Det fremgår imidlertid af materialet, at hun i praksis benytter en anden analysemodel; *kultur som distinktion*. *Det konstruktivistiske kulturbegreb* fremstår således som en del af hendes fortællestil, mens indholdet i praksis betegnes af et problematisk, men udbredt kulturbegreb, hvori det vestlige samfund og velintegrerede etniske minoriteter tilskrives monopol på liberale og humanistiske værdier.<sup>108</sup> *Det konstruktivistiske kulturbegreb* kan således betegnes som en trope i udgivelserne, idet der sker en omskrivning af dets betydning, når Wikan udelukkende analyserer drabene som resultat af *kultur som distinktion* og ikke som en kompleksitet af (køns- og kulturelledede) magtstrukturer, indvævet i den aktuelle kontekst, de forekommer i (Abu-Lughod 2013:120). Tropa *kultur som konstruktion* er således en del af udgivelsernes narrative virkemidler, en erklæret videnskabelig position, mens *kultur som distinktion* udgør Wikans egentlige analytiske model, der peger mod forklaringen af volden.

### **Vold som resultat af æreskultur: Affekt og effekt**

Den måde, hvorpå Wikan anvender æresbegrebet, har ikke blot betydning for, hvordan kultur tematiseres i udgivelserne, men også for hvordan voldskategorien bliver det. Wikan positionerer sig ikke i forhold til voldsforskningen, og udgivelserne rummer ingen overvejelser over, hvordan man kan analysere vold. I stedet fremstår voldskategorien udelukkende som et resultat af det æresbegreb,

---

<sup>108</sup> Implicit heri findes en afvisning af, at Vesten også indeholder ikke-liberale værdier såsom kyskhed, religiøs moralisme, intolerance, racisme, økonomisk udbytning og ulighed mellem kønnene (Abu-Lughod 2011:32).

som kobles til voldsudøvernes kultur. Den æresrelaterede *vold* bliver derved til en handling – en reaktion – som udelukkende er motiveret af æreskultur og brud på de normer, æresforestillingerne fordrer.

Af bøgerne fremgår det imidlertid, at det benyttede æresbegreb ikke indebærer vold som et nødvendigt resultat, selvom historien vidner om, at vold mod kvinder kan være meget udbredt i "sådanne" samfund (Wikan 2003:9). Eftersom æresdrab også rammer mænd, mener Wikan ikke, at æresdrab kan forstås indenfor rammen af kønsbaseret vold (2003:65). Således fremhæver hun drabet på den svensk-afghanske mand Abbas Rezai som dokumentation for at æresdrab ikke skal kategoriseres som kønsbaseret (2008:116). Desuden dræber majoritetsetniske mænd i bl.a. Danmark, Norge og Sverige sommetider også kvindelige familiemedlemmer såsom partnere, døtre og søstre, men forskellen (til majoritetsetniske mænds drab på kvinder) er, at de ikke hyldes for det, at slægten ikke får øget status efter drabet, samt at drabsmanden sædvanligvis ikke er en far eller bror, men en partner (Wikan 2008:43, 57).<sup>109</sup> Det indikerer, hvordan Wikan i sidste ende anser æresrelateret vold for at bero på en forskel i individet, der imidlertid er foranlediget af kultur; den majoritetsetniske drabsmand i Skandinavien anses for at være et uafhængigt individ til forskel fra drabsmanden i bl.a. Mellemøsten, der afhænger af kollektivet og handler for hele slægten (Wikan 2008:44, 58, 71). Herved opfattes 'deres' vold ultimativt som et udslag af et system, et kodeks, og af en kollektivt sanktioneret og sanktionerende kultur.<sup>110</sup> Anja Bredal viser imidlertid, hvordan europæiske definitioner af æresrelateret vold er baseret på antagelser om vold i majoritetsetniske familier, der følgelig strukturer selve måden, som den æresrelaterede vold defineres på (2014:144); æresrelateret vold er kollektivt sanktioneret og gerningsmanden hyldes for volden, hvorimod partnervold i majoritetsetniske familier er kendetegnet ved én udøver, der ikke efterfølgende hyldes, men tværtimod ofte angrer. Som det fremgår af Wikans karakteristik ovenfor, udspringer voldsdefinitionen – og voldskategoriseringen – således fra en kontrast mellem den æresrelaterede og, hvad Bredal kalder, "ordinær" partnervold i majoritetsetniske familier (2014:136). Således etableres voldskategorierne ikke alene som gensidigt ekskluderende, men konceptualiseringen

---

<sup>109</sup> Wikan skriver dog, at majoritetsmænd i Norden også kan begå æresmotiveret vold, f.eks. hvis de er blevet ydmyget eller krænket (2008:58).

<sup>110</sup> Med en sådan distinktion adskiller hun også æresdrab fra (nordiske) jalousidrab, der normalt kobles til kønsbaseret vold, idet Wikan erklærer, at æresdrab forudsætter overlæg. Wikan antager dermed, at såkaldte jalousidrab altid sker i affekt.

medfører også en 'andenliggørelse' af den ene voldskategori—der jo netop baseres på en præmis om forskel(lighed) (2014:138, 144).<sup>111</sup>

Wikan-udgivelsernes fremstilling af kultur og tradition som et system, der underlægger det enkelte (etniske minoritets)menneske, indbefatter endvidere en opfattelse af vold som affekt. Når individet – som ikke er individ i 'vestlig' forstand – tvinges til at handle, som kulturen og slægten fordrer, bliver voldshandlingen automatisk til et resultat af forudgående begivenheder; og dermed af følelser. Kvinden handler på en måde, der overskrider kulturens normer for kvindelig seksualitet, hvilket fører til *følelsen* af tabt ære for kvindens familie. *Følelsen* af tabt ære, hvilket nogle forskere omtaler som skam (Delaney 1987, 1991; Peristiany 1966), må umiddelbart omsættes til handling, idet vanæren (eller skammen) fordrer ubehagelige følelser. Volden sker således i affekt og bliver til en effekt af en længere række af begivenheder og følelser (Wagner Sørensen 1994). Derfor indeholder Wikans voldsopfattelse et paradoks, eftersom volden dels fremstår overlagt, og planlagt af familien, men dels sker i affekt, når volden fremtræder som et resultat og en umiddelbar konsekvens af en tidligere handling og følelse.<sup>112</sup>

I begge udgivelser tildeles familiens mænd megen opmærksomhed, hvilket også er det erklærede formål med *Om ære*: "Jeg vil at leseren skal få en forståelse av de ofte umenneskelige dilemmaerne menn som lever i en æreskultur, underlegges" (Wikan 2008:21). Wikan søger at skabe en forståelse for mændenes "ofte umenneskelige dilemmaer" gennem flere af de udsagn, voldsudøverne under retssagerne har leveret, og hun lægger sin analyse af drabene meget tæt op af mændenes udsagn. Det er således tilfældet i Fadime-sagen, der også genfortælles i *Om Ære*, hvor faren Rahmis forklaring om, at Fadime *måtte* dræbes, da hun havde trodset slægtens æreskodeks, understreges. Wikan fortolker endvidere Ghazala Khans tantes og onkels påfaldende opførsel under retssagen mod dem, hvor de flirter og småsnakker, som et kulturelt dække for de følelser, de i virkeligheden nærer for afdøde Ghazala Khan. Wikan fremhæver også brorens – og drabsmandens – "skulderløse" krop for under overskriften 'ærens menneskelige ansigt' angiveligt at menneskeliggøre æren og gøre den mere forståelig for læseren (2008:80). Det bevirker imidlertid, at hun ikke blot taler gerningsmandens sprog, men også hans sag, når hun i sin udlægning bebrejder et kulturelt system

---

<sup>111</sup> En sådan (sommetider implicit) binær definition af vold etablerer imidlertid et voldshierarki, hvori vold mod majoritetsetniske kvinder på én gang privilegeres og trivialiseres, når volden konstitueres som en (usynlig) norm imod hvilken andre 'voldsformer' sammenholdes, argumenterer Bredal for (2014:138, 150).

<sup>112</sup> For Unni Wikans komplekse syn på vold, se bl.a. *Bruk af straff i ulike kulturer: Et antropologisk perspektiv*, hvor hun argumenterer for, at fysisk afstraffelse, såsom forældrenes slag mod barnets ansigt, sker spontant og i umiddelbart raseri omend slagene er led i disciplinærmidler, der indgår i barnets opdragelse og socialisering i et fattigt kvarter i Cairo (1989:92-94).

for den begåede vold. Wikan er da også blevet kritiseret for ikke at være opmærksom på, at en indarbejdet fortælling om social udsathed og psykisk sygdom kan være anvendelig som forsvar i en retssag. Eva Lundgren, der også var til stede under retssagerne, har således fremhævet, at Rahmi Sahindal skiftede forklaring i retten, idet han først bebrejdede sit skrantende helbred og psykiske sygdom for drabet på sin egen datter, hvorefter han ændrede forklaring og i stedet kastede skylden på sin kultur og angav sin – og familiens – tabte ære som motiv for drabet (Lundgren 2003).<sup>113</sup>

Den voldsopfattelse, der følger anvendelsen af *kultur som distinktion*, betyder, at de voldsudøvende mænd fratages ansvar for deres handlinger, mens kvinderne omgives af ambivalens. På den ene side gøres kvinderne til ofrenes ofre, og på den anden side holdes de ansvarlig for den årsagsrække, der ender i vold, når de overskrider æreskulturens patriarkalske kønsnormer (Wikan 2008:44). Fælles for de to standpunkter er imidlertid, at ansvaret for volden placeres andre steder end hos de voldsudøvende (mænd).

### **Fra empiri til analyse: Metodiske problemstillinger**

Udgivelsernes analyser hviler på et æresbegreb, der er funderet på egne såvel som andres studier af ære i middelhavslandene og særligt i Mellemøsten.<sup>114</sup> Wikan applicerer imidlertid æresbegrebet på en empiri, der stammer fra en helt anden kontekst såsom Sverige, Norge og Danmark. Derved opstår der et skel mellem den sammenhæng, hvorfra selve æresbegrebet er udvundet, og den kontekst, hvori analysen påføres. Analyserne er derfor kun tilsyneladende etnografisk konventionelle, idet et sådant skel mellem empirisk og analytisk kontekst er yderst kontroversielt. Nogle beretninger bygger på deltagerobservation gennem deltagelse i retssagerne samt på uformelle samtaler med familiemedlemmer eller pårørende inklusive gennemgang af sagsakter og politiforhør, mens andre udelukkende beror på mediernes fremstilling af sagerne og populærjournalistiske udgivelser. Analysernes forskelligartede grundlag gør Wikan imidlertid ikke særskilt opmærksom på, ligesom det øjensynligt ikke har konsekvens for hendes tilgang til de forskellige drab.<sup>115</sup>

---

<sup>113</sup> Det er først, da han benytter den for os tilsyneladende fremmede kode om, at mænds ære er afhængig af kvinders seksualitet og fremvisning af seksualitet, at Wikan finder ham konsistent, lyder Lundgrens kritik (2003).

<sup>114</sup> Se f.eks. Wikans henvisninger til Ginat (1982) og Stewart (1994) (henholdsvis 2003:64, 2008:11).

<sup>115</sup> Wikan har foretaget deltagerobservation under retssagerne mod Fadimes far (2003:12, 109-123) og Ghazala Khans familie (2008:79). Retssagen mod Zahras bror og forældre, der stod tiltalt for at have dræbt kæresten Abbas Rezai, er baseret på journalistiske repræsentationer, på politirapporter og forhør af Zahras far samt på retsprotokollen. Wikan kunne ikke deltage i retssagen mod Zahras familie, da retssagen foregik samtidigt med retssagen mod Ghazala Khans familie. Til brug for sin analyse af drabene på Sobia, Saadia og Nafisa i Norge baserer Wikan udelukkende sin analyse på deltagerobservation under den syv dage lange retssag. Hun har ikke haft adgang til sagsdokumenterne, da de ikke er tilgængelige for offentligheden. Omend Wikan intet skriver herom, må det samme gøre sig gældende i skildringen af motivet til drabet på Anooshe, idet drabet også foregik i Norge. I analysen af denne sag, inkluderer hun et brev fra Anooshes far Ghulam (2008:236-237).

Æresteorien bliver i første omgang påført empirien i forbindelse med drabet på Fadime Sahindal. Efterfølgende inducerer Wikan fra en meget specifik og ofte problematisk empiri til en generel udlægning af æresrelateret vold i Norden. Imidlertid kan det ikke udelukkes, at forestillinger om ære kommer til udtryk på forskellig vis og har forskellig betydning for etniske minoriteter med forskellige nationale og religiøse tilhørsforhold. Endda indenfor denne nationale og religiøse tilhørsgruppe kan æresforestillinger have forskellige udtryk i forskellige sociale lag og samfund. Derudover er det sandsynligt, at ære tillægges forskellig værdi alt efter den pågældende families status og socioøkonomiske situation både i oprindelses- og modtagerlandet.<sup>116</sup> Ligesom der i *Fadime*-udgivelsen sluttes fra et meget specifikt kurdisk-svensk empirimateriale og til alle andre etniske minoriteter i Sverige, tillægges det i *Om Ære* ikke nogen betydning, at de kvinder og mænd, hvis liv bøgerne skildrer, stammer fra så forskellige lande som Irak, Tyrkiet, Afghanistan og Pakistan og tilhører forskellige etniske majoritets- og minoritetsgrupper i oprindelseslandene. Alle sættes indenfor rammerne af den æreslogik, Wikan optegner først i begge udgivelser. Både i *Ære og Drab* samt i *Om Ære* er anvendelsen af empiri således ugenomsigtig og inkonsekvent, og det er desuden problematisk, at Wikan slet ikke forholder sig til den betydning, de nordiske modtagerlande har for sagerne.

Wikan er endvidere blevet kritiseret for at definere ære, så begrebet frakobles enhver lighed med moderne, europæisk kultur (Abu-Lughod 2011:23). Når Wikan skriver: "Vores udfordring består i at forstå *deres* æresbegreb. Vi har brug for et afgrænset begreb til at forstå, hvorfor æresdrab udføres – eller ikke udføres" (2003:63), ekspliciterer hun anvendelsen af et indsnævret æresbegreb, som hun ikke desto mindre applicerer på vidt forskellige minoritetsetniske grupper. Wikan underkender således, at ærens andre funktioner – eller aspekter – er ligeså betydningsfulde for individet og gruppen. Når hun udelukkende fokuserer på det, som Lotte Kragh kalder for "krænket ære", fremhæver hun ikke alene ære i en særlig, afgrænset og truet form, men også i en "scriptet" version (Kragh 2010:265).<sup>117</sup> Den ære, der har betydning for individernes hverdag, er, som Wikan flygtigt nævner, ikke noget, individerne nødvendigvis snakker om, men en praksis, der skal lokaliseres i små hverdagsrutiner og samtaler, og som derfor ikke er ligeså iøjnefaldende som

---

<sup>116</sup> Wikan er da også blevet kritiseret for at fremme isomorfismen mellem folk og stat, der ligger til grund for såkaldt metodologisk nationalisme (Jacobsen 2008:42-44), når hun lægger nationale eller etniske tilhørsforhold til grund for sin forestilling om menneskers (kulturelle) loyalitet.

<sup>117</sup> Lotte Kragh adskiller *eksplicit* ære fra *implicit* ære. Eksplicit ære betegner den ære, der kommer til udtryk gennem beretninger om ære, og denne ære er "scriptet" og omhandler kulturelle regler (2010:263-265). Den implicitte ære er modsat omgivet af det, Kragh kalder "ærens transparens", idet det er relativt usynligt som led i hverdagslivets praksis (2010:264). Ligeså fremhæver Kragh, at den kulturelle historie om ære opfattes temmelig forskelligt i detaljen alt efter, hvem man spørger (2010:278).

den krænkede ære. Hverdagsæren kan karakteriseres som transparent, idet den er udtryk for en daglig praksis i relation til det 'gode' og 'værdige' liv. Dette aspekt af æren er ofte indforstået og ligger derfor implicit i handlinger og verbale udtryk, hvorfor den også er omgivet af en uudsigelighed. Derimod udtrykkes den krænkede ære i højere grad som "højprofilerede fortællinger" (Kragh 2010:264); som en minoritetsstrategi og en symbolsk praksis, der signalerer til omverdenen, at individet kender de kulturelle spilleregler og derfor er civiliseret. Derved skaber Wikan med æresbegrebet en tautologi, der selvsagt er svær at argumentere imod (Abu-Lughod 2011:23).

Således definerer antropologen Diane Baxter, der siden 1980'erne har studeret æresbegreber i palæstinensiske familier i Israel og på Vestbredden, ære som en ideologi, der udgør forventninger om korrekt opførsel og væren i verden for *både* mænd og kvinder (2007:746). Desuden viser Baxter, hvordan ære som ideologi ikke udelukkende er en maskulin belønning, baseret på familiens kvinders (korrekte) seksuelle adfærd, men en konstellation, der også udfylder hverdagen og de daglige gøremål (2007:754-766), hvorved æren konstant indvirker på både mænds og kvinders livsmuligheder. Derved kan kvinderne også anvende æresideologien til egen fordel, sommetider endda *imod* deres brøders (ægtemænds eller fædres) interesser (2007:760). Dette aspekt, som også Lila Abu-Lughod har tydeliggjort (1986, 2008[1993]), behandler jeg i det følgende.

### **Bærende tematikker og tavse grundantagelser: Migrationens dissonans og kvindelig agens**

Ovenstående analyse af Unni Wikans udgivelser viser, hvordan køn som tematik kobles sammen med kultur som et konkret motiv til volden, hvorved volden fremstår som et uundgåeligt resultat af denne konstellation. Wikans fremstillinger er imidlertid problematiske på flere punkter, hvorfor jeg følgende fremhæver alternative fremstilling af ære, idet Abu-Lughods omfattende feltarbejde blandt Awlad 'Ali-beduiner i Egypten glimrende kan perspektivere Wikans skildringer og bidrage til at fremhæve oversete aspekter i Wikans analyse.

Abu-Lughods tidlige studie af Awlad 'Ali-beduinkvinderne i *Veiled Sentiments* (1986) problematiserer ligesom *Writing Women's Worlds* (2008 [1993]) det kulturbegreb, der dominerer alle tre offentlige teksttyper, analyseret i nærværende analysedel; *kultur som distinktion*. Som nævnt udgør kulturen her en kontrast, der markerer skillelinjerne mellem 'dem' og 'os'. Imidlertid udfordrer Abu-Lughods undersøgelser på tre afgørende punkter dette til grundlæggende kulturbegreb. For det første demonstrerer Abu-Lughod, hvordan det at overholde ærbarhedskoden for samfundets svageste blandt Awlad 'Ali-beduinerne – heriblandt ugifte kvinder – udgør en *strategi* til at

underminere seksualitetens bånd, når det er afgørende, at de *frivilligt* såvel som *officielt* udviser den afgørende underkastelse (1986:105).<sup>118</sup> For det andet viser hun, at kvinderne ved at anvende et bestemt diskursivt udtryk kan afsløre følelser, der overskrider den moralkode, som de beskytter, når de praktiserer ærbarhed (1986:xxi). F.eks. udtrykker kvinderne via den traditionelle ghinnāwa-poesi 'forbudte' følelser såsom tilknytning til et afholdt menneske.<sup>119</sup> Kulturen fremstår således som en ressource, som mennesker kan trække på, men den er aldrig fuldstændigt tvingende. Beduin-kvinderne må ganske vist forholde sig til (æres)kultur og kollektivet, men de er ikke entydige ofre. De er til dels underlagt nogle specifikke samfundsforhold- og mønstre, men kvinderne anvender i høj grad også kulturen. Således tildeler analysen – ligesom i Abu-Lughods øvrige arbejde (2011, 2013)–kvinderne agens, ligesom specifikke individer, kategorier og strukturer i samfundet ikke på forhånd tænkes ind i en deterministisk kulturforståelse. Desuden optræder æren i Abu-Lughods analyser ikke som et problem i det pågældende samfund, men tværtimod som del af den sociale sammenhængskraft. For det tredje underbygger et sådant analytisk perspektiv, at konteksten er yderst relevant for voldens funktion. For ligesom ære kan ses som del af den sociale sammenhængskraft 'der', kan den omvendt opfattes som del af manglen på samme 'her'; andre studier af æresrelateret vold blandt indvandrere (og flygtninge) i Europa peger på selve indvandringssituationen og den tilhørende sociale forandring som en faktor for voldskategorien (Akpınar 2003; Gill 2012). Oplevelser af diskrimination og social marginalisering kan have indflydelse på opfattelsen af egne og andres kønsidentitet, ligesom det etniske tilhørsforhold – og religionen – kan få større betydning blandt flygtninge og indvandrere i modtagerlandet, idet oprindelseslandets kulturelle rødder bliver et vigtigt emne internt i miljøet. Således spiller det, som man kunne kalde migrationens dissonans, en central rolle som narrativ tavshed i relation til ære og vold i Skandinavien, når et indeholdt modsætningsforhold forbigås. At migrationssituationen også indvirker på mulige konflikter på tværs af generationerne, udgør ligeledes en narrativ tavshed, ligesom den rolle (ofte hvide, veluddannede) middelklassekvinder spiller i medproduktionen af voldskategoriens synlighed, herunder i diverse hjælpeindsatser (Abu-Lughod 2013:66).

---

<sup>118</sup> Strategien består i at opnå respekt og ære via den alternative kode, ærbarhedskoden. Hasham (skam) initieres af den underordnede, afhængige og ufrie, og er en frivillig handling, et tegn på uafhængighed. Hasham er derved del af æreskoden, der udgør en værdig måde at være svag, afhængig og ufri på i et samfund, der værdsætter styrke og autonomi. Denne strategi for 'de svages ære' genindskriver således hierarkiet ved at fusionere dyd og ærbødighed (1986:117).

<sup>119</sup> Ofte modsiges de poetiske afsløringer af offentlige tilkendegivelser af ligegyldighed og benægtelse af tilknytning, som stemmer overens med den kulturelle ideologi om seksuel kærlighed (1986:227). Ghinnāwa kan betragtes som privatlivets poesi, idet individer reciterer denne form for poesi i specifikke sociale kontekster, ofte private, hvor individets følelser omkring en personlig situation og et nært forhold kommer til udtryk (1986:31).

Eftersom det ikke udelukkende er udgivelsernes indhold, der er relevant i en analyse af, hvordan fortællinger om og kategoriseringer af æresrelateret vold etableres, vil jeg følgende undersøge de narrative virkemidler, Wikan benytter i fremstillingerne. Da udgivelsernes form og indhold, samt relationen derimellem, er centrale for udgivelsernes funktion, fokuserer jeg på, hvordan formen understøtter og fremhæver specifikke tematikker og budskaber. Som nævnt indledningsvist i kapitlet, er udgivelserne ikke forskningsbaserede i konventionel forstand, hvorfor de bør ansues som populærvidenskabelige publikationer. Dette understreges særligt via bøgernes paratekstuelle elementer, der derfor udgør et fundament for følgende analyse af øvrige narrative teknikker.

### **En videnskabelig positionering: Etnografi som alibi**

Fadime-bogens titel *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke* anslår sammen med bogens forsideillustration bogens tematik; ære og drab udgør i udgivelsen et umiddelbart implicit modsætningsfyldt og uforståeligt begrebspar, der knyttes sammen og primært belyses gennem analysen af drabet på Fadime Sahindal og hendes livshistorie. Forsiden præges af et fotografi af Fadime Sahindals – for mange – velkendte ansigt, hvor hun med et trist, men også fast blik kigger ud på læseren.<sup>120</sup> Forsiden og den kontrastfyldte, umiddelbart ubegribelige titel personificerer og dramatiserer bogens indhold og gør således indholdet mere vedkommende og interessant for tekstens potentielle læser – og i sidste ende mere salgbart. Æresrelateret vold, herunder ære og drab, er ikke et letforståeligt tema for den almindeligt interesserede læser, men Wikan (og hendes redaktør og forlægger) fremstiller det mere fordøjeligt og tilgængeligt, når hun som forfatter spiller på "dramaturgiske effekter" (2003:10), der også kendes fra mediernes behandling af emnet. Bogens populærvidenskabelige karakter underbygges desuden af de relativt få litteraturhenvisninger samt dens sparsomme gennemgang af teoretisk og metodisk afsæt. Desuden henviser Wikan flere steder, særligt i *Ære og Drab*, til Naser Khaders populære bog *Ære og skam* (1996).<sup>121</sup> Som nævnt (kapitel 2), er Khaders bog en ikke-forskningsbaseret, personlig fortælling og populærudgivelse, der på baggrund af hans syriske rødder trækker på oplevelser og erfaringer med ære/skam-koden (1996:13).

---

<sup>120</sup> Visuelt skaber et nærbillede af en persons ansigt ofte en følelse af intimitet (Andreassen 2005:152). Denne intimitetsfølelse understreger, at den historie, som nærbilledet repræsenterer, er vedkommende og interessant, fordi den spiller på emotive elementer.

<sup>121</sup> F.eks. (2003:67, 75, 2008:16).



Om *Ære*-udgivelsens forsideillustrationen er et fotografi af en ung, mørk pige iført et løst, mørkt tørklæde samt farverigt, spraglet tøj. Hun sidder ved siden af nogle små børn, sandsynligvis sine mindre søskende, som også er iført farverigt tøj. I hånden holder den unge pige en kniv, mens hun kigger direkte og med et ungt, selvtillidsfyldt og fast blik ind i kameralinsen. Børnene sidder alle på en sivmåtte i noget, der kunne være en hytte. Den unge pige har neglelak på hænder og fødder, og hendes fødder er malet med henna. Pigens festlige ikklædning samt hendes hennafarvede fødder leder beskuerens og dermed læserens tanker hen på et islamisk bryllup, hvilket straks bekræftes af billedteksten: Fotografiet viser 13-årige Safiyya fra Oman, der venter på at blive hentet af sin kommende mand, som hun ikke har mødt før. Han skal tage hende med til en bryllupshytte, hvor de to skal tilbringe en uge sammen (2008:bogomslaget). Safiyyas historie fortælles også i bogens brødtekst under overskriften 'Arabia forbløffer' (2008:2-25) samt i *Fadime*-bogens kapitel om ære (2003:95-100).<sup>122</sup> Begge skildringer fremdrager, at brudgommens ære i bryllupsritualet også er på spil: Han skal penetrere bruden for at gøre ægteskabet gyldigt.

Dermed udgør beretningen om Safiyya en modhistorie til orientalistiske og stereotype forestillinger om mødommens betydning for ære og ærbarhed, idet også mandens ære via hans seksualitet sættes på prøve. Wikan skriver netop, at hun fremhæver sit feltarbejde i Oman, fordi Oman udfordrer vores forventninger om gængse forestillinger om ære i muslimske samfund (2003:93). Imidlertid benytter hun ikke sin viden om ærens andre udtryk i analysen af drabene på de minoritetsetniske kvinder i Skandinavien, hvorfor denne historie sammen med paratekstens øvrige elementer hovedsageligt bidrager til at opbygge en autoritetsgivende selvfortælling.<sup>123</sup> Fotografiet udgør i dette perspektiv et konkret bevis på Wikans feltarbejde i Oman, bl.a. fordi hun selv er angivet som fotografen bag. Således understøtter fotografiet hendes evne til at komme ind i det etnografiske felt, hun skal analysere, og komme tæt ind på livet af de mennesker, der skal udgøre analysegrundlaget. I sidste ende bidrager udgivelsens paratekstuelle elementer, med forsideillustrationen i spidsen, ligesom *Ære* og *Drabs* paratekstuelle elementer, til at dokumentere Wikans antropologiske videnskabelighed.

---

<sup>122</sup> Fem dage efter Safiyyas bryllup med Abdullah havde det nygifte par ikke kunnet producere et blodpletet lommetørklæde som bevis på brudens ærbarhed. Derfor drog brudens familie til guvernøren i byen Sohar i Oman og krævede skilsmisse til Safiyya. Safiyya er i denne beretning uden skyld, skriver Wikan, hvorfor hendes familie troppede op hos guvernøren for at annullere ægteskabet: "Safiyyas 'skam' var intakt. Den 13-årige pige havde ikke engang fået chancen for at vise, hvem hun var: Brudgommen svigtede. Han klarede ikke prøven" (Wikan 2003:96).

<sup>123</sup> Wikans meritter udi forskningsbaserede udgivelser om ære i Oman, Egypten og på Bali fremhæves på bogomslaget (Wikan 1984, 1991[1982]).

Bøgernes populærvidenskabelige træk vidner sammen med de autoritetsgivende fortælleelementer om, at udgivelserne sigter på at nå et andet, ikke-akademisk publikum, hvilket hænger sammen med udgivelsernes formålserklæring om at *forklare* æresdrab til den almindeligt interesserede læser, så læseren kan komme til at *forstå* (2003:7-8, 2008:80). Vel at mærke: Forstå, at Rahmi Sahindal og mænd som ham ikke er uhyrer, men i stedet er ofre for kultur. Selvom udgivelserne fremhæver Wikans viden på området via henvisning til hendes feltstudier, dr.philos.-grad og professorat i socialantropologi ved Universitetet i Oslo (2003:bogomslaget, 2008:bogomslaget), bruges disse fortælleelementer primært til at konsolidere retten til at fortælle om–og fortolke–de dræbte pigers liv. At konsolidere retten til at analysere og fortolke gennem forskningsmæssige meritter er i sig selv ikke (nødvendigvis) problematisk, idet dette indskrives i almindelig videnskabelig praksis i de humanistiske og socialvidenskabelige discipliner. Imidlertid forekommer konsolideringen paradoksalt, når udgivelserne, som anført, på flere områder ikke lever op til konventionelle, videnskabelige standarder for forskningspublikationer.

Tematisering af drabene samt Wikans antropologisk-humanistiske hensigtserklæring om at få (almindelige) mennesker til at "forstå", at det er æreskultur, der forårsager den beskrevne vold, kan også ses som et udslag af *etnografi som alibi* (Alloula 1986). Wikan henviser via antropologisk videnskabelighed ikke blot til sin ret til at analysere og fortolke etniske minoritetskvinders – og med dem hele deres familiers – tragiske skæbne, men i særdeleshed også til et (videnskabeligt) monopol på udlægningen af den. Når hun eksoticerer de etniske minoritetsfamilier, hun analyserer, giver det hende i videnskabens navn mulighed for at gå endog meget langt i sin etnografiske skildring, hvilket også kendes fra kolonitidens orientalistiske beskrivelser af Mellemøstens kvinder (Alloula 1986). I begge tilfælde konstrueres kvinderne på en måde, så en udstilling af dem indirekte retfærdiggøres; den undertrykte minoritetsetniske kvinde kan med den udenforstående, hvide vesterlændings indblanding reddes, underforstås det, men det kræver, at kvindernes historier offentliggøres og udbredes.<sup>124</sup> Ved at benytte narrative teknikker såsom kvindernes livshistorie, kendt fra de øvrige offentlige fortællinger, indskrives Wikan sig imidlertid i et felt, der i flere henseender understøtter orientalistiske og kolonialistiske diskurser om den usynlige, undertrykte muslimske kvinde.

---

<sup>124</sup> Via fokus på Fadimes livshistorie som den enlige kvinde i kampen mod et kurdisk patriarkat, spejler Wikan sig selv og dermed sit eget politiske og aktivistiske engagement i Fadimes, hvorved denne udgivelse fungerer som en "hæder" både til Fadime (2003:8) og til kvinder som hende.

Livshistorien i og om Fadimes liv og død har en helt særlig plads i begge udgivelser, og i *Om Ære*-udgivelsen fra 2008 genfortælles Fadimes tragiske livshistorie, som Wikan første gang optegnede i 2003. Beretningernes understregning af det kulturelt illegitime kærlighedsforhold mellem Fadime og Patrik, Ghazala og Emal m.fl. igangsætter det, man kunne kalde ærens imperativ, idet æren angiveligt byder mændene at handle voldeligt. De illegitime kærlighedsforhold udgør ligesom i de øvrige offentlige beretninger endvidere en letgenkendelig martyrmetafor for ulykkelig og uforløst kærlighed i 'deres' kultur. Metaforen afstedkommer sammen med den specifikke tematisering af kultur, køn og vold samt øvrige narrative virkemidler den mønsterfortælling, som tilvejebringer en følelsesmæssig kapacitet, der letter læsernes identifikation med kvinderne.

Desuden indleder beretningen om Fadime og hendes kærlighed til svensk-iranske Patrik både introduktionen og afrundingen i *Om Ære*. Derved tydeliggøres det, hvordan beretningen fungerer som en analyseskabelon for bogens øvrige fortællinger, når de øvrige drab – og fortællingerne om dem – fortælles via og ved hjælp af denne case. Beretningen om Fadimes liv og død, og ikke mindst den ulykkelige kærlighedshistorie derimellem, udgør personificeringen af den mønsterfortælling, der gradvist har manifesteret sig fra og med 2003, og som også i Wikans udgivelser tildeles paradigmatiske status. Beretningen rummer ikke alene plotstrukturen om den unge kvinde, der møder et vendepunkt i livet og forlader familien, men plottets rendyrkelse af det underliggende konflikttema understøttes via livshistorien, hvori dikotomiserede karakterer fortælles frem; den unge kvinde, der som offer for både sin kultur og sit køn underlægges en kollektivt sanktioneret vold overfor den patriarkalske og kulturstyrede familie.

### **Tilvejebringelse af mønsterfortællingen om æresrelateret vold**

Som anført tidligere i kapitlet, understreger Abu-Lughods analyser de forskellige subtekster i repræsentationen af æresrelateret vold: Spørgsmål omkring kvindelig agens og kontekst – her i form af migrationens dissonans. Disse er imidlertid blandt de tematikker, der forbliver tavse i samtlige de offentlige fremstillinger, som afhandlingen hidtil har analyseret. Udsigeligheder og narrative tavsheder bidrager sammen med de mere ekspliciterede temaer og motiver omkring kultur, køn og vold inklusive religion og etnicitet til etableringen af en hegemonisk fortælling; en mønsterfortælling om æresrelateret vold. Denne fortælling indbefatter også en kategorisering af vold og af de minoritetsetniske 'andre', men den indeholder ligeledes en kategorisering af voldens angivelige modsætning; det majoritetsetniske samfund. Når Wikan via ovennævnte teknikker bidrager til en mønsterfortælling, der grundlæggende bekræfter mange læsere i de antagelser, der i

forvejen cirkulerer i fortolkningssamfundet, forsikrer hun samme læsere i de ting, der allerede er manifesterede som sociale problemer. Den indirekte retfærdiggørelse bevirker således, at læseren lettere overbevises om udgivelsernes budskab via den indeholdte videnskabelighed. Samtidig bidrager Wikan via den manifesterede problemopfattelse af kultur som årsag til volden samtidig til befæstelsen af en løsningsmodel, der centrerer sig om de minoritetsetniske kvinders transformation i retning af majoritetsetniske værdier og normer omkring selvstændighed, (økonomisk) uafhængighed og ligestilling mellem kønnene.

### **Fadimes historie bærer fortællingen: Konsolidering af en mønsterfortælling**

At Wikan i 2008, fem år efter sin første bogudgivelse om emnet, udgav endnu en bog med fuldstændigt samme tilgang til drabene, indikerer både en konsolidering af hendes monopol på udlægningen af volden og af en specifik fortællings narrative succes. Inddragelsen af yderligere sager i *Om Ære* fremstår således som en synliggørelse af problemets omfang og perspektivets relevans, når antallet og ikke mindst variationen i ofrenes og udøvernes nationalitet, etnicitet og køn indirekte bekræfter analyseresultaterne fra 2003; vold som udslag af kollektiv sanktioneret æreskultur, der trives blandt visse etniske minoritetsgrupper (Abu-Lughod 2013:129).<sup>125</sup> Derudover fremstår den erklærede udbredelse af disse voldsomme sager samtidig som en udtalt bevisbyrde for, hvordan problemet stadig er højaktuelt (Abu-Lughod 2013:119-120).<sup>126</sup> Således indskrives udgivelsen af *Om Ære* sig i en i forvejen eksisterende konsensus om kvinderne og volden som en særlig kategori, der samtidig fungerer som en indirekte påmindelse om, hvor vigtigt det er for samfundet at fastholde et sådant fokus. Det betyder endvidere, at igangværende hjælpeindsatser legitimeres, når (dele af) forskningen således i et vist perspektiv dokumenterer den fortsatte nødvendighed heraf (Abu-Lughod 2013:121, 129). I forlængelse af Cruikshanks (1999) fokus på socialvidenskaben og diskurser indenfor socialt arbejde som betydelige styringsredskaber, kan man argumentere for, at ovennævnte udgivelser herved bidrager til at producere de implicerede subjekter således, at en specifik regulering af dem muliggøres. Mønsterfortællingen afstedkommer en præmissættende narrativ ramme for og af minoritetsetniske kvinder som en særlig undertrykt gruppe, der også indvirker på forskellige former for socialt arbejde og ikke mindst på de pågældende subjekters selvopfattelser. Selvom mønsterfortællingen om æresrelateret vold også er blevet tilvejebragt via etniske minoritetskvinders voldsberetninger til forskellige repræsentanter for

---

<sup>125</sup> Perspektivet implicerer endvidere en opfattelse af, at de etniske minoriteter ikke er tilstrækkeligt tilpassede det skandinaviske majoritetssamfund, hvorfor de udgør et oplagt fikspunkt for integrationsindsatser.

<sup>126</sup> Wikan bruger selv formuleringen "Fadimes historie bærer fortællingen" (2003:8).

fortolkningssamfundet, er disse beretninger, i høj grad medierede af majoriteten, der afgør beretningernes (og kvindernes) skæbne. Det betyder, at beretningerne – og den indeholdte problemopfattelse – er afhængige af den legitimitet og anerkendelse, som samfundet *kan* bidrage med.

På baggrund af udgivelsernes populærvidenskabelige træk, kan man argumentere for, at Wikan søger at indvirke på samfundsdiskursen ved at overbevise den alment interesserede læser om bøgernes budskab om, at det er de minoritetsetniske kvinder, der som repræsentanter for hele gruppen, skal integreres 'først'. Med sigte på udgivelsernes metodiske mangler og de intertekstuelle fortælletræk, der kendes fra de øvrige offentlige – men uvidenskabelige – beretninger om voldskategorien, fremgår det, at Wikan ikke sigter på at bidrage til forskningslitteraturen eller indgå i dialog med andre forskere om emnet. I stedet indskriver hun sig i den folkelige interesse, der opstod i kølvandet på Fadimes død, når hun henvender sig til læsere uden særlige kulturvidenskabelige forkundskaber. I tillæg til de udgivelser, kapitlet har analyseret, har Wikan også bistået medierne og behandlersamfundet i tematiseringen og fortolkningen af voldskategorien ved at deltage i socialfaglige konferencer om etniske minoriteter og i interview med fagblade, henvendt til socialarbejdere. Derved har hun deltaget aktivt i en vækkelse af en art populærvidenskabelig bevægelse imod kulturel og kollektiv undertrykkelse af individet, som hun via udgivelserne og fremhævelse af egen autoritet tilskriver videnskabelig integritet. Samtidig med at Wikan bidrager til en problemopfattelse og løsningsmodel, der er gearret til den øvrige samfundsdiskurs, benytter hun narrative virkemidler, der gør beretningen letfordøjelig. Derved bliver mønsterfortællingen ikke bare forståelig, men også vedkommende for den ikke-videnskabelige læser, sideløbende med at den fremstår videnskabeligt legitim trods den ukonventionelle metode, den er funderet på.

## DELKONKLUSION I

Afhandlingens studie af fortællinger om æresrelateret vold er blevet ekspliciteret via de tre forskningsspørgsmål i kapitel 1, hvoraf nærværende analysedel har centreret sig om første spørgsmål: Hvordan etableres en fortælling – og kategorisering – af æresrelateret vold i et dialektisk forhold mellem forskellige aktører på forskellige niveauer i det danske samfund? Gennem tekstanalyse, kombineret med et fokus på samfundsmæssige strukturer og diskurser, har jeg søgt at besvare spørgsmålet via fokus på intertekstuelle fortælleelementer i tre forskellige teksttyper, kategoriseret som offentlige beretninger. Analysen har dels centreret sig om teksternes narrative elementer og dels om den udsigelseskontekst, hvori de er blevet etableret.

Kapitel 4 belyste via en analyse af selvbiografiske fremstillinger, *Æresdrab* fra 2003 af Sengül Güvercile og *Når blod bliver tyndere end vand* fra 2005 af Sandra Berkan, hvordan forskellige tekstuelle relationer, bl.a. via det intime og det offentlige, flyder sammen i disse udgivelser og medvirker til at tilskrive dem udsigelseskraft og autenticitet trods en kompliceret afsendersituation. Analysen har endvidere anskueliggjort, hvordan voldens tematisering understøtter en plotstruktur, hvor den unge kvinde møder et vendepunkt i livet, der medfører, at hun vender familien ryggen. De indeholdte tematikker betyder i sidste ende, at de 'andres' kultur, herunder islam samt mellemøstlig og sydasiatisk etnicitet, som kvinderne og deres familie fortælles ind i, fremstår som årsag til konflikten og følgelig som anledning til kvindernes familieopgør.

Kapitel 5 analyserede 90 journalistiske fremstillinger i danske dagblade, publiceret mellem 2007-2010. Kapitlets undersøgelse af artiklernes sprogligt-tekstuelle strategier viste, hvordan artiklernes fremstillinger skaber en dikotomisering af volden og kvinderne, når den æresrelaterede vold afgrænses i tid og rum fra det majoritetsdanske samfund, der implicit fremstilles som modsætning til kvindernes kulturstyrede familier. Desuden fremhævede analysen, hvordan disse journalistiske beretninger interagerer med fortælleelementer kendt fra de selvbiografiske fremstillinger. Ved at dekonstruere de narrative aspekter, herunder aktørcitater, sprogbrug, tematikker samt ordbilleder, fremgik det, hvorledes intertekstuelle fortælleelementer på tværs af beretningerne og beretningstyperne bidrager til at etablere en egentlig mønsterfortælling. Ligesom i de selvbiografiske fremstillinger anvender tekstproducenterne, repræsenteret af journalister og redaktører, et specifikt plot, der sammen med øvrige narrative virkemidler såsom dikotome karakterer, tematisering af *kultur som distinktion* og fremhævelse af kvindens livshistorie,

understøtter en sådan mønsterfortælling. Mønsterfortællingen udgør på denne måde en skabelon for fortolkning, formidling og evaluering af den fortalte virkelighed.

Unni Wikans to udgivelser om æresrelateret vold i Skandinavien, *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke* på dansk fra 2003 samt *Om ære* fra 2008, var omdrejningspunktet for analysen i kapitel 6. Kapitlet viste, hvordan en mønsterfortælling om æresrelateret vold, personificeret via beretningen om Fadimes livshistorie, på afgørende vis er blevet lanceret af bl.a. Unni Wikan med udgivelsen af *Ære og Drab* og konsolideret med publiceringen af *Om Ære*. Trods Wikans fremhævelse af bøgernes videnskabelige fundament, udgør de ikke konventionelle forskningsudgivelser, hvilket ses via deres narrative virkemidler og metodiske problemer, hvorfor de snarere bidrager til og understøtter et udbredt populærvidenskabeligt perspektiv på æresrelateret vold.

Wikans udgivelser og dertil knyttede videnskabelige positionering har samtidig bidraget til at tilskrive de øvrige offentlige beretninger, hvori mønsterfortællingen findes, autoritet og legitimitet. Idet den indeholdte forståelseshorisont også kan lokaliseres på andre samfundsmæssige niveauer, underbygger denne fortælling ikke blot kategoriseringen af volden – og kvinderne – men forstærker samtidig den udsigelseskraft, hvormed den bliver fortalt, og dermed samtidig den autenticitet mønsterfortællingen tillægges i samfundet. Dermed validerer Wikan et kulturelt perspektiv på volden, hvilket bidrager til at retfærdiggøre og opretholde hjælpeforanstaltninger, hvis løsningsmodeller indeholder et overensstemmende syn på volden – og kvinderne. Afhandlingens kommende analysekapitler fokuserer således på fortællinger, tilvejebragt i sådanne institutionelle kontekster, for at belyse sammenhængen mellem offentlige og fortrolige samt institutionelle og individuelle niveauer.

Trods mindre variationer mellem selvbiografiernes, avisartiklernes og Wikans populærvidenskabelige fremstillinger, tilvejebringer de offentlige fortællinger med mønsterfortællingen en præmissættende ramme for diskursen, når (forestillinger) om majoritetsdanskhed fremholdes som implicit idealbillede og norm for de minoritetsetniske kvinder at transformere sig ind i. Mønsterfortællingen om æresrelateret vold bidrager nemlig til en implementering af et udtalt idealbillede af det majoritetsdanske samfund inklusive majoritetsetniske kvinder. Idealbilledet etablerer samtidig normer for, hvordan de voldsramte minoritetsetniske kvinder skal hjælpes, hvorved en populærvidenskabeligt forankret løsningsmodel for det problematiserede fænomen, æresrelateret vold, tilvejebringes.

Via en dekonstruktivistisk og genealogisk analysestrategi har analysedelen tydeliggjort, hvordan en gen-anvendelse af en mønsterfortælling inklusive plot markerer de forskellige teksttypers tværgående intertekstualitet, som giver fortæller og fortælling yderligere kulturel betydning, udsigelseskraft og autenticitet. Gen-fortællingen indikerer således samtidig, hvorledes de offentlige beretninger om æresrelateret vold er udslag af en national medproduktion, når forfatterstemmen benytter en tilstedeværende forståelseshorisont til at udfylde fortolkningen af volden, så fortællingen fremstår meningsfuld på individuelt og nationalt niveau; repræsentanter for majoritetssamfundet medierer via fortolkningssamfundet kvindernes fortællinger og påvirker beretningerne samt selve mulighedsbetingelserne for overhovedet at fortælle dem.

Analysedelen har overordnet demonstreret, hvorledes æresrelateret vold som kategori og voldsramte minoritetsetniske kvinder som gruppe konstitueres i en forestillet kontrast til det majoritetsdanske samfund med dertilhørende normer omkring ubetinget ligestilling mellem kønnene, selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed. Disse fremstillinger bidrager til en opfattelse af at æresrelateret vold, og minoritetsetniske kvinder udsat herfor, er underlagt en 'særlig' form for undertrykkelse. Samtidig etablerer skildringerne en majoritetsdansk, national selvfortælling som voldens og ofrenes modsætning via mønsterfortællingen om den minoritetsetniske (muslimske) kvinde. Fortællingerne tilvejebringer således en specifik opfattelse af volden og af de kulturstyrede, minoritetsetniske familier som et problem for det danske samfund sideløbende med, at fortællingerne indkredser en løsningsmodel for voldens ophør: Opgør med den undertrykkende, kulturstyrede familie og (selv)udvikling i retning af danskhed med dertil knyttede normer omkring (køns)lighed, selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed.

Følgende analysedel fastholder således et fokus på, hvorledes mønsterfortællingen etableres i et dialektisk forhold mellem forskellige aktører på forskellige samfundsniveauer. Samtidig inddrages et fokus på, hvordan de minoritetsetniske kvinder, kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, positionerer sig i forhold til den eksisterende mønsterfortælling.



## **ANALYSEDEL II:**

### **BERETNINGER GENERERET VED FORTROLIGE NARRATIVE MØDER**

## KAPITEL 7:

### ETNOGRAFISKE NARRATIVER: METODISKE REFLEKSIONER OVER NARRATIVE MØDER

I nærværende analysedel vender afhandlingen blikket mod de fortællinger, der tilvejebringes ved fortrolige narrative møder på R.E.D., i Connect-projektet og i interview-situationer. Analysedelen søger hermed at belyse, hvordan de voldsramte minoritetsetniske kvinder positionerer sig i forhold til den kategorisering, der er indeholdt i den etablerede mønsterfortælling om æresrelateret vold. Analysedelen fokuserer særsomt på beretninger, genereret ved fortrolige narrative møder, men relaterer dem via fusionsanalyser til de offentlige beretninger og dermed til en bredere historisk, social og kulturel kontekst.

I kapitlet reflekterer jeg over tilrettelæggelsen og udførslen af den del af afhandlingen, der hviler på de fortrolige fortællinger, jeg selv har bidraget til at generere. Kapitlet diskuterer metodiske valg for at anskueliggøre de forudsætninger, analyserne i denne del af afhandlingen er foretaget ud fra. Kapitlets metodiske refleksioner indebærer adgangen til feltet, præsentation af forskningsprojektet og relation til informanterne samt udarbejdelse og udførelse af feltarbejde inklusive interview. Desuden diskuteres de særlige udfordringer, som studiet af fortællinger om æresrelateret vold i en fortrolig kontekst implicerer.

Sociologerne Jaber Gubrium og James Holstein arbejder med en metode, de kalder "narrativ etnografi", idet en etnografisk udforskning af fortællingerne betones (2009:22). Metoden retter opmærksomheden mod fortællingernes umiddelbare omstændigheder såvel som mod den bredere kontekst, de indgår i. Ligeså står aktørernes ageren i forbindelse med beretningerne i centrum, hvorfor deltagerobservation med særligt fokus på selve sammensætningen og dermed etableringen af fortællingen er yderst relevant (2009:22).<sup>127</sup> Overskriften for dette kapitel er imidlertid "etnografiske narrativer", idet jeg inkluderer en undersøgelse af de analyserede fortællingers etnografiske kvaliteter og således søger at eksplicitere afhandlingens fortælleorienterede analysetilgang. Det betyder, at afhandlingen i denne analysedel fortsat fokuserer på, hvordan kultur, køn og vold tematiseres, men analyserne tager her udgangspunkt i møder i R.E.D. mellem ansatte og kvindelige beboere, internt i Connect-projektet såvel som i interview-situationer. Ved at fokusere på fortællingens etnografiske kvaliteter, centrerer jeg analysen omkring strukturen såvel som omkring den identitetskonstruktion og selvfortælling, som skabes indenfor fortællingens

---

<sup>127</sup> Deltagerobservation muliggør nemlig en analyse af den 'sceniske tilstedeværelse' [scenic presence] i fortællingerne, der ofte skal lokaliseres udenfor selve de tekstuelle grænser (Gubrium & Holstein 2009:76).

strukturelle rammer, alt imens analysen også knyttes til de tidligere analyserede offentlige beretninger.

Eftersom den aktive tekstgenerering fordrer særlige metodiske refleksioner over, hvordan tekst- og fortællingsaktivering er foregået, vil sådanne overvejelser blive diskuteret. En muliggørelse af alternative kontekstualiseringer implicerer bl.a. viden om de institutionelle sammenhænge, hvori fortællingerne er tilvejebragt. Kapitlet beskriver kort kvindebevægelsen og dens betydning for oprettelsen af kvindekrisecentre i Danmark for at skildre den historiske og institutionelle kontekst, som R.E.D. og Connect indgår i, men som de på afgørende punkter også adskiller sig fra. Ved at placere R.E.D. og Connect i en bredere samfundsmæssig kontekst tillades et mere nuanceret syn på hjælpeindsatserne og deres arbejde samt på den nøglerolle, de spiller, som medskabere af en specifik subjektivitet hos indsatsernes voldsramte etniske minoritetskvinder. Som tidligere anført, eksisterer der en snæver sammenhæng mellem identitet og fortælling, og det er derfor yderst centralt at placere R.E.D. og Connect-projektet i det danske samfund for at lokalisere deres problemopfattelser og løsningsmodeller. En egentlig analyse af de implicerede problemopfattelser, løsningsmodeller og styringspraksisser på R.E.D. og i Connect følger i kapitel 8 og 9.

### **Kvindebevægelsen og kvindekrisecentre**

Vold mod kvinder kom for alvor på dagsordenen i Europa og USA i begyndelsen af 1970'erne som en del af kvindebevægelsens opståen. Kvindebevægelsen opstod som reaktion på kvindeundertrykkelse, hvoraf vold mod kvinder kan ses som en særlig udtalt form (Mogensen & Nielsen 2000:38). Verdens første kvindekrisecenter blev oprettet i 1972 i London, og Danmarks første kvindekrisecenter, Dannerhuset, blev stiftet i 1979 i København. Krisecentrene i Danmark er typisk blevet etableret på initiativ fra lokale kvindegrupper, og de fleste blev stiftet i begyndelsen af 1980'erne. I dag findes der 45 krisecentre i Danmark, hvoraf langt de fleste er organiseret under interesseorganisationen LOKK. Der er stor variation i bemanningen på de enkelte krisecentre. De fleste er startet med frivillig arbejdskraft og med ingen eller få ansatte. I dag har alle krisecentre dog som minimum en fastansat direktør. Den største faggruppe af ansatte i krisecentrene er pædagoger, dernæst følger socialrådgivere og siden andre faggrupper såsom administrativt personale. På kvindekrisecentrene arbejder der ingen mænd, men i nogle tilgrænsede institutioner, som også

kalder sig krisecentre, er der personale af begge køn.<sup>128</sup> Organiseringen og finansieringsformen varierer også. Nogle krisecentre fungerer som selvejende institutioner med bestyrelse, men flere er efterhånden blevet kommunale under Servicelovens § 109.<sup>129</sup> I begyndelsen af 1980'erne erklærede stort set alle krisecentre sig som tilhængere af en flad organisationsstruktur. Den lader sig bedst praktisere i selvejende institutioner, hvor det er lettere at have kollektiv styring og selvbestemmelse (Clemmensen 2001:11). Omvendt kan det være svært at praktisere en flad struktur under § 109, hvor man i højere grad er underlagt kommunernes kontrol.

Kvindekrisecentrene modtager kvinder med eller uden børn, hvor kvinderne er eller har været udsat for fysisk eller psykisk vold, herunder trusler, fra (tidligere) partnere. Fra midten af 1990'erne blev målgruppen udvidet til også at omfatte etniske minoritetskvinder, der flygter fra tvangsægteskaber samt kvinder, som frygter kidnapning af deres børn til udlandet.

Kriminologerne Russel Dobash og Emerson Dobash inddeler krisecentre i fire forskellige typer, der ikke bare afspejler forskellige opfattelser af krisecentre, men også af kvinder og af de indbyggede løsningsmodeller på voldsproblematikken: Den filantropiske, den organisatorisk-bureaukratiske, den terapeutiske og den aktivistiske (1992:76). Deres studie er primært baseret på undersøgelser af kvindebevægelser og krisecentre i USA, hvorfor ikke alle fire typer er relevante i en dansk sammenhæng. Selvom der kan findes træk fra alle fire i et enkelt center, er det særligt den terapeutiske og den aktivistiske model, der er centrale i denne sammenhæng.

Den terapeutiske model er udsprunget af en (populær)psykologisk bevægelse i samfundet, hvilket afspejles i denne krisecentertypes arbejde: Sådanne krisecentre forsøger at skabe et terapeutisk miljø, hvori de voldsramte kvinder gennem selvudvikling og videreuddannelse skal blive i stand til at bryde 'det voldelige mønster'. Organiseringen er vertikal, mens strukturen er hierarkisk, idet disse centre har ansat professionelt personale, der via deres respektive uddannelser opfattes som kvalificeret til at hjælpe kvinderne. Personalet indtager dermed terapeutiske funktioner, hvorved de voldsramte kvinder bliver til klienter (og patienter), der skal behandles.

Det aktivistisk funderede krisecenter bygger derimod på forskellige tendenser indenfor kvindebevægelsen, men overordnet er denne type krisecenter kendetegnet ved en horisontal,

---

<sup>128</sup> Afhandlingen skelner ikke mellem kvindekrisecentre og krisecentre, idet krisecentre for mænd ikke indgår i afhandlingens genstandsfelt.

<sup>129</sup> Serviceloven (eller Lov om social service) udstikker rammerne for rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer samt for at tilbyde ydelser til borgere med nedsat funktionsevne eller særlige sociale problemer. § 109 specificerer, at kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold i boformer til kvinder, som har været udsat for vold, trusler om vold eller tilsvarende krise i relation til familie- eller samlivsforhold.

organisierungsform og en 'flad', græsrodsorienteret struktur, hvor lige relationer mellem (voldsramte såvel som ikke-voldsramte) kvinder vægtes og prioriteres gennem frivillighed, 'hjælp til selvhjælp' og personlig støtte (1992:89). Det er kendetegnende, at kvindekrisecentrene forudsætter, at alene det at være kvinde udgør en tilstrækkelig betingelse for at kunne hjælpe andre kvinder. Denne præmis implicerer også en opfattelse af, at alle kvinder lever i et patriarkalsk samfund med kvindeundertrykkende strukturer. En sådan optik harmonerer med, at denne krisecentertype anlægger et bredt samfundsmæssigt (feministisk) perspektiv på volden og samtidig forsøger at påvirke samfundet i kvindepolitisk retning, idet årsagen til mænds vold mod kvinder ifølge denne tankegang skal findes i samfundets strukturer og ikke hos den individuelle mand eller kvinde endsige i det enkelte parforholds dynamik. Disse to krisecentertyper korresponderer samtidig med de to overordnede opfattelser af vold mod kvinder i voldsforskningen (kapitel 2): Den medicinsk-psykologiske og særligt den feministiske variant af den antropologisk-sociologiske.

Kvindebevægelsen i Danmark har oprindeligt en ideologisk bagage, der rummer stærke antiautoritære holdninger. Disse holdninger blev ført med ind i krisecentrene, der særligt i begyndelsen var præget af værdier om frivillighed, kvindesolidaritet, ligeværdighed, 'hjælp til selvhjælp' og en antibureaukratisk tankegang. Den professionelle behandlerkultur står således i en vis grad i modsætningsforhold til kvindebevægelsens idealer, idet professionaliseringen rummer en konventionel behandlings- og organisationskultur, bl.a. via krav om kontrol med krisecentrene og krav om en centerleder eller direktør, der er ansvarlig for budgetter etc. (Clemmensen 2001:8). Samtidig beforder den konventionelle behandlingskultur et eksplicit magthierarki, hvor behandleren qua sin professionalitet tilskrives autoritet overfor den klientgjorte voldsramte kvinde. I Danmark eksisterer de terapeutiske og aktivistiske krisecentertyper side om side, og ofte udgør det enkelte kvindekrisecenter en blandingsform, der både vægter kvindens (selv)udvikling og kvindesolidaritet, f.eks. afspejlet i ansættelse af professionelle suppleret af frivillige kvinder. Kvindekrisecentrene deler desuden en overordnet formålsparagraf om både at huse og beskytte voldsramte kvinder og arbejde kvindepolitisk for at bekæmpe vold mod kvinder.

### **Præsentation af R.E.D.: Rehabiliteringscenter for Etniske unge i Danmark**

R.E.D. er en selvejende institution for primært unge etniske minoritetskvinder, der er flygtet fra "(...) trusler om tvangsægteskab, eller som er flygtet fra tvangsægteskab og/eller æresrelateret

vold".<sup>130</sup> R.E.D. finansieres af Satspuljen under Ministeriet for børn, ligestilling, integration og sociale forhold, hvilket betyder, at der ikke opkræves opholdsbetaling, omend beboerne selv skal betale for kost.<sup>131</sup> Den forening, der oprindeligt stod bag R.E.D., vandt i 2004 udbuddet om etablering og drift af centeret, hvorefter der blev indgået aftale med ministeriet, og de første kvinder kunne flytte ind i 2005 (Brøndum & Fliess 2008:15, 37). Centeret, der udgør et såkaldt botilbud, huser voldsramte etniske minoritetskvinder, der hovedsageligt er i alderen 18-25 år samt par, der er flygtet fra æresrelateret vold eller tvangsægteskab.<sup>132</sup> Desuden boede der under mit feltarbejde i marts 2010 også kvinder på kun 16-17 år, da der ikke var andre steder, der kunne rumme dem. R.E.D.s eksplicite målgruppe er dog unge kvinder (og par) mellem 18-30 år, men R.E.D. har tilladelse til at huse kvinder fra 16 år og op.

Den æresrelaterede vold defineres på centerets hjemmeside som "(...) fysisk/psykisk vold, der har sit udspring i et ønske om kontrol med kvindernes adfærd og valg".<sup>133</sup> I praksis boede der indimellem også enkelte kvinder, som personalet ikke opfattede som ofre for æresrelateret vold. Disse kvinder havde typisk fået ophold på stedet, fordi de havde brug for centerets øgede sikkerhedsniveau og var ikke truede af en hel familie, men f.eks. af en tidligere partner.

R.E.D. er placeret et hemmeligt sted, eftersom stedets beboere opfattes som særligt truede, ofte af hele familien til forskel fra f.eks. voldsramte majoritetsdanske kvinder på kvindekrisecentre, der udelukkende er på flugt fra én mand. Det forhøjede sikkerhedsniveau på R.E.D. betyder, at stedet er videoovervåget, og kun personalet må lukke folk ind og ud af sluseindgangen. Der er ydermere opsat skudsikre vinduer og lysfølere, der aktiverer alarmen, hvis nogen forsøger at kravle op ad bygningen. Der er endvidere installeret alarmer i alle rum, og alle, der kommer og går, skal skrive sig ind i en logbog. Kvinderne får ved ankomst til centeret et dæknavn – et såkaldt alias – som de ofte selv vælger. Dette alias benytter personale såvel som øvrige beboere, men der er dog ikke tale om en ny identitet i juridisk forstand. Kvinderne må ikke fortælle familiemedlemmer eller venner o.a. udenfor bostedet om stedets nærmere beliggenhed, hvilket også betyder, at de ikke må hentes eller bringes til R.E.D. af andre end stedets ansatte, politi etc. Såfremt kvinderne benytter taxa, skal de sættes af på en bestemt lokation, da mange taxachauffører også er etniske minoriteter,

---

<sup>130</sup> <http://www.r-e-d.dk/default.aspx?pg=7b19c913-dd1b-4fca-a0ac-9abdd63aa744>, (tilgået 03-02-2014).

<sup>131</sup> Satspuljen fordeles årligt ved forhandling og aftale mellem partierne Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti, SF, Venstre og Dansk Folkeparti, der indgik forliget om Satspuljen i 2003. Satspuljen afsættes på de årlige finanslove til de formål, som satspuljepartierne har bestemt.

<sup>132</sup> Partilbuddet blev først åbnet 1. maj 2010, efter mit første feltarbejde. Beskrivelsen af R.E.D. bygger således (hovedsageligt) på, hvordan R.E.D. fungerede før partilbuddet. Botilbud omtales særskilt i Servicelovens § 107-109.

<sup>133</sup> <http://www.r-e-d.dk/default.aspx?pg=7b19c913-dd1b-4fca-a0ac-9abdd63aa744>, (tilgået 03-02-2014).

som R.E.D.-ledelsen frygter kender nogle i kvindernes familie og dermed potentielt vil sladre om deres opholdssted.

R.E.D. har plads til 12 kvinder, men råder over et 13. værelse, der kan benyttes i akutte situationer. Dette værelse var ofte i brug, mens jeg havde min gang på centeret.<sup>134</sup> Kvindeafdelingen er i skrivende stund adskilt fra afdelingen med par, men afdelingerne har samme personale. Kvinderne kan bo på centeret i op til to år (og parrene i op til ét), og der er blevet etableret udslusningsboliger med plads til tre kvinder i tillæg til R.E.D.s normering. R.E.D. tilbyder krisebehandling, omsorg, støtte og vejledning samt en længerevarende rehabiliteringsindsats med fokus på arbejde eller uddannelse, det sociale, fysiske, psykiske, praktiske og økonomiske samt støtte til kontakt og samarbejde med forskellige instanser såsom politi, LOKK, kommunale sagsbehandlere, læge og psykolog samt efterværn. Kvinden kan selv henvende sig telefonisk til R.E.D., men henvendelse kan også ske fra politi, LOKK, socialrådgiver, andre kvindekrisecentre og fra hospitaler. Typisk er det dog krisecentrene, som henviser de unge kvinder til R.E.D. Det er R.E.D.s direktør, der bestemmer, hvem der kan få ophold på stedet, og R.E.D. tager modsat kvindekrisecentre ikke imod kvinder (og par) med børn, og ligesom på kvindekrisecentrene tager de heller ikke imod kvinder med misbrug eller psykisk sygdom. Da jeg foretog mit feltarbejde, bestod personalet fortrinsvis af pædagoger og socialrådgivere, mens en ansat var tilknyttet med funktion af skolelærer. R.E.D. benytter ikke frivillige, bl.a. grundet stedets skærpede sikkerhedsforanstaltninger.

R.E.D. har fast dagsprogram med deltagende personale. Der er fælles måltider samt undervisning og andre obligatoriske dagsaktiviteter for de kvinder, der ikke arbejder eller går i skole. Den tilknyttede lærer underviser og inddrager kvinderne i diskussioner om emner af samfundsmæssig relevans. Tilberedning af aftensmaden går på skift blandt kvinderne, ligesom de også på skift køber ind med personalet og selv skal rengøre værelserne og fællesområderne. Der er desuden tilbud om motion og regelmæssige udflugter arrangeret for og af kvinderne.

Som beskrevet, har danske kvindekrisecentre rod i en aktivistisk tilgang, og den ideologiske bagage præger i forskellig grad danske kvindekrisecentre i dag. Botilbuddet R.E.D. er derimod sværere at kategorisere, hvilket også skyldes botilbuddets turbulente historie (Brøndum & Fliess 2008:15-16, 37-38). R.E.D. kan på den ene side betegnes som et kvindekrisecenter, idet centeret er organiseret under LOKK, ligesom centerets formålsparagraf afspejler den ene del af kvindekrisecentrenes

---

<sup>134</sup> Fra 2009 har R.E.D. oplevet et stigende antal henvendelser, ligesom belægningsprocenten har været stigende fra ca. 40 kvinder i 2009 til flere end 60 i 2011 (Brøndum & Fliess 2013:29). R.E.D. udvidede pr. 01-01-2014 med tre pladser.

formålsparagraf om at huse voldsramte kvinder. På den anden side understregede R.E.D.s ledelse og personale under mit feltarbejde, at centeret ikke er et kvindekrisecenter i traditionel forstand, idet de arbejder rehabiliterende. Desuden vidner også centerets navn *Rehabiliteringscenter* for Etniske unge i Danmark om, at det er en rehabiliterende indsats, hvor en specifik målgruppe skal 'omgøres'. Hermed er det ikke et kvinde- og kønsfokus, der står i centrum i det daglige arbejde, hvilket også indikeres af personalets faglige baggrunde. At R.E.D. i stedet skal opfattes som en *rehabiliterende* integrationsstrategi understøttes også af dets løsningsmodel, der analyseres nærmere i de følgende kapitler.<sup>135</sup> Ligeså er centeret historisk set ikke vokset ud af en ideologi knyttet til en kvindepolitisk dagsorden med ligeværd mellem (hhv. ansatte og voldsramte) kvinder via personalemæssig frivillighed, da centeret udelukkende benytter uddannet, ansat fagpersonale såsom pædagoger og socialrådgivere. Under mit feltarbejde havde ingen af de ansatte fortid i kvindeorganisationer eller på kvindekrisecentre eller øvrig erfaring indenfor (socialt arbejde med) vold mod kvinder. Følgende præsenterer jeg hjælpeindsatsen Connect, der som mentor-projekt fungerer som en forlængelse af R.E.D.s arbejde med kvinderne.

### **Præsentation af Connect: Et frivilligt baseret projekt i Ungdommens Røde Kors**

LOKK indgik i 2007 et samarbejde med Ungdommens Røde Kors (herefter: URK) om udarbejdelse af et tilbud til unge etniske minoritetskvinder, som har brudt med familien og derfor mangler støtte, vejledning og netværk i hverdagen. Det blev begyndelsen på Connect-projektet, der er baseret i København og Århus. Projektet henvender sig til unge minoritetsetniske kvinder mellem 18 og 25 år uden børn. Kvinderne har almindeligvis været i kontakt med LOKK, og de fleste kvinder har været på krisecenter – ofte R.E.D. – inden de tilknyttedes projektet. Fordi kvinderne, der tilknyttedes Connect, ofte har forladt deres familie og/eller oprindelige netværk, tilbydes de i projektet to unge kvindelige mentorer, som har gjort sig erfaringer med praktiske ting såsom at flytte hjemmefra, starte uddannelse og generelt få en hverdag til at fungere.<sup>136</sup> Mentorerne er ikke professionelle rådgivere eller behandlere, men frivillige, der i projektet gennemgår relevant (efter)uddannelse og løbende modtager supervision af en ansat psykolog. Ifølge LOKK har de etniske minoritetskvinder risiko for at udvikle store problemer, når de efter endt ophold på krisecenter eller R.E.D. skal klare sig på egen hånd, og kvinderne kan være stærkt påvirkede af den omvæltning, der følger et opgør

---

<sup>135</sup> Begrebet *integration* dækker både over en politisk og analytisk anvendelse af begrebet. Integration kan således dels henvise til den sociale proces, hvormed de minoritetsetniske kvinder som målgruppe søges omgjort, såvel som den tilstand, som processen skal lede frem til. Desuden kan betegnelsen henvise til de (politiske) midler, hvormed målgruppen skal opnå integreret tilstand (Jöhncke 2007:38-39).

<sup>136</sup> <http://www.urk.dk/hvad-goer-vi-stoette-og-raadgivning/connect/> (tilgået 03-02-2014).



med familien. Projektets vision er derfor at styrke og støtte kvinderne, men projektet sigter også mod at hjælpe kvinderne i konkrete hverdagssituationer og med praktiske gøremål.

Den første onsdag i hver måned er der møde i Connect-projektet for alle frivillige. Mødet varer ca. tre timer og varierer mellem at være såkaldt internt møde, efteruddannelse og supervision. På de interne møder kan de frivillige diskutere brugere, udveksle erfaringer – ofte på baggrund af oplæg fra de projektansvarlige – eller se en film om et relevant emne el.lign. Efteruddannelsesmøderne er karakteriseret ved oplæg fra professionelle, efterfulgt af spørgsmål og diskussion. Oplægsholderne er typisk psykologer, antropologer eller socialrådgivere, der arbejder med emner, der findes relevante for de frivillige. På supervisionsmøderne giver psykologen én eller flere frivillige mentorer supervision i forhold til mentorrollen og i forholdet til den enkelte mentee – ofte kaldet 'bruger' blandt Connects mentorer. Supervisionen foregår i plenum og efterfølges typisk af de andre mentorers kommentarer og spørgsmål, ligesom generelle problemstillinger diskuteres. Connect modtager via URK støtte fra de Satspuljemidler, der går til frivillige organisationer, samt funding fra diverse fonde såsom Egmont Fonden, som organisationen rejser til formålet.

### **Frivilligt arbejde som adgangsgangsgiver til R.E.D. og Connect**

Som tidligere nævnt, stammer min interesse for emnet æresrelateret vold fra et privat engagement i Connect-projektet, hvor jeg var frivillig fra januar 2009 til oktober 2010, mens jeg fungerede som mentor for en etnisk minoritetskvinde og deltog i projektets månedlige frivilligmøder. Via Connect-projektet oparbejdede jeg et kendskab til de formuleringer, procedurer og tilbud, der omgiver begrebet *æresrelaterede konflikter*, som ofte benyttes synonymt med begrebet *æresrelateret vold*, omend sommetider med en gradsforskel imellem (Social- og Integrationsministeriet 2012:10-11).

Ved ph.d.-studiets påbegyndelse indgik jeg en aftale med URK om sideløbende at gøre det frivillige engagement på de månedlige møder til deltagerobservation, ligesom jeg fik mulighed for at kontakte projektets kvindelige brugere som mulige informanter.<sup>137</sup> Det var således også via mit frivillige arbejde i Connect, at jeg fik kendskab til R.E.D., som udgør et væsentligt omdrejningspunkt for ph.d.-afhandlingens senere analyse. Jeg kontaktede R.E.D., da jeg havde fået ph.d.-stipendium og igangsatte de indledende forberedelser til afhandlingen. Efter et møde med centerets direktør, fik jeg tilladelse til at udføre deltagerobservation samt interview med de

---

<sup>137</sup> Jeg har foretaget deltagerobservation i Connects afdeling i København. De projektansvarlige i Connect, styregruppen, satte som betingelse for mit feltarbejde, at jeg ikke måtte kontakte de kvindelige brugere direkte, men skulle henvende mig via deres respektive mentorer. Connects kvindelige "brugere" benævnes internt i projektet også "mentees", men den mest almindelig term er "kvinder". Da sidstnævnte term ville kunne forårsage forvirring i afhandlingsøjemed, anvender jeg betegnelsen "bruger" eller "kvindelig bruger" om disse kvinder.

kvindelige beboere på R.E.D., der indvilligede i at deltage. På R.E.D. foretog jeg således deltagerobservation såvel som interview med mange af de voldsramte etniske minoritetskvinder, som boede der, mens feltarbejdet pågik.<sup>138</sup> Tilsammen udførte jeg fire ugers deltagerobservation på R.E.D. i marts 2010, efterfulgt af to ugers opfølgende feltarbejde i januar-februar 2012. Sammenlagt interviewede jeg 13 af kvinderne; otte i løbet af det første feltarbejde og fem i løbet af det sidste.<sup>139</sup> I Connect-projektet interviewede jeg en enkelt kvindelig bruger, idet hun som den eneste vendte tilbage på sin mentors forespørgsel om at deltage som informant i nærværende studie. Denne kvinde havde tidligere boet på R.E.D., som hun var fraflyttet otte måneder inden interviewet. Interviewene varer mellem en halv og halvanden time, hvoraf de fleste varer omkring en time, og de blev alle med informanternes samtykke optaget på diktafon og foregik i et lukket rum på centeret.<sup>140</sup> Af hensyn til kvindernes generelle psykosociale tilstand og begrænsede koncentrationsevne havde jeg på forhånd valgt at afgrænse interviewenes varighed.

### **Fra frivilligt arbejde til professionelt virke: Magtformationer i feltarbejdet**

I løbet af feltarbejdet på R.E.D. introducerede jeg mig selv som ph.d.-studerende i gang med en undersøgelse af æresrelateret vold og mænds vold mod kvinder. Oprindeligt ville jeg også interviewe voldsramte etnisk danske kvinder bosiddende på kvindekrisecentre for at sammenligne henholdsvis minoritetsetniske og majoritetsetniske kvinders voldsberetninger samt de (forskellige) forklaringsmodeller, de er en del af. Da jeg siden opdagede, at en undersøgelse af, hvordan fortællinger om æresrelateret vold etableres i samfundet, er en særdeles omfangsrig opgave i sig selv, valgte jeg at ekskludere et fokus på majoritetsetniske kvinders voldsberetninger og udskød i stedet dette projekt. Det forklarer imidlertid den todelte præsentation af studieobjektet, som jeg i første omgang formidlede på R.E.D.<sup>141</sup>

På R.E.D. præsenterede jeg ph.d.-projektet på et af centerets husmøder, ligesom jeg også forsøgte individuelt at forklare min tilstedeværelse overfor de nyankomne R.E.D.-kvinder, der løbende kom til. Imidlertid oplevede jeg, at det ikke føltes naturligt hverken for dem eller mig hele tiden at "trække dem til side" og præsentere mig selv; dels fastholdt jeg mig selv i en rolle som

---

<sup>138</sup> Jeg interviewede også fire ansatte på R.E.D.. Af pladshensyn indgår disse ikke i afhandlingen.

<sup>139</sup> På R.E.D. opholdt jeg mig 3-4 dage om ugen på forskellige tidspunkter af døgnet. Dog primært om dagen, hvor jeg kunne deltage i stedets aktiviteter. Sommetider spiste jeg med om aftenen, hvorefter jeg ofte havde en interview-aftale med en kvinde.

<sup>140</sup> Interviewet med den kvindelige bruger af Connect-projektet foregik på mit kontor på Københavns Universitet.

<sup>141</sup> Imidlertid fik jeg dog interviewet fem voldsramte majoritetsetniske kvinder, der var eller havde været i kontakt med forskellige civil- og/eller velfærdssamfundsmæssige hjælpeindsatser med fokus på vold mod kvinder, partnervold etc., men disse indgår ikke i afhandlingen.

udefrakommende, og dels udpegede jeg uvægerligt den respektive kvinde som nyankommen. Jeg fandt, at det at være nyankommen var en sårbar position at befinde sig i på R.E.D., fordi kvinderne havde et indbyrdes socialt hierarki, hvor de, der havde boet der længst og kendte hinanden, personalet og stedets regler bedst, varetog hinandens interesser nøje. Kvinderne tilskrev hinanden status alt efter anciennitet, således at "gamle" kvinder var højere placeret i det sociale hierarki end den nyankomne og mere uerfarne, "unge" kvinde. Jeg ønskede derfor at indgå i en mere diskret og naturlig relation til både beboere og ansatte. Derfor hang jeg en plakat op på R.E.D., hvor jeg med billede såvel som tekst præsenterede mig selv og mit forskningsprojekt i et letforståeligt sprog. Jeg ønskede dermed at signalere, at kvinderne ikke skulle opfatte mig som ansat. Det var samtidig vigtigt at få formidlet, at de sagtens kunne afvise at deltage i interview eller bede mig forlade rummet, hvis de ikke ønskede, at en given episode, diskussion, samtale, advarsel el.lign. skulle overværes af mig, idet jeg jo befandt mig på R.E.D. som feltobservatør. Ingen af kvinderne satte imidlertid spørgsmålstejn ved min tilstedeværelse, faglighed el.lign., og alle på nær én indvilligede i at deltage i interview, da jeg henvendte mig.

Eftersom R.E.D.-kvindernes interviewdeltagelse kan afspejle, at personalet mødte dem med forventninger om at deltage, fandt jeg det endvidere nødvendigt at klargøre præmisserne endnu engang, efter de havde indvilliget i at deltage. R.E.D.-kvinderne havde nemlig få eller ingen krav, inden de stillede op til et interview. Både fordi personalet opfordrede kvinderne til at deltage i mit studium og fordi jeg let kunne forveksles med personalet, redegjorde jeg nøje for interviewenes anvendelse samt understregede, at kvinderne som informanter ville blive anonymiserede i afhandlingen, ligesom jeg fremhævede, at de til enhver tid kunne stoppe interviewet eller undlade at besvare specifikke spørgsmål, hvis de ikke havde lyst. Det gjorde jeg mundtligt og inden hvert enkelt interview for at sikre mig, at forudsætningerne for interviewene var fuldstændigt klare, og at kvinderne deltog på så frivillig basis som muligt.

R.E.D.-personalet delagtiggjorde mig beredvilligt i stedets arbejdsrutiner, og jeg fik lov til at deltage i personalemøder og supervision, R.E.D.-kvindernes undervisning, udflugter samt at læse i diverse foldere, i personalets journaler samt døgnrapporter ført over kvinderne. Personalets tillid til mig bidrog højst sandsynlig positivt til den velvillighed, jeg mødte hos de fleste R.E.D.-kvinder. Imidlertid betød indvielsen i personalets vidensfællesskab også, at jeg i mange sammenhænge blev placeret på personalets side (Jacobsen & Johansen 2009:212) og måtte balancere henholdsvis tavshedspligt, diskretion og hensyn til forskellige former for "hemmelig viden" (Højbjerg 2003)

blandt forskellige grupperinger på R.E.D. Den "hemmelige viden" kunne således dels bestå i information *om, at og hvordan* R.E.D.-kvinderne på forskellig vis systematisk brød (sikkerheds)reglerne, uden personalet opdagede det, og dels kunne den "hemmelige viden" også bestå i personalets interne diskussioner af, hvordan kvinderne og eksisterende konflikter skulle håndteres og sanktioneres. Særligt adgangen til personalets hemmelige vidensfællesskab afspejler det forhold, at jeg især under det første feltarbejde på R.E.D. blev positioneret – og til dels positionerede mig selv – som udelukkende *delvist* udefrakommende. Eftersom jeg havde et semi-professionelt kendskab til feltet via mit Connect-engagement samt uddannelsesbaggrund i religions- og kulturmøder, indgik jeg i første omgang i en meget ligeværdig relation til R.E.D.-medarbejderne; vi var fælles om at have et professionelt engagement i kvindernes liv samt en uddannelsesmæssig og arbejdsrelateret, faglig interesse i kvindernes problemstillinger. Dette betød imidlertid også, at personalet med en vis sandsynlighed havde en uudtalt forventning om, at jeg ville anskue kvindernes problemstillinger i overensstemmelse med dem samt ville generere forskningsresultater, der ville kunne anvendes direkte i deres daglige arbejde. Under det indledende møde med R.E.D.s direktør talte vi således også om den "gråzone", der eksisterer i forhold til feltet, og hvordan æresbegreber i relation til vold blandt etniske minoriteter i Danmark mangler forskningsmæssig bevågenhed. På dette tidlige tidspunkt var jeg selvsagt ikke selv klar over, hvordan ph.d.-projektets videre forløb ville udarte sig; hvordan empirimaterialet ville komme til at se ud, hvilken analysestrategi, jeg ville vælge, eller hvordan analyseresultaterne ville forme sig. Derfor var jeg heller ikke bevidst om, *hvordan* de ansatte ville indgå som informanter i afhandlingen samt, hvordan analyseresultaterne potentielt ville kunne opfattes som i direkte modstrid med de ansattes interesser – og det var de ansatte sandsynligvis heller ikke. Som ph.d.-projektet skred frem, blev det imidlertid tydeligt, at vi ikke delte udgangspunkt for synet på kvindernes voldserfaringer. Således oplevede jeg da også, at jeg ikke mødte helt samme grad af åbenhed og interesse fra personalet under det opfølgende feltarbejde to år senere, omend jeg stadig fik adgang til bostedet, journaler etc.<sup>142</sup>

Præsentationen af ph.d.-projektet i Connect adskiller sig på flere måder fra præsentationen på R.E.D. I Connect var jeg nemlig et kendt ansigt i forvejen, hvorfor jeg primært skulle fortælle om min nye rolle i projektet som deltagerobservatør på de månedlige møder og med interesse i at

---

<sup>142</sup> Den forandrede relation kunne være forårsaget af, at jeg i juni 2011 holdt et oplæg om mine foreløbige analyseresultater på et personalemøde på R.E.D., ligesom direktøren, souschefen samt en anden medarbejder var til stede ved et andet foredrag om æresrelateret vold, jeg gav hos Dansk Kvindesamfund i april 2011.

interviewe Connects kvindelige brugere. Jeg orienterede således de fremmødte mentorer om mit igangværende ph.d.-projekt inklusive mit feltarbejde i Connect på et møde i februar 2010, og jeg opfordrede mentorerne til at forespørge deres respektive kvindelige brugere, om de kunne være interesserede i at deltage i et forskningsinterview med mig. Efterfølgende udsendte jeg en e-mail til mentorerne, hvor jeg igen redegjorde for ph.d.-projektet, således at også de frivillige mentorer, der ikke var til stede, blev orienteret om min deltagerobservation samt kunne videregive min forespørgsel. Eftersom de fleste frivillige mentorer i Connect var i gang med universitetsstudier af kultur, religion, kommunikation, psykologi etc. vakte præsentationen af mit ph.d.-projekt en helt anden interesse, end jeg mødte hos R.E.D.-kvinderne, og der blev stillet mange uddybende spørgsmål. Alligevel resulterede mine præsentationer udelukkende i et enkelt interview med en bruger, sandsynligvis fordi jeg havde lovet de Connect-ansvarlige ikke at kontakte brugerne direkte.<sup>143</sup> Kontaktproceduren betød således, at mulige informanter ikke fik mulighed for umiddelbart at stille spørgsmål til mig vedrørende projektet, men det betød også, at de selv skulle være opsøgende for at deltage i interview. Da de voldsramte etniske minoritetskvinder, der udgør afhandlingens informanter, er en sensitiv gruppe mennesker med dertilhørende (psykosociale) problemstillinger, var denne mobiliseringsform langt fra en ideel forudsætning. Gruppen af (mulige) informanter såvel som forholdene for selve interviewene var således karakteriseret ved nogle særlige omstændigheder, som jeg vil vende tilbage til.

I interviewene, foretaget under mit første feltarbejde på R.E.D., introducerede jeg altså mit ph.d.-projekt som et studie både af æresrelateret vold og vold mod kvinder. Da jeg efterfølgende blev mere bevidst om betydningen af forskerens introduktion af undersøgelsesobjektet for og af felten (Bondy 2013), besluttede jeg ved det opfølgende feltarbejde udelukkende at introducere ph.d.-projektet som et studie af vold mod kvinder for at se, hvordan det indvirkede på kvindernes voldsfortællinger. Imidlertid kunne jeg konstatere, at der ikke var forskel i den måde informanterne svarede på under det første og andet feltarbejde. Tværtimod var der konsistens både til den måde, hvorpå kvinderne forholdt sig til interviewsituationen og til den måde, hvorpå de svarede, selvom der var to år mellem første og anden runde af feltarbejdet. Følgende vender jeg blikket væk fra, hvordan jeg etablerede adgang til feltet og mod, hvordan interviewene med de voldsramte minoritetsetniske kvinder er blevet tilrettelagt.

---

<sup>143</sup> Jeg udsendte efterfølgende flere opfølgende mails til de projektfriwillige og opfordrede på senere møder også til, at de frivillige præsenterede mit forskningsprojekt. Imidlertid havde flere mentorer ustabil kontakt med deres brugere og følte derfor ikke, at det var passende at nævne mit ph.d.-projekt.

### **Interviewguide: Tilrettelæggelse og tematik**

På R.E.D. udførte jeg interview baseret på en interview-guide. Interviewundersøgelsen var bl.a. formuleret på baggrund af det kendskab, jeg allerede inden ph.d.-projektets påbegyndelse havde til feltet. Inden udarbejdelse af interview-guiden foretog jeg en række afklarende interview, hvor jeg mødtes med de Connect-ansvarlige, en medarbejder fra LOKK og direktøren på R.E.D. og udførte uformelle interview om æresrelateret vold og begrebets problemstillinger. De interview havde karakter af dagligdagssamtaler og dialoger, og de blev ikke optaget. Dog nedskrev jeg notater med henblik på senere brug. Sammen med mine observationer i Connect-projektet blev disse afklarende samtaler brugt som supplerende baggrundsmateriale i udformningen af interview-guiden.

Interview-guiden er inddelt i fire overordnede kategorier med i alt 31 spørgsmål, som på forskellige måder belyser tematikkerne kultur, køn og vold. Den første kategori omhandler kvindens forhistorie og baggrund, hvor jeg spurgte til generelle familieforhold; kvindens og familiens nationale, etniske og religiøse tilhørsforhold, samt skolegang, uddannelse og arbejde. Den anden kategori omhandler den vold, kvinden har været udsat for, og fokuserer på kvindens samtidige situation, og hendes ophold på R.E.D. (eller deltagelse i Connect-projektet). Den tredje kategori vedrører egne og omgivelsernes reaktioner på den udførte vold. Den fjerde kategori stiller spørgsmål, der berører, hvor og hvordan kvinden søgte hjælp samt hendes kendskab til R.E.D. og/eller andre hjælpeforanstaltninger i det danske samfund. Med disse nedslag ønskede jeg at belyse forskellige hændelser i relation til de(n) voldsfortælling(er), kvinden fremhævede, ligesom jeg søgte at få informationer om kvindens baggrund for at danne mig et indtryk af hendes og familiens situation både generelt og mere specifikt omkring tidspunktet for de(n) pågældende voldsepisode(r). Desuden ønskede jeg med spørgsmålene at få indblik i, hvordan kvinden søgte hjælp; herunder hvordan og hvornår hendes tilknytning til R.E.D. eller Connect blev foranlediget, og hvordan hun oplevede opholdet/tilknytningen. Derved søgte jeg at skabe en ramme, der kunne muliggøre en alternativ kontekstualisering af volden, som fremhævet (kapitel 3), idet det danske samfund således inddrages empirisk og analytisk. Med et sådant fokuspunkt er det nemlig muligt at integrere kvindernes beretninger i den institutionelle såvel som bredere samfundsmæssige kontekst, når indsatsernes arbejde med kvinderne medoptages, og det således anskueliggøres hvilken indvirkning de benyttede problemopfattelser og løsningsmodeller har på kvinderne.

Spørgsmålene var med vilje formuleret, så den enkelte kvinde kunne definere, hvad hun betragtede som vold. Derved søgte jeg ikke alene at åbne for tematiseringen af så mange

'voldsformer' som muligt,<sup>144</sup> men samtidig at muliggøre en senere analyse af vold som et diskursivt fænomen med implicitte udsigelser om illegitimitet (Riches 1986; Sandmo 1999). Det var således tematikkerne kultur, køn og vold samt kvindens samtidige situation, der var interviewenes væsentligste omdrejningspunkter, og det var samtidig disse elementer, jeg fik indblik i via deltagerobservationen. Særligt spørgsmålet om, hvorfor kvinden boede på R.E.D. eller var bruger i Connect-projektet var et effektivt spørgsmål, der fik den interviewede kvinde til at berette længere og (forholdsvis) sammenhængende om (de trusler om) vold, hun havde været udsat for, samt om øvrige omstændigheder for hendes ophold. Således definerede kvinden fortællingens begyndelse(r), centrale begivenheder og hændelser, og desuden var forbindelsen mellem disse – den meningsgivende fortolkning – op til kvinden selv at fremhæve eller udelukke. Hun sammensatte derved sin 'egen' narrative definition af udslagsgivende faktorer i forløbet, for så vidt det overhovedet er muligt at skabe sin egen identitet og historie.

Interviewguidens fokus på kultur, køn og vold og det deraf afledte spørgsmål om årsagen til R.E.D.-opholdet eller Connect-tilknytningen harmonerer altså dels med afhandlingens undersøgelse af, hvordan bestemte voldsopfattelser etableres, og samtidig muliggør det en længere beretning, der med inddragelse af tillægsspørgsmål er velegnet til at blive analyseret som fortælling. R.E.D. og Connect-projektet udgjorde således en ydre afgrænsning af afhandlingens mulige informanter, eftersom disse hjælpeindsatser som led i den samfundsmæssige diskurssætning af æresrelateret vold allerede har udpeget og kategoriseret, hvilke specifikke kvinder (og par), der er ofre for dette samfundsmæssige problem.

Nedenfor reflekterer jeg over, hvordan min positionering som udefrakommende forsker krydser og eventuelt berører de positioneringer, som afhandlingens informanter indtager, og hvordan disse magtformationer er kommet til syne under feltarbejdet.

### **At studere voldsramte kvinder i kontekst: Overvejelser om magt, rum og afstand**

Afhandlingens undersøgelse berører meget personlige oplevelser, ligesom den påpeger dominans- og magtforhold. R.E.D.-kvinderne befinder sig i situationer præget af forskellige grader af marginalisering og social isolation (Jacobsen et al. 2002:236), og de befinder sig i sensitive livssituationer. Et sensitivt aspekt i afhandlingen skal således opfattes som en interaktiv og

---

<sup>144</sup> I den praksisorienterede voldsforskning opdeles vold i nære relationer, herunder partnervold og vold mod kvinder, ofte i mindre enheder, hvor 'fysisk' og 'psykisk' vold adskilles, og sommetider opdeles volden i yderligere kategorier såsom 'seksuel', 'materiel' og 'økonomisk' – og sommetider i 'latent' vold (Helweg-Larsen 2012:9-10, Plauborg & Helweg-Larsen 2012:20).

relationel størrelse, der ikke udelukkende udgør et definerbart karakteristika ved de kvinder, der er studeret i denne afhandling, men også skal lokaliseres i relationen mellem mig, som forsker, og de voldsramte kvinder, som de udforskede (Hydén 2008:122).

Relationen til R.E.D.-kvinderne var på nogle punkter præget af stor afstand, bl.a. via vores forskellige uddannelsesniveauer og økonomiske situationer samt relationen til det danske majoritetssamfund. Eksempelvis havde jeg svært ved at forklare dem, hvad jeg skulle bruge min tilstedeværelse og mine interview på R.E.D. til, da få kendte til fænomenet ph.d.-afhandling eller havde hørt om videnskabelige arbejdsmetoder såsom feltarbejde, hvilket besværliggjorde det informerede samtykke. Jeg måtte efter bedste evne omformulere og forklare min tilstedeværelse og interesse, da jeg introducerede mig selv på husmødet – og løbende, når jeg præsenterede mig overfor nyankomne kvinder.

En episode, hvor en R.E.D.-kvinde opfattede mig som repræsentant for majoritetsetniske kvinder og dermed som etnisk – og kulturelt – anderledes end hende selv, illustrerer tydeligt den afstand, der kan være mellem forsker og forskningssubjekt (Jacobsen et al. 2002:253): Under interviewet med kvinden, spurgte hun mig, om jeg var gift. Da jeg svarede nej dertil, brugte hun det som eksempel på, hvordan 'danske' kvinder ikke behøver gifte sig (i en ung alder). Omvendt fornemmede jeg ofte, at flere af kvinderne kunne relatere til mig qua mit kvindelige køn og min forholdsvis unge alder, da jeg som 28-årig foretog mit første feltarbejde på centeret. Mit mørke hår og øjne var formentlig ligeledes årsag til, at en anden kvinde under sin allerførste rundvisning på R.E.D. forvekslede mig med en anden beboer.

På forskellig vis er der således tale om varierende grader af 'afstand'. En forsker, der er eksplicit positioneret som overlegen overfor informanten, er imidlertid i risiko for at møde modstand fra informanten, hvilket kan komme til udtryk som (narrative) undvigelsesmanøvrer (Hydén 2008:123). Imidlertid bevirkede alene det forhold, at jeg kom udefra for at studere dem en vis afstand, således at jeg blev opfattet som en form for ansat, selvom jeg ved alle givne lejligheder – husmødet inklusive – gjorde alt for at understrege, at jeg netop ikke skulle betragtes som personale, og at kvinderne derfor ikke var forpligtede til at deltage i hverken interview eller deltagerobservation.<sup>145</sup> Denne 'afstand' var imidlertid ikke ligeså stor i min relation til de R.E.D.-ansatte, og under det første feltarbejde var den slet ikke så synlig, hvilket overvejende viste sig at være en fordel, idet jeg derved blev inddraget i personalets vidensfællesskab. Da jeg vendte tilbage

---

<sup>145</sup> Den til tider forholdsvis store grad af 'afstand' mellem mig og R.E.D.-kvinderne har imidlertid også betydet en relativt lav grad af tavs viden mellem os, som jeg har kunnet bruge til at explicitere 'dumme' spørgsmål.



til R.E.D. i februar 2012 var det, bl.a. på baggrund af de oplæg, jeg havde holdt efter første runde af feltarbejdet, imidlertid tydeligt for alle parter, at vi ikke varetog nøjagtigt de samme interesser og derfor heller ikke delte synet på kvindernes problemstillinger. Relationen var under det opfølgende feltarbejde derfor tydeligere præget af forskelle – og 'afstande' – ikke bare i afvigende forventninger mellem henholdsvis deltagerobservatør og professionelle, men også i forskelligartede udlægninger af kvindernes situation, som dette afstedkom. Som antropologen David Mosse argumenterer for, kan professionelle (eller andre epistemiske) fællesskaber opleve etnografiske beskrivelser som truende, idet etnografiske skildringer ekspliciterer divergens indenfor et givent felt. Omvendt udgør samhørighed og kontinuitet kernepunkter for de professionelles faglige identitet og virke, hvilket kan afstedkomme kampe om den autoritative viden på området (2011:54-55); sammenstød omkring definitions- og magt mellem en forskningsbaseret, heterogenitetssøgende tilgang overfor en praksisorienteret, homogenitetssøgende tilgang.<sup>146</sup> Således oplevede jeg ingen tilsvarende afstandtagen fra de Connect-frivillige, som netop ikke var professionelt engagerede og derfor ikke havde én fælles faglig identitet at værne omkring, selvom afhandlingens delresultater også blev præsenteret for de Connect-frivillige undervejs.<sup>147</sup> Dette aspekt understreger imidlertid, hvordan visse fortællinger er tæt knyttet til magtkonceptualiseringer, hvilket diskuteres i kapitel 11. Følgende reflekterer jeg over, hvilke forudsætninger studiet af voldsramte kvinders beretninger er funderet på.

### **Deltagerobservation og interview: Sensitivitet og fortrolighed som forskningspræmisser**

Selvom uformelle samtaler med de voldsramte kvinder kombineret med deltagerobservation fremhæves som idealet indenfor nogle kvalitative forskningstraditioner (Kvale 1997:111), har førstnævnte ikke været mulig i forbindelse med feltarbejdet på R.E.D. og i Connect. For det første fordrede centerets sikkerhedsprocedurer, at kvinderne ikke delte deres voldshistorie med øvrige beboere eller afslørede deres sande identitet og baggrund. Jeg ville således have brudt sikkerhedsreglerne, hvis jeg havde spurgt til disse aspekter ved andres tilstedeværelse; det var ofte ved fælles aktiviteter såsom aftensmaden eller udflugter, at der var mulighed for uformelle samtaler. For det andet gav interviewsituationen mig mulighed for at lytte – og spørge – i ro og mag i et rum

---

<sup>146</sup> Mosse argumenterer for, at etnografiske observationer grundlæggende indeholder en anfægtelse af professionalisme, eftersom etnografi udgøres af præcis de dele, som professionelle udelader eller nedtoner; kontekst, tilfældigheder, uoverensstemmelser i praksis, kompromisser etc. (2011:54).

<sup>147</sup> Forskellen mellem de R.E.D.-ansattes og Connect-frivilliges attituder beror sandsynligvis også på, at jeg ikke var positioneret tilsvarende tydeligt som udefrakommende deltagerobservatør i Connect-projektet, hvorfor afhandlingens studie ikke modsvarende er blevet opfattet som betænkeligt der.

af fortrolighed, hvor hverken personalet eller stedets øvrige beboere kunne overheøre samtalen. Der var ofte en del larm og uro på R.E.D., forårsaget af kvinderne, der skændtes, lo eller sommetider græd, og der var til stadighed mange praktiske ting, som kvinderne med hjælp fra personalet skulle have styr på. Det gav en del liv til stedets ellers så fabriksagtige fysiske omgivelser trods de triste omstændigheder for kvindernes ophold. Men dette liv gled sommetider også over i decideret uro. Længere uformelle samtaler var derfor ikke en oplagt mulighed, da jeg fandt det svært at starte samtaler om vold på disse betingelser. Jeg var desuden bevidst om, at jeg i interviewet med kvinden ville komme ind på emner, der kunne få hende til at genkalde sig svære følelser og oplevelser. Det var derfor vigtigt, at interviewet foregik i et lukket og fortroligt rum, og jeg nedskrev hver dag i min feltdagbog nøje de iagttagelser, jeg havde gjort mig både ved interviewsituationerne og den øvrige deltagerobservation.

Af ovenstående fremgår det således, at et sensitivt og fortroligt aspekt i høj grad er lokaliseret i selve (magt)relationen mellem fortæller og lytter, informant og forsker, samt at disse aspekter har kendetegnet afhandlingens feltarbejde. En (ofte udtalt) forventning om tavshedspligt samt en vidtrækkende anonymisering af kvinderne – såvel som Connect-frivillige og R.E.D. ansatte – har fra første færd udgjort en nødvendighed og været et arbejdsvilkår for nærværende studie. Udførelse af enkeltvise, kvalitative interview med R.E.D.-kvinderne og Connect-brugeren konstituerer i dette perspektiv således en egentlig præmis for denne del af afhandlingen. Imidlertid eksisterer der også en række fordele ved at have udført forskningsinterview kombineret med deltagerobservation: Ved at opholde mig i det miljø, hvor interviewene skulle foretages, kom jeg ind i det lokale sprog, stedets hverdagsrutiner og magtstrukturer, og jeg fik dermed en fornemmelse for, hvad de interviewede (ikke) ville tale om (Kvale 1997:103). Jeg opnåede således en forståelse for konteksten for de beretninger, interviewene resulterede i, hvilket understregede nødvendigheden af at indoptage materiale udenfor de pågældende hjælpeindsatser, da disse udgjorde en vital referenceramme. Derved har inddragelsen af deltagerobservation åbnet for supplerende af interviewmateriale med iagttagelser, f.eks. overværelse af indbyrdes samtaler beboerne imellem, samtaler mellem beboere og medarbejdere samt etablering af et indtryk af kvinderne som individer og af de udfordringer, de står overfor. Deltagerobservationen har altså medført en øget indsigt i miljøet rundt om informanterne (Fonneland 2006:226), som netop er centralt for de fusionsanalyser, der kendetegner afhandlingen. Det sensitive og fortrolige aspekt ved de tekster, der er blevet tilvejebragt under feltarbejdet, fordrer således også etiske overvejelser, f.eks. om at sikre informanternes sikkerhed via anonymisering og overholdelse af den involverede tavshedspligt.

### **Forskningsetik: Sikkerhed, anonymisering og tavshedspligt**

Det sensitive forskningsaspekt var imidlertid også tydeligt i andre henseender. F.eks. anbefales geninterview ofte, da udskrift og analyse mange gange indikerer mangler i interviewet (Fonneland 2006:228), ligesom flere, åbne og (ofte lange) (livs)interview anbefales som en metode til at undgå homogenisering og trivialisering i studiet af et politiseret emne ofte behæftet med stereotype grundantagelser (Gubrium & Holstein 2009:72-73). Imidlertid var det ikke muligt for mig at foretage geninterview, da kvinderne på R.E.D. var omgivet af sikkerhedsprocedurer, der udelukkede et kendskab til deres sande identitet. Centerets sikkerhedsprocedurer betød desuden, at bånd til familien blev kappet, såfremt familien var årsag til kvindens ophold på centeret, hvilket også indebar, at kvinden overdrog mobilen til de ansatte i de første og ofte meget følelsesmæssigt svære dage af opholdet. Ofte måtte kvinden skifte mobilnummer, lukke sin mailkonto etc., da de ansatte oplevede, at kvindens familiemedlemmer ofte forsøgte at overtale eller presse hende til at komme hjem. Jeg ville således ikke have kunnet opnå pålidelig kontaktinformation fra kvinderne med henblik på senere geninterview. Desuden vanskeliggjorde kvindernes psykosociale situation et sådant geninterview. De voldsramte R.E.D.-kvinder kunne ofte ikke overskue aftaler længere fremme i tiden; jeg måtte ofte interviewe dem straks, de havde et hul i programmet. Sommetider lavede de vores interviewaftale om flere gange eller udsatte en mere konkret aftale med mig. De gav dog udtryk for, at de gerne ville deltage, når jeg forsøgte at afklare det. Det virkede til, at det var selve aftaleplanlægningen, de ikke altid kunne overskue. Af hensyn til sikkerhedsprocedurer og kvindernes velbefindende var jeg således nødsaget til udelukkende at udføre enkeltstående interview samt begrænse interviewets tidsmæssige omfang.<sup>148</sup>

For voldsramte – og kriseramte – mennesker er det kendetegnende, at deres dagsform er særligt svingende, hvilket jeg fik at mærke på forskellig vis (Flicker et al. 2012). Kvinderne havde inden opholdet været en barsk tid igennem, ligesom selve opholdet også var meget krævende for kvinderne. De skulle på R.E.D. lære nye mennesker, omgivelser og spilleregler at kende, og de havde, som sagt, ofte brudt med familie og venner samt forladt deres øvrige netværk inklusive arbejde og/eller uddannelse. Langt de fleste af kvinderne gav også udtryk for, at det ofte var særdeles krævende at opholde sig et sted med så mange regler og at bo tæt med fremmede mennesker.

---

<sup>148</sup> Samme omstændigheder udelukkede filmoptagelser, selvom disse i den efterfølgende analyse kunne have bidraget med detaljer om fortællingernes kontekst, idet filmoptagelser muliggør nærstudier af narrative performance; mimik, gestikulationer, kropssprog etc. I stedet nedskrev jeg så vidt muligt sådanne observationer og indførte dem i min feltdagbog.

R.E.D.-kvinderne benyttede mange fyldord og tænkepauser, og den sproglige skildring kunne til tider være mangelfuld. Kvindernes beretninger var ofte særdeles ustrukturerede og usammenhængende, sandsynligvis også som et resultat af den tilstand, de befandt sig i. Dette ustrukturerede aspekt blev yderligere forstærket af, at de fleste kom fra familier, hvor dansk ikke var modersmålet. Samtidig havde kvinderne ikke megen skolegang, omend nogle havde bestået studentereksamen og et par stykker var i gang med lange eller mellemlange videregående uddannelser.

Baseret på ovenstående har jeg valgt at gøre mindre indgreb i nogle af interviewcitaterne ved at fjerne fyldord, minimere tænkepauser og gentagelser samt justere citaterne grammatisk. Det gør jeg for at tydeliggøre teksten for læseren, men også for ikke at bidrage til at forfladige eller banalisere en allerede marginaliseret og udsat gruppe mennesker. Samtidig kan de tilrettede citater bidrage til at gøre R.E.D.-kvinderne mindre genkendelige ved at ensarte dem. Kvindernes anonymisering er nemlig et andet sensitivt og vigtigt aspekt af empirirepræsentationen, idet eventuel genkendelse af deres historie vil kunne få særdeles alvorlige konsekvenser for kvinderne selv samt for de mennesker, de fortæller om. Alle informanter, der optræder i afhandlingen, er således anonymiserede og optræder under et pseudonym, som adskiller sig fra kvindernes alias på R.E.D. og i Connect. Desuden er oplysninger om detaljer i kvindernes baggrund begrænset mest muligt, omend jeg i varierende grad har fundet det nødvendigt at bevare karakteristika såsom alder, religiøse og nationale tilhørsforhold i det omfang, disse er relevante for analysen.

En anden central etisk problemstilling i analysedelens metode vedrører den formidlingsforpligtelse, der indgår i arbejdet med en ph.d.-afhandling. Formidlingsforpligtelsen involverer uundgåeligt et skifte fra at være deltagerobservatør med insider-viden i en periode domineret af dataindsamling, til at være en analyserende og distancerende forfatter med outsider-forpligtelser i en periode, hvor de indsamlede data skal omarbejdes til en offentlig tilgængelig tekst. Dette skifte indebærer således etiske overvejelser, idet det stiller krav til anonymisering af afhandlingens informanter, når tavshedspligten skal overholdes. Eftersom man som forsker aldrig kan forvente, at informanter fuldt ud forstår, hvad der senere vil blive til anvendelig empiri (Jacobsen & Johansen 2009), er det ikke nok at sikre sig deres informerede samtykke til deltagelse. Anonymiseringen er forskerens forpligtelse og rækker længere end blot at beskrive den enkelte informant under pseudonym, såfremt den tilvejebragte data på nogen måde kan forårsage skade for den enkelte. Da det kan diskuteres, hvorvidt en fuldstændig anonymisering er mulig, har søgt at benytte en fremstillingsform, der kan beskrives som "collagearbejde". Det betyder, at jeg om muligt

skriver om de svære og sommetider kompromitterende forhold i informanternes liv et andet sted end der, hvor det øvrige empiriske materiale bliver præsenteret (Jacobsen & Johansen 2009:217). Det betyder også, at baggrundsinformation om den konkrete informant sommetider er udeladt, og at detaljeringsniveauet i mange henseender er holdt på et minimum. Fremstillingsformen harmonerer således med den måde, hvorpå deltagerobservationen er foretaget, idet der er indhentet forskellige "stumper" af data over tid såvel som blandt flere mennesker og i forskellige kontekster.

## KAPITEL 8:

### NARRATIV (BE)ARBEJDNING PÅ R.E.D.: KØN, KAMP OG KLASSE

Nærværende kapitel beskæftiger sig med magtanvendelse såsom subtile, ubevidste og usynlige magtrelationer, der er en del af dagligdagen på R.E.D. både for kvinderne og personalet.<sup>149</sup> Mens R.E.D.s ansatte snævert betragtet repræsenterer R.E.D. som institution, udgør de i mødet med beboerne også repræsentanter for den danske velfærdsstat i overensstemmelse med majoritetsetniske normer. Som antropologen Nils Bubandt (2002) har påpeget, er institutioner hverken autonome, afgrænsede eller homogene, idet de både er enkeltstående og forbundne med andre af samfundets forståelsesformer og institutioner. De har således deres egne rutiner, hierarkier og ordner, men de er også indlejret i og afhængige af, at et samfund med vekslende prioriteringer understøtter deres eksistens- og normgrundlag (Gilliam & Gulløv 2012:253).<sup>150</sup>

I modsætning til R.E.D.-personalet tilhører R.E.D.s kvindelige beboere en særlig udsat gruppe mennesker, der er marginalt positioneret, og som R.E.D. som institution er sat i verden for at hjælpe. Kvinderne er imidlertid også marginalt positioneret i forhold til det danske majoritetssamfund; de kan alle betragtes som etniske minoriteter, fordi de har rødder i Sydasien eller Mellemøsten inklusive Tyrkiet og Afghanistan.<sup>151</sup> De udgør således minoriteter i forhold til den (forestillede) etnisk danske majoritetsbefolkning, hvilket i en række studier tilskrives oplevelser af diskrimination fra majoritetssamfundet og social marginalisering, ligesom også deres økonomiske situation kan være forbundet med lav social status (Akpinar 2003; Sev'er & Yurdakul 2001). Det var således et gennemgående træk, at R.E.D.-kvinderne kom fra socialt belastede boligområder forbundet med arbejdsløshed, lave gennemsnitsindkomster og en række sociale problemer, hvilket indikerer det, man kunne kalde en 'objektiv' klasseposition blandt de lavere klasser (Jeldtoft 2012; Skeggs 2002 [1997]). Desuden havde kvinderne såvel som deres familier ofte meget lidt uddannelse, deres dansk var i varierende grad begrænset, og oftest var mindst den ene af kvindernes forældre kronisk syg eller af andre årsager placeret udenfor arbejdsmarkedet.

---

<sup>149</sup> Dele af kapitlet er udgivet i et temanummer om kvinder på flugt i *Journal of Law and Social Research* (Liebmann 2013a).

<sup>150</sup> Dobbelttheden som både selvstændige og velintegrerede samfundsfænomener er særlig vigtig i udforskningen af opdragende institutioner, der har særskilt mandat til at forme andre i et bestemt normativt billede. Her er den institutionelle fundats defineret, finansieret og sanktioneret af staten, hvilket indebærer, at de opdragende intentioner i nogen grad er formuleret officielt, fremhæver Laura Gilliam og Eva Gulløv, der bl.a. har forsket i børn og civiliserende samfundsinstitutioner (2012:253).

<sup>151</sup> Kvinderne er imidlertid enten født i Danmark eller kommet hertil som ganske små, hvorfor de kan siges primært at udgøre den gruppe, der ofte betegnes som andengenerationsindvandrere.

Flere af kvinderne havde ydermere familiemedlemmer, der var involveret i kriminalitet, og familierne var således ikke sjældent kendt af de sociale myndigheder, inden kvinderne flyttede ind på R.E.D. Derved er mødet mellem de ansatte og de kvindelige beboere ikke udelukkende et møde mellem professionelle og klienter, som ofte er ulige, men mødet udgør for kvinderne også et forhandlingsrum i relation til generation, klasse (og køn) og etnicitet. Som jeg viser i kapitlet, gør disse ulige positioneringer sig gældende i en institutionel kontekst, der udover behandler/klient-relationen bl.a. også rummer en lærer/elev-relation. De ulige positioneringer kommer imidlertid også til udtryk internt i kvindegruppen, hvor de udmønter sig i en ressourcekamp kvinderne imellem, hvori bl.a. klassetilhørsforhold indgår som identitetsmarkør.

Kapitlets omdrejningspunkt er således at belyse den magtanvendelse, der på forskellige niveauer finder sted på R.E.D.: Magtanvendelsen kan som ovenfor beskrevet ses i forhold til de normer, R.E.D. som institution promoverer, ligesom magtanvendelsen også tydeliggøres i forhandlingen mellem kvinderne og repræsentanter for systemet. Magtanvendelse synliggøres imidlertid også i den interne ressourcekamp mellem to grupper af kvindelige beboere på R.E.D. Til at belyse denne skjulte magtanvendelse vil jeg reintroducere begrebet *governmentality*, der beskæftiger sig med, hvordan særlige styringspraksisser medvirker til at regulere menneskelig adfærd og forme bestemte subjekter (Dean 2006:46). Ved at belyse magtforhold og positioneringer kan mødet mellem ansatte og beboere anskues som et resultat af en fortælling, der forhandles i interaktionen mellem dem, ligesom perspektivet belyser, hvordan fortællingen om praksis formes af forskellige aktører. Det sker på den ene side ved at se de respektive møder som en resonans af R.E.D.-personalets intentioner og værdier, der kommer til udtryk i deres arbejde med beboerne og afspejler stedets – og personalets – arbejdsmetoder og opfattelser af kultur, køn og vold. På den anden side sætter også R.E.D.-beboerne deres aftryk på de respektive møder, hvorved møderne samtidig ses som en afspejling af kvindernes opfattelser af sig selv. Herved bliver det tydeligt, hvordan kvindernes personlige motivationer kan være modstridende med de ansattes indgriben i deres hverdag og bestemmelse af, hvordan de bør leve deres liv (Nielsen 2008:50). Modstand og problematisering udgør i en *governmentality*-analytik en måde at forhandle sin position på. Fortællingen udformes således i dialog mellem beboere og ansatte og internt mellem beboerne, men dialogen og interaktionen foregår aldrig blot på baggrund af enkeltstående begivenheder. Den formes både via de rammer, institutionen udgør, og af tendenser og fortællinger i det omgivende samfund. Således

kan de enkelte møder læses som dele af en proces, hvori der forhandles om, hvilken slags fortælling, der skal skabe rammen om kvindernes fremtidige plads i samfundet (Nielsen 2008:51).

### **Narrativ (be)arbejdning som institutionel styringspraksis**

Donileen Loseke viser, hvordan sociale velfærdsinstitutioner opererer med massive problemidentiteter, og hvordan et vellykket institutionsophold kræver, at klienters selvforståelse og biografi harmonerer med de løsningsmodeller, institutionen stiller til rådighed (2001, 2007).<sup>152</sup>

Uanset om de ansatte på R.E.D. er enige i de politiske beslutninger, der er foretaget rundt om R.E.D., og som er et vilkår for rehabiliteringscenterets tilblivelse, må man antage, at centrale aspekter fra den offentlige politik er en indgroet del af institutionens indbyggede logikker og principper (Loseke 2007:670). Selvom den narrative påvirkning i realiteten kan gå begge veje, understreger Loseke, at institutioner nødvendigvis må have et billede af deres 'typiske' klienter, fordi sådanne billeder retfærdiggør institutionens procedurer og tilbud netop ved at bidrage med klargjorte svar på praktiske spørgsmål såsom, hvem institutionens kerneklienter er, hvad deres kerneproblemstillinger består i, og hvordan problemerne skal afhjælpes (2007:671). Brugen af mønsterfortællinger, der udgør institutioners løsningsmodeller, er således særlig tydelig i sammenhænge, hvor det eksplicit er målet at ændre klienternes fortællinger, så de passer bedre med de organisationelt sponsorerede fortællinger (2001, 2007). Disse defineres som dem, klienterne burde tilknytte sig, og som det vil fremgå af kapitlet, er der adskillige narrative elementer i den måde, R.E.D. arbejder på.

### **R.E.D.: (Med)skaber af en institutionel og rehabiliterende identitet**

Begrebet rehabilitering rummer en idé om, at en given målgruppe har brug for en særlig indsats (Jöhncke 2007:42), hvorfor rehabiliteringsbegrebet er afgørende i en kortlægning af R.E.D. centrale styringspraksisser. Som nævnt (kapitel 7), indeholder R.E.D. som bosted elementer fra kvindekrisecenterbevægelsen, men netop det rehabiliterende element, der figurerer først i centerets navn, adskiller på afgørende vis R.E.D. fra andre kvindekrisecentre. At R.E.D. ikke er et 'regulært' kvindekrisecenter, men derimod et rehabiliteringscenter, er tillige en væsentlig del af institutionens selvforståelse: Under mit feltarbejde understregede personalet i forskellige sammenhænge – overfor mig og kvinderne – at R.E.D. ikke er et 'almindeligt' (kvinde)krisecenter, men et

---

<sup>152</sup> Jeg skelner modsat Loseke ikke mellem organisationelle og institutionelle kontekster (2007:662, 667-672), idet det relevante i denne sammenhæng er, at begge findes på et samfundsmæssigt mesoniveau, der strukturerer og rekonfigurerer den personlige identitet og således er tæt knyttet til politiske og lovgivningsmæssige procedurer.



rehabiliteringstilbud. F.eks. overværede jeg, hvordan en ansat irettesatte en nyankommen, meget ung kvinde for ikke at være hjemvendt til R.E.D. aftenen forinden, selvom den ansatte havde ringet og eksplicit bedt hende herom. Den ansatte fremhævede overfor kvinden, at R.E.D. netop ikke er et almindeligt krisecenter, men et rehabiliteringstilbud, hvilket betyder, at det er vigtigt, at kvinderne deltager i centerets aktiviteter samt følger personalets instrukser. Ved en anden lejlighed snakkede jeg med en anden ansat om hendes faglige baggrund og bostedet generelt. Hun understregede ligeledes overfor mig, at R.E.D. ikke er et almindeligt krisecenter, men et rehabiliteringstilbud, hvilket indbefatter, at dagsaktiviteter er "tvang" for de kvinder, der ikke arbejder eller går i skole. Desuden deltog jeg i et husmøde på bostedet, hvor diskussionen som så ofte tidligere drejede sig om fælles madlavning, spisning, oprydning og rengøring – og mangel på samme. Der fremhævede personalet, at et ophold på R.E.D. betyder, at kvinderne "skal lære" forskellige ting såsom at komme til tiden, stå op på et bestemt tidspunkt, rydde op etc. Ligeledes oplevede jeg, at det ikke at deltage i de obligatoriske dagsaktiviteter og de øvrige sociale aktiviteter kunne være direkte diskvalificerende for en kvinde og hendes fortsatte ophold på stedet.

Denne selvforståelse af rehabilitering harmonerer med, at R.E.D. ikke blot søger at give kvinderne et sikkert opholdssted, men derimod et længerevarende og *behandlende* botilbud. Endvidere erklærer R.E.D. at ville:

(...) yde støtte og hjælp til, at de enlige unge og parrene får fodfæste til at klare sig selv i et moderne samfund, herunder at bidrage til at de fastholder/skaffer sig arbejdsmarkedstilknytning eller fastholder/kommer igang med uddannelsesforløb [og] (...) at støtte de unge i at fastholde de igangsatte udviklingsforløb i forbindelse med udflytning fra centret og etablering i egen bolig.<sup>153</sup>

Rehabiliteringen på R.E.D. består mere konkret i seks indsatsområder, der på centerets hjemmeside beskrives som rehabilitering i forhold til arbejde/uddannelse, sociale, psykiske, fysiske, praktiske og økonomiske aspekter. Det harmonerer med ovennævnte erklæring om at ville yde støtte og hjælp, så målgruppen bliver i stand til "at klare sig selv" i et "moderne samfund", hvilket indbefatter at kvinderne også bliver i stand til at få eller skaffe sig arbejdsmarkedstilknytning og/eller uddannelse. Konkret beskrevet består personalets arbejde med målgruppen i tre faser, der samlet fokuserer på empowerment (Brøndum & Fliess 2013:38), hvilket belyses nærmere i næste kapitel. Faserne indeholder varierende fokus og går fra i første fase at fokusere på (faste) rammer og (fast) struktur

---

<sup>153</sup> <http://www.r-e-d.dk/> (tilgået 21-01-2014).

samt at træne kvindernes døgnrytme og aftalekultur til i anden fase at fokusere på ansvar, rettigheder og pligter til en tredje og sidste fase med fokus på selvstændighed og afvikling – udflytning fra centeret. Kvinderne tænkes altså gradvist at blive i stand til at kunne klare sig selv i et "moderne" samfund, hvilket indbefatter tilknytning til arbejdsmarkedet eller en uddannelsesinstitution (R.E.D. PowerPoint-præsentation 2009, se Bilag 2). Under mit feltarbejde oplevede jeg da også, at personalet gjorde meget ud af at lave en handlingsplan for – og med – den enkelte kvinde og støtte hende praktisk såvel som psykisk og socialt i at fortsætte med eller komme i gang med uddannelse eller arbejde. Rehabilitering indgår altså ikke kun i bostedets navn og de erklærede ydelser stillet til rådighed for målgruppen, men udgør et nøglebegreb i personalets opfattelse af stedets – og deres egen – eksistensberettigelse og funktion.

Man kan imidlertid se de ovennævnte tre faser med tilhørende fokus på kvindernes indlæring af disciplin, ansvar og selvstændiggørelse som de midler, hvormed kvinderne søges styret mod et mål om selvstændighed samt social og økonomisk uafhængighed; uddannelse og/eller arbejde. Personalets gentagne understregning af obligatorisk deltagelse i centerets dagsaktiviteter eller arbejde og uddannelse – samt en underliggende trussel om udsmidning, hvis ikke kvinderne respekterer bostedets regler – kan ses som konkrete styringspraksisser. Disse styringsmekanismer er håndgribelige midler, hvormed kvinderne søges 'omgjort' eller 'normaliseret' til individer – borgere – der ikke frigør sig fra de problemer, som løsningsmodellen fordrer. Problemerne er altså de hindringer, der obstruerer R.E.D.s (og kvindernes) realisering af stedets ultimative hensigt om kvindernes uafhængighed via selvstændiggørelse. Imidlertid er det centralt, at denne uafhængighed ikke udelukkende er en uafhængighed fra det danske velfærdssamfund med dertilhørende sociale og økonomiske ydelser. Sikkerhedsmæssige forhold fordrer ofte uafhængighed fra kvindernes respektive familier, der underforstås at være grundlæggende (socialt) kontrollerende og kulturstyrede. Iboende løsningsmodellens logik findes nemlig en præmis om, at kvinderne med personalets hjælp kan blive i stand til at opøve færdigheder i disciplin, ansvarlighed og selvstændighed, hvis de holdes i sikkerhed og tryghed fra den kulturstyrede kontrol i form af (en overhængende trussel om) tvangsægteskab og æresrelateret vold i deres familier og/eller ægteskaber. Disse færdigheder tænkes videre at udgøre komponenter i evnen til at opstarte eller fastholde job og/eller uddannelse.

Kapitlet vil argumentere for, at R.E.D.s behandlingsformer og styringspraksisser tænker ophøret af volden som en følge af de etniske minoritetskvindes integration ind i samfundet.<sup>154</sup> Rehabilitering og integration reflekterer som begreber en politisk og praktisk bestræbelse på at omgøre en specifik målgruppe til 'normale', 'tilhørende' borgere (Jöhncke 2007:42). R.E.D. fremstår således eksplicit som et rehabiliteringstilbud, men indeholder implicit en integrationsindsats og -strategi, idet rehabiliteringen består af – et ønske om – en integrering af målgruppen ind i det danske majoritetssamfund via en udligning af deres problematiserede forskellighed (fra majoritetssamfundet). Som antropologen Steffen Jöhncke påpeger, rummer enhver brug af begreber som 'rehabilitering' og 'integration' et normativt element, idet begreberne konnoterer noget efterstræbelsesværdigt, ønskeligt og ligefrem nødvendigt (2007:39). Det understreger, at styringspraksisserne ikke er neutrale, men tværtimod indeholder moralske udsigelser om, hvad der er god og ansvarlig adfærd for såvel individer som kollektivet (Dean 2006:45), hvorfor styringspraksisser også rummer (normative) nationale udsigelser om udsigeren; majoritetssamfundet, og de dertil knyttede kulturelle idealer for normalitet, der kan lokaliseres heri.

### **Visitationssamtale på R.E.D.: Etablering af målgruppen i praksis**

For at forstå R.E.D. som rehabiliteringsindsats, er det også vigtigt at se nærmere på, hvem bostedets målgruppe er, og hvordan målgruppen udvælges i praksis. R.E.D.s målgruppe er nemlig en konsekvens af centerets problemformulering. Visitationssamtalen er derfor yderst central, idet det er via denne, at R.E.D.s direktør træffer afgørelse om, hvem der kan tilbydes ophold, og hvem der ikke kan.

Under selve visitationssamtalen sker der en afdækning af, hvorvidt den pågældende kvinde (eller par) er bærer af de specifikke problemstillinger, der bl.a. fremgår af rehabiliteringscenterets hjemmeside: "enlige unge og par mellem 18-30 år uden børn, som flygter fra trusler om tvangsægteskab, eller som er flygtet fra tvangsægteskab og/eller æresrelateret vold". Set i narrativt perspektiv, kan man sige, at samtalen består i udfoldelsen af en fortælling, hvor bestemte personer kategoriseres som bærere af det problem, der skal løses: At disse unge, der er flygtet fra tvangsægteskab og/eller æresrelateret vold, får fodfæste til at klare sig selv i et moderne samfund, som fremhævet ovenfor. Fortællingen, der svarer til styringspraksisser i en governmentality-

---

<sup>154</sup> Jeg anvender betegnelsen integration som et politisk begreb, omend de forskellige niveauer er sammenflydende, idet der i den danske (som i den norske) velfærdsstat eksisterer en stærk kobling mellem integration, som politisk begreb, og arbejde. Integration i arbejdslivet er et middel til at opfylde velfærdspolitiske mål, og arbejdsdeltagelse symboliserer integration i vid forstand (Rugkåsa 2012:58).

analytik, medvirker til at skabe en bestemt målgruppe. Målgruppen udgøres af særlige kategorier af individer eller grupper, der er karakteriseret ved at besidde det problem, som løsningen kan indkredse, fastholde eller håndtere (Jöhncke et al. 2004:392). Målgruppen kan overordnet defineres som en gruppe indenfor gruppen af etniske minoritetskvinder (og par) – nemlig de, der har været underlagt "fysisk/psykisk vold, der har sit udspring i et ønske om kontrol med den unges adfærd og valg".<sup>155</sup> Visitationssamtalens plotstruktur kan således siges at bestå i rendyrkelsen af det konflikttema, som også kendetegner plottet i de offentlige beretninger om æresrelateret vold; kulturbetinget social kontrol, der har ført til (trusler om) tvangsægteskab og/eller æresrelateret vold. Dertil hører, at fortællingens karakterbeskrivelse består af etniske minoritetsfamilier, hvoraf det er unge (kvinder) i den giftemodne alder, der både udgør fortællingens ofre og "integrationsagenter" og dermed mulige helte (Rugkåsa 2012).<sup>156</sup> Imidlertid er kultursammenstødet et underliggende tema for fortællingen, eftersom netop den kulturstyrede families kultur medforstås som årsag til den (sociale) kontrol og vold, de underlægger de unge kvinder (og par), der med deres levevis og ønske om f.eks. selv at vælge ægteskabspartner repræsenterer en mere "moderne" levevis, der som tidligere nævnt kobles til det danske majoritetssamfund.

Visitationssamtalen er således yderst betydningsfuld, idet det er gennem denne, at det i praksis afgøres, hvorvidt en pågældende etnisk minoritets kvinde kan bevilges den sikkerhed og hjælp, som R.E.D. kan tilbyde. Samtidig hermed foregår der en form for 'diagnosticering' og kategorisering af den pågældende kvindes problemstilling – og dermed af hende. Plottet for visitationssamtalen er altså ikke alene afgørende i forhold til definitionen og kategoriseringen, men også til håndteringen af det problem, som løsningsmodellen har udpeget.

I løbet af mit feltarbejde på R.E.D. fik jeg desværre ikke mulighed for at deltage i en visitationssamtale, men som nedenstående uddrag fra et interview illustrerer, udgør kvindernes (livs)historier på flere måder et væsentligt element i den måde, hvorpå R.E.D. arbejder med kvinderne.<sup>157</sup>

23-årige Nadia har boet på R.E.D. i ca. 1 måned, da jeg interviewer hende. Hun har libanesisk baggrund, men har boet i Danmark siden hun som spæd kom hertil med sine forældre. Hun

---

<sup>155</sup> <http://www.r-e-d.dk/> (tilgået 24-01-2014).

<sup>156</sup> Bostedets navn formidler eksplicit, at det er etniske minoritetsunge, der udsættes for den (sociale) kontrol, der fører til tvangsægteskab og/eller æresrelateret vold, som både er fysisk og psykisk.

<sup>157</sup> Dette fremgår også af *Evalueringscenteret for etniske minoritetskvinder i Danmark*, hvor spørgsmål omkring kvindernes personlige frihed, selvstændighed og forventninger til fremtiden udgør overordnede temaer for samtalen (Brøndum & Fliess 2013:39).

opholder sig på R.E.D., fordi hun er flygtet fra det, hun selv betegner som et tvangsægteskab. Ægteskabet fandt sted i forældrenes hjemland, hvorefter det nygifte par flyttede til et andet mellemøstligt land. Herfra kontaktede Nadia de danske myndigheder, hvorefter hun blev ringet op af R.E.D.s direktør, der fortalte hende om stedet. Under interviewet taler vi om, hvordan tiden og opholdet på R.E.D. eventuelt har forandret hendes syn på forskellige ting, herunder på ægteskabet:

Louise: Tænker du anderledes på ægteskabet nu, end du har tænkt på det tidligere?

Nadia: Der er nogle ting lige nu, hvor jeg tænker: 'Hvis jeg havde gjort sådan, så havde det nok været anderledes'.

Louise: Hvad er det for noget f.eks.?

Nadia: Jamen, f.eks. hvis jeg allerede fra starten af, hvor jeg ikke følte, at der var nogen kemi [med manden], hvis jeg bare havde sagt til ham i stedet for at sige det til min mor f.eks., hvis jeg bare havde sagt til ham: 'At, jeg synes ikke, der er nogen kemi og sådan noget', så ville jeg have sparet en masse. Hvis jeg bare tænker... Hvis jeg bare havde gjort det allerede den første måned, hvor jeg følte: Der er overhovedet ikke noget. Så havde jeg faktisk sparet mig selv for alle de problemer, og så tænker jeg også bare: 'Okay, hvis jeg bare var gået videre... Hvis jeg bare i LUFTHAVNEN havde sagt: 'Jeg vil ikke rejse ud af Danmark'', så havde jeg sparet mig selv for et kæmpe problem... Der er mange ting, hvor man bare... Fordi man ser det hele nærmest som en spillefilm. Især lige i starten, hvor jeg kom herud. For der... Min historie skulle jo fortælles. Jeg fortalte den HVER dag, tror jeg. Hver dag. Altså først så skulle jeg lige fortælle den om aften til [direktøren]. Så dagen efter til visitationsmødet. Og så kom der en ny pædagog, som lige skulle høre ... Hver dag, den blev bare fortalt igen og igen og igen og igen. Og så jo mere du fortæller det, jo mere husker du det. Og jo mere ser du det som en film. Og så tænker man: 'Jeg skulle aldrig have gjort sådan, eller jeg skulle have gjort sådan og så videre'.

Louise: Er det også noget, du er blevet spurgt om – f.eks., hvorfor gjorde du ikke sådan?

Nadia: Jo, altså [direktøren] hun spurgte mig f.eks.: 'Hvorfor råbte du ikke op ude i lufthavnen?' Så kiggede jeg på hende og sagde til hende: 'Det har jeg aldrig tænkt på' (...).

Tekstuddraget illustrerer, hvordan Nadias *historie* spiller en afgørende rolle i hendes møde med R.E.D. I ovenstående uddrag indikerer Nadia, hvordan *hendes historie* bliver omdrejningspunkt for en narrativ (be)arbejdning, der også medfører, at hun selv begynder at reflektere over sine handlinger; f.eks. hvorfor hun ikke sagde fra direkte til manden eller råbte op ude i lufthavnen. I den gentagne beretning sker der en forskydning, der medfører, at hun kommer til at se sig selv udefra: "som [i] en film". Ligeså har hendes historie fungeret som en kategorisering af hende ved

visitationssamtalen samt ved myndighedernes iværksatte hjælpeforanstaltninger og den indledende (visitations)telefonsamtale, hun havde med R.E.D.s direktør.

Imidlertid fungerer Nadias gentagne beretning ikke udelukkende som en genkaldelse af fortidige begivenheder, men også som institutionelle (be)arbejdninger via hendes historie. Som Loseke viser (2001), kan uoverensstemmelsen være stor mellem kvindernes indledende fortællinger på kvindekrisecenteret og en gennemgående mønsterfortælling om 'mænds vold mod kvinder' – fortællingen om manden som dominerende og voldelig, kvinden som undertrykt og hjælpeløs, og volden som udtryk for et patriarkalsk samfund. Nogle kvinder kan imidlertid slet ikke genkende sig selv i krisecentrenes løsningsmodeller og forlader derfor centeret hurtigst muligt, mens andre bliver boende og med tiden indskriver deres oplevelser i centerets løsningsmodel. Ifølge Loseke afhænger et rekonfigurerende centers succes af dets mulighed for at få kvinderne til at acceptere centerets – i hendes studie, feministiske – perspektiv på vold (2001:110). Her er skylds- og ansvarsfordelingen klar, og kvindernes eneste mulighed for et bedre liv uden vold knyttes til det at forlade manden og derigennem udleve et selvstændigt liv.

Mens disse kvindekrisecentre for voldsramte kvinder på forskellig vis opfordrer voldsramte kvinder til at give deres voldelige virkelighed mening ved at fortælle om deres erfaringer som 'mænds vold mod kvinder' og opfatte sig selv som ofre for 'mænds vold mod kvinder', er den narrative (be)arbejdning på R.E.D. ikke helt tilsvarende. Her opfordres de voldsramte etniske minoritetskvinder af sikkerhedsårsager netop ikke til at fortælle deres voldshistorie i plenum. Det er endda imod R.E.D.s reglement, og der foregår ligeledes heller ikke gruppeterapi eller andre former for formel, kollektiv bearbejdning af de respektive voldserfaringer. Alligevel finder narrative påvirkninger også sted på R.E.D., hvilket Nadias *beretning om beretningerne* illustrerer. Den narrative (be)arbejdning af kvindernes voldsberetning begynder nemlig allerede ved rehabiliteringscenterets indslusende visitationssamtale. Denne samtale udgør altså et afgørende element – et narrativt møde – i definitionen, kategoriseringen og den senere håndtering af den problematik, som R.E.D. er sat i verden for at løse.

Andre vigtige narrative møder består af de daglige sociale aktiviteter inklusive den ugentlige undervisning for de kvinder, der ikke arbejder eller under uddannelse, og det var der i løbet af mit feltarbejde mange af kvinderne, der ikke var. Nedenfor fokuserer jeg på et sådant narrativt møde mellem en ansat med funktion af lærer og de voldsramte etniske minoritetskvinder, der i sammenhængen udgør elever. Det er oplagt at fokusere på undervisningssammenhænge, da den narrative påvirkning og forhandling er særligt tydeligt her.

### **Undervisning på R.E.D.: Autoritet til forhandling**

Som min empiri afspejler, eksisterer der blandt personalet korrekte og indlysende måder at behandle voldsramte etniske minoritetskvinder på. Løsningen til at opnå et selvstændigt og uafhængigt liv var for kvinderne ikke altid – i første omgang – at følge personalets henvisninger hverken i forhold til deres sikkerhed, deres sociale eller faglige deltagelse i aktiviteter. Følgende uddrag fra mine feltnoter giver eksempel på, hvordan R.E.D.-kvinderne i forbindelse med en undervisningssession dagen efter Kvindernes Internationale Kampdag i 2010, udfordrer lærerens autoritet:

Da undervisningen omkring kl. 10 gik i gang, var den nye pige Basma til stede sammen med beboerne Manar, Daniella, Nadia, Aisha og Dina (...) I første omgang var alle meget urolige. Især Dina og Basma var forstyrrende og afbrød Monica [lærer], når hun prøvede at holde sit oplæg om kvindekampen. De havde fødderne på bordet, og Basma hørte musik på sin iPod. Simona [beboer] kom ind med et glattejern og satte sig til at glatte hår midt i det hele. Monica prøvede at virke skrap, men kunne ikke lade være med at smile og grine og sagde egentlig ikke rigtig fra. Dog sagde hun til Simona, at hun måtte ordne sit hår udenfor. Dina bemærkede dog på et tidspunkt, at Monica ikke kan blive vred på dem. På et tidspunkt blev det dog for meget for Monica, da kvinderne slet ikke hørte efter, afbrød hende og grinede, ligesom både Dina og Basma sad med benene oppe på bordet. Monica blev vred og forlod undervisningslokalet, og jeg sad så tilbage med de andre kvinder et kort stykke tid. Så rejste de sig op og gik i gang med forskellige ting. Jeg gik ned til Monica og spurgte, om hun var ok, og hun sagde, at det var hun, men at hun blev nødt til at sige fra (...). Vi snakkede om, at hun måske skulle have sagt fra lidt før overfor Dina og Basma. (...) Vi besluttede dog at gå tilbage og forsøge igen. Og Monica sagde til Dina og Basma, at de var fritaget fra undervisningen, men nu ville de gerne være med. Herefter opførte alle sig mere stille og roligt, og vi gav grupperne de to arbejdsplaner (...).

[Feltarbejdsnoter 9. marts 2010, R.E.D.]

Tekstuddraget viser, hvordan R.E.D.-kvinderne ikke umiddelbart udviser interesse i at modtage undervisning; de er urolige, ukoncentrerede og optagede af helt andre ting end lærerens formidling af kvindekampen. For at en undervisningssituation, som vi typisk kender den, skal kunne fungere, er det nødvendigt, at eleverne er stille og opmærksomme og i øvrigt gør, som læreren beder om. På ét niveau kan man se dette som en praktisk nødvendighed, idet det således bliver muligt for alle elever at følge med i undervisningen. På et andet niveau involverer stilhed (på de rette tidspunkter), opmærksomhed og lydhørhed overfor lærerens ønsker imidlertid også en form for (indlært) disciplin. Denne disciplin er ikke kun en nødvendighed for undervisningens praktiske dimensioner,

men disciplinen fungerer også som en indirekte anerkendelse af læreren som autoritet.<sup>158</sup> Autoriteten er tilknyttet bestemte funktioner, hvor det forventes af begge parter at agere på bestemte måder. Det vil sige, at der er i overensstemmelse med den tilskrevne funktion, forekommer tilsvarende indlysende måder at agere 'rigtigt' – og 'forkert' – på. Når flere af kvinderne har fødderne oppe på bordet, Basma lytter til sin iPod, og Simona glatter hår, er det tydeligvis 'forkerte' måde at agere på i sammenhængen, hvor kvinderne ellers burde udvise en disciplinær anerkendelse af læreren. Ved i stedet at demonstrere disse former for ulydighed, udfordrer kvinderne det ulige magtforhold, som undervisningssituationen i sig selv fordrer. Ved at sabotere undervisningen, problematiserer kvinderne således læreren som den autoritet, der ved, hvad der er vigtigt – og rigtigt – for kvinderne at lære noget om, og man kan sige, at de i det hele taget sætter spørgsmålstejn ved selve undervisningssituationen.

### **Forhandling om synlighed: Marginale positioneringers modsætning**

Det er ikke desto mindre ligeledes centralt, at en konflikt mellem to grupper af R.E.D.-kvinder udspillede sig under mit feltarbejde i marts 2010. Uoverensstemmelserne blev af både personalet og kvinderne omtalt som en "konflikt" mellem "de unge" [beboere], hvoraf flere var under 18 år, og "de gamle" [beboere], som var i begyndelse af 20'erne. Imidlertid korresponderer de respektive betegnelser også med det forhold, at "de unge" bestående af Simona, Daniella, Manar, Basma og Hiba, kun havde opholdt sig på R.E.D. i få uger, mens "de gamle", såsom Nadia, Dina og Aisha, havde boet længere tid på centeret og derfor kendte hinanden, personalet og R.E.D.s regler og procedurer godt. Således var det "de gamle", der i første omgang udtrykte irritation over "de unge" i en række sammenhænge: De larmede om natten, Dina havde mistet 200 kr., som "de gamle" hævdede "de unge" havde stjålet, og de to grupper var også blevet uenige om, hvem der skulle bruge computerrummet på et givent tidspunkt. Konflikten afspejlede en generel frustration over, at der den seneste tid havde været stor udskiftning på R.E.D., sideløbende med at flere af de nye beboere var yngre end både de hidtidige R.E.D.-kvinder og personalet var vant til.<sup>159</sup> Både personalet og "de gamle" kvinder fremhævede ved forskellige lejligheder "de unge" kvinders umodenhed, og personalet tvivlede sågar på, hvorvidt "de unge" ville blive i stand til at "passe ind"

---

<sup>158</sup> Med autoritet mener jeg tildelingen af den professionelle status med dertilhørende forudgiven definitionsmagt og ret over eleven og klasserummet, der historisk set er blevet tildelt lærerpositionen (Bjerg & Knudsen 2012:92).

<sup>159</sup> I slutningen af 2009 blev den landsdækkende institution Kastaniehuset lukket. Kastaniehuset var et bosted, der rettede sig mod unge etniske minoritetspiger mellem 14-18 år. Stedet rummede piger med anden etnisk baggrund end dansk, der oplevede psykosociale problemer og alvorlige konflikter, primært såkaldte generationsproblemer i familien (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:276-277). Bl.a. grundet Kastaniehusets lukning kort forinden, oplevede R.E.D. en øget tilstrømning. I løbet af marts var seks nye kvinder således blevet indskrevet på R.E.D.



på centeret.<sup>160</sup> Uoverensstemmelserne udviklede sig til sidst til en reel konflikt mellem de to grupper, der slet ikke var på talefod, men i stedet truede hinanden med forskellige repressalier og ved flere lejligheder var ved at komme op at slås.

Ved undervisningssessionen om Kvindernes Internationale Kampdag var konflikten imidlertid ikke nået så vidt, men kvinderne havde dannet to klier, der tydeligvis ikke kom godt overens og ofte sladrede om hinanden. Ved ovennævnte undervisningssession kom klikedannelserne til udtryk i kvindernes fysiske placering i undervisningslokalet, hvor "de unge" kvinder ved undervisningens begyndelse havde sat sig på den ene side af bordet, mens "de gamle" kvinder sad overfor.

Den lurende konflikt, afspejlet i kvindernes placering i rummet, illustrerer, at ("de unges") udfordringen af lærerens autoritet også indskrives sig i en optrapning af en tilstedeværende splittelse kvinderne imellem. Splittelsen og den indbyggede dannelse af alliancer udgør nemlig samtidig et socialt rum, hvorfra en forhandling af positioneringer muliggøres. I denne sammenhæng er det væsentligt, at kvinderne alle er marginalt positioneret på flere og overlappende måder: De er en del af hierarkier bestående af etnicitet og klasse i form af en opvækst som etniske minoriteter i kvarterer med mange sociale problemer samt som mål for forskellige former for velfærdsstatslige programmer og sociale ydelser med (et implicit) udgangspunkt i integration og normalisering.<sup>161</sup> Eftersom de er unge og kvinder, er de imidlertid også en del af hierarkier bestående af køn og generation i familierne såvel som på R.E.D, hvor de er marginalt positioneret i forhold til centerets ældre og faguddannede ansatte.<sup>162</sup> De marginale positioneringer er således betydningsfulde i analysen af undervisningssessionen, eftersom de narrative forhandlinger af subtile magtrelationer kan siges at foregå i en matrix bestående af marginaliserede positioner (Henriksen & Miller 2012:442), hvor de forskellige intersektioner af ulighed og marginalisering indvirker og således forstærker hinanden. Den ovenfor nævnte problematisering af lærerens autoritet fungerer samtidig som en udfordring af "de gamle" kvinders hidtidige dominerende positionering på centeret: Når "de unge" agerer åbenlyst umodent og 'forkert' er det samtidig et forsøg på at udfordre "de gamle" kvinder for således at signalere, at de hverken anerkender eller bøjer sig for interne hierarkier

---

<sup>160</sup> Personalet udtrykte bl.a. denne tvivl på et personalemøde, hvor konflikten mellem de to grupper af kvinder blev diskuteret.

<sup>161</sup> Eftersom R.E.D. er en landsdækkende institution og den eneste i Danmark af sin art med udvidet sikkerhedsniveau, kommer R.E.D.-kvinderne fra hele landet.

<sup>162</sup> Ud fra socioøkonomiske kriterier repræsenterer de R.E.D.-ansatte, inklusiv deres faglige baggrunde, middelklassen i modsætning til R.E.D.-kvindernes tilhørsforhold ofte blandt arbejder- eller underklassen. De marginale positioneringer kan således dels lokaliseres i forhold til det danske majoritetssamfund, men de udgør også væsentlige dele af kvindernes (hidtidige) position i deres respektive familier og (nuværende) position på R.E.D. Selvom det er problematisk at specificere R.E.D.-kvindernes klassebaggrund (Farahani 2007:53), tegner der sig imidlertid et mønster hen imod det, der ifølge 'objektive' klassekriterier svarer til arbejderklassen og i få tilfælde den lavere middelklasse.

omkring alder og anciennitet. Uoverensstemmelserne har således i en vis udstrækning rod i praksisorienterede stridigheder mellem forskellige grupper af R.E.D.-kvinder, men den tiltagende konflikt udgør ikke mindst en del af en (magt)kamp mellem to grupper af internt allierede kvinder omkring betydningsfulde positioneringer på centeret.

De mange nye og unge kvinders indflytning betød, at personalet måtte bruge tid og kræfter på at hjælpe de nye kvinder tilrette, hvorfor de rettede mindre tid og opmærksomhed mod "de gamle" kvinder. Imidlertid udgjorde personalets opmærksomhed, omsorg og hjælp væsentlige ressourcer for alle kvinderne, der ved ankomsten havde forladt familie, venner og øvrigt netværk. Den tiltagende konflikt handlede altså også om, hvem der skulle have lov til at "fylde" på centeret, eftersom kvindernes marginale positioneringer med dertilhørende manglende handlemuligheder gjorde denne form for synlighed ekstra vigtig for dem. Synlighed udgør ikke kun en form for betydningsfuldhed (Henriksen & Miller 2012:445), men er samtidig en vital komponent i erhvervelsen af de – nu pludselig – knappe ressourcer på R.E.D. Når kvinderne bl.a. via intriger forsøgte at gøre sig selv og den gruppering, de tilhørte, til omdrejningspunkt for både de øvrige R.E.D.-kvinders og personalets opmærksomhed, forsøgte de samtidig at styre de deraf afledte samtaleemner på. Derved kunne de nemlig i egne og andres øjne skabe – eller opretholde – en betydningsfuld rolle i den institutionelle forhandling af hvem, der skulle indvirke på de institutionelle repræsentationer. Opmærksomheden og omsorgen (og opgøret om dem) fungerede således som et omdrejningspunkt, om hvilket kvinderne kunne forhandle om at opnå – eller bibeholde – en synlighed, der står i modsætningsforhold til de marginale positioneringer, kvinderne hidtil har erfaret.

Forhandlinger af synlighed og dermed tilstedeværende hierarkier var imidlertid ikke den eneste måde, hvorpå (institutionel såvel som individuel) magtanvendelse kom til udtryk på R.E.D. Følgende belyser jeg, hvordan kategoriseringer på baggrund af etnicitet og kultur i mødet mellem den voldsramte kvinde og repræsentanten for systemet – her konkretiseret ved lærer/elev-relationen – udgør forhandlinger af, hvordan kvindernes problemer skal forstås.

### **Kvindernes Internationale Kampdag: Klasse, køn og kamp**

Efter den ovenfor beskrevne turbulente start på undervisningssessionen, fortsatte læreren undervisningen. Monica, en midaldrende kvinde, der på R.E.D. udfyldte en deltidsstilling som lærer, gav de to grupper af kvinder henholdsvis et arbejdsspørgsmål om, hvordan "etniske" kvinder er opdraget, og hvordan "danske" kvinder er opdraget. Monicas arbejde blev ofte besværliggjort af kvindernes manglende interesse samt af undervisningens relativt lave prioritet, som både ledelse og

øvrige R.E.D.-medarbejdere tilkendegav, idet der konstant opstod akutte situationer, som de var nødsaget til at håndtere<sup>163</sup> Spørgsmålene og temaet i øvrigt var forberedt i anledning af Kvindernes Internationale Kampdag, og Monica havde direkte inviteret mig til at deltage i undervisningen denne formiddag.<sup>164</sup>

Nadia, Aisha og Dina skulle svare på, hvordan 'etniske' kvinder er opdraget og Basma, Daniella og Manar på, hvordan 'danske' kvinder er. Derefter fremlagde Manars gruppe først. På arbejds papiret har de skrevet: "Hun behøver ikke være jomfru; hun kan snakke med forældre om alt; hun lyver ikke for forældrene; når hun bliver 18, skal hun være selvstændig; når hun er myndig, bestemmer hun over sit eget liv; opdraget til frihed med grænser; passer sin økonomi siden dag et. Arbejde; tænker ikke på ære – hun styrer sig selv". Daniella sagde, at modsat hertil er 'etniske' piger ikke opdraget til at fortælle forældre alt, æren er vigtig – f.eks. vil et selvmord betyde, at forældrene vil snakke om det i 100 år efter. Basma tilføjede, at danske piger ikke skal forsørge nogen, at mødommen er vigtig for 'etniske' piger. Nadia bemærkede, at for nogle 'danske' piger betyder mødommen også meget, at det kommer an på om de f.eks. er religiøse. Der var dog en del diskussion de to grupper imellem. Især Nadia, men også Dina fremhævede adskillige gange, at der var undtagelser, at både 'danske' og 'etniske' familier er forskellige etc. På deres arbejds papir, hvor de har lavet en brainstorm, står der ud for 'Mariam' [en tegnet, fiktiv figur], hvorfra de har lavet pile: ['dansk kvinde]: "selvstændig – vælger sin fremtid, pligt opfyldende – ['etnisk' kvinde] huslige pligter og lyttende, ære – FAMILIENS NAVN og egen ære, jomfru – ren og tro, respekt – for sig selv, for folk og for familien, økonomi – hjælper økonomisk, godt forbillede – overfor andre muslimske piger, folk, overfor sin familie, uddannelse – skole og arbejde." Nadia tilføjede, at hendes gruppe har taget udgangspunkt i sig selv, og at hun f.eks. er opdraget til, at uddannelse og arbejde er vigtigere end at få børn og familie. 'Indvandrerpiger' bidrager økonomisk derhjemme, de skal være et forbillede, også overfor andre familier. Andre skal kunne sige, at man er godt opdraget. Dina opsummerede og sagde, at forskellen på 'danske' og 'etniske' pigers opdragelse er, om man skal være jomfru eller ej, og at der er forskel i forhold til [relationen til] drenge og forskel med hensyn til at feste.

[Feltarbejdsnoter 9. marts 2010, R.E.D.]

Undervisningstematikken grundpræmis er, at der *er* forskel på den måde, hvorpå "danske" og "etniske" piger opdrages, eftersom læreren med udgangspunkt i mig som dagens "gæstelærer" eksplicit opfordrer R.E.D.-kvinderne til at reflektere over forskellene de to kvindegrupper imellem. Ydermere er det undervisningsøvelsens præmis, at forskellene i opdragelse skyldes forskel i

<sup>163</sup> Således havde Monica svært ved at finde tid, ro og plads til undervisningsforberedelse, hvilket ofte resulterede i ad-hoc undervisningsplanlægning.

<sup>164</sup> Efter at have accepteret invitationen, fandt jeg ud af, at Monica ville have mig til at være "gæstelærer" for kvinderne og holde oplæg for dem om "ære og kultur". Jeg afslog dette, da jeg på daværende tidspunkt ikke havde interviewet alle kvinderne og ønskede at påvirke dem så lidt som muligt. Jeg indvilligede dog i at fortælle lidt om mig selv for at imødekomme hendes forespørgsel.

etnicitet, idet de kvindegrupper, der gøres til genstandsfelt for undervisningen, opdeles på baggrund af denne.<sup>165</sup> Man kan således argumentere for, at læreren videregiver en opfattelse af *kultur som distinktion*, når hun implicit benytter en kategorisering, der markerer skillelinjerne mellem 'etniske' og 'danske' kvinder.

Uddraget illustrerer samtidig, hvordan kvinderne i vidt omfang accepterer øvelsens præmis. De har i grupperne arbejdet ud fra den fremlagte forskelslogik, og flertallet bekræfter diskussionsøvelsens underliggende præmis, indbygget i selve opgaveløsningen: At der er forskel på de respektive opdragelsesmetoder samt at disse forskelle egentlig består i et modsætningsforhold. Begge grupper af R.E.D.-kvinder trækker forskellene på henholdsvis 'etniske' kvinder og 'danske' kvinder op i forhold til hinanden og modstiller således de to kvindegruppers opdragelse: 'Etniske' kvinder opdrages med ære som omdrejningspunkt, hvilket dels knyttes til nødvendigheden af at bevare en intakt mødom (indtil bryllupsnatten) og dels til familien og dennes ry eller navn. Omvendt opdrages 'danske' kvinder ifølge R.E.D.-kvinderne ikke med ære som omdrejningspunkt, hvorfor en intakt mødom (på bryllupsnatten) ikke er nødvendig, ligesom familiens ry eller navn ikke tænkes at være det. I stedet opdrages 'danske' kvinder til at arbejde, hvilket indbefatter økonomisk og social uafhængighed, og denne "frihed", der også inkluderer ikke at være underlagt familien, fremhæves i det hele taget af flere af kvinderne. Imidlertid modsiger Nadia en sådan homogenisering af de to kvindegrupper, når hun bemærker, at mødommen også kan have betydning for 'danske' piger, f.eks. hvis de er religiøse. Ligeså forsøger Nadias gruppe at betone heterogenitet indenfor de opstillede kategorier ved at fremhæve, at der kan være forskelle iblandt 'danske' og 'etniske' familier. Ligeledes kan gruppens fremhævelse af uddannelse, arbejde og selvstændig økonomi som vigtige komponenter også i opdragelsen af 'etniske' piger ses som et forsøg på at nuancere en hidtil noget stereotyp opstilling og diskussion af de etablerede opdragelseskategorier. Som uddraget nedenfor viser, er der imidlertid ikke enighed om denne nuancering, hvorfor diskussionen fortsætter i samme spor, og en tilsvarende opdeling og tematik optræder:

Basma mente dog, at det er almindeligt at slå sine børn i 'etniske' familier, og at 'danske' kvinder er stærkere end 'etniske' kvinder, at man i 'etniske' familier bruger religion til at opdrage med. Monica tilføjede, at man i 'etniske' familier bliver opdraget med kontrol. Manar sagde, at hun er opdraget til at "kysse en ældre kvindes hånd" og "slikke hendes tær", at hendes far har slået hende mange gange. Men i

---

<sup>165</sup> Eftersom undervisningen tog udgangspunkt i en sådan opdeling, er det nærliggende at forestille sig, at læreren i grunden sigtede til forskelle i tradition og tro, til kulturelle forskelle. Disse kulturelle forskelle antages altså at være indirekte forudsætninger for de – forskellige – opdragelsesmetoder, som kvindernes underlægges og som knyttes til deres forskellige etnicitet.

de to grupper var der uenighed om disse ting. Nadia sagde igen, at alle hendes ['etniske'] veninder havde gang i en uddannelse, og at det var det vigtigste. Desuden sagde Nadia og Dina, at de 'etniske' piger selv bestemmer, hvem de skal giftes med. Basma var dog uenig: "Hvis jeg siger, jeg ikke vil giftes med en bestemt, vil jeg få slag, og det er der ingen, der kan holde til." Hun mente også, at det er derfor mange 'etniske' piger er utro.

Adspurgte af mig, hvori forskellen består omkring, hvorfor de er på R.E.D. og på 'danske' kvinders ophold på andre krisecentre, svarede Dina, Nadia og Aisha, at det skyldes en kombination af, at de er flygtet fra familien og fra mænd, mens 'danske' kvinder kun er flygtet fra mænd. Monica sagde: "I er her pga. familien". Aisha: "Hvis jeg kom hjem med en 'dansk' mand, ville min far slagte mig... Dina og Nadia er heldige, alle vi andre er blevet slået". Hun mente desuden, at der er flere 'udlændinge' end danskere, der bliver slået. Monica: "Forældre er bange for at miste autoritet". Herefter fremhævede Nadia, at en god ting ved 'indvandrerfamilier' er, at de passer godt på deres ældre, at der er et bedre sammenhold og at gamle ikke kommer på plejehjem.

Mht. at flytte hjemmefra var alle tilsyneladende enige i, at man som 'etnisk' kvinde først flytter hjemmefra, når man bliver gift, eller hvis man har en virkelig god grund. F.eks. at man er blevet optaget på universitetet og derfor er nødt til at flytte væk. Monica: "Det er igen kontrol. Hvorfor vil forældre kontrollere ægteskabet?". Nadia fortalte lidt om sin egen situation, at hendes forældre havde presset på, fordi hendes mand var fra en god familie og havde mange penge. At 'etniske' pigers forældre kun presser pigerne til ægteskab for at sikre dem en god fremtid. Monica: "Forældre vil også kontrollere ægteskab pga. deres børnebørn – for at være sikre på, hvem der er far til børnebørnene. Det er fremtidens efterkommere."

[Feltarbejdsnoter 9. marts 2010, R.E.D.]

Ovenstående uddrag eksemplificerer, hvordan læreren gentagne gange omdirigerer eller ligefrem korrigerer kvinder under deres fremlæggelse og indbyrdes diskussion. Monica understøtter forskellige udsagn ved at supplere dem med, at man i 'etniske' familier bliver "opdraget med kontrol". Senere supplerer hun kvindernes diskussion af, hvorvidt man som 'etnisk' kvinde kan flytte hjemmefra inden ægteskab ved at sige: "Det er igen kontrol", og hun spørger umiddelbart derefter retorisk: "Hvorfor vil forældre kontrollere ægteskabet?" Nadia forsøger igen at optegne et mere nuanceret billede af etniske minoritetsforældres erklærede kontrol med disse (arrangerede) ægteskaber ved at fortælle en version af sin egen historie: Hendes forældre havde presset hende til ægteskab med en bestemt mand, fordi hendes mand var fra en god familie og havde mange penge og dermed ville sikre hende "en god fremtid". Monica ignorerer denne fortælling og besvarer selv det spørgsmål, hun kort forinden stillede: "Forældre vil også kontrollere ægteskab pga. deres børnebørn – for at være sikre på, hvem der er far til børnebørnene. Det er fremtidens

efterkommere." Dermed indsætter Monica kvindernes respektive erfaringer og fortolkninger af den vold, de har været udsat for, i en eksisterende mønsterfortælling om den dominerende storfamilie, der alene qua familiens fremmede etnicitet og kultur (i kraft af dens æresbegreber) vil bestemme over de unge kvinders skæbne – dybest set for at sikre patriarkatet.

Monicas bemærkninger er altså ikke sagesløse fortolkninger af kvindernes beretninger, men indgår snarere som institutionelle teknikker i den narrative bearbejdning, der udøves i institutioner og sammenhænge som på R.E.D. Dette er subtile teknikker såsom at stille og besvare spørgsmål, omformulere fortællinger samt at ignorere bestemte aspekter i kvindernes beretninger og dramatisere andre (Loseke 2001:121). Gennem disse narrative teknikker får Monica drejet samtalen ind på et velkendt plot, der tematiseres ved *kultur som distinktion*, mellemøstlig etnicitet og social kontrol, hvor den ældre generation i kvindernes familier – bl.a. forældrene – i frygt for at miste autoritet er nødt til at kontrollere og intervenere overfor kvindernes færden og ageren. En sådan beretning, der fratager kvinderne enhver form for agens, harmonerer imidlertid på centrale punkter med de mønsterfortællinger, Loseke fandt i de amerikanske kvindekrisecentres arbejde: Her er der, ligesom i mønsterfortællingen om 'mænds vold mod kvinder', en klar og tydelig skylds- og ansvarsfordeling, hvor de etniske minoritetskvinder i stedet for at forlade en voldelig – og 'skyldig' – mand tilskyndes at forlade – eller gøre op med – deres voldelige og kulturstyrede familie, hvis de vil have et bedre liv med uafhængighed og selvstændighed.<sup>166</sup>

### **Klasse som narrativ markør**

Nadias afstandtagen til kategoriseringen af R.E.D.-kvinderne er ikke blot en problematisering af entydige fremstillinger, men den fremhæver et udtalt klasseaspekt i materialet. Klasseaspektet indgår ikke undervisningsøvelsen eller Monicas narrative intervention. At den tilsyneladende homogene gruppe af voldsramte etniske minoritetskvinder, der ofte kom fra socialt belastede baggrunde, var internt forskellige, forekom således usynligt for læreren og sommetider også for det øvrige personale. Imidlertid spiller klasseaspektet centralt ind i Nadias og gruppens gentagne bestræbelser på at nuancere en kategorisering, de ser sig selv fortalt ind i.

Nuanceringen er led i en ressourcekamp på R.E.D., hvoraf klasse markerer identitetsforskelle og følgelig spiller en central rolle i kampen. Sociologen Beverly Skeggs, der har studeret arbejderklassekvinder i Storbritannien, argumenterer i *Formations of Class & Gender* (2002 [1997]) for, at der er forskel på klasseposition og klasseidentitet. Hvor klasseposition kan defineres som den

---

<sup>166</sup> Fortællingen rummer således en fuldstændig offerliggørelse af de voldsramte etniske minoritetskvinder, ligesom overgriberen – den patriarkalske familie – gøres tilsvarende entydig.

position et individ har i en specifik kontekst ud fra socioøkonomiske indikatorer såsom indkomst og uddannelsesniveau m.fl., betegner klasseidentitet den måde, hvorpå individer forholder sig til denne position ved at tilpasse sig diverse klasseidentitetsstrategier, der på forskellige måder markerer klassetilhørsforhold (2002:81[1997]). Klasse kan altså studeres som en del af den identitetsformation og -forhandling, der foregår på R.E.D.; klasse markerer via lighed og forskel 'normalitet' og 'afvigelse' og udgør i dette perspektiv en (del af en majoritetsetnisk) målestok, der kan benyttes narrativt. Som religionshistorikeren Nadia Jeldtoft udtrykker i sit studie af hverdagsislam i USA og Vesteuropa (2012), handler socialklasse ikke udelukkende om den 'objektive' klasse, der kan læses via 'objektive' kriterier såsom indkomst- og uddannelsesniveauer i diverse statistikker. Klasse handler i særdeleshed også om de (indirekte) diskursive formationer, hvorved mennesker forstår og relaterer sig til hinanden og til omverdenen via referencer til de sociale hierarkier indlejret i (klasse)markører (2012:228).

Nadias problematisering kan således opfattes som en klasseidentitetsstrategi, der udtrykker dis-identifikation. Dis-identifikation betegner den aktive og markerede strategi, som mennesker kan iværksætte for at afvise eller undgå at blive positioneret på en måde, de ikke ønsker (Skeggs 2002:78 [1997]).<sup>167</sup> Nadias problematisering af det sammenligningsgrundlag, som læreren opstiller for undervisningsøvelsen, er i dette perspektiv en udtrykt modstand, der afspejler, at hun ikke ønsker at blive set – eller se sig – i relation til mange af de andre kvinder på R.E.D. Nadias problematisering fungerer altså som en diskursiv formation, hvormed hun via referencer til sociale hierarkier søger at manifestere sin egen positionering på R.E.D. Nadia nægter at medvirke til at positionere sig selv sådan, at sammenligning mellem hende og den anden gruppe af R.E.D.-kvinder muliggøres, idet hun søger at manifestere sig som (anciennitets- og klassemæssigt) overlegen.

Som omtalt handler klasse ikke udelukkende om strukturelle forskelle i socioøkonomiske forhold, men også om sociale hierarkier samt muliggjorte identitetsformationer. Sociologen Annette Lareau viser i overensstemmelse hermed, hvordan ulighed viser sig i kontrasterende narrative repertoarer i familier af forskellig klassemæssig baggrund – på tværs af race- og etnicitetsmæssige skel (2003).<sup>168</sup> Ligesom Jeldtoft betoner også Lareau, hvordan klasse og de deraf afledte

---

<sup>167</sup> Skeggs benytter betegnelsen dis-identifikation til at indfange britiske arbejderklassekvinders markerede afstand til deres egen identitetskategori, som udtrykkes ved kvindernes forsøg på at blive godkendt som middelklassekvinder via investering i en bestemt fremtoning. Jeg anvender i modsætning hertil begrebet om den måde, hvorpå en kvinde tilhørende (den lavere del af) middelklassen blandt etniske minoriteter i Danmark markerer afstand til den etniske gruppe, hun kategoriseres iblandt.

<sup>168</sup> Lareau og hendes forskerteam har udført feltarbejde blandt 12 amerikanske familier med henholdsvis middelklasse og arbejderklassebaggrunde. Familier af forskellige racer indgik i studiet, hvorfor Lareau konkluderer, at de divergerende narrative repertoarer snarere skyldes forskellige klassetilhørsforhold end racetilhørsforhold (2003:240).

identitetsformationer kan studeres som et narrativt fænomen. Centrale klasseelementer kommer i Lareaus studie således til udtryk i de nærmest umærkelige fortællinger i og om familiens daglige liv, hvor klassetilhørsforhold giver sig til kende via bestemte måder at tale og skabe mening på.<sup>169</sup> I dette perspektiv kan man se Monicas opdeling af opdragelsesmetoder på baggrund af etnicitet som en del af majoritetsetniske normer, funderet i en middelklasselogik (Abu-Lughod 2013:130). Antropologen Marianne Rugkåsa viser i sit studie af minoritetsetniske kvinders deltagelse i et offentligt udbudt arbejdsstræningsforløb i Norge (2012) således, hvordan majoritetens normer omkring (ud)dannelse som led i velfærdsstatens opbyggelse, historisk set er et produkt af bønders og arbejderes tilpasning til middelklassens normer, værdier og levemåde i begyndelsen af 1900-tallet. Middelklassens identitet blev dannet ved, at den så sig selv i kontrast til den borgerlige overklasse samt til bønder og arbejderklassen. Lidt efter lidt blev middelklassens værdier dominerende i den offentlige sfære og kom til at udgøre en målestok for normalitet for alle klasser (2012:37-38). Ligeså hviler Monicas undervisning på en forudsætning, der er karakteristisk for middelklassen; at forældrene udgør aktive samtalepartnere i børnenes liv. Imidlertid viser Lareaus studie, at forældre i familier med arbejderklassebaggrund ikke på samme måde udgør centrale og styrende figurer, eftersom de ting, børnene på egen hånd opnår, her opfattes og fremhæves som prisværdige (2003:66). Undervisningsøvelsens præmisser om forældrene som entydige styringsagenter i kvindernes opdragelse, kombineret med mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet og *kultur som distinktion*, indikerer således, at tilstedeværende klasseaspekter i R.E.D.-kvindernes liv, er underbelyst i den løsningsmodel, som Monicas undervisning tager del i. Her hviler fokus på etnicitet og *kultur som distinktion* i tilknytning til vold og køn.

Som omtalt ovenfor er en konflikt omkring, hvem der skal optage en betydningsfuld position på R.E.D. til stede, men (magt)kampen kompliceres yderligere af, at de to grupperinger anføres af kvinder, der divergerer i de diskursive formationer, hvormed de indikerer klasseidentitet.<sup>170</sup> "De unge", Basma, Daniella og Manar, fremhæver således familiens kontrol af seksualiteten som væsentlig, når de taler om at skulle bevare deres mødom – og jomfruelighed – indtil bryllupsnatten samt ikke selv at kunne vælge ægteskabspartner, mens Nadia i stedet betoner økonomiske og

<sup>169</sup> Lareau identificerer to narrative repertoarer tilknyttet familiernes forskellige klassetilhørsforhold. Middelklassefamilier opdrager – og taler om – børneopdragelse som 'fælles kultivering' [concerted cultivation], mens arbejderklassefamilierne opdrager i henhold til at opnå naturlig opvækst [the accomplishment of natural growth] (2003:1ff.).

<sup>170</sup> Nadias betoning af uddannelse og arbejde fremfor børn og familie indikerer, at hun ikke ser sig selv samhörig med den anden gruppe R.E.D.-kvinder. Hun understreger ikke alene, at uddannelse er vigtig i hendes familie, men også at den mand, hun skulle (tvangs)giftes med, var fra en "god" og rig familie.



uddannelsesmæssige ressourcer som betydningsfulde i opdragelsen. "De unge" kvinder fremhæver derved ære og ærbarhed som en form for dyd, der kan omformuleres til at udgøre det, som Skeggs kalder for respektabilitet (2002:1-2, 118[1997]). Respektabilitet betegner en bestemt værdi, som knyttes til mennesker via moralske diskurser, og respektabiliteten dannes bl.a. via en selvfølgelig konsensus om, hvem der er respektable og hvem, der ikke er.<sup>171</sup> Eftersom respektabilitet udelukkende er en del af middelklassekvindernes identitetsgrundlag, og arbejderklassens kvinder ikke er selvskrevne til at besidde eller opnå det, er det ifølge Skeggs kendetegnende, at respektabiliteten er – og gøres – særlig betydningsfuld for sidstnævnte. I den selvfortælling, Nadias problematisering og nuancering af undervisningspræmissen indeholder, demonstrerer hun, at respektabiliteten for hende er et a priori fænomen, som hun ikke skal tilkæmpe sig. Hun er i stedet optaget af at distancere sig fra "de unge" kvinder og deres fremstillinger. Ud fra dette perspektiv kan man således se Nadias manglende fokusering på sin og andre minoritetsetniske kvinders seksualitet i diskussionen af opdragelse som en diskursiv formation, hvormed hun søger at manifestere sig som (middel) klassemæssig overlegen. Den umiddelbare dis-identifikation til den etniske kategori, Nadia tilskrives, fungerer samtidig til at påpege heterogenitet indenfor gruppen gennem divergerende klasse- og anciennitetshierarkier.

At personalet og beboerne indbyrdes er positioneret ulige også i forhold til klasse, er betydningsfuldt for den måde, hvorpå R.E.D.-kvindernes problemer anskues. bell hooks argumenterer for, at hvide og veluddannede middelklassekvinder ikke i tilstrækkelig grad kan repræsentere – eller kæmpe for – de kvinder, der er marginalt positioneret på flere og overlappende måder (2000 [1984]). Den måde, hvorpå denne gruppe af (feministiske) middelklassekvinder har tendens til at opfatte kønsproblematikker, spejler nemlig deres egen placering og status i majoritetssamfundet, hvorved kvindefrigørelse primært kommer til at handle om at opnå økonomisk og social lighed med mænd. hooks mener, at disse kvindeforkæmpere mangler blik for, at kvinder ikke har de samme vilkår på tværs af racemæssige og klassemæssige skel (2000:16 [1984]), og i denne form for lighedsfeminisme hersker dermed et implicit ønske om homogenitet, tildragelse og fjendtlighed imod forskelle. Selvom hooks' kritik er baseret på det amerikanske samfund, er hendes argumentation relevant, da den påpeger nogle af de subtile magtrelationer, der også forefindes på R.E.D. F.eks. understreger lærerens manglende blik for interne, sociale hierarkier, tydeliggjort via

---

<sup>171</sup> Arbejderklassens kvinder vender sig således mod respektabilitet for at blive godkendt som middelklassekvinder og dermed at etablere en værdsat og legitim identitet, eftersom kvinder fra arbejderklassen altid er blevet knyttet til negative værdier såsom sygdom, manglende selvkontrol og promiskuitet (Skeggs 2002:13, 91[1997]).

(klasse)markører, en ufølsomhed overfor heterogenitet i gruppen af de 'andre', der er karakteristisk i det sociale arbejde (Sørhaug 1998).

### **Fra styring til selvstyring**

Selvom det er muligt at dekonstruere særlige udlægninger af ære og dermed kultur som motiv til vold, kan fremstillingerne imidlertid også præge R.E.D.-kvindernes adfærd og selvopfattelse. Kvinderne kan komme til at understøtte eksterne beskrivelser af sig selv, hvilket også indbefatter selvstyring (Dean 2006:46). Dette er et andet, yderst centralt perspektiv ved governmentality-analytikken. Perspektivet vedrører måder, hvorigennem bestemte virkelighedsopfattelser fremstilles som entydigt rigtige og moralske, hvilket medvirker til at forme særlige subjekter (Nielsen 2008:75). Det var således ikke alle kvinderne, der forsøgte at nuancere og derved problematisere lærerens udlægning af forskellige opdragelsesmetoder af henholdsvis "etniske" og "danske" kvinder. Som nævnt accepterede kvinderne i vidt omfang etnicitet og *kultur som distinktion* som undervisningsøvelsens præmis, og særligt "de unge" kvinder berettede indenfor den narrative ramme, Monica opsatte. Selvom "de unge" havde boet på R.E.D. i kortere tid end "de gamle" og derfor ikke havde indgået i den institutionelle, narrative (be)arbejdning så længe, var det særligt dem, der understøttede Monicas fremlægning. Som nævnt udgjorde "de unges" problematisering af undervisningen og af Monica som lærer samt Nadias (og hendes gruppes) modstand mod Monicas diskursive opdeling imidlertid også en del af en igangværende magtkamp om synlighed og betydningsfuldhed på centeret. I dette perspektiv hænger "de unges" narrative understøttelse på den ene side sammen med deres unge alder, hvor det forekommer mindre sandsynligt, at de skulle kunne problematisere en given faglig præmis, ligesom de var mere optagede af deres nyvundne frihed inklusive drenge og fester. Desuden kan "de unge" kvinders markerede klasseidentitet (blandt (de lavere) socialklasser) betyde, at de ikke kan eller vil anerkende middelklassens idealer om (lige)værdig faglig deltagelse og diskussion i undervisningen.

På den anden side understreger undervisningssituationen også, at en narrativ (be)arbejdning allerede har fundet sted, inden kvindernes indflytning. Med dette mener jeg, at mønsterfortællingen om æresrelateret vold, som beskrevet, er særdeles betydningsfuld, idet fortællingen udgør en væsentlig del af de offentlige fremstillinger, der indgår i indsatser såsom R.E.D. Connect-projektet i URK. Man kan således hævde, at mønsterfortællingen strukturerer store dele af samfundets forståelseshorisont på området. Det er således væsentligt, at der ved indskrivningen på R.E.D. foregår en form for selvkategorisering, idet kvinderne selv kan henvende sig til centeret.

Selv kategoriseringen sker dog også gennem den udtalte accept af R.E.D.s svar på problemdefinitionen; den rehabiliterende løsningsmodel, hvor opgør med og sikkerhed fra den kulturstyrede familie (og/eller ægteemand), modstilles R.E.D.s realisering af kvindernes selvstændiggørelse og integration i det danske samfund. Derved er selv kategorisering en del af den narrative (be)arbejdning, da denne forudsætter for selve opholdet. R.E.D.-kvinderne har grundlæggende tilsluttet sig den mønsterfortælling, der ikke bare understøtter R.E.D.s arbejde, men også udgør en narrativ forståelseshorisont i de offentlige beretninger, hvilket afspejles i uddragene fra undervisningen. Som Loseke fremhæver, vil de kvinder, der overhovedet ikke genkender sig selv i centerets løsningsmodeller, på et meget tidligt tidspunkt sandsynligvis have forladt centeret (2001:108) eller slet ikke have været interesserede i at flytte ind.

Den (gradvise) anerkendelse af de ideologier, der understøtter R.E.D.s arbejde omkring opgør med og sikkerhed fra familien, er således på den ene side et afgørende led i behandlingen og dermed udviklingen af kvinderne.<sup>172</sup> Den narrative understøttelse og dermed selve udsigelsen og erkendelsen af et kulturelt perspektiv på vold er på den anden side en del af de narrative subjektivitetsformer, som styringspraksisserne på R.E.D. – og majoritetssamfundet i øvrigt – faciliterer. Selv kategoriseringen er således en måde, hvorpå kvinderne kan udvise en understøttelse af de eksterne beskrivelser af dem. Derved udviser de samtidig internalisering af de opfattelser, der danner grundlag for centerets arbejde. Styringspraksisserne er nemlig succesfulde for så vidt som aktører kommer til at opleve sige selv gennem sådanne kapaciteter, kvaliteter og statuspositioner (Dean 2006:75). Samtidig udgør de en afgørende måde, hvorpå kvinderne kan udvise den form for progressivitet og selvudvikling, der er overensstemmende med centerets formål.

Næste kapitel fortsætter et fokus på samfundsmæssige styringspraksisser og hierarkier, som omgiver minoritetsetniske kvinder, kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, idet kapitlet undersøger, hvordan Connect-projektet i forlængelse af R.E.D. ønsker at myndiggøre kvinderne.

---

<sup>172</sup> Groft optegnet kan man sige, at de kvinder, som ikke "erkender" problemet med den kontrollerende og voldelige familie, bliver defineret som umodne, umotiverede eller uegnede til rehabilitering på R.E.D., mens de kvinder, som "erkender" deres problem, og som er indstillede på at definere relationen til familien som deres primære problem, f.eks. ved at efterleve R.E.D.s sikkerhedsforanstaltninger, anses for egnede til rehabiliteringen.

## KAPITEL 9:

### MELLEM FRIVILLIGHED OG TVANG: MAGTPARADOKSER OG DIKOTOMIER I CONNECT

Dette kapitel fortsætter et fokus på de styringspraksisser, der understøtter hjælpeindsatser i det danske samfund, rettet mod kvinder udsat for æresrelateret vold. Kapitlet inddrager materiale fra Connect, idet projektet udgør en form for efterværn for mange af de kvinder, der udsluses fra R.E.D. Connect kan derved anskues som en tidsmæssig forlængelse af de på R.E.D. igangsatte forandringsprocesser, og som en ideologisk overbygning til rehabiliteringsopholdet. Omend ikke alle de kvindelige brugere havde boet på R.E.D., inden de blev tilknyttet Connect, kom mange af brugerne derfra.<sup>173</sup> Alligevel adskiller strukturen i Connect sig fra R.E.D. ved at være baseret på frivillig arbejdskraft. Denne organisatoriske forskel har betydning for, hvordan Connect virker som hjælpeindsats, hvilket indskrives i kapitlets omdrejningspunkt. Kapitlet knytter Connects styringspraksisser til R.E.D.s arbejde og viser, hvordan de fremstillede problemer defineres i et dialektisk forhold til andre civil- og velfærdssamfundsmæssige instanser, samt hvordan styringspraksisserne tilvejebringes i relation til de offentlige beretninger om æresrelateret vold.

De voldsramte etniske minoritetskvinder på R.E.D. og i Connect-projektet deler den erfaring, at de alle har været en turbulent tid igennem med vold, opbrud og manglende kontakt til familie og venner. Sandsynligvis befinder de sig derfor i en situation, hvor de ikke kan overskue informationstunge orienteringer om hjælpeindsatsernes forskellige ideologiske rødder, men snarere er interesseret i at komme et sted hen, der under de givne omstændigheder, kan tilbyde dem sikkerhed og tryghed. Således kan man diskutere, om det overhovedet er relevant at fokusere på, hvordan kvinderne forstår institutionen og deres ophold der.<sup>174</sup> Eftersom R.E.D. og Connect er del af den samfundsmæssige opmærksomhed, der i disse år omgiver etniske minoritetskvinder som en særlig udsat og undertrykt minoritetsgruppe, der kan – og skal – hjælpes af samfundet, er det omvendt vigtigt at undersøge, *hvordan* det i praksis forsøges gjort. Som tidligere beskrevet, indeholder de eksplicitte kategoriseringer af minoriteten og deres problemstillinger også implicitte

---

<sup>173</sup> Nogle brugere havde dog hørt om Connect-projektet via LOKK, der tilbyder rådgivning og konfliktmægling for etniske minoritetsunge og familier indblandet i æresrelaterede konflikter. Få andre havde fået foreslået mentorordningen af det pågældende kvindekrisecenter, de boede på. Imidlertid blev det i Connect-projektet betragtet som et problem, at Connect ikke lykkedes tilstrækkeligt med at etablere kontakt til kvindekrisecentrene og mobilisere voldsramte kvinder derfra.

<sup>174</sup> Ligeledes kan man indvende, at mange (majoritetsetniske såvel som minoritetsetniske) kvinder på 'almindelige' kvindekrisecentre heller ikke er vidende om – eller har interesse for – hvilken historisk og ideologisk bagage disse centre har, og hvordan de derfor arbejder med og for kvinderne.

karakteristikkene af majoriteten, idet disse beskrivelser skabes gennem sådanne politiske og kulturelle betydningsprocesser, der etableres i spændingsfeltet mellem det fortrolige og det offentlige.

I dette kapitel undersøger jeg således, hvilken rolle styringspraksisserne spiller i kvindernes liv, idet mange af dem eksplicit gav udtryk for blot gerne at ville opnå tryghed såvel som frihed uden at skulle underlægges en masse 'ny' kontrol. Magtstrukturerne på R.E.D. og i Connect fordrer dog, at kvinderne underlægges tilbuddenes eksplicitte regler og krav, ofte under henvisning til sikkerhedsmæssige foranstaltninger, og samtidig skal de forholde sig til de mere udtalte normer for 'god' og 'hensigtsmæssig' opførsel, som hjælpeindsatserne implicerer. Kvindernes forudsætninger for aktivt at vælge de forandringsprocesser til og fra, som civil- og velfærdssamfundet faciliterer, er særdeles centrale for, hvilken indvirkning styringspraksisserne har. Det har således betydning, om indsatserne udgør (frivillige) tilbud eller om velfærdsstatslige påbud. Hjælpeindsatserne hænger nemlig snævert sammen med specifikke magtformationer, der søger at påvirke subjektivitetsforandringer. Som andre styringspraksisser handler også R.E.D.s og Connects løsningsmodeller om at skabe en specifik subjektivitet hos gruppen eller individet, hvorigennem en specifik (selv)styring kan tage form (Cruikshank 1999; Nielsen 2009:50). At indsatserne på de forskellige velfærdsstatslige og civilsamfundsmæssige hjemmesider fremstilles som tilbud, er således centralt.<sup>175</sup> Som selve ordlyden indikerer, kan hjælpeindsatserne fra- eller tilvælges af den pågældende målgruppe, idet der selvsagt ikke er tale om tvang i formel forstand. Den erklærede frivillighed skal dog ses i sammenhæng med, hvilke indsatser – tilbud – målgruppen ellers mødes af, og hvad kvindernes alternativ til de pågældende hjælpeindsatser er.<sup>176</sup>

Følgende vil jeg undersøge eksempler på kvindernes fremstilling af henholdsvis R.E.D. og kvindekrisecentre for at belyse, hvordan de forstår de to forskellige indsatser som en del af det majoritetsdanske velfærdssamfund og for at indikere, på hvilket grundlag kvinderne træffer beslutninger om at indgå i disse hjælpeprogrammer. Dernæst reintroducerer jeg Connect-projektet (kapitel 7) for at fremhæve de magtformationer og hierarkier, der omgiver mentor/bruger-relationen og for at belyse, hvordan Connect i tråd med velfærdsstatslige problemopfattelser og

---

<sup>175</sup> Se f.eks. Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forholds hjemmeside. Her henvises der eksplicit til "Tilbud om rådgivning og støtte til børn og unge" og "Tilbud om bosteder" <http://www.sm.dk/Temaer/DemokratiOgIntegration/AeresrelateredeKonflikter/Sider/default.aspx> (tilgået 21-01-2014).

<sup>176</sup> Når jeg skelner mellem tvang og samtykke, er det ikke for at udføre en begrebsfilosofisk distinktion, men blot for at henlede opmærksomheden på det problematiske ved blindt at forudsætte, at der altid er tale om såkaldt informeret samtykke. Endvidere betyder et samtykke ikke, at der ikke udøves magt i forbindelse med rehabiliterings- og bemyndigelsesprogrammer; ved at isolere et selv, der kan bearbejdes, værdsættes og bedømmes, giver vi os selv et handlingsrum; individet udfører magt på sig selv (Cruikshank 1999:91).

løsningsmodeller søger at styre de voldsramte etniske minoritetskvinder. Resultatet af disse styringspraksisser betones i analysen i kapitlets afslutning, hvor jeg analyserer en Connect-brugers fortælling om, hvordan hun via et R.E.D.-ophold og en Connect-tilknytning har forandret sig i overensstemmelse med majoritetsetniske normer herfor.

### **Mellem frivillighed og tvang: Tilbud og påbud i hjælpeindsatserne**

I modsætning til personalet på R.E.D. omtalte mange af kvinderne R.E.D. som et "krisecenter", omend de af kvinderne, der tidligere havde boet på et 'almindeligt' kvindekrisecenter, udtrykte, at de var klar over, at R.E.D. på forskellige (og afgørende) måder adskilte sig derfra. Som det vil fremgå nedenfor, flød definitionen på krisecenter og rehabiliteringscenter imidlertid sammen for kvinderne, ligesom den periode, de havde opholdt sig på enten et krisecenter eller R.E.D. blev sammenblandet på et erindringsmæssigt, sprogligt og dermed også meningsmæssigt plan. Kvinderne fokuserede altså ikke på hjælpeindsatsernes ideologiske ophav eller langsigtede konsekvenser, men var snarere optagede af deres (manglende) relation til familien, og hvordan de kunne få hverdagen til at fungere.

Melissa er 20 år gammel og har boet på R.E.D. i ca. halvandet år, da jeg interviewer hende. Hendes etniske baggrund er blandet, men hun er født og opvokset i Danmark. Hun bor på R.E.D. efter at være flygtet fra sin ekskæreste, som har været ekstremt voldelig overfor hende. Efter en episode, hvor ekskæresten forsøgte at kvæle hende, kontaktede Melissa et krisecenter, hvor hun efterfølgende opholdt sig i halvanden måned. Melissa kunne imidlertid ikke gå ud af frygt for ekskæresten, ligesom personalet og de øvrige beboere ikke turde gå ud med hende. Derfor besluttede personalet sig for at sende hende videre til R.E.D.:

Louise: Vidste du godt selv hvad det var, hvad det ville sige at være her (på R.E.D.)?

Melissa: Nej, nej – det vidste jeg ikke. Fordi jeg tænkte: 'krisecenter'. Og det krisecenter, jeg kom fra, der var der... der var eget køkken, eget værelse, egen stue, eget badeværelse. Og så kommer du her... Og jeg er vant til at bo alene, jeg har passet mig selv siden jeg var MEGET ung. Og så kommer du her og skal dele ALT med alle. Og der er små, og der er voksne, der er ALT muligt... Jeg vidste ikke, hvad jeg gik ind til overhovedet.

Louise: Nej. Vidste du overhovedet, hvad sådan et almindeligt krisecenter var – altså, det du var på først?

Melissa: Ikke da hun spurgte – for jeg var gået til vejlederen [på det første krisecenter], og der sagde hun, at hun kendte det her krisecenter. Så sagde jeg: 'Hvad er et krisecenter?' Jeg vidste ikke, hvad et krisecenter var, jeg vidste det ikke. Det lød farligt! Altså: 'krisecenter'. Altså, jeg kunne godt høre, at det

var sådan et sted, du ved, hvis man var i krise, men jeg vidste ikke, hvad det var. Og jeg havde ikke fået forklaret, hvad det var... Og hvis jeg vidste, at der VAR noget, der hed krisecenter, så havde jeg måske gjort det noget før. Men jeg har aldrig sådan... fået det at vide.

Ovenstående uddrag illustrerer en manglende viden om, hvad et krisecenter er, og hvordan det fungerer, samt kvindernes generelle usikkerhed i at definere krisecentre og rehabiliteringscentre. Ved at fremhæve "eget køkken, eget værelse, egen stue, eget badeværelse", karakteriserer Melissa et krisecenter, som et sted og et (socialt) rum, der svarer til det krisecenter, hun tidligere har opholdt sig på. Derfor er det iøjnefaldende, at Melissa i slutningen af uddraget giver udtryk for, at hun ikke vidste, hvad et krisecenter var, da hendes vejleder efterfølgende foreslog et ophold på R.E.D. Vejlederens forslag er nemlig en begivenhed, der i fortællingens præsens ligger efter Melissas ophold på (det første) kvindekrisecenter; i det meningsmæssige, erindringsmæssige og sprogligt ordnede indhold i kvindens erindring, der ifølge Bal udgør selve 'historien', *har* hun således allerede stiftet bekendtskab med et krisecenter, da hun i samtale med sin vejleder udbryder: "Hvad er et krisecenter?". På det narrative tekstniveau, der udgør fortællerens sproglige beretning til mig, udtrykker Melissa imidlertid uvidenhed omkring krisecentre. Derved kan man sige, at terminologien kvindekrisecenter flyder sammen med definitionen på R.E.D. for Melissa.

Også 20-årige Rafika, der har boet på R.E.D. i knap halvanden måned, da jeg interviewer hende, har svært ved at konkretisere R.E.D. som hjælpeindsats. Hun er født i Danmark af nordafrikanske forældre, og året inden sit R.E.D.-ophold har hun boet to måneder på et (andet) kvindekrisecenter, hvorefter hun flyttede hjem til sin familie igen. Hun nåede at bo hjemme med sine forældre og søskende omkring et år, inden hun igen flygtede. Rafika har været udsat for fysisk og psykisk vold af begge sine forældre og af sin ene bror igennem hele barndommen.<sup>177</sup> I interviewet taler vi om Rafikas vej til R.E.D. Hun fortæller, at hun efter at være blevet uvenner med sin mor, stak af hjemmefra og først kontaktede sin kommune, der henviste hende til krisecentrene. De var dog næsten alle optagede, hvorfor hun blev anbefalet at henvende sig på Døgnavgten.<sup>178</sup> Døgnavgten kontaktede på Rafikas vegne R.E.D., som efterfølgende ringede hende op og tilbød hende en plads. Jeg spørger uddybende til forløbet omkring visitationen:

Louise: Var du ikke igennem én eller anden form for samtale?

Rafika: Nej.

---

<sup>177</sup> En bror er fængslet, mens en anden er udvist fra Danmark.

<sup>178</sup> Døgnavgten er et akut rådgivnings- og vejledningstilbud i Københavns Kommune.

Louise: Nej?

Rafika: De snakkede... Døgnvagten. De havde jo allerede min historie.

Louise: Ok, så Døgnvagten snakkede med R.E.D.?

Rafika: Ja. Plus, at når man slår mig op, så kommer hele min historie frem fra dengang, hvor jeg røg på det andet krisecenter. Så det er også mest derfor, ikke? At det ikke var så indviklet. Men jeg fortalte dem også grunden til, at jeg var der [på Døgnvagten] ... at jeg kom der den dag, ikke? Men jeg var jo først HER [på R.E.D.] ved ellevetiden om aftenen, der omkring, halv tolv, så...

Louise: Hvad forestillede du dig, at R.E.D. var?

Rafika: Jeg vidste ikke rigtig, hvad R.E.D. var [griner]. Før de kom ind og fortalte mig... Så sagde de til mig: 'Du skal have et eller andet dæknavn'. Så kiggede jeg på hende der personalet og sagde til hende: 'Skal jeg også skifte mit cpr.nr.?' Det ved jeg godt, det kan man jo ikke rigtig [griner]. Det var sådan helt [griner]... chok, ikke? Så sagde de, at man ikke må fortælle [om] det [man har været udsat for]... Og så tænkte jeg, at det er et rigtig godt sted. Og jeg kan også RIGTIG godt lide at være her, det er også BILLIGT. Man har... Man kan bo her, og man har RÅD til det. Ikke som de andre krisecentre – som sagt – de andre (piger) begynder at snakke om prisen her og være sådan utaknemmelige – og jeg ved ikke hvad fanden man kan sige, ikke? Det er dyrt og så noget – så kigger jeg bare på dem: 'Har I ikke boet på et krisecenter? Så kan I se, hvad dyrt det ER. Altså. Så kan I se virkeligheden i øjnene, mand.' At bo på et krisecenter, det er FANDME dyrt i forhold til det her sted. Altså, det her sted er det rene luksus, ikke? Og man får også den hjælp, man har brug for, og hvis man skal snakke... Man får hjælp til alt muligt her. Det er et RIGTIG godt sted, der er ikke noget der. Der er bare problemer med bustiderne, ellers er det FINT nok.

Også dette uddrag illustrerer det manglende kendskab Rafika havde ved indflytningen. Hun fortæller, at hun ikke var igennem visitationssamtale inden indflytningen, da myndighederne allerede havde kendskab til *hendes historie*.<sup>179</sup> Desuden eksemplificerer Rafika sit manglende indblik ved at fremhæve indskrivningssituationen, hvor R.E.D.-personalet bad hende opfinde et alias. At Rafika i fortællingens præsens ikke var tilstrækkeligt informeret om dette aspekt af R.E.D.s sikkerhedsprocedurer, signalerer hun ved at fremhæve chokfølelsen og det deraf afledte spørgsmål til personalet: "Skal jeg også skifte mit cpr.nr.?" Selvom fortælleren betegner spørgsmålet som humoristisk ment, belyser spørgsmålet samtidig den usikkerhed, der omgav indflytningen og de efterfølgende sikkerhedsmæssige procedurer, herunder omvæltningen ved at skulle tilegne sig en ny identitet. Som uddragene illustrerer, er Melissa mindre begejstret for R.E.D.

---

<sup>179</sup> Senere i interviewet fortæller hun også, at hun, inden hun flyttede ind, udelukkende havde fået at vide, at R.E.D. var "et meget hemmeligt sted", hvor folk ikke ville kunne finde hende.



end Rafika. Rafikas udsagn er ikke karakteriseret ved en fortællermæssig diskrepans, og hun skelner hovedsageligt mellem de to botilbud gennem de økonomiske rammer, stederne tilbyder.<sup>180</sup>

Melissas og Rafikas historier understreger imidlertid, hvad R.E.D.s direktør overfor mig betegnede som en "gråzone": Ikke alle kvinder, der tildeles ophold på R.E.D., har været udsat for vold, der defineres som æresrelateret af R.E.D.-ledelsen.<sup>181</sup> Ej heller befinder alle kvinderne på R.E.D. sig indenfor rammerne af en sådan definatorisk sammenflydning i forhold til æresrelateret vold, idet nogle af kvinderne er på flugt fra en ofte ekstremt voldelig (minoritetsetnisk) ekskæreste eller (minoritetsetnisk) eksmand, men ikke fra resten af familien, mens mange (andre) kommer fra familier med massive sociale problemer, der gør det svært at udskille kulturelle og minoritetsetniske aspekter fra dysfunktionelle og majoritetsetniske.

Diskrepansen i Melissas beretning indikerer, at der, som Mieke Bal har argumenteret for, eksisterer forskellige lag i et ethvert narrativ. Disse lag – eller tekstlige skel – kommer til udtryk i fortolkningsprocessen, hvormed de bliver særligt tydelige i sådanne narrative uoverensstemmelser. Samtidig viser udsagnene også, at Melissa og Rafika primært interesserer sig for mere konkrete omstændigheder ved de respektive botilbud. Rafika fremhæver hovedsageligt de økonomiske, og i nogen grad sikkerhedsmæssige, fordele ved at bo på R.E.D. (i sammenligning med kvindekrisecentre), samt den hjælp, hun får på bostedet, modsat den (ufordelagtige) offentlige transport. Melissa er mere optaget af de faciliteter, krisecenteret kunne tilbyde i modsætning til R.E.D., hvilket sandsynligvis skyldes, at bostedets indretning ikke giver kvinderne mulighed for at være alene, hvilket er en del af R.E.D.s daglige procedurer og styringspraksisser.<sup>182</sup> Madlavningen, der går på skift, foregår altid sammen med en anden kvinde, og alle beboere og ansatte spiser sammen til måltiderne. Derudover er deltagelse i daglige aktiviteter og/eller undervisning obligatorisk for de kvinder, der ikke arbejder eller er i uddannelse, og disse aktiviteter foregår også sammen med øvrige kvinder.

I umiddelbar forlængelse af Melissas svar på spørgsmålet om, hvorvidt hun vidste, hvad R.E.D. eller et krisecenter var, talte vi også om hendes aktuelle opfattelse af R.E.D. og livet som beboer der:

---

<sup>180</sup> Rafika fremhæver i interviewet, at hun forlod det første kvindekrisecenter og flyttede hjem til familien, idet det var for dyrt for hende at blive boende, da eksempelvis transportudgifterne til job og uddannelse var høje.

<sup>181</sup> Det gælder også tvangsægteskab eller trussel om tvangsægteskab.

<sup>182</sup> Indretningen på R.E.D. afspejler et ønske om, at de ofte kriseramte kvinder ikke skal kunne isolere sig (med risiko for depression og selvmordsforsøg), men i stedet skal (lære at) indgå i sociale relationer.

Louise: Ok. Hvad synes du så om at være her på godt og ondt (...)?

Melissa: Altså, der er MANGE fordele, men der er GODT NOK også mange ulemper... Nogle af fordelene, det er, du lærer RIGTIG meget om dig selv, du lærer, HVAD er dine grænser ... Hvor langt kan ANDRE gå, inden du siger stop... Hvad vil du finde dig i? Hvad vil du ikke? Hvem er du? Altså, hvem er du som person? Du finder også ud af, hvordan er du opdraget? Fordi folk her er meget forskellige, og folk forlader et lokale, de har været inde i, meget forskelligt. Du ved, der er sådan mange ting...

Louise: Altså, med hensyn til at rydde op?

Melissa: Ja. Altså, det kan godt være min mor har slået mig, men jeg er fandeme... Jeg skal fandeme være taknemmelig også, for hun har fandeme også gjort det godt... [Melissa fremhæver konflikter mellem beboerne som en vanskelig betingelse at leve under]. Og så er der ALT for mange regler for mit vedkommende, men... jeg kan også finde ud af at rydde op efter mig selv. Jeg kan også finde ud af at hjælpe til, og det... Jeg kan godt SE, hvorfor reglerne skal være her, men det er irriterende for én som mig i hvert fald at være her. Fordi jeg er vant til reglerne. Jeg er vant til, at når man rydder op, så sætter man... Altså, jeg ved det ikke. Det er svært at forklare det. Det er i hvert fald noget af det der med så mange under samme tag, og dén der alder. Og så er der også regler – alt for mange regler. Alt, alt, alt for mange regler.

Louise: Tænker du sådan husregler eller mere sikkerhedsmæssigt?

Melissa: Altså, sikkerhedsmæssigt, det er FINT nok. Men det bliver lidt for et åbent fængsel-agtigt her, og det synes jeg. Og det synes jeg stadigvæk. Altså det der med... så bliver du VÆKKET om morgenen med en stor hamren på døren, fordi du ikke har vasket en gryde op. Det synes jeg sgu er overdrevet, altså, slap dog af. Den gryde skal nok blive taget. Altså, du ved, hvor jeg godt kan have det sådan lidt: Jeg stod op engang med smerter i min mave – blev vækket kl. 7 om morgenen, fordi jeg havde glemt en gryde, og stod og vaskede op med smerter i maven. Og skulle BARE op til aktivering, selvom jeg var pisse syg. Altså, der er sådan nogle ting, hvor jeg har det sådan lidt: 'Det er ikke menneskeligt, hallo. Prøv lige, det er ikke et fængsel det her...'. Og jeg er også – hvis det var på en arbejdsplads, så havde jeg sgu også meldt mig syg. Eller skulle jeg komme grædende på arbejde? Det synes jeg også er overdrevet.

Som Melissa beskriver, er der ikke megen tid alene på bostedet, hvilket begrænser kvindernes privatliv, eftersom øvrige beboere og i særdeleshed personalet følger med i kvindernes færden og velbefindende og agerer og intervenserer i forhold hertil. Melissa beskriver de institutionelle regler og procedurer som opslidende ovenpå halvandet års ophold. Hendes gengivelse i det øverste tekstuddrag af, at hun i første omgang forbandt R.E.D. med noget "farligt", kan således ses i lyset af, at hun i nærværende uddrag direkte sammenligner R.E.D. med et fængsel. Det stemmer overens med, at enkelte andre R.E.D.-kvinder i interviewene karakteriserede dele af de institutionelle

procedurer som et (åbent) "fængsel", når jeg spurgte til selve stedet og livet som beboer der. Sandsynligvis skyldtes det, at kvinderne oplevede deres bevægelsesfrihed som betydeligt begrænset, ligesom de også var underlagt forskellige andre sikkerheds- og kontrolforanstaltninger. Men det hænger sandsynligvis også sammen med de styringspraksisser, der er indlejret i de forskellige regler og procedurer, der skal bidrage til kvindernes integrering i majoritetssamfundet; opøvelse af færdigheder i disciplin, ansvarlighed og selvstændighed. Eksempelvis harmonerer Melissas ovennævnte skildring af vækningen, fordi hun skulle rengøre en gryde, med R.E.D.s empowerment-orienterede arbejde, der som omtalt (kapitel 8) bl.a. skal træne kvinderne i døgnrytme og aftalekultur. Sommetider blev disse praksisser opfattet som grænseoverskridende og krænkende, når hensynet til centerets formål, omarbejdelsen af kvindernes problematiserede adfærd, blev prioriteret på bekostning af den respektive kvindes umiddelbare velbefindende. I en vis udstrækning er sammenligningen med et fængsel således forståelig, idet fængsler (og kvindekrisecentre) ligesom R.E.D. udgør rekonfigurerende (velfærds)institutioner, der opererer med massive problemidentiteter, som betyder, at beboeres, klienters – og indsattes – selvforståelse og biografi skal komme til at harmonere med de løsningsmodeller, institutionen stiller til rådighed (Loseke 2001:110).<sup>183</sup>

Aisha på 23 år med afghanske rødder har boet på R.E.D. i otte måneder, da jeg interviewer hende, og hun er således en del af "de gamle" beboere på stedet, som beskrevet (kapitel 8). Aisha har i længere tid på foranledning af sine forældre været forlovet med en bekendt til familien, der dog har været voldelig overfor hende og afpresset hende. Sideløbende med forlovelsen har hun haft en majoritetsetnisk kæreste, hvilket hendes mor på et tidspunkt opdagede. Selvom Aishas søster tidligere har boet på R.E.D., giver Aisha udtryk for, at hun ikke vidste, hvad et ophold på R.E.D. ville indebære:

Louise: Vidste du noget om, hvad et krisecenter var? Altså nu kendte du jo din søster, der også har været her, så hun har sikkert fortalt dig noget?

---

<sup>183</sup> Det er dog en afgørende forskel, at individer i hovedreglen ikke indsættes frivilligt i fængsler, da selve opholdet, udover i en skandinavisk sammenhæng at udgøre en personregulerende og -transformerende instans (Pratt 2008a, 2008b), også fungerer sanktionerende, hvorunder frihedsberøvelsen er den mest markante (Foucault 2002[1975]). At dømme folk og sætte dem i fængsel er således en del af en større social inklusions- og eksklusionsproces, hvor indsatte positioneres som de 'andre'; samfundets amoralske borgere. Kriminologen Thomas Ugelvik fremhæver, at den indsatte placeres blandt en gruppe, der konstitueres som kontrastagenter i samfundets konstruktion af den normale, moralske og almindelige borger udenfor fængslet (2012:264).

Aisha: Nej, altså det gjorde jeg ikke. Og jeg vidste overhovedet ikke, da jeg flyttede herud, jeg vidste overhovedet ikke, hvad jeg gik ind til. Slet, slet ikke. Og jeg havde ingen fornemmelse af, at det var sådan her. Jeg troede ikke, det var på denne her måde... Jeg troede man passede meget sig selv, og det gør man jo ikke. Slet ikke på det her krisecenter, fordi man er lidt mere en familie her – ikke en god familie altid [griner] – men man er en familie... Så nej, jeg anede ikke noget om det. Også fordi, jeg har altid sagt til min søster, at jeg kunne aldrig nogensinde drømme om... Altså, jeg har altid været fars og mors pige, ALTID. Jeg har altid været den GODE pige i familien, hvis man kan sige det sådan.

Aishas henvisning til R.E.D. som et særligt krisecenter, der danner ramme om en slags familie, kan ses som et billede på, at beboerne på R.E.D. har mere med hinanden at gøre end beboere på øvrige kvindekrisecentre. Som beskrevet (kapitel 8) danner dette forhold grundlag for mange interne konflikter. Som Aisha udtrykker det, er man "lidt mere en familie" på R.E.D., omend ikke altid "en god familie": Mange af kvinderne brød, i hvert fald midlertidigt, med deres biologiske familier ved indflytningen, og det var en del af centerets procedurer, at kvindernes kontakt til familierne skulle begrænses, såfremt denne var (delvis) årsag til flugten. På grund af disse paradokser, og fordi kvinderne ofte flyttede landsdel for at bosætte sig på R.E.D., mistede mange relationen til familien eller kontakten blev betydeligt indskrænket.<sup>184</sup> Således kom R.E.D. til at udgøre en ny, stedfortrædende, omend problematisk familie for mange af kvinderne, som altså konkurrerede om personalets opmærksomhed og begunstigelse, men også formede forskellige alliancer, der fungerede som søsterskaber, eksemplificeret ved, at flere kvinder tiltalte hinanden "skat". Derfor var kvinderne ekstra sårbare, når de efter endt ophold skulle udleve den selvstændiggørelse og uafhængighed, de var blevet transformeret henimod, og som også i Connect fremstår som et ideal, kvinderne fortsat skal stræbe efter. Som jeg vender tilbage til, kunne brugernes "afhængighed" af mentor-relationen imidlertid komme til at udgøre et problem for kvinderne og projektet, når mentor-relationerne blev en erstatning for et socialt netværk, snarere end inspirationskilde til, hvordan kvinden kunne skabe et.

Også Mona på 20 år med pakistanske rødder afviser, at hun kendte til R.E.D. forud for sit halvandet år lange ophold der. Mona, som jeg interviewer otte måneder efter udflytningen, mens hun er tilknyttet Connect, havde på interviewtidspunktet genetableret kontakten til familien, idet hun følte, at relationen havde forbedret sig efter opholdet. Mona henvendte sig i sin tid til LOKK og R.E.D., fordi hun følte sig presset til at indgå ægteskab med en mand, hendes forældre udvalgte.

---

<sup>184</sup> R.E.D.s sikkerhedsprocedurer betød også, at det var svært at bevare de sociale kontakter, eftersom kvinderne ikke kunne modtage besøg, blive kørt til eller fra centeret eller fortælle, hvor de opholdt sig. Det forekom særligt problematisk for de kvinder, der boede på R.E.D. i længere tid, og de beklagede sig sommetider over at være isolerede og ensomme.

Selvom Mona påskønner den hjælp, hun har fået via både R.E.D. og Connect, var heller ikke hun helt bevidst om, hvad R.E.D. var, eller hvordan stedet adskiller sig fra et krisecenter:

Louise: Vidste du, hvad R.E.D. var for et sted, inden du kom der?

Mona: Overhovedet ikke [griner]... Ingen anelse. Jeg tænkte sådan: 'Hvad mon det er?' Selv et krisecenter, det har man jo hørt om så mange gange, men man har jo ikke selv oplevet det eller gået ind og sagt: 'Nå, men hvad er det for noget? ...' Men jeg vidste ikke, hvad det var. Også, da jeg kom ud til LOKK. Jeg vidste heller ikke, hvad LOKK var... Det var meget underligt at komme derud [på R.E.D.], for jeg blev jo kørt. Jeg tog selv ned til den station, der ligger tættest, hvor der var én af personalet, en kontakt... eller en af pædagogerne, der kom ned med bilen og hentede mig, og det havde jeg det meget underligt med, fordi jeg tænkte: 'En bil – og hente mig? Og så køre... et sted hen, hvor der ikke er noget.' Altså, når man kører videre hen, så finder man ud af, at der ER slet ikke noget, ingenting, derude, og jeg tænkte: 'Hvor er jeg henne?' Og jeg vidste ikke rigtig, hvad det var, indtil de forklarede mig: 'Det er et sted for kvinder, der er udsat for vold eller tvang...'. Alt muligt, ikke? Misbrug eller et eller andet.

Monas manglende indblik i, hvad der betegner et rehabiliteringstilbud som R.E.D., kan ses ved hendes eksplicitte udsagn om, at hun i fortællingens præsens ikke anede, hvad hverken tilknytningen til R.E.D. eller LOKK ville indebære. Også R.E.D.s fysiske placering "et sted (...), hvor der ikke er noget", og hvortil hun skulle køres af en hidtil ukendt ansat, understreger i uddraget den sikkerhedsmæssigt forårsagede hemmeligholdelse og følgende usikkerhed, der for Mona omgav indflytningen. I beretningen er det også først efter indflytningen, at Mona bliver bekendtgjort med, at R.E.D.s målgruppe er kvinder udsat for vold og tvang, hvilket knytter sig til centerets problemopfattelse og løsningsmodel.<sup>185</sup>

Både Melissa, Rafika, Aisha og Mona fortæller altså i ovennævnte interview-uddrag, at de ikke vidste, hvad R.E.D. var, inden de kom dertil. Melissas, Aishas og Monas fremstillinger af R.E.D. som et krisecenter demonstrerer desuden, at de ikke skelner mellem et kvindekrisecenter, der som omtalt (kapitel 7) typisk tjener det formål at huse og beskytte voldsramte kvinder og arbejde kvindepolitisk, og et rehabiliterende botilbud, rettet mod etniske minoritetskvinder, der tjener integrationsstrategiske formål. Særligt Melissas og Rafikas fortællinger illustrerer ydermere, hvorledes kvinderne snarere fokuserer på de praktiske dimensioner ved at bo og leve på centeret såsom indretning, offentlig transport, økonomiske rammer, samt hvordan opholdet præger deres dagligdag. De forholder sig ikke til, hvilke ideologier de to forskellige typer af botilbud udspringer

<sup>185</sup> Det er imidlertid ikke helt tydeligt, hvorvidt Mona på beretningens udsigelsestidspunkt kan specificere R.E.D.s målgruppe, og hvordan centeret adskiller sig fra (andre) krisecentre, idet hun inkluderer misbrug som karakteristika for de kvinder, R.E.D. huser. Hverken stofmisbrug eller seksuelt misbrug (af børn) er blandt centerets fokusområder.

af, eller hvordan disse ideologier, der dagligt omsættes til praksis af personalet, påvirker deres hverdag og fremtid.

Den nyvundne frihed fra familien og/eller (eks)kæresten/mandens kontrol udgjorde en afgørende motivation for kvindernes indflytning på R.E.D., og kvinder som Melissa, Aida, Aisha og Hidi understregede overfor mig, at friheden var et vitalt element i deres beslutning. Imidlertid – og måske netop derfor – var det svært for mange af kvinderne at leve med R.E.D.s regler og krav om disciplin, hvilket Melissas beretning illustrerer. Selvom R.E.D. sikrede en vis form for frihed fra familien, var denne frihed ikke ensbetydende med, at kvinderne under opholdet kunne leve deres liv fuldstændigt, som de ønskede, hvilket Hiba, Daniella, Mona, Melissa og Aisha overfor mig gav udtryk for kom bag på dem. Som afhandlingen tidligere har vist, muliggjorde løsningsmodellen på R.E.D. nemlig udelukkende en frihed indenfor rammerne af majoritetsetniske normer omkring ansvar og forpligtelser i forhold til arbejde eller uddannelse; selvstændiggørelse og uafhængighed. Det kan imidlertid forekomme som et paradoks, at det danske samfund erstatter én form for omfattende kontrol med en anden – særligt i lyset af, at det trusselniveau, som omgiver mange af R.E.D.-kvinderne, allerede satte en begrænsende ramme for kvindernes valg- og handlemuligheder, herunder i forhold til hjælpeindsatserne. Et tilsvarende magtparadoks gør sig gældende for Connect-projektet. Følgende fokuserer jeg særskilt på magtrelationerne og de indeholdte styringspraksisser i Connect for at lokalisere projektet som hjælpeindsats i relation til R.E.D. og i forhold til den indeholdte kategorisering i øvrige beretninger om æresrelateret vold.

### **Connect-projektet: Mentorskab som hjælpeindsats**

Som nævnt (kapitel 7) tilbydes de brugere, der tilknyttes Connect, to unge kvindelige mentorer, som har erfaring med praktiske ting såsom at flytte hjemmefra, begynde på videregående uddannelse samt at få en hverdag til at fungere.<sup>186</sup> Mens jeg selv var frivillig i Connect-projektet, var mentorerne primært i begyndelsen og midten af 20'erne, hvoraf hovedparten var i gang med lange videregående uddannelser indenfor samfundsfaglige eller humanistiske discipliner, mens nogle var færdiguddannet (og enkelte læste til) socialrådgiver eller pædagog. Få af de frivillige mentorer havde stiftet familie, men mange havde en kæreste og var aktive indenfor øvrigt frivilligt (politisk) arbejde og/eller havde flere andre fritidsinteresser at varetage. Alle var majoritetsetniske middelklassekvinder og repræsenterer ud fra 'objektive klassekriterier' (Jeldtoft 2012:228) dermed middelklassen i forhold til forventet indkomst- og uddannelsesniveau. Alle mentorer havde en

---

<sup>186</sup> <http://www.urk.dk/hvad-goer-vi/stoette-og-raadgivning/connect/> (tilgået 03-02-2014).

faglig interesse i kulturforskelle, hvilket afspejlede sig ved mentorernes mange udlandsrejser og studieorienterede udlandsophold, der medførte en vis udskiftning i projektstaben.

Alle frivillige mentorer var inden indlemmelse i projektet igennem en ansøgningsproces, såkaldte optagelsesrunder, der minder om jobansøgningsprocedurer, hvor den mulige Connect-frivillige blev indkaldt til samtale på baggrund af en skriftlig ansøgning. Tilstede ved samtalen var sædvanligvis en frivillig fra styregruppen og en frivillig mentor, og samtalen forløb som et klassisk jobinterview, hvor den frivillige blev spurgt til motivation til mentor-jobbet, fritidsinteresser, erfaringer med job og/eller uddannelse samt mere private og familiære relationer. Der var ofte flere interesserede frivillige end projektet kunne optage, og mange påbegyndte deres engagement uden at være tilknyttet en bruger. Således var jeg selv frivillig i Connect-projektet i seks måneder, inden jeg fik tildelt en bruger, med-mentor og teamleder. Dette var ikke en usædvanlig lang ventetid, og ligesom de øvrige frivillige, der afventede mobilisering af nye brugere, benyttede jeg ventetiden til at fordybe mig i Connects samfundsengagement. Det var på et sådant frivillig-møde, at jeg stillede styregruppen det spørgsmål, der fremgår af afhandlingens indledende case: Hvordan adskiller man såkaldt æresrelateret vold i etniske minoritetsfamilier fra vold i etnisk danske familier?<sup>187</sup>

Efter et halvt år fik jeg endelig besked om, at jeg havde fået tildelt en bruger, med-mentor og teamleder, og det første møde mellem os alle fire blev hurtigt iværksat.<sup>188</sup> Herefter var det op til brugeren og os mentorer at aftale og fortsætte det videre forløb, som var berammet til ét møde om ugen af ca. tre timers varighed på skift mellem os to mentorer.

På møderne mellem mentor og bruger kunne man lave mange forskellige ting, og nogle brugere fik med tiden et så godt forhold til deres mentor(er), at det kom til at minde om et venindeforhold. Nogle mentorer fungerede lejlighedsvis som bisiddere, f.eks. hvis brugeren skulle til møde med den kommunale sagsbehandler, til lægekonsultation eller var blevet indkaldt til møde på studiet. I mit team mødtes vi almindeligvis på en café og snakkede om løst og fast, og sommetider vejledte jeg min bruger, der var i gang med en lang videregående uddannelse, i hvilke uddannelsesmæssige, kommunale eller velfærdsstatslige instanser, hun kunne få hjælp fra, når dette var nødvendigt. Nogle mentorer fungerede som en fast støtte i hverdagen for deres brugere og

---

<sup>187</sup> Svaret på mit spørgsmål illustrerer dels en for fortolkningssamfundet karakteristisk konceptualisering af volden som kulturel affekt-handling, og dels demonstrerer det, hvordan det også indebærer en definition af kultur som en altomsluttende forklaring på de voldelige handlinger, hvorved individerne ikke levnes nævneværdig agens.

<sup>188</sup> Team-lederen deltog kun i det første møde, hvorefter hun fulgte op på forløbet telefonisk og fungerede som sparringspartner for begge parter.

modtog jævnligt telefonopkald, når brugerne var kede af det, mens andre hjalp med praktiske ting såsom at flytte eller lære brugeren at lave mad.

I begyndelsen var de fleste mentor/bruger-forhold forholdsvis upersonlige, og det kunne være svært at opnå en god og stabil kontakt mentor og bruger imellem, da mange brugere ofte ikke overholdt aftaler, ligesom de ofte ikke ville eller kunne lave aftaler længere fremme i tiden – hvilket imidlertid ofte var nødvendigt for de travle mentorer. Sommetider kunne mentorer ikke få fat i deres bruger i uge- eller månedsvis og vidste ikke, hvor kvinden opholdt sig, enten fordi hun var flyttet, gået under jorden, ikke havde meddelt, at hun ikke længere ønskede at deltage i projektet, eller fordi hun simpelthen havde det for dårligt til at kunne overskue kontakten.<sup>189</sup> Omvendt blev mentor-forholdet – og brugerens afhængighed heraf – for nogle så stærk, at de begyndte at ses hjemme hos hinanden, hvilket almindeligvis først skete efter et stykke tid og af sikkerhedsmæssige årsager efter accept fra Connects styregruppe.<sup>190</sup> I min tid i projektet var der også eksempler på, at nogle mentorer havde problemer med at klargøre projektrammerne for deres bruger – f.eks. lagde nogle brugere mere i relationen, end mentoren kunne honorere, og det var et velkendt tema på frivillig-møderne, at det kunne være problematisk og følelsesmæssigt svært at ende mentor/bruger-forholdet, hvilket eksempelvis var nødvendigt, når mentoren stoppede i Connect.<sup>191</sup>

Følgende zoomer jeg ind på de magtrelationer, der udleveres i Connects ugentlige virke og på, hvordan tematikkerne kultur, køn og vold som kategoriseringsmekanismer indgår i disse styringspraksisser.

### **Ligeværd, tillid og hierarki: Magtparadokser i mentor/bruger-relationen**

Til forskel fra R.E.D. er Connect baseret på frivillig arbejdskraft, hvilket har betydning for projektets selvforståelse samt de tilgængelige styringspraksisser. Umiddelbart afviger de interne magtrelationer derfor i Connect-projektet sammenlignet med magtrelationerne på R.E.D., idet projektet tegnes af frivillige kvinder modsat R.E.D.s professionelle personale. Frivilligheden betyder, at de kvindelige mentorer (i princippet) hverken er uddannet til det arbejde, de udfører i

---

<sup>189</sup> Nogle brugere angav også, at de ikke havde råd til at mødes med deres mentor. Selvom Connect stillede et lille beløb til rådighed, svarende til en kop kaffe, skulle brugerne selv betale transportudgifter til og fra mødet, hvilket nogle havde svært ved.

<sup>190</sup> Ligeledes foregik al korrespondance mellem møderne imellem mentor og bruger på telefoner med taletidskort, som Connect stillede til rådighed. Det var således procedure i Connect, at såfremt mentor/bruger-forholdet udviklede sig til et egentligt venindeforhold, skulle dette meddeles styregruppen, således at relationen overgik til at være af privat karakter og ikke længere foregik via Connect.

<sup>191</sup> Det skete også i sjældne tilfælde, hvis mentoren ikke syntes, at relationen fungerede og derfor ønskede at skifte bruger. Det kunne principielt også hændes, at brugeren ønskede at skifte mentor, omend dette ikke hændte, mens jeg var tilknyttet projektet.



projektet, eller får løn for deres indsats, hvilket som udgangspunkt tegner en mere ligeværdig relation mellem de majoritetsetniske mentorer og de minoritetsetniske brugere. Desuden er mentor/bruger-relationen også på andre områder mere ligeværdig: Mentor og bruger er f.eks. nogenlunde jævnaldrende, ligesom de fleste frivillige, som brugerne, ikke er færdiguddannede og dermed ikke har etableret sig med fast arbejde, partner og børn.

Sammenlignet med R.E.D., der med professionelt personale har en terapeutisk organisationskultur, kan Connect således siges at have en mere aktivistisk organisationskultur, eftersom lige relationer mellem (voldsramte etniske minoritetskvinde såvel som ikke-voldsramte etnisk danske) kvinder vægtes og ligefrem prioriteres gennem frivillighed, 'hjælp til selvhjælp' og personlig støtte (Dobash & Dobash 1992:89). Den flade og græsrodsorienterede organisationskultur i Connect hænger sammen med, hvilken form for adfærdsregulerende hjælpeindsats, der er i spil. Connect udtrykker således en forestilling om, at de voldsramte minoritetsetniske kvinder skal myndiggøres i stedet for at behandles (Cruikshank 1999). Ligesom rehabilitering indeholder myndiggørelse en forandringsstrategi. Men hvor rehabilitering inkluderer en opfattelse af en *genetablering* af en normalitetstilstand og en *re-etablering* af en (tabt) social orden, skal myndiggørelse snarere opfattes som den proces, hvorved de afmægtige tildeles magt; via bevidstgørelse om, at de ingen magt har, muliggøres kulturelle idealer som selvforsørgelse og aktivt medborgerskab via konkrete styringspraksisser som selvudvikling og bevidstgørelse (Nielsen 2009).<sup>192</sup> Således understreges ikke blot et demokratisk element, men også den 'hjælp til selvhjælp' og personlige støtte, der kendetegner aktivistisk organiserede kvindekrisecentre og selvhjælpsgrupper, typisk indenfor sociale problemområder. Myndiggørelse, der som andre styringspraksisser handler om at skabe en specifik subjektivitet hos gruppen eller individet, indeholder som begreb imidlertid en medforståelse af identitet, bevidsthed og selvopfattelse, hvorigennem denne subjektskabelse kan tage form (Cruikshank 1999:3; Nielsen 2009:50).

På trods af de umiddelbart ligeværdige relationer bruger og mentor imellem, kan disse magtrelationer alligevel siges at være ulige, idet parterne er kendetegnet ved at være forskelligt positioneret såvel internt, i Connect-projektet, som eksternt i majoritetssamfundet. Mentor/bruger-relationen er nemlig også hierarkisk opbygget, først og fremmest fordi brugeren med sin deltagelse i et specifikt mentorprogram – her Connect-projektet – indtager en position, hvor hun på et eller flere

---

<sup>192</sup> Forandringsstrategier, der adfærdsregulerer via myndiggørelse, skal forstås ud fra, hvor meget de tillader borgere (eller brugere) at deltage i beslutningsprocesserne, anfører Mitchell Dean (2006:123). Forestillingen om at man må myndiggøre ofre blev også taget op af kvindebevægelsen som et led i det, der ofte er blevet betegnet *Second Wave Feminism* (Dean 2006:124; Holmes 2000, Martinez 2011). R.E.D. indeholder imidlertid også myndiggørende behandlingselementer (Brøndum & Fliess 2013:41-44).

givne områder er mentoren underlegen. Typisk består mentorens dominerende position ved, at hun har mere erfaring på et specifikt område, som hun qua sin mentorrolle kan øse af til den mere uerfarne mentee/bruger. Således tildeles mentorerne automatisk en privilegeret talesituation overfor brugerne, idet de – så længe de deltager i Connect-projektet – hovedsageligt tilskrives autoritet gennem deres majoritetsetniske tilhørsforhold. Denne implicite hierarkiske struktur-rangordningen mellem mentor og bruger – ikke bare spejler, men befæster og opretholder således en hierarkisk samfundsorden. Internt i mentor/bruger-relationen eksisterer således et magthierarki, der kan komme til udtryk på forskellig vis, men som tydeligst kommer til syne via mentorens statusgivende positionering. Et indbygget hierarki er således en præmis i selve mentor/bruger-konstellationen. I hvervningsmaterialet, tilsigtet kommende frivillige mentorer, formulerer Connect mesterlærerfunktionen således:

De frivillige er selv unge kvinder og har personlig erfaring med at flytte hjemmefra, starte uddannelse og finde sig til rette et nyt sted. Mentorerne har gennemgået relevant uddannelse og modtager løbende supervision og efteruddannelse, der rustar dem til at give den bedst mulige vejledning og støtte til kvinderne.<sup>193</sup>

Det fremgår af tekstuddraget fra Connects hjemmeside, at den omtalte erfaring er koncentreret omkring det, der i en dansk majoritetskontekst kan karakteriseres som overgangen fra barn/ung til voksen. Overgangen er kendetegnet ved, at den unge flytter hjemmefra, etablerer sig i egen bolig og påbegynder uddannelse (eller arbejde). Det er således denne overgangsfase, som mentoren i Connect forudsættes at have erfaring med, hvilket bidrager til mentorens statusgivende positionering, og som brugeren tilsvarende forudsættes at have brug for hjælp – og inspiration – til at gennemleve. Kombinationen af rollefordelingen og de deraf tildelte positioneringer medfører dog, at relationen får en opdragende karakter (Rugkåsa 2012:162). Ændringsprocesser, hvor etniske minoritetskvinder skal tilegne sig faglig og kulturel kompetence, kan associeres med børneopdragelse og udgør et fænomen, som rammende kan betegnes som en "formynderskabsmetafor" (Azar 2001:64): Ligesom børn endnu ikke er blevet voksne, er de etniske minoritetskvinder endnu ikke blevet danske. Som kapitlet følgende viser, tilskriver Connect-projektet overgangen fra barn/ung til voksenlivet en mulighedsbetingelse for de etniske minoritetskvinders (endegyldige) transformation ikke blot fra barn til voksen, men også fra marginaliseret til integreret borger; fra udansk til dansk. Det er nemlig via denne

---

<sup>193</sup> <http://www.urk.dk/hvad-goer-vi/stoette-og-raadgivning/connect/> (tilgået 03-02-2014).

transformationsproces, at kvinderne får mulighed for at bevæge sig over på 'den anden side' til det nationale fællesskab og blive integreret i et forestillet nationalt fællesskab (Rugkåsa 2012:174). Majoritetens idealer og praksis i relation til kultur, køn og vold danner således grundlag for den interaktion og integration, som foregår i Connect-projektet, eftersom det er en underliggende præmis, at det er de majoritetsetniske normer og idealer, der sætter standarden. Jo mere de etniske minoritetskvinder opfører sig som majoritetskvinder, desto større er chancen for, at de vil blive opfattet og defineret som velintegrerede borgere.<sup>194</sup> Man kan således sige, at mentorens egentlige kompetence består i at være etnisk dansk, hvilket imidlertid promoverer og understøtter nedarvede ulighedsstrukturer i samfundet.

### **Spejling: Metaforisk modstilling til majoritetsdanskhed**

Mentorskab indebærer imidlertid også andet og mere end blot erfaringsdeling, eftersom den hierarkiske relation fordrer, at mentoren fungerer som forbillede for brugeren. Som følgende uddrag fra Connects hjemmeside viser, udgør mentor/bruger-relationen også en spejlingsfunktion:

Kvinderne tildeles ikke en vilkårlig mentor, men bliver matchet efter alder, interesser og sind. En af grundtankerne bag Connect er nemlig, at kvinderne skal kunne spejle sig positivt i en ressourcestærk, ung kvinde. Men det handler også meget om at få kvinderne videre i deres liv. (...) "Vi forsøger at skabe et sikkerhedsnet, hvor man som mentor går ind og udgør en tryk base, som hun ved, hun kan regne med og derudfra udvikle sit eget netværk," fortæller Katrine, der netop er blevet tilknyttet projektet som mentor og som glæder sig til at "connecte" med en af de unge kvinder snart.<sup>195</sup>

Spejling er som begreb centralt for Connect-projektet, og andre former for mentorskab, da det konnoterer en grundlæggende form for ligeværd mentor og bruger imellem. Som metafor drager spejlingen i Connect-projektet nemlig en forbindelse mellem to kvinder, der i den konkrete sammenhæng repræsenterer to forskellige (etniske) grupper. Forbindelsen – og lighedskonstruktionen – sker hovedsageligt på grundlag af det fælles kvindekøn, idet der med undtagelse af alder og interesser ikke fremføres, at der eksisterer andre lighedspunkter mellem mentoren og brugeren. Ligeværdskonnotationen i Connect afspejler altså kvindebevægelsens grundtanke; at alene det at være kvinde er en tilstrækkelig forudsætning for at kunne hjælpe andre (voldsramte) kvinder (kapitel 7). Omvendt er mentor/bruger-relationen tydeligt hierarkisk, eftersom

---

<sup>194</sup> Som tidligere anført gør sammenblandingen af det såkaldt nationale og universelle det imidlertid endnu vigtigere for velfærdssamfundet, at etniske minoritetskvinder integreres i majoritetssamfundet (Rugkåsa 2012:152).

<sup>195</sup> <http://www.urk.dk/kvinder-med-stort-c/> (tilgået 03-02-2014).

det er "ressourcestærke", unge majoritetskvinder, der skal bidrage til at få de voldsramte etniske minoritetskvinder "videre" i livet og ikke omvendt. Dermed udgør spejlingen en egentlig målestok for de etniske minoritetskvinder og deres tiltænkte (selv)udvikling hen imod selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed. Desuden indikerer den nøje selektering af frivillige mentorer, at mentorerne kvalificerer sig ud fra deres ressourcestyrke: 'Jobsamtalen' måler ansøgerens ressourcestyrke via hendes uddannelse, sociale relationer til venner, kæreste og familie, (forventede økonomiske) uafhængighed og selvstændighed samt sociale engagement i fritiden og øvrigt og frivilligt arbejde.

Imidlertid er det en afgørende forskel mellem Connect og R.E.D., at Connect-projektet trods værdier om frivillighed, tillid og ligeværd mellem mentor og bruger rent faktisk understøtter ulige magtrelationer mellem disse to kvindegrupper, som også korresponderer med samfundsmæssige ulighedsstrukturer. Mens mentorernes frivillige arbejde kan omsættes til konkrete kompetencer og erfaringer på CV'et og indgår i selvrealiseringsprojekt for personer, der interesserer sig for kulturforskelle, er brugernes indfaldsvinkel anderledes.<sup>196</sup> De befinder sig i en situation, hvor de bl.a. på baggrund af nærværende indsatser har afskåret sig fra kontakt til familie og øvrigt netværk og ofte er flyttet til en ny landsdel. De kan således føle et behov for at etablere et nyt netværk, og Connect-projektet fremstår i denne henseende som et konkret tilbud, der knytter sig til afslutningen på R.E.D.-opholdet og den rådgivning, LOKK tilbyder. Brugernes tilknytning til Connect er således uden tvivl frivillig i formel forstand, men frivilligheden skal ses i lyset af, at andre civil- og velfærdssamfundsmæssige indsatser, som de har tillid til, faciliterer tilknytningen, samt at kvinderne i det hele taget befinder sig i situationer med yderst begrænsede handlemuligheder, idet der især sikkerhedsmæssigt ikke eksisterer alternative hjælpeindsatser til R.E.D.

Kapitlet har nu vist, at magtrelationen bruger og mentor imellem er mindst ligeså hierarkisk og ulige i Connect som på R.E.D., omend de interne magtstrukturer i Connect er mere utydelige end på R.E.D., hvor beboere indgår i et formelt og ekspliciteret professionel/klient-forhold. Følgende undersøger jeg, hvordan tematikkerne etnicitet og kultur spiller sammen med disse ulighedsstrukturer.

### **Mentorskab som majoritetsetnisk styringspraksis**

Den ovenfor nævnte implicerede målestok, afstedkommet af spejlingen, indeholder implicitte normer og idealer for, hvordan de etniske minoritetskvinder kan komme "videre i deres liv".

---

<sup>196</sup> Selvhjælpslitteratur indenfor mentorskabsfeltet nævner ofte mentorens fordele ved mentorskab (Stone 2004; Toft & Hildebrandt 2002).

Mentorerne kan ses som personificerede idealbilleder af 'det gode liv', som det defineres i dette konkrete civilsamfundsprojekt. Projektet er i tråd med fortolkningssamfundets majoritetsdanske – velfærdssamfundsmæssige – opfattelser af, hvordan etablerede problemer, der i denne sammenhæng defineres som primært kulturelt og etnisk betinget, bør løses; velfungerende, ressourcestærke, unge majoritetskvinder udgør som forbilleder efterstræbelsesværdige modeller for etniske minoritetskvinder, der er indblandet i æresrelaterede konflikter, og som implicit antages at mangle både netværk og forbilleder. Mentorerne udgør qua deres – antagelige "ressourcestærke" og "positive" – position i det danske majoritetssamfund kropsliggjorte løsningsmodeller for den videre tilpasning til og integration ind i det danske samfund. Mentorrelationens implicitte modstilling af etniske minoritetskvinder (brugere) og etniske majoritetskvinder (mentorer), der også udtrykkes i spejlingsmetaforen, forudsætter imidlertid en dikotomisering af kvinderne, der antages at udgøre to distinkte kvindegrupper. En sådan dikotomisering bygger på en forestilling omkring etnicitet som afgørende for den kultur, som de to forskellige kvindegrupper tildeles, og som stemmer overens med mønsterfortællingen, kendt fra de offentlige beretninger. De etniske minoritetskvinder fremstilles derved som bærere af den (kvinde)undertrykkende, patriarkalske kultur, som også deres familier tilskrives, mens de etniske majoritetskvinder modsat fremstår som bærere af en liberal ligestillingspraksis, der ikke kædes sammen med familien. Eftersom den forudsatte ligestilling i det majoritetsetniske samfund ikke knyttes til familiens og samfundets traditioner eller kulturer, bliver ligestillingen i stedet til en repræsentation af praksis og *ikke* af kulturelle normer og idealer. Ligestilling mellem kønnene fremhæves således ikke bare som et etableret faktum i det majoritetsdanske samfund, men den etablerede konsensus omkring kønslighed implicerer ydermere en konnotation af kulturfrihed, når de majoritetsetniske kvinder opfattes som fuldstændigt frie individer, der hverken er bundet af familiens (kulturelle) normer og idealer eller samfundets traditioner.

På baggrund heraf kan man sige, at der ikke bare sker en kulturalisering af den vold, minoritetskvinderne har været udsat for, men også en kulturalisering af sociale forskelle, når volden og kvindernes øvrige problemer udelukkende kobles til etnisk minoritetskultur. Selvom det er særdeles problematisk at adskille kulturelle og sociale problemstillinger fra hinanden, er det dog ikke desto mindre iøjnefaldende, at problemer, der defineres som sociale i majoritetsbefolkningen såsom vold i nære relationer, arbejdsløshed o.a., fremstilles som kulturelt betingede, når det gælder

minoriteten.<sup>197</sup> Med antropologen Tian Sørhaugs formulering belyser en sådan definatorisk problemstilling en ufølsomhed overfor, hvordan "forskelle er forskellige" (1998:133). Ufølsomhed overfor diversitet og heterogenitet hænger sammen med en (socialdemokratisk) velfærdsideologi, idet problematikken er særligt tydelig i socialt arbejde, hvor problemdefinitionerne anskues fra en praksisvinkel (Rugkåsa 2012; Sørhaug 1998).

### **Metaforiske og sociale grænsemarkører: Kultur og etnicitet som distinktion**

Selve opdelingen af kvinderne i mentorer og brugere er imidlertid også sammenfaldende med gruppernes (forestillede) etniske tilhørsforhold, idet kategoriseringen bl.a. er foretaget på en udtalt præmis omkring etnicitet og *kultur som distinktion*. Imidlertid eksisterer der hverken etnisk eller kulturel homogenitet i minoritetsgruppen: Gruppen af brugere – og beboere på R.E.D. – har rødder i forskellige lande, i storbyer og landsbysamfund, og kvindernes familier har i Danmark og i oprindelseslandene forskellige økonomiske vilkår og (deraf) afledte klassepositioner og -identiteter, som beskrevet (kapitel 8). Trods en sådan heterogenitet er det alligevel et (forestillet) etnisk og kulturelt fælles tilhørsforhold, der konstituerer minoriteten overfor majoriteten.

Sociologerne Michele Lamont og Virgo Molnár definerer symbolske grænsemarkører som de konceptuelle distinktioner, der foretages af sociale aktører for at kategorisere objekter, praksisser – og endda tid og rum (2002). Disse markører fungerer således som de værktøjer, hvormed individer og grupper konceptualiserer virkeligheden, f.eks. når mennesker kategoriseres – og kategoriseres – i grupper på baggrund af et forestillet (f.eks. etnisk og kulturelt) fællesskab. Sociale grænsemarkører udgør derimod de objektiviserede former for sociale forskelle, der synliggøres gennem ulige adgang til og distribution af materielle og immaterielle ressourcer. Først når de symbolske grænsemarkører er vidt udbredte, kan de medføre en begrænsende effekt og ligefrem forme den sociale interaktion på specifikke måder; de kan retfærdiggøre betingelserne for sociale grænsemarkørers eksistens (2002:169).

Lamonts og Molnárs beskrivelse af symbolske og sociale grænsemarkører kan i forhold til de voldsramte etniske minoritetskvinder i Connect omsættes til henholdsvis metaforiske og praktiske grænsemarkører. Opdelingen af kvinderne i to kvindegrupper på baggrund af (forestillet) etnisk tilhørsforhold hviler nemlig på en forestilling om forskel og lighed. I metaforens implicite sammenligning skabes der identitet mellem to fænomener på grundlag af enkelte og ofte tilfældige egenskaber ved disse (Larsen 2013:102). Derved understøttes den indbyrdes lighedskonstruktion af

---

<sup>197</sup> Når noget forklares kulturelt, kan det afgrænses, hvorved det bliver lettere at begribe og håndtere, argumenter Rugkåsa for (2012:91).

den identitetstilskrivning, der finder sted, når gruppen af brugere konstrueres som én minoritet i forlængelse af den (narrativt) etablerede fællesnævner; etnisk (kulturelt og religiøst) tilhørsforhold indenfor gruppen. Man kan således se den ovennævnte præmis omkring etnicitet og *kultur som distinktion*, som også findes på R.E.D. og i de analyserede offentlige beretninger, som en metaforisk grænsemarkør, der former den sociale virkelighed – og modellerer praksis. Etnicitet som grænsemarkør er således både metaforisk og konkret, idet etniciteten både har analytisk potentiale og er et fænomen, der udlevs og erfares i det konkrete levede liv. Mønsterfortællingen om æresrelateret vold, der som metaforisk grænsemarkør implicerer etnicitet og *kultur som distinktion*, har fået en så udbredt og indflydelsesrig status i den nationale selvfortælling, hvori beretninger om æresrelateret vold er knyttet, at den sociale interaktion i centrale sammenhænge defineres derudfra. Det hænger sammen med, at de eksplicitte såvel som de implicitte dikotomier, indeholdt i grænsemarkørerne, udgør styringspraksisser, idet de rummer en specifik problematisering af målgruppen og dermed samtidig skaber indholdet af den konkrete løsningsmodel; bemyndigelsen (Nielsen 2009:110). Den metaforiske opdeling influerer på, hvordan kvinderne kan indplaceres, idet hvervningsmateriale- og strategier for de to grupper indeholder en vis forhåndskategorisering. Ovennævnte spejling finder nemlig også sted på rekrutteringsniveau, idet materialet primært henvender sig til etniske majoritetskvinder (af et vist middelklassetilhørsforhold).<sup>198</sup> I dette perspektiv fungerer etnicitet som grænsemarkør metaforisk såvel som praktisk, idet den adskiller 'dem' fra 'os' og dermed sætter en skillelinje mellem normalitet og afvigelse; etnicitet som grænsemarkør virker således dels som en fortælling *om* og dels som praksis *for*, hvordan individer og grupper kan og skal orientere sig i verden.

Myndiggørelse, en form for kundskabsbaseret intervention (Nielsen 2009:131), har sin baggrund i de problematiserede og objektiviserede definitioner af de etniske minoritetskvinder og de problemer, de tilknyttes. Således er forandringsstrategier afhængige af videnskabelig, politisk og institutionel definition og kategorisering (Cruikshank:1999), og derved kan strategierne siges på én gang at udspringe fra, men samtidig legitimere og tilbagevirke på den mønsterfortælling, der karakteriserer offentlige beretninger om æresrelateret vold. Som det er fremgået i løbet af afhandlingen, er det en almindelig og uanfægtet præmis, at kvinder i fortællingerne såvel som i praksis kategoriseres herefter. I Connect ses det ved henholdsvis majoritetsetniske og

---

<sup>198</sup> Forhåndskategoriseringen af de etniske minoritetskvinder, som de, der skal hjælpes gennem rehabilitering og myndiggørelse, er, som tidligere beskrevet, allerede sket i diverse offentlige beretninger og på R.E.D. Også Abu-Lughod fremhæver, hvordan infrastrukturen i diverse hjælpeindsatser, der arbejder for kvinders globale rettigheder, betegnes af veluddannede middelklassekvinder, der via deres arbejde kombinerer en oprigtig indignation af uretfærdighed med (ønsker om) en karriere indenfor NGO'er, politik el.lign. (2013:130)

minoritetsetniske kvinders forskellige indplacering i projektets sociale hierarki, hvor de gennem en kulturel og etnisk forhåndskategorisering tildeles og indtræder i positioneringer som henholdsvis mentorer versus brugere. Som tidligere anført er disse positioneringer imidlertid knyttet til særlige magtrelationer, og kategoriseringerne har dermed også betydning for begge kvindegrupperes videre mulighedsbetingelser i livet, hvilket belyses i det følgende.

### **Personificerede forbilleder: En model for og af majoritetsetniske kvinder**

Det er centralt, at den ovenfor skitserede distinktion og dikotomisering er foretaget af majoriteten via fortolkningssamfundet. Det er altså majoritetens model af sig selv – majoritetsetniske kvinder – og de normer og værdier, de tilskrives som i praksis kommer til at fungere som idealer for de etniske minoritetskvinder i Connect-projektet. Ligesom i Marianne Rugkåsas studie (2012), viser også beretningerne, analyseret i denne afhandling, hvordan de voldsramte etniske minoritetskvinder tilsvarende må tilpasse sig majoritetsbefolkningens normer og værdier for at blive anset som ikke bare integrerede, men også frie, normaliserede individer. Majoritetens opfattelser af 'normal' og 'acceptabel' adfærd danner nemlig et udgangspunkt for majoritetens beskrivelse af sig selv og af grupper, som falder udenfor det 'normale'. Som også Rugkåsa argumenterer for, skaber disse forhåndsopfattelser af normalitet egentlige kulturelle modeller, som de etniske minoritetskvinder påkræves at transformere sig ind i som led i integrationsprocessen (2012:141, 149): Demokrati, frihed, uafhængighed, selvstændighed og kønsligestilling udgør grundlæggende værdier i det norske og danske velfærdssamfund. Eftersom disse værdier i majoritetsetniske selvfrestillinger præsenteres som faktuelle samfundstilstande, bliver værdierne samtidig tilskrevet normgivende status. Det bevirker, at selvfrestillingerne ikke bare bliver til en model af majoritetsetniske kvinder, men også "en kulturel model for (og af) majoritetsetniske kvinder" (Rugkåsa 2012:173).

I Rugkåsas materiale fremstilles arbejdsløshed som det primære problem, der hindrer kvindernes integration og normalisering ind i det norske velfærdssamfund. I Connect og på R.E.D. skildres manglende arbejdsmarkedstilknytning ikke helt så eksplicit som nøgleproblem for kvinderne, sandsynligvis fordi de også forbindes med psykosociale problemstillinger. Kvinderne er voldsramte og betegnes i tilbuddene ofte som kriseramte, hvilket fører til andre løsningsmodeller, der fokuserer på at (selv)udvikle og støtte dem samt at skærme og beskytte dem for volden. Omvendt arbejder både R.E.D. og Connect eksplicit for – og måler i vidt omfang også på – kvindernes tilknytning til majoritetssamfundet som udtryk for deres integration og udvikling. Ligesom i andre skandinaviske indsatser for minoritetsetniske kvinder er løsningen på det



identificerede problem i Connect – og på R.E.D. – at give kvinderne en kulturel model at transformere sig ind i (Rugkåsa 2012; Nielsen 2009). Modellen betegnes af den mønsterfortælling, som afhandlingens fusionsanalyser har fremdraget. Mønsterfortællingen fungerer som en slags nøgle til det danske velfærdssamfund; en skabelon, der i Connect personificeres via forbilledlige majoritetsetniske kvinder, som rådgiver om diverse problemstillinger i den nævnte overgangsfase og inspirerer til at leve et 'godt' og 'normalt' liv. Connect fremstiller overgangsfasen som særdeles betydningsfuld, eftersom den danner tematisk baggrund for mentorers og brugeres møder og dermed implicit fremhæves som et kulturelt problem, som "ressourcestærke" majoritetsetniske kvinder tilskrives indsigt og etnicitetsfunderet kulturel kompetence i.

### **Mentorskab: Forbilledlig etnicitet forpligter**

Mentorerne har altså i praksis ofte en rådgivende funktion i forhold til brugerne, men de inddrager imidlertid et andet væsentligt virke ved at fungere som personificerede idealbilleder på majoritetsetniske kvinder. At der i projektets styregruppe hersker forventning om, at mentorer derfor skal agere på en bestemt måde, understreges i nedenstående uddrag fra mine feltnoter, som baserer sig på et internt frivillig-møde i Connect. Den projektansvarlige, Solveig, drøfter på mødet de frivillige mentorers generelle opførsel, idet hun finder den problematisk:

(...) derefter sagde Solveig, at de i styregruppen har snakket om, hvordan vi [mentorer] skal og ikke skal tale om kvinderne [brugerne], når vi er til møde i projektet. Hun sagde, at der i begyndelsen af projektet (før jeg var startet) havde været en tendens til, at de frivillige næsten ikke turde sige noget af frygt for at tale over sig og/eller for at respektere, at vi har tavshedspligt. Men nu føler styregruppen, at vi frivillige er gået helt over i den anden grøft. De mener, at der bliver fortalt alt for meget og alt for detaljeret om kvinderne udelukkende, fordi det er gode historier. Hun mener, at vi skal huske på at respektere kvinderne, at det er nogle meget private og intime ting, de deler med os, og at situationen er lidt anderledes nu, hvor vi er så stor en frivilliggruppe til forskel fra tidligere. Så hun opfordrede til, at vi i fremtiden tænker over, om det er nødvendigt og relevant at fortælle en pågældende historie om kvinden. Hun understregede dog, at man i forbindelse med supervision selvfølgelig er nødt til at forhøje detaljeringsgraden. Da hun af en frivillig blev spurgt, om ytringsfriheden i det enkelte team stadig er større, svarede hun ja. Der var ingen, der havde nogle indvendinger til dette.

[Feltarbejdsnoter, 7. april 2010, Connect].

Som projektdeltagere forventes mentorerne ikke overraskende at agere i overensstemmelse med projektets interne regler, der bl.a. omfatter tavshedspligt. Tavshedspligten er en del af de

procedurer, der først og fremmest er tilsigtet beskyttelse af brugerne, der ligesom på R.E.D. opfattes som truede af den udvidede familie, hvorfor særlige sikkerhedsforanstaltninger anses for nødvendige.<sup>199</sup> I tekstuddraget retter Solveig således en kritik mod mentorerne, når hun påpeger, at "(...) der bliver fortalt alt for meget og alt for detaljeret om kvinderne." Solveig kontrasterer således de nuværende frivillige med tidligere frivillige, når hun udtrykker, at de er "gået helt over i den anden grøft" i forhold til at tale om brugerne, idet tidligere frivillige "næsten ikke turde sige noget af frygt for at tale over sig og/eller for at respektere, at vi har tavshedspligt."

Solveigs udsagn fungerer som en disciplinerende kritik, der skal irettesætte mentorerne, og hendes fremstilling intervenserer narrativt overfor det hun og de øvrige styregruppemedlemmer anser for upassende opførsel. Kritikken, der skal adfærdsregulere mentorerne, ekspliciterer således en norm om, at mentorer skal agere på bestemte måder – også selvom den gruppe for hvem, de er positioneret som mentorer, ikke er til stede. Selvom irettesættelsen legitimeres via henvisning til projektets tavshedspligt, rettes kritikken ikke (udelukkende) mod mentorerne af frygt for brugernes sikkerhed. Snarere fungerer den som korrektion af, hvad styregruppen opfatter som manglende anerkendelse af situationens alvor, når Solveig siger, at mentorerne skal "huske at respektere kvinderne." Mentorerne fungerer altså ikke udelukkende som erfarne og rådgivende, omend ligeværdige, medsøstre i Connect-projektet, men tænkes ligeledes at udgøre forbilleder på et mere metaforisk plan.

Adfærdsreguleringen, udtrykt gennem den narrative intervention, underbygger samtidig, at også mentorer underlægges de overordnede styringspraksisser, som indrammer Connect-projektet.<sup>200</sup> Mentor-gruppens adfærd søges omgjort via eksplicit moraliserende udsagn: Når Solveig indirekte henviser til mentorernes ansvarlighed ved at påminde dem om deres tavshedspligt, hævder hun nemlig samtidig at vide, hvad der udgør en 'god' og 'ansvarlig' mentoradfærd.<sup>201</sup> Solveig indgår i projektets ledelse, hvorved det falder hende forholdsvis let at tildele sig selv den fornødne narrative status, der giver hendes udsagn tilstrækkelig vægt og derfor tages seriøst af mentorgruppen, som ellers er vanligt er den definerende part i mentor/bruger-relationen. Ingen af

---

<sup>199</sup> Graden af tavshedspligt i Connect kan siges at stige i overensstemmelse med projektets struktur. Der eksisterer den laveste grad af tavshedspligt i de pågældende teams, hvorimod der findes en lidt større grad af tavshedspligt til supervision, hvor mentor/bruger-relationer drøftes, mens der til interne frivilligmøder forventes endnu større grad af tavshedspligt. Connect-projektet har regler om fuldstændig tavshedspligt udadtil, hvilket til dels står i modsætning til mit opholdt på R.E.D., hvor jeg af hensyn til mit psykiske velbefindende blev opfordret til at tale med en nærtstående om mine oplevelser.

<sup>200</sup> Således myndiggør Connect ikke udelukkende brugerne, men også mentorerne, da de opbygger et større netværk, der har relation til deres faglige interesser, ligesom mentorfunktionen fungerer som en kompetenceopbyggende færdighed.

<sup>201</sup> Dean argumenterer således for, at styring netop er moralsk, fordi den i sine politiske og praktiske dimensioner hævder at vide, hvad der er en god og ansvarlig adfærd for såvel individer som for kollektivet (Dean 2006:45).

mentorerne udtrykker således uenighed i forhold til Solveigs kritik, sandsynligvis fordi det lykkedes hende via såkaldt narrativ aktivering at opnå kontrol (Gubrium & Holstein 2009:47). Narrative mulighedsbetingelser såsom det sociale rum, hvori en given fortælling udfoldes, opstår altså aldrig per automatik, men skal tilkæmpes (2009:49). Den narrative kontrol manifesteres således via den pågældende fortælling, der ikke problematiseres. Eftersom fortællinger ultimativt er produkter af menneskelig handling og interaktion, er de snævert knyttet til relationelle magtformationer, hvorved narrativ autoritet, kontrol og aktivering på forskellig og overlappende vis kan benyttes til at opnå narrativ – og social – gennemslagskraft. I dette konkrete tilfælde aktiverer Solveig mønsterfortællingen om voldsramte etniske minoritetskvinder indblandet i farlige æresrelaterede konflikter, der implicit henviser til den udsathed, kvinderne tilskrives, og som f.eks. kommer til udtryk via betydelige former for sikkerhedsforanstaltninger både på R.E.D. og i Connect. Solveig ekspliciterer ikke hele fortællingen om den kulturstyrede familie, der fremstår som en trussel overfor de etniske minoritetskvinder, som nægter at indordne sig familiens normer. I stedet fungerer Solveigs moraliserende, ansvarsvækkende udsagn om, at brugernes skæbner ikke skal give anledning til "gode historier" som et såkaldt *cognitive cue*, der refererer til en skjult fortælling (Louwerse & Peer 2002). Betegnelsen *cognitive cue* henviser til den narrative foreteelse, hvormed en aktør vækker en specifik, men 'usynlig', fortælling hos læseren eller lytteren – blot ved at hentyde til den. På sin vis er *cognitive cues* således beslægtede med troper, idet forskellige former for billedsprog også forudsætter læserens eller lytterens aktive medskabelse og betydningstilskrivelse i fortolkningen af en fortælling. Den fortrolighed, og de omfattende sikkerhedsprocedurer, der omgiver mentor/bruger-relationen og hele Connect-projektet, får således relevans, når Solveig hentyder til en bagvedliggende trussel. Derved tilskrives mentorerne nemlig ikke bare betydningsfuldhed, når deres eksemplariske adfærd betones som nødvendig, men den status, hvormed Solveig intervenserer, bevirker ydermere, at ingen mentorer anfægter den præmis, som hun fremsætter.

Mentorernes betydningsfulde rolle understreges også via projektets omfattende ansøgningsprocedure for mentoraspiranter, der konstituerer mentorrollen som en position, man skal gøre sig fortjent til. Udskillelsesforløbet i ansøgningsproceduren betyder endvidere, at både frivillige (mentorer, team-ledere og styregruppe) og projektets overordnede formål opnår et anstrøg af seriøsitet og autoritet. Solveigs implicitte hævde af mentorernes betydningsfuldhed underbygger således en allerede tilstedeværende oplevelse af, at mentor-jobbet er vigtigt og ansvarsfuldt, da mentorer bidrager til at forme de voldsramte etniske minoritetskvinder, der –

ligesom i de øvrige beretninger i afhandlingen – konstrueres som en form for "integrationsagenter" (Rugkåsa 2012:132), hvorigen gennem transformationsprocessen skal finde sted. Som nævnt (kapitel 5), konstrueres kvinderne ikke alene som repræsentanter for hele det etniske minoritetssamfund, men samtidig som den gruppe, der er mest modtagelig for de forandringsstrategier og den integration, som hjælpeindsatserne skal bevirke. Eftersom kvinderne defineres som de, der har mest (og sommetider alt) at vinde i 'overgangen' fra udansk til dansk, bliver de samtidig gjort ansvarlige for deres egen såvel som hele minoritetssamfundets normalitetsgivende integration.

Ovenfor har jeg belyst, hvordan mentorskabets autoritet og betydning tilskrives de frivillige mentorer, hvilket forpligter mentorerne til at agere – og se sig selv – i overensstemmelse hermed. Styringen af mentorer og brugere er særdeles virkningsfuld, fordi den i mange henseender er utydelig, eftersom den omgives af en græsrodsorienteret og aktivistisk lighedsideologi, der ikke desto mindre virker gennem hierarkiske magtstrukturer funderet på en dikotomisering af kultur via etnicitet. Nedenfor undersøger jeg, hvordan de styringspraksisser, som også blev præsenteret i forrige kapitel, indvirker på de voldsramte etniske minoritetskvinder fra både R.E.D. og Connect-projektet. Ved at fokusere på, hvordan en kvinde tidligere forholdt sig til den vold, hun blev udsat for, og hvordan hun forholder sig til lignende episoder i dag, søger jeg at belyse den subjektivitetspåvirkning, som har fundet sted.

### **Institutionelle subjektivitetsforandringer: Selvudvikling som integrationsmiddel**

20-årige Mona, der ovenfor fortalte om sit indtryk af R.E.D. forud for indflytningen, er som nævnt tilknyttet Connect-projektet som bruger, da jeg interviewer hende. I tillæg til det ægteskab, hendes forældre ville foranledige med en mand, familien kendte, fremhæver Mona imidlertid også, som årsag til flugten, at hun har været udsat for forskellige former for vold, heriblandt seksuelt misbrug i sin familie. Hun angiver selv sidstnævnte som en ekstra grund til, at hun ønsker at "lægge afstand" til dem. Under interviewet fortæller hun, at hendes mor nu er begyndt at spørge til, hvordan hun har det, og hun giver udtryk for, at hendes forhold til familien generelt er forbedret, bl.a. efter ophold på R.E.D. og deltagelse i Connect:

Louise: Okay. Men det er da godt, at der er sket sådan en forbedring...

Mona: [afbryder] Ja! Men det er også... I forhold til andre familier, så tror jeg også, der er mange, der er overraskede over, faktisk, hvordan det er gået i forhold til mig. Men jeg har også bare en stor stædighed nu, altså den er bare MEGET klar og tydelig: Der er ikke nogen, der skal have lov til at sige noget til mig, om det er godt eller dårligt, hvordan jeg vil have det. Så siger jeg det ligeud, hvis jeg synes, det er noget

dårligt, så siger jeg: 'Jamen, jeg synes slet ikke du skal snakke sådan til mig, fordi jeg bliver ked af det'. Jeg siger det ligeud. Det gjorde jeg så ikke dengang, der holdt jeg det indeni mig, men man skal bare lære, man skal bare sige fra, og så skal det nok gå, fordi når du står fast ved det, du gerne vil, så skal du også nok opnå det, men hvis du ikke gør det, så kommer du ingen vegne. Ligeud sagt. Så på DEN måde kan man godt sige, at man kommer mere og mere væk. Men det var også lidt svært at komme tilbage til familien i starten, fordi man tænkte: 'Okay, de siger sådan og sådan, men jeg skal bare huske én ting, ikke?' – så jeg tror bare, at det er dét man skal lægge ind i sit hoved, at man skal bare gøre, som man vil. Ellers så kan det ende med, at de overtager én igen...

Louise: Ja. Okay. Du har jo sådan set været lidt inde på det, men jeg tænkte på, om der er nogen forskel på den måde, du tænkte på det der ægteskab, din far gerne ville have, dengang og nu? Tænker du anderledes på det?

Mona: Okay, ja, jeg har et eksempel. Jeg har jo været i Pakistan for nylig, i sommer... Så var det, at ham fætteren, han spurgte min mor, om jeg vil giftes med ham. Og så kom min mor hen og spurgte mig, om jeg vil giftes med ham. Så sagde jeg helt klart: 'Nej mor, hvad tror du selv [griner]?' Jeg begyndte nærmest at grine, for jeg havde det sådan: Hold op med at starte på det igen. Altså, jeg havde det sådan: Hvis I begynder på det igen, så stikker jeg alligevel af. Altså, det betyder ingenting. Og det er også derfor, min mor hun ikke spurgte mig igen, for når du stikker af derfra, så kan du risikere at dø, for folk de er sindssyge der, de tager bare fat i en, og så... Og det er nok derfor, at hun er holdt op, at hun ikke spurgte mig igen...

Mona giver øverst i interview-uddraget udtryk for, at hun *nu* er "stædig", og at der nu ikke er "nogen, der skal have lov til at sige noget" til hende, idet hun i så fald siger fra, når hun siger det "ligeud" til dem. Til forskel fra tidligere, hvor hun holdt det hele "indeni" sig, har hun i modsætning dertil *nu* lært at være ekspressiv; at sige fra og stå fast og derved være i stand til at opnå det, hun gerne vil. En situation, hvor Monas nyvundne stædighed tydeliggøres, beskrives sidst i tekstuddraget, hvori hun fortæller om en episode, hvor hendes mor – på foranledning af Monas fætter – foreslår ham som ægteskabspartner. I sin beretning afviser Mona kategorisk tilbuddet, når hun ved "nærmest at grine", mens hun siger "nej mor, hvad tror du selv?", signalerer, at hun i bogstavelig forstand finder forslaget latterligt og derfor ikke behøver at forholde sig til forespørgslen ved at begrunde sit fravalg.

I tekstuddraget kontrasterer Mona sit tidligere jeg med sit nuværende jeg, når hun fortæller om, hvordan hun i fortællingens præsens var i stand til at agere på en helt anden måde end tidligere. Subjektivitetsforandringen underbygger hun ved med sit nuværende jeg at fastholde afvisningen af en bejler trods morens forespørgsel. Oplysningen om at beretningen udspiller sig i Pakistan bidrager til at tydeliggøre, hvor alvorlig – og farlig – situationen i sin yderste konsekvens kan blive for

Mona, og den udgør en såkaldt orienterende baggrundsinformation (Labov 1982:226), der i interviewkonteksten indikerer, hvordan plottet skal læses (Riesmann 1989:745), idet læserens eller lytterens opmærksom henledes på fortællingens fortolkning og funktion. Når Mona via supplerende baggrundsinformation eksemplificerer, hvor stærk – eller stædig – hun er blevet, idet hun ikke blot tør sige kategorisk fra overfor sin familie, men oven i købet er villig til at risikere sit liv (eller førlighed) for sit (fra)valg, underbygger og legitimerer hun udsagnet om, at hun har gennemgået en forandringsproces, hvorved hun, modsat tidligere, stædigt siger fra og således fremstår selvstændig og uafhængig.

Monas fortælling fungerer sideløbende som en indikation på den transformation og progressivitet, der som nævnt (kapitel 8) udgør en del af R.E.D.s løsningsmodel, og som også ligger til grund for Connects arbejde med etniske majoritetskvinder som personificerede forbilleder. Mona udtrykker altså via fortællingen en subjektivitetsform, der står i et nærmest dikotomisk modsætningsforhold til den subjektivitetsform, hun tidligere besad. Den nye subjektivitetsform harmonerer imidlertid med den måde, hvorpå etniske majoritetskvinders forbilledlige adfærd konstrueres i Connect-projektet. Her fremhæves kvinderne som "ressourcestærke" individer, der hverken er økonomisk eller socialt afhængige af deres familie, men i stedet er i færd med at etablere et selvstændigt liv, baseret på uddannelse og et socialt netværk, der i fremtiden skal sikre dem økonomisk uafhængighed, også af velfærdsstaten. I overensstemmelse hermed, fremhæver Mona sin egen (selv)udvikling. Udviklingen, der ses ved hendes nuværende anerkendelse af, at hendes kulturstyrede familie udgør den væsentligste årsag til hendes problemer, fungerer således også som en narrativ afstandtagen til samme familie. Også Melissa, der tidligere i kapitlet fortalte om ophold på et krisecenter og R.E.D., omtaler den subjektivitetsforandring, hun har gennemlevet på R.E.D.s foranledning: "(...) du lærer RIGTIG meget om dig selv, du lærer, HVAD er dine grænser ... Hvor langt kan ANDRE gå, inden du siger stop... Hvad vil du finde dig i? Hvad vil du ikke? Hvem er du? Altså, hvem er du som person? Du finder også ud af, hvordan er du opdraget?". Derved understreger også hun den (selv)udvikling, der er et centralt element i en (narrativ) omarbejdelse af subjektet på R.E.D. At etniske minoritetskvinder indgår i relation til staten – og andre tilbud i overensstemmelse med velfærdsstatens integrationsideologier – skaber imidlertid nogle andre præmisser for, hvordan kvindernes liv organiseres, som Rugkåsa har påpeget (2012:155). Velfærdsstatens krav og tilbud kan være modstridende med de voldsramte minoritetsetniske kvinders idealer om ansvar og solidaritet overfor familie og slægt. Forventninger om en anden organisering af eget og familiens liv kan desuden opleves som at være i strid med egne idealer. En

konsekvens bliver, at individer må tilpasse sig på individuelt, subjektivt niveau og i tillæg indtager en anden positionering overfor familien (2012:155). Den subjektive tilpasning på individuelt niveau svarer imidlertid også til den (selv)styring, der betegner individets institutionelle og kulturelle afstemning; når Mona ligesom flere af de andre etniske minoritetskvinder, jeg talte med, giver udtryk for, at hun har tilpasset sig eksterne beskrivelser af sig selv, udtrykker hun en styringspraksis, der indbefatter, at hun samtidig ser sig selv med de 'andres' øjne.

Den forandring, som Mona og Melissa indikerer med deres fortællinger, stemmer ydermere overens med den transformation R.E.D. og Connect lægger op til i deres indbyggede løsningsmodeller. Som nævnt, består de i forskellige, men overlappende forandringsstrategier, der har majoritetsetniske kvinder, og dermed det majoritetsdanske samfund, som forbillede. Mønsterfortællingens indeholdte løsningsmodel, som understøtter begge hjælpeindsatser, handler i sidste ende om at normalisere kvinderne væk fra deres kulturstyrede familier. Familierne medforstås således ikke alene at udgøre den egentlige årsag til den vold og de konflikter, kvinderne hidtil har været indblandede i, men familierne – og den kultur, de er indlejrede i – fremstår indirekte som afvigende.<sup>202</sup> Sørhaug betegner sådanne forandringsstrategier i det sociale arbejde som "terapeutisk assimilering" (1998:134), hvorved han understreger en generel tendens til at transformere forskelle til patologier eller mangler. Det, de 'andre' er, hvis de er forskellige fra 'os', bliver i det sociale arbejde, og i de konkrete hjælpeindsatser, til noget de *ikke* har eller er.

Samlet set, kan man således sige, at både R.E.D. og Connect omdanner majoritetsetniske, velfærdsstatslige værdier omkring aktivt arbejdsliv (og/eller uddannelsesliv) som pejlemærke for integration – og dermed normalitet – til konkrete normer og idealer. Et deskriptivt niveau, altså en majoritetsetnisk repræsentation af, hvad der kendetegner majoritetsetniske kvinder såvel som det majoritetsetniske samfund, flyder i de konkrete integrationstiltag R.E.D. og Connect sammen med et normativt niveau, hvor den majoritetsetniske selvfortælling ophæves til ideal. Som antropolog Steffen Jöhncke skriver, findes beskrivelsen af 'det særlige danske' ikke i forvejen, idet den først bliver til i kontrasten til 'det minoritetsetniske' (2012:206). Forestillinger om, hvordan 'majoriteten' lever og opfører sig, bliver, som ovenfor nævnt, til en norm og et ideal for alle indbyggere i Danmark, i ligeså høj grad som forestillinger om 'minoriteten' bliver til normens og idealets modpol (2012:206). Uanset om de etniske minoritetskvinder selv finder hjælpeindsatsernes

---

<sup>202</sup> Kvindernes familier fremstår også som den part, der forhindrer kvinderne i på anden vis at opnå selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed, når det er de praktiserede familieformer inklusive netværksdannelser, som står i vejen for kvindernes integration og dermed normaliseringen.

løsningsmodeller relevante, når blot de er i sikkerhed, må man indvende, at hverken Connect eller R.E.D. kan betegnes som ideologifrie indsatser, eftersom hjælpen er behæftet med et kulturelt indhold. At dette kulturelle indhold ikke skulle have nogen indvirkning på kvindernes identitetsformationer forekommer usandsynligt, eftersom styringspraksisser netop drejer sig om at (med)skabe forandrede subjektivitetsformer. Desuden skal R.E.D.s og Connects betydning ikke alene søges i, hvad de gør, men i at de overhovedet findes (Jöhncke 2012:205). At disse to indsatser eksisterer – sideløbende med øvrige hjælpeprogrammer – er udtryk for en politisk vilje og evne til at styre samfundet og ændre borgeres liv, når der tages hånd om de udpegede problemer på bestemte, kulturelt værdsatte måder.

Sammenfatningsvis er det for Connects mentorer ikke tilstrækkeligt at være etnisk danske. De skal også være normativt danske, når de skal leve op til den majoritetsdanskhed, som løbende konstitueres i Connect-regi. Derved udlever mentorerne som personificerede majoritetsdanske idealbilleder en forestillet kontrast til de voldsramte minoritetsetniske kvinder, som trods en ellers flad og aktivistisk projektstruktur implicerer ulige magtrelationer, der er baseret på *kultur som distinktion* via etnicitet. Idealbilledet af majoritetsdanskhed konstrueres løbende ved de fortrolige narrative møder i Connect, men det understøttes også af den problemopfattelse og løsningsmodel, som mønsterfortællingen om æresrelateret vold foranlediger i andre møder og på andre samfundsmæssige niveauer; på R.E.D. samt i de offentlige beretninger analyseret i forrige analysedel. Det ulige magtforhold mellem minoritets- og majoritetskvinder har ikke alene betydning for kvindernes indflydelse internt i Connect-projektet, men også for de respektive kvindegrupperes fremtidige mulighedsbetingelser. Når kvinderne skal fjerne sig fra deres kulturstyrede familier og i stedet nærme sig majoritetsdanskhed, er det således ikke en (kulturelt) heterogen og åben narrativ ramme, som kvinderne skal forholde sig til. Snarere fremhæves og problematiseres 'deres' kultur og etnicitet på bekostning af køn og vold, der trods disse tematikkers centrale placering udadtil i projektstrukturen ikke desto mindre underordnes og tildeles en sekundær position i det konkrete mentorarbejde. Således bliver kvindernes potentielle frigørelse – og muligheden for et fremtidigt 'godt' liv – alene set ud fra kulturel ensartethed med majoriteten, mens sociale ulighedsstrukturer såsom køn og klasse forbigås, ligesom volden udelukkende tilskrives en position som kulturel affekt-handling.

I det følgende kapitel er den institutionelle subjektivitetsindvirkning helt central, når kapitlet analyserer de voldsberetninger, som R.E.D.-kvinderne udsiger i interviewsituationer med mig. Afhandlingens sidste analysekapitel eksemplificerer, hvordan voldsramte etniske minoritetskvinder,



kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, positionerer sig i forhold til den kategorisering, som er indeholdt i den dominerende fortælling om æresrelateret vold.

## KAPITEL 10:

### NARRATIV DISSONANS: KOMPLEKSE SELVFORTÆLLINGER OM ÆRE OG VOLD

Dette kapitel undersøger, hvordan fortroligt genererede fortællinger om æresrelateret vold etableres, og hvordan fortællingerne konstitueres i relation til beretninger på øvrige samfundsmæssige niveauer gennem fokus på fortællernes positionering hertil. Kapitlet har tre særlige fokuspunkter: Det analyserer først hvilke mønstre, der kan identificeres på tværs af kvindernes beretninger. Dernæst analyserer det, hvordan fortællerne positionerer sig i relation til beretninger på andre samfundsmæssige niveauer. Slutteligt analyserer det de sociale og institutionelle rammers betydning for, hvilke selvfortællinger, der genereres, herunder hvad det betyder for de kulturforståelser – henholdsvis af minoritetsetnisk samt majoritetsetnisk kultur – der udtrykkes i interview-materialet. Kapitlet peger på en betragtelig narrativ dissonans i kvindernes selvfortællinger, som resulterer i komplekse brudflader mellem mønsterfortællingen på den ene side og kvindernes fortalte liv og baggrundshistorier på den anden. Med Lila Abu-Lughods pointerende af at mundtlige beretninger ikke bør analyseres som afspejlinger af virkeligheden, hvori ord behandles som enheder, der erstatter de erfaringer, de repræsenterer, tager kapitlet, som den øvrige afhandling, afsæt i en forståelse af sproget, hvori udsagnetes mening skal findes i forhold til og som en del af den kontekst, hvori de artikuleres (Briggs 2007: 344, 1986: 42) – som performative udsagn.<sup>203</sup>

Tilgangen til interview-materialet sker således her fra et perspektiv, hvorfra de kan karakteriseres som interaktionelle, kommunikative begivenheder (Miczo 2003). Analysen bygger endvidere på sociolingvistens William Labovs (1982) strukturelle analysebegreber såsom nævneværdighed, orienterende baggrundsinformation, komplicerende handling og evaluering samt på sociologen Catherine Kohler Riessmans (1989, 2008) og kulturteoretikeren Mieke Bals (2009) videreudvikling af hans og andres arbejde med narrativt materiale, som præsenteret (kapitel 3). Styrken i deres arbejde består i, at de forbinder det fortalte, en fabula, med fortællingen som en situeret, processuel og performativ begivenhed, som en talehandling, der former den verden, den indgår i. Tilblivelses- og udsigelseskonteksten er således central for beretningernes udformning, etablering og funktion og følgelig for, hvordan de kan analyseres. I analysen foretages følgelig en skelnen mellem den fysiske person, der som *fortæller* beretter sin historie til mig i et interview og til fortællingens *persona*, der som hovedperson er omdrejningspunkt for det fortalte (Bal 2009: 18ff). Gennem det biografiske arbejde vælger fortælleren hvilke hændelser, der skal inkluderes i

---

<sup>203</sup> For en kritik af kvalitative interview som direkte afspejlinger af informanternes erfaringer se Briggs 2007; Sandelowski 2002.

fortællingen, hun tolker disse hændelser og skaber dermed en narrativ identitet for beretningens persona. Ved mundtlige fortællinger anvendes disse elementer performativt og interaktionelt i konkrete sociale situationer og rammer, der følgelig må inddrages i analysen (Bal:15, 18; May 2001:59).<sup>204</sup> Et sådant analytisk greb muliggør den empiriske fusionsanalyse, som afhandlingens struktur og analysestrategi er centreret omkring, idet indgående tekstanalyse først i kapitlet kombineres med et fokus på samfundsmæssige strukturer og diskurser sidst i kapitlet.

### **Initiering af beretninger om kultur, køn og vold: Tekstmotiver og tematikker**

Følgende undersøger jeg, hvilke tematikker kvinderne fremhæver i deres beretninger om, hvorfor og hvordan de er kommet til at bo på R.E.D.<sup>205</sup> En sådan temacentreret tilgang er relevant for at skabe overblik over mønstre i beretningerne (Riessman 2008:62, 73-74) og dermed belyse tendenser i kvindernes initierende udlægnings af deres voldserfaringer. Konkret udmønter analysen sig i første omgang i et fokus på kvindernes betydningstilskrivelser i det korte, opsummerende svar, der indleder beretningen, og som ifølge Labov handler om den mest nævneværdige begivenhed i den pågældende fortælling samt indeholder fortællerens orienterende information (1982:226), der markerer, hvordan fabulaen skal læses (Riesmann 1989:745).<sup>206</sup> Disse nedslagspunkter er valgt, idet disse strukturelt orienterede analysebegreber udpeger tematisk funderede kategorier velegnet til sammenligning af materiale og informanter (Thagaard 2004:158). Som fremhævet (kapitel 3) udgør nævneværdighed fortællerens (indirekte) retfærdiggørelse af den tid og plads, hun med sin beretning optager overfor modtageren. Med forskellige narrative kan fortælleren søge at få sin fortælling accepteret af modtageren. Teknikkerne skal dels vække interesse, således at fortælleren kan fortsætte sin beretning, og dels være troværdige, således at beretningen forekommer pålidelig og overbevisende for modtageren.

I forlængelse af afhandlingens argumentation for, at en fortælleteoretisk tilgang til materialet er et greb, der bidrager til en forståelse af (individuelle) selvfortællinger såvel som af offentlige beretninger og sociale, kulturelle og historiske forhold, kan interview-materialet inddeles i tre tematiske tendenser. Tendenserne afspejler kvindernes strukturering – og dermed fremhævelse – af centrale tematikker i beretningerne. Den første tendens består i, at fortællerne fremhæver

---

<sup>204</sup> Dette perspektiv harmonerer endvidere med Bals analysebegreb fokalisering. Fokalisering muliggør nemlig en skelnen mellem det perspektiv, hvorigennem det fortalte præsenteres, og identiteten af den fortællerstemme, som udtrykker beretningens perspektiv (2009:146).

<sup>205</sup> Kvinderne svarer her på mit spørgsmål om, hvorfor de er flyttet ind på R.E.D. (og Mona på, hvorfor hun er tilknyttet Connect).

<sup>206</sup> Ud af de 14 interviewede kvinder svarede Aisha, Melissa og Rafika ikke med en kort opsummering, men kom i stedet med en detaljeret beskrivelse, hvorfor første del af analysen ikke inkluderer disse beretninger.

tvangsægteskab – eller elementer, der harmonerer med et tvangsægteskab – i det korte, opsummerende resumé af de fortællinger, de senere uddyber:

Jeg har været gift med en mand fra Tyrkiet. (...). Men jeg fandt så ud af, at det var arrangeret det hele, og det var også på grund af MIG, at jeg skulle giftes i Tyrkiet, det var ikke kun på grund af min bror [at de var rejst til Tyrkiet], som jeg havde troet. (Daniella)

Det startede med, at min far sagde til mig og min søster, at vi skulle komme ind og sætte os i stuen. Så kommer vi ind og sætter os, og så siger han til os: 'Hvem er jer to har lyst til at gifte jer med jeres fætter?' Så går jeg helt blank, og jeg ved ikke, hvad jeg skal sige, og jeg siger 'nej', at jeg ikke har lyst til det, fordi nu har jeg været dernede [i Pakistan], og der har været skænderier med familien. (Mona)

Grunden til at jeg endte her på R.E.D., det var, at da jeg var 16 år, så blev jeg gift med en mand, som jeg ikke kunne lide. En mand mine forældre valgte til mig. (Manar)

Det er fordi jeg er blevet tvangsgift. Det blev jeg d. 15. juni 2009, i sommerferien – der blev jeg sendt til Libanon. (Nadia)

Grunden til at jeg er her, er fordi jeg blev gift som 18-årig, og jeg har været forlovet... forlovet i ÉT år, og det var ikke sådan, at jeg selv valgte fyren, det var mine forældre, der sagde, at det skal være en fyr fra samme land og helst samme sprog. (Hidi)

Mens Nadja eksplicit betegner sit giftermål som et tvangsægteskab, omtaler Daniella, Mona, Manar og Hidi blot forældrenes (eller familiernes) valg af deres (kommende) ægtemænd. Herved bliver kvindernes samtykke, eller mangel på samme, centrale for at forstå i hvilken udstrækning de fortalte begivenheder kan opfattes som ægteskaber, hvis indgåelse er baseret på tvang. Mens Mona fortæller, at hun sagde nej til det foreslåede ægteskab, fremhæver både Manar og Hidi deres manglende samtykke ved at tydeliggøre, at der var tale om mænd, som de ikke brød sig om. I Daniellas beretning opdager hun først det arrangerede giftermål efter, at hun er rejst til Tyrkiet, hvor både hendes familie og kommende mand er fra, og hvor vielsen skal finde sted. Det medfører, at den i fortællingens præsens fremtidige ægteskabsindgåelse ikke kan ses som udslag af et informeret samtykke, eftersom hun ikke var blevet forberedt på ægteskabsplanerne. Derved udgør (grader af) tvang og valg således de bærende tematikker i uddragene. I tillæg til tematikken tvang versus valg, fremstår kvindernes respektive nationaliteter og/eller etniciteter som tekstlige motiver i citaterne: Kun Manar nævner i opsummeringen ikke den nationale eller etniske kontekst for ægteskabet, mens Daniella, Nadia og Mona sætter den initierede beretning i forhold til den geografiske, henholdsvis tyrkiske, libanesiske og pakistanske, kontekst for ægteskabet, mens Hidi kontekstualiserer

ægteskabet i forlængelse af familiens afghanske nationalitet. Beretningsmotiver fungerer som en del af et tekstligt mønster, der refererer til den sammenhæng, hvori historien fortælles frem og udgør således ét af flere elementer, som fortællere ifølge Bal benytter til at farve, fortolke og tilskrive fabulaen mening. Herved udgør kvinderne og deres familiers tilhørsforhold til fremmede lande og regioner, der ofte forbindes med muslimske flygtninge og indvandrere, et tekstmotiv, der underordnes tematikken tvang. Trods fortællernes forskellige nationale og etniske tilhørsforhold kan kvindernes opsummerende og indledende resuméer opfattes som beretningsuddrag, der harmonerer med en definition af et såkaldt tvangsægteskab, idet de via kombinationen af tvang og mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet etablerer en minoritetsetnisk og kulturel forståelseshorisont.

Interview-materialets anden tematiske tendens består i, at fortællerne fremhæver et ulykkeligt kærlighedsforhold, som den mest nævneværdige begivenhed i rækken af episoder, der forårsagede flugten fra familien og indflytningen på R.E.D.:

Det er fordi, hvad hedder det, i 2008, der boede jeg også på R.E.D. – det er anden gang, jeg er her. Men min sag, det er, at da jeg begyndte på social- og sundhedsskolen, der lærte jeg en fyr at kende fra Odense, han er også palæstinenser. Og så havde vi så kontakt i flere måneder, og så endte det med, at han ville hen og fri. (Dina)

Ja. Det, der nok er hovedpointen, det er jo selvfølgelig, at jeg var sammen med... at jeg er kæreste med Bahira. Og så begyndte det også... (at blive) meget svært for hende bare at være sammen med hendes familie – fordi hun er så meget anderledes i forhold til dem og slet ikke passede... (Arub)

Altså, jeg har været udsat for mange ting i huset. Det vil jeg sige. Men jeg synes bare, at der er en grænse for alt. Jeg blev selvfølgelig forelsket i en PIGE, hvilket jeg ikke engang kunne forstå – for det første. (Bahira)

Årsagerne til de ulykkelige kærlighedsforhold fremgår ikke af disse citater, men at køn, familieforhold og etnicitet er elementer, der i forskellige konstellationer indgår i fortællerens senere uddybning af beretningen, og dermed farvning af fabulaen, indikeres på forskellig vis i resuméerne ovenfor. Hvor ulykkelig, romantisk kærlighed udgør den overordnede tematik i alle tre citater, er det de konkrete situationer, konteksten, hvori temaet udspiller sig, der tydeliggør tekstmotiverne. Både Dina, Arub og Bahira fortæller i citaterne om (begyndelsen på) forhold til personer, de ikke kan få for deres respektive familier, hvilket udgør en samlende og betegnende tematik i opsummeringerne. I denne sammenhæng fungerer etniciteten på den kæreste, fortælleren eksplicit fremhæver i Dinas beretning, og betoningen af kærestens kvindekøn i relation til familiens

reaktioner i både Bahiras og Arubs beretninger, som farvning af fabulaen, der placerer beretningen – og tematikken i den – tidligt såvel som kulturelt. Det er kombinationen af familie og (kvinde)køn i Arubs og Bahiras beretninger og etnicitet og familie i Dinas, der indikerer, hvordan konflikten, som forårsagede den ulykkelig kærlighed, skal forstås. Ulykkelig kærlighed, forårsaget af familiernes indblanding, er således en del af generationskonflikter i relation til etnicitet i Dinas fremstilling eller normer omkring heteroseksuelle kærlighedsforhold i Arubs og Bahiras fremstillinger, der også senere i beretningerne sættes i forhold til sydasiatisk – her – pakistansk etnicitet og nationalitet.

Den tredje tendens består i, at fortællerne i beretningens korte, opsummerende svar fremhæver, hvad man kunne kalde bredere sociale problemstillinger i familierne:

Jeg er her fordi, jeg har en bror, der har været voldelig mod mig og også har truet mig, og så kunne jeg ikke klare det mere. (Aida)

Jeg stak af fra en psykopat. (Hiba)

Jeg er blevet slået, jeg er blevet sparket – af hele familien. Jeg er blevet udnyttet, jeg er blevet kaldt for 'luder' og alle de grimme ord og SÅ noget... Og jeg er blevet slået HELE døgnet. (Fatima)

En voldelig, truende bror, en psykopatisk ((eks)kæreste) og en fysisk og psykisk voldelig familie fremhæves af fortællerne i henholdsvis Aidas, Hibas og i Fatimas opsummerende indledninger til beretningen om, hvorfor de bor på R.E.D. I disse beretningsuddrag er den tredje tværgående tematik vold i bred forstand, idet beretningsuddragene eksplicit tematiserer fysiske og psykiske overgreb, som ikke tydeligt eller entydigt er knyttet til æresdiskurser. I disse korte uddrag er (mellemøstlig eller sydasiatisk) etnicitet, nationalitet og kultur, (islamisk) religion og køn fraværende som tekstmotiver. I stedet betinger voldsudøvernes psykiske ustabilitet i Aidas og Hibas opsummeringer og et dysfunktionelt familie(mønster) i Fatimas den toning, tematikken vold tildeles. Ovenstående citater initierer således fortolkningsrammer, der korresponderer med, hvad man kunne kalde sociale problemstillinger, idet fortællerne ikke umiddelbart orienterer den implicerede vold i forhold til familiernes oprindelseskulturer- eller etniciteter. Vold som følge af psykisk ustabilitet og/eller dysfunktionelle familiemønstre er nemlig kendetegnet ved, at de ikke særskilt kan tilskrives etniske minoriteter, idet de også betegner dynamikker i majoritetsetniske, socialt belastede familier (se Miller & Knudsen 2006). Ligeledes er problemstillingerne kendetegnet ved, at de ikke umiddelbart er forenelige med en æreskulturel forståelseshorisont, som f.eks. tvangsægteskab og ulykkelig kærlighed er, når mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet, nationalitet og kultur, (islamisk) religion og køn indgår som tekstmotiver underordnet tematikkerne tvang eller ulykkelig kærlighed.

Kapitlet har nu identificeret tre mønstre på tværs af materialet. Heraf harmonerer de to førstnævnte med en æreskulturel forståelseshorisont via elementerne tvangsægteskab og ulykkelig kærlighed, forårsaget af familiernes kulturelle normer. Det tredje mønster, herimod, harmonerer ikke med en æreskulturel forståelseshorisont, da fokus deri er på bredere sociale problemstillinger. Følgende dykker jeg ned i de forskellige tendenser i interview-materialet. Det sker i første omgang via to eksempler på beretninger, hvori en æreskulturel forståelseshorisont udfoldes yderligere, hvorefter jeg analyserer beretningseksempler på intern dissonans og brud i forhold til mønsterfortællingen.

### **Æreskulturelle forståelseshorisonter: Tematiseringer af seksualitet, køn og kultur**

I forhold til materialets to førstnævnte tendenser, gælder det, at flere af kvinderne senere i beretningerne videreudvikler 'historien' i deres præsentationer af fabulaen ved yderligere at inddrage mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet, religionen islam og/eller kønskulturelle æresbegreber, som knyttes særskilt til etniske minoriteter og deres kultur. Et eksempel herpå er 21-årige Hidi, der i følgende interview-uddrag fortsætter sin ovennævnte initierede beretning:

Hidi: Og jeg havde det sådan... Jeg vil helst ikke giftes med en afghansk fyr, og det vidste de jo godt fra starten af, men jeg havde jo ikke andet valg. Så blev jeg nødt til at vælge en eller anden fyr, men jeg VALGTE jo ikke ham selv – mine forældre har været MED til det, og det var dem, der fandt fyren, og så har jeg bare sagt 'ja', for jeg havde ikke andet valg, så skulle jeg sige ja til ham. Og så... da vi blev gift og boede sammen nu – her i tre år, har vi boet sammen – og vi skændtes hele tiden, og vi kunne ikke blive enige om tingene. Og så nogle gange, så begyndte han også at slå mig og bed mig i hånden og i skulderen, og han skubbede mig mange gange, hvor jeg også kom her [på R.E.D.]. [Henvendt til mig:] – det er anden gang, at jeg er her ...

Louise: Okay.

Hidi: Ja, men sidst, der gav jeg ham en chance igen og tog hjem igen. På grund af vores ære og det hele, så det ikke bliver ødelagt. Og det var for min mors skyld, at jeg gjorde det... Fordi, der er det mødrene, der får skylden – i den muslimske religion og i kulturen...

I uddraget uddyber Hidi, hvordan det, at hun ikke ville giftes med en "afghansk fyr", alligevel førte til et ægteskab, hun ikke selv valgte. Fortælleren fortolker i uddraget forældrenes beslutning om ægteskabet sammen med (islamiske) æresbegreber: "vores ære", "den muslimske religion", "og i kulturen". Æresbegrebet knytter hun til moren og dermed implicit til kvinde-køn, når hun i slutningen af uddraget siger: "Og det var for min mors skyld, at jeg gjorde det... Fordi, der er det mødrene, der får skylden – i den muslimske religion og i kulturen". I denne sætning, der er

uddragets sidste, fungerer "der" som et stedsangivende adverbium, knyttet til den efterfølgende sætning. Imidlertid konkretiserer fortælleren først i denne efterfølgende, tilføje sætning: " – i den muslimske religion og i kulturen", hvilket sted, der er tale om; et 'sted', hvor islam og muslimsk kultur fylder. Sætningen kan således illustrere den retoriske tendens i vestlige repræsentationer af kulturer, traditioner, nationer, etniciteter og religion(er) fra Mellemøsten og Sydasien, der fremstilles som ét diskursivt etableret, homogent (ikke)sted, som Abu-Lughod benævner "IslamLand" (2013:68-73), og som også var tydelig i de offentlige fremstillinger. Ikke ulig en sådan tendens, er det således Hidis, familiens og mandens afghanske (og dermed sydasiatiske) etnicitet såvel som familiens muslimske religion og kultur, der i uddraget tildeles en prominent status, idet de som tekstmotiver betinger kontekstualiseringen af beretningen om ægteskab baseret på tvang. Den nævnte sætning fungerer endvidere som det, Labov kalder for en evaluering, hvori fortælleren fastholder en æreskulturel forståelseshorisont. Udsagnet afrunder her beretningen om, hvorfor Hidi bor på R.E.D., og den fungerer således samtidig som beretningens afslutning. Et lignende perspektiv fremhæves af 23-årige Aisha:

... Så skulle der være sket noget alvorligt. At en kvinde hun får bank, det er altså ikke alvorligt nok til at man... at man går fra, altså ... Også fordi det handler meget om ære for mine forældre. Og at de skal ind og sige: 'Jamen, min datter hun skal ikke giftes med dig alligevel', og det gør også bare, at de bliver sat i et ENORMT dårligt lys, mine forældre. Og at de ligesom mister deres ære og taber ansigt til en masse mennesker, altså til en masse muslimer (...). Hvis de valgte at sige: 'Jamen, min datter hun skal ikke giftes med ham alligevel,' fordi så vil folk stille spørgsmålstegn ved 'jamen, hvorfor?'. Også fordi hans familie har jo ikke sagt det ... (...) For min far så var det at tabe ansigt, og han ville blive til grin overfor en masse muslimer... (Aisha)

I uddraget beretter Aisha om indgåelse af et ægteskab, der kan karakteriseres som et tvangsægteskab, idet hendes samtykke – og agens – er fraværende. Fortælleren uddyber, hvorfor faren ikke vil ophæve forlovelsen på trods af den forlovedes vold mod Aisha.<sup>207</sup> Uddraget kombinerer orienterende baggrundsinformation, komplicerende handling og evaluerende udsagn, der alle indikerer, hvordan beretningen skal forstås og bidrager til at etablere, hvad Bal kalder for en specifik fokalisering af beretningen (2009:145-164). I citatet sidestiller fortælleren forældrenes tab af ansigt ved ophævelse af Aishas forlovelse med et tab af ære. Forældrene ville blive sat "i et

---

<sup>207</sup> Den forlovede udsatte hende for forskellige former for vold samt trusler på livet og økonomisk afpresning. Ved at hacke hendes mailadresse opdagede han, at hun havde et forhold til en majoritetsetnisk mand, hvilket ifølge Aisha forårsagede en eskalering af volden.



ENORMT dårligt lys", og særligt faren ville "tabe ansigt" og "blive til grin" overfor "en masse muslimer". Sidstnævnte fremhæver fortælleren to gange, hvilket således indikerer, at vold mod kvinder, "at en kvinde får bank", og (tabet af) æren ikke alene hænger sammen, men hovedsageligt skal forstås som en muslimsk – og minoritetsetnisk–problematik, når tekstmotiverne alene består af familiens (muslimske) æresbegreber og islam.

I begge ovenstående citater sætter fortællerne de refererede begivenheder, fabulaen, ind i en ramme omkring kvindens (reproduktive) seksualitet, der i en islamisk kontekst sædvanligvis skal finde sted indenfor de institutionaliserede rammer, idet ægteskabet her konnoterer moral eller ære, når seksualiteten udelukkende forekommer indenfor familiens rammer som en reguleret og legitimeret seksualitet (Abu-Lughod 2008[1993]; Farahani 2007:172). At være ugift opfattes af omgivelserne ofte som en kulturel falliterklæring, idet en socialt legitimeret mandlig partner muliggør en kulturel godkendelse af kvinden (Skeggs 2002:115[1997]), som Hidi og Aisha risikerer ikke at kunne tage del i. Ægteskabet institutionaliserer den seksualitet, de tilskrives, idet seksualiteten i ægteskabet omgives af socialt anerkendte og samfundsbevarende normer, når den sættes indenfor en ramme, hvori det kvindelige begær rettes mod en reproducerende fremtid. Også Anja Bredal viser i sit interview-baserede studie af minoritetsetniske unges beretninger om (arrangerede) ægteskaber i Norge (2006), hvordan de unge i varierende grad tilslutter sig en norm om ærbarhed og seksuel tilbageholdenhed (2006:273-274). Imidlertid argumenterer hun for, at mens ærbarhedskrav og individets ry kan opleves som en tvingende, ydre omstændighed, handler familietilhørsforhold i højere grad om de værdier, også de unge er en del af, og som derfor er genstand for en mere kompleks meningsproduktion i beretningerne (2006:274).<sup>208</sup> Som jeg vender tilbage til senere indeholder kvindernes tilsyneladende homogene og entydige fremstillinger af æresbegreber dog også diskontinuitet og brud.

Også 19-årige Arub fremlægger i sin beretning en farvning af fabulaen, der harmonerer med en æreskulturel forståelseshorisont ved at tilskrive elementer i kulturen (eller religionen) årsagen til familiens ageren:

Louise: Jeg vil bede dig fortælle mig lidt om din opvækst i familien.

Arub: Ja, opvæksten i familien, den har ikke været sådan HÅRD, som mange andre typiske indvandrerpiger her. Jeg har fået, jeg kan sige, at jeg har fået frihed til en vis grad. Altså sådan: Jeg måtte

---

<sup>208</sup> Bredal betoner, hvordan indgåelse af et arrangeret ægteskab eller tvangsægteskab ikke blot skal forstås som en måde at gifte sig på, men også som en måde at stifte familie på (2006:287). Det medfører, at diskussioner, konflikter og beretninger om ægteskab ikke udelukkende kan ses som udslag af kulturelt sanktionerede kønsrelationer, men også som forhandlinger om forældre/børn-relationer.

gå ud med veninderne, jeg må gå i det tøj, som jeg har lyst til. Men når det gælder uddannelse og sådan noget, så fik jeg ikke selv lov, og jeg måtte ikke – du ved – gå rundt og have en kæreste. Men min mor hun havde sagt til mig, at hvis der var en dreng, jeg kunne lide, så skulle jeg sige det til hende, for så kunne de måske finde ud af noget. Altså, i vores kultur, der er det sådan, at pigen SKAL blive gift. Og så sagde hun, at hvis det er, at drengen er god nok, så kan vi måske godt finde ud af noget. Også hvis familien er fin nok, men sådan var det jo ikke i vores tilfælde. Der var det ikke en dreng, der var det en pige. Og det vidste jeg, at mine forældre, det ville de aldrig nogensinde acceptere det her. Det ville blive MEGET svært – for os begge. Så vi kunne ikke rigtig se nogle andre udveje...

Louise: Vil du sige, at din familie er religiøs?

Arub: Ja, jeg vil sige, at de er religiøse. (...) Men samtidig... Så gør kulturen det meget svært – især for piger som mig og Bahira. Fordi kulturen, den siger mere sådan noget med, at hvis man bare er anderledes på én eller anden måde – hvis det ikke passer ind i kulturen – så peger folk fingre af én, og det påvirker ens ære og respekt. Hvorimod, det siger religionen ikke så meget om. Så det er mere en blanding af det kulturelle og det religiøse, der gør, at man bliver påvirket.

Louise: Hvordan ved man, om det er det ene eller det andet? Hvordan skelner du?

Arub: Altså – både religionen og kulturen – de siger, at man skal ikke være sammen med en fra eget køn, ikke? Men... religionen siger jo ikke, at man skal pege fingre af andre folk, det er jo sådan noget mere kulturelt.

I uddraget reflekterer Arub på min foranledning over sin opvækst, samt hvorvidt familien er religiøs. Eftersom hun udvider sit svar til også at indbefatte en refleksion over, hvordan familiens kultur og religion øver indflydelse på familiens status (i lokalsamfundet) – deres ære og respekt – fortolker Arub således religionens og kulturens rolle i sin og familiens hverdag. På denne måde kan man med Labov sige, at hun evaluerer plottet – fabulaen 'bag' den historie hun fortæller frem – således, at begreberne "ære" og "respekt" bliver omdrejningspunktet for det fortalte. Fra at svare på spørgsmålet via specifikke eksemplificeringer, bevæger fortælleren sig gradvist længere væk fra den af mig initierede tematik omkring opvæksten og familiens religiøse tilhørsforhold. Hun rykker således beretningens omdrejningspunkt med et fokus på, hvordan kulturen påvirker (hendes og familiens) ære og respekt, frem for et fokus på familiens religiøsitet. I sætningen "Så gør kulturen det meget svært – især for piger som mig og Bahira", placerer fortælleren Arub og Bahira blandt en distinkt gruppe kvinder. Den gruppe modstilles implicit en anden gruppe kvinder, idet uddraget udelukkende markerer "piger som" Arub og Bahira, som anderledes og som nogle, der bliver peget fingre af; gruppen af kvinder, som Arub og Bahira kategoriseres iblandt, er i sætningen kendetegnet ved, at kulturen besværliggør deres liv, hvorfor de i fortællingens præsens, som en gruppe indenfor

gruppen, hverken tilslutter sig minoritetens kultur eller tilhører majoritetens. Udkrystalliseringen af Arub og Bahira, "piger som", henviser til, at Arub tidligere i beretningen har fortalt, at hun er i kæresteforhold med Bahira.<sup>209</sup> Det er altså implicit kvindernes overskridelse af heteroseksuelle, kønskulturelle normer, som fortælleren peger på som bagvedliggende årsag til beretningens implicerede familiekonflikt (og frygt for at miste Bahira til en mand, hendes familie havde planlagt at gifte hende med), der fører til Arubs indflytning på R.E.D., hvilket harmonerer med en æreskulturel fortolkningsramme. Den æreskulturelle fortolkningsramme tilsiger i tråd med mønsterfortællingen i de offentlige beretninger, hvordan etniske minoriteters kollektive statustab i form af æreskrænkelser, hænger sammen med unge, giftemodne minoritetsetniske kvinders ageren i relation til minoritetsgruppens normer omkring seksualitet, køn og kultur, hvor homoseksualitet er tabuiseret.

Selvom forældrene ifølge fortælleren i Arubs beretning er religiøse, tillægger hun i højere grad kulturen ansvaret for, at folk peger fingre af én, hvilket "påvirker ens ære og respekt". Arub siger til slut i uddraget, at det er "en blanding af det kulturelle og det religiøse, der gør, at man bliver påvirket", men det er iøjnefaldende, at hun inden da udelukkende tillægger kulturen agens og dermed ansvaret for, hvordan folk peger fingre af én, når hun siger: "Så gør kulturen det meget svært – især for piger som mig og Bahira" og "Fordi kulturen, den siger sådan noget med (...)". Det er bemærkelsesværdigt, hvorledes kulturen adskillige gange (og religionen i et enkelt tilfælde) omtales i definit form singularis og som "vores kultur".<sup>210</sup> I uddraget er kulturen sætningernes subjekt, det handlende sætningsled, der styrer resten af sætningen og dermed fabulaens objektelenter. På denne måde præsenterer fortælleren kultur (og religion) som en entydig, konkret, statisk og henviselig størrelse, til forskel fra at fremstille kultur (og religion) som abstrakte begreber, som individer og grupper på tværs af divergerende opfattelser kan tillægge varierende betydninger og fortolkninger. Samtidig investerer fortælleren kulturen med handlekraft fremfor – og i modsætning til – individer; Arubs familie, de folk, der peger fingre, samt Arub og Bahira selv. Ligesom i mønsterfortællingen i de offentlige og institutionelle beretninger etablerer Arub med beretningen en orden, hvori én specifik, konkret og entydig kultur, understøttet af en specifik, konkret og entydig religion, ikke bare påvirker, men også styrer de individer, der er en del af den.

---

<sup>209</sup> Det fremgår imidlertid ikke tydeligt, hvorvidt fortælleren refererer til hele familien eller blot til kvinderne, når hun taler om, hvordan "ens ære og respekt" påvirkes af ikke at passe ind i kulturen.

<sup>210</sup> Det er en generel tendens i interview-materialet, at kvinderne omtaler religion, ofte islam, og kultur i definit form singularis. Se også Hidis beretningsuddrag tidligere i kapitlet.

Senere vender jeg tilbage til kulturbegrebets betydning og anvendelse i kvindernes beretninger, idet også andre af kvinderne dikotomiserer kultur, religion og etnicitet. Inden da zoomer afhandlingen følgende ind på, hvordan den førnævnte kompleksitet kommer til syne i beretningerne.

### **Narrative brud: Diskontinuitet, kontekst og meningsskabelse**

Sammenholder man de respektive fortælleres indledende svar på mit spørgsmål med den orienterende baggrundsinformation, der ifølge Labov indikerer, hvordan plottet i beretningen skal opfattes, tydeliggør materialet et komplekst billede, der rummer flere typer af diskontinuitet fra den æreskulturelle mønstertælling. Det er altså ikke alle de kvinder, der initierer og fremhæver en æreskulturel fortolkningsramme— eller en, der harmonerer med én— som fastholder fortolkningsrammen beretningen igennem, ligesom ikke alle tre kvinder, der initierede en fortolkning af volden som en social problemstilling, er fortælle-mæssigt konsekvente. Således fastholder ni af kvinderne ikke de fortolkningsrammer, som de udstikker i begyndelsen; som her, Manar:

Louise: Fortæl mig om, hvorfor du bor her på R.E.D.

Manar: Grunden til at jeg endte her på R.E.D. det var, at da jeg var 16 år, så blev jeg gift med en mand, som jeg ikke kunne lide. En mand mine forældre valgte til mig. Jeg kunne ikke lide ham, jeg elskede en anden, som ikke var fra Algeriet. Jeg prøvede at gøre alt for at blive skilt fra ham. Du ved, vi var kun islamisk gift, men hos os, så er man jo gift. Jeg kæmpede i et år for at blive skilt fra ham uden tilladelse fra mine forældre, mine forældre ville ikke have det. Så blev jeg så endelig skilt fra ham. Efter jeg blev skilt fra ham, fik jeg forbud mod at gå i skole og mod at arbejde. Jeg har været hjemme i 8 måneder uden at være ude, og min far han slog mig rigtig meget. Hvis jeg bare gjorde en ting galt, så slog han mig. Og min eksmand, han slog mig også meget. Det var også derfor, jeg ikke ville være sammen med ham. Fordi jeg kunne ikke tage slag fra to personer på samme tid. Så jeg var hjemme i 8 måneder, men jeg boede kun sammen med min far, jeg boede ikke sammen med min mor og mine tre brødre.

Louise: Hvor var de henne?

Manar: De boede ovre på den anden side af vejen. Han gjorde sådan, at de købte et andet – for vi boede i rækkehus – et andet rækkehus. Og det nye rækkehus – jeg troede kun, at det var mig og min far, der skulle bo der, jeg vidste ikke noget om, at min nye mand skulle bo der sammen med mig, det vidste jeg ikke. Men så fandt jeg så ud af, at de havde fundet en ny mand til mig, og han bor i Algeriet. Og vi skal så hente ham til Danmark og sådan noget. Det vidste jeg ikke. Jeg boede så der med min far, og min mor har aldrig vidst, at min far har slået mig. Han har slået mig hver dag. Så fandt jeg så ud af, at jeg skulle giftes.

Louise: Var du blevet skilt fra den første mand?

Manar: Ja, det var jeg. Det var også derfor, mine forældre var blevet så strenge. Også fordi jeg havde mistet min mødom. Jeg var blevet voldtaget henne i skolen, ude i skolegården, da jeg var 14-15 år. Siden da har de kigget ned på mig, fordi jeg ikke var jomfru mere. Det var også derfor de ville gifte mig væk til en anden, fordi måske er der ikke nogen andre, der vil acceptere mig. Og så hver gang de finder en, der vil acceptere mig, at jeg er blevet voldtaget og sådan noget, så vil de gerne give mig væk til en anden mand.

Tekstpassagen består hovedsageligt af sekventielle, narrative sætninger, der udgør fortællingens såkaldt komplicerende handling, den tidsmæssigt fremadskridende begivenhedssekvens. En almindelig narrativ teknik til at etablere troværdighed består nemlig i at berette om de begivenheder, der førte op til den nævneværdige begivenhed (Labov 1982:229). Heraf repræsenterer de begivenheder, der (principielt) er overværet af andre, den såkaldt objektive begivenhedssekvens, altså den begivenhedsrække eller fabula, der foreløbigt kan konstrueres logisk-kronologisk i forhold til beretningen. Ud fra ovenstående tekstpassage udgør disse i kronologisk orden følgende rækkefølge: 1) (Manars far slår hende), 2) Manar bliver gift med en mand, 3) (Manden slår hende), 4) Manar kæmper for at blive skilt fra manden, 5) Manar bliver skilt fra manden, 6) Manar får forbud mod at arbejde ude og gå i skole, 7) Manar er hjemme i otte måneder, mens hun bor alene med sin far, 8) Manars far slår hende.<sup>211</sup> Denne kronologisk ordnede beretning er sammenhængende og meningsfuld på et tidsmæssigt, fremadskridende og sekventielt niveau, men på årsagssammenhængende niveau er den udelukkende (delvist) meningsfuld gennem fortællerens fortolkende og evaluerende udsagn; (ægtemanden slår Manar), Manar elsker en anden mand, Manar vil (grundet de to forestående) ikke være sammen med ægtemanden, Manar vil (derfor) skilles. Det er bemærkelsesværdigt, at fortælleren ikke giver nogen forklaring på den vold, Manars far såvel som hendes ægtemand udsætter hende for. Fortælleren beretter også først om eksmandens vold imod hende, efter hun har fortalt om farens voldelige adfærd. Hidtil i beretningen har Manar begrundet sit ønske om skilsmisse med, at hun ikke kunne lide manden, og at hun elskede en anden. Jeg har derfor indsat disse voldsepisoder i parentes for at understrege, at den kronologiske såvel som den årsagsmæssige ramme for den fysiske vold er uklar. Den uklare ramme bevirker, at volden får en sekundær rolle i beretningen, som på nuværende tidspunkt kunne antyde, at fortælleren er usikker på, hvordan volden skal forstås og viderefortælles.

I beretningen er der heller ingen forklaring på, hvorfor forældrene har bestemt, at Manar skulle giftes i første omgang eller på, at hun ikke måtte blive skilt. Forbuddene mod at arbejde ude

---

<sup>211</sup> Denne kapiteldel, der omhandler Manar, er antaget til *Tidsskrift for Kønnsforskning* (Liebmann 2015/under udgivelse).

og gå i skole fremstår som en konsekvens af skilsmissen, når fortælleren siger: "Efter jeg blev skilt (...)", men ikke som en egentlig årsag. Det eneste, der kan indikere årsagerne til volden, forældrenes holdning til Manars ægteskab og hendes forbud mod at komme ud, er den baggrundsinformation, fortælleren bidrager med: Giftermålet foregik som 16-årig, forældrene valgte en mand til Manar, manden er fra *Algeriet*, de blev *islamisk* gift, og forældrene var imod skilsmissen. Fortælleren fremhæver etnicitet (*Algeriet*) og religion (*islamisk* gift), kombineret med informationen om Manars bryllup som kun 16-årig og forældrenes valg af partner. Fortælleren fremhæver tvangsægteskab som mest nævneværdige begivenhed i opsummeringen, hvilket alt sammen peger på, at fortælleren Manar opbygger en forståelseshorisont om æreskultur som den fortolkning, hvori hun indplacerer de beskrevne begivenheder.<sup>212</sup>

Omtrent halvvejs i passagen nævner fortælleren, at både Manars far og eksmand har slået hende meget. Udsagnet om, at Manar ikke kunne kapere vold fra to forskellige personer, er det eneste sted i passagen, hvor fortælleren reflekterer over de begivenheder og erfaringer, Manar gennemgår i løbet af beretningen. Men fortællingen mangler en resolution, den rummer intet klimaks, ligesom beretningen heller ikke bringes tilbage til nutiden. På baggrund af et par efterfølgende spørgsmål, der følger op på ovenstående information, løser fortælleren disse indholds- og strukturproblemer ved at videreudvikle plottet:

Louise: Vi kom fra, at der var nummer to mand i Algeriet, som du ikke ville giftes med. Og det var det, der førte til, at du kom hertil?

Manar: Ja, da jeg fandt ud af det. Fordi min far var på Facebook, og han havde sådan en falsk profil, så han kunne holde øje med mig, det vidste jeg så åbenbart ikke. Han er gået ind på ham der manden, og så har han sagt til mig: 'Hvad synes du om ham der'? Og så kiggede jeg, og han var ældre, han var slet ikke noget for mig, han havde ikke en tand her [peger], og sådan noget. Så siger jeg: 'Hvorfor?' Min familie er meget rige, også i Algeriet. Min mor har et XXXfirma, min far har et XXXfirma... Vi har et hus til flere millioner kroner i Algeriet. Så tænkte jeg: 'Hvorfor skal han have mig?'. Så siger han [faren], at han var åbenbart også rig, han var uddannet i Amerika, og jeg ved ikke hvad. Men så fandt jeg ud af, at han er så nærig, at han vil ikke engang betale for sin tand. Og sådan en mand GIDER jeg ikke have. Så da jeg fandt ud af det, så kunne jeg ikke mere, så gik jeg. Også fordi – [Henvendt til mig:] 'Jeg ved ikke, om du kan huske mit billede?'<sup>213</sup> – min far slog mig også den dag, sådan rigtig meget. Så kunne jeg ikke klare det mere. Så stak jeg bare af, og så kom jeg hertil.

---

<sup>212</sup> Denne del af beretningen er desuden præget af begivenheder, der sker *for* Manar; fortællingen er hidtil kendetegnet ved passivitet fra Manars side. Fortælleren uddyber f.eks. ikke, hvad Manar gjorde for at blive skilt fra sin mand, hvilket ellers må have indebåret aktiv handling.

<sup>213</sup> Kvinderne får ved indflytning på R.E.D. taget et fotografi, som hænger i personalerummet.

I denne afsluttende del af beretningen er det interessant, at fortælleren bryder sin hidtil forholdsvis baggrundsinformationsfattige beretning og bidrager med flere forskellige informationer om konteksten for beretningen. Hun fortæller, at Manars familie er rig, ligesom den nye algeriske mand ifølge faren er både rig og veluddannet. Fortællerens oplysning om, at Manars familie er velhavende, underbygget af betoningen af forældrenes respektive firmaer og dyre hus i Algeriet, har nemlig en understøttende funktion i forhold til fortællerens egen fortolkning af begivenhederne i fortællingerne i forrige tekstpassage: Det er ikke af økonomiske årsager, Manar skulle giftes med den nye algeriske mand, selvom faren fremhæver mandens rigdom og vestlige uddannelse.

Trods fortælleren fremhæver det af forældrene arrangerede ægteskab kan man på nuværende tidspunkt sige, at fortælleren har udviklet to yderligere, sideløbende og forbundne fortællinger; en om faderens og eksmandens vold imod Manar, og en om et forestående ægteskab til en ny mand fra Algeriet, som hun heller ikke vil giftes med.<sup>214</sup> Manars opdagelse af, at forældrene har fundet en ny algerisk mand til hende, udgør et klimaks og vendepunkt i fortællingen, som ændrer tingenes tilstand for Manar. Manar troede, hun skulle bo alene med sin far i det nye hus. Hun vidste ikke, at en ny mand var på bedding. At den nye indsigt i forældrenes planer udgør et vendepunkt i fortællingen, indikerer fortælleren ved brug af konjunktionen "men", der i sammenhængen "så fandt jeg ud af (...)" knytter an til den foregående oplysning om Manars uvidenhed om, at huset skulle bebos af hende selv og en ny ægtemand. Den udslagsgivende opdagelse, fortællingens højdepunkt, understreges ligeledes i form af den redundans, gentagelsen af oplysningen om det forestående giftermål udgør. I en af beretningens senere sekvenser er denne opdagelse en erkendelse, der forløser plottet, idet Manar beslutter sig for at stikke af og søge tilflugt på R.E.D.

I det evaluerende segment, der følger spørgsmålet om, hvorvidt Manar var blevet skilt fra sin første mand, fortolker fortælleren forældrenes holdning. Hun kobler deres strenge opførsel sammen med Manars manglende mødom og jomfruelighed grundet den tidligere voldtægt. Den manglende jomfruelighed knyttes derved sammen med forældrenes iver efter hurtigt at få Manar gift – både første og anden gang. I lyset af analysen af de første citater fortsætter fortælleren altså sin æreskulturelle fortolkningsramme, som hun nu udbygger. Som jeg vil vende tilbage til senere, kan dette – ligesom Hidis og Aishas beretninger – ses som eksempler på, hvordan kultur gøres til kontrast.

21-årige Mona inddrager også vold, som hun ikke kæder til ære, kultur eller etnicitet, når hun siger: "Der er også en anden grund til, at jeg gerne, helst vil have afstand til min familie. Og det

---

<sup>214</sup> Jeg antager, at enhver beretning om vold er nævneværdig ud fra de kriterier, Labov fremsætter (1982:228).

er... (...). Jeg kan huske, at da jeg var lille, da fik min bror mig til at gøre nogle ting ved ham. Og det glemmer jeg aldrig (...)." Da jeg spørger yderligere ind til de fortællinger, både Mona og Manar har påbegyndt ovenfor, udfolder begge fortællere beretninger om ufrivillige ægteskaber med mænd, som familierne har stærke relationer til, mens de også beretter om seksuelle overgreb indenfor og udenfor familiens sfære. De fortæller om forskellige former for seksuelt misbrug, der har fundet sted flere år tilbage i tiden, og som de ikke direkte relaterer til flugten fra familien og opholdet på R.E.D., omend overgrebene konstituerer en del af beretningernes orienterende baggrundsinformationer. Disse orienteringsmæssige skift, der indikerer, hvordan beretningerne skal evalueres, kan således ses som eksempler på narrativ diskontinuitet, idet fortællerne ikke fastholder de oprindeligt initierede fortolkningsrammer omkring tvangsægteskaber, men tværtimod fremhæver de sociale problemstillinger i familierne. På denne måde bryder fortællerne med de oprindeligt initierede udlægninger og tilskriver fortællingerne en flertydighed, der besværliggør en læsning af ære, tvang og social kontrol som henholdsvis entydigt motiv for og årsag til den vold, de har været udsat for.

Ligeså fastholder ingen af de kvinder, der oprindeligt initierede et socialt perspektiv på volden den fortolkningsramme. 21-årige Aidas beretning om, hvorfor hun på udsigelsestidspunktet bor på R.E.D., er et særligt tydeligt eksempel på en tendens i interview-materialet, hvor udsigelseskonteksten øver indflydelse på beretningen via 'historien' og 'teksten':

Aida: Jeg er her fordi, jeg har en bror, som har været voldelig mod mig og også har truet mig, og så kunne jeg ikke klare det længere.

Louise: En storebror?

Aida. Ja. På 23. Han er ikke normal i hovedet...

Louise. Okay. Har han været det [voldelig] igennem hele din barndom?

Aida: Ja, der har altid... Der har altid – altså, det er ikke fordi, der har været konsekvent vold hver dag, men der har altid været en trussel om det, at man skulle passe på og gå sådan... stille omkring ham. Fordi han ville eksplodere, hvis man gjorde et eller andet, der ikke passede HAM. Så... altså, han så kun alt fra hans egen vinkel, og han er ret hensynsløs overfor andre.

Louise: Var det nogle bestemte ting, der gjorde, at han reagerede voldsomt?

Aida: **Ja**, altså. Det... **Jo. Nej**, altså **jo**... Det at man sagde 'nej' til ham – det kunne han slet ikke tage. Hvis man ikke ville give ham–min–iPod, eller et eller andet, så var det sådan lidt... Han kan ikke tage et nej. Og så... så ville han ikke blive VOLDELIG, men han ville blive sådan MEGET, meget aggressiv og meget sådan... altså så tilhører man ham-agtigt. Så...Men øhm...

Louise: Har han så også været voldelig overfor de andre søskende?

Aida: Nej.

Louise: Kun dig?



Aida: Ja.

Louise. Okay. Hvordan kan det være, tror du?

Aida: Jeg tror, at vi er den samme aldersgruppe. Jeg er hans lillesøster, og min anden lillesøster, hun er 15. Og hun... Jeg tror, at der er en større forskel. De er ikke på samme måde vokset op sammen, tæt på hinanden. Jeg tror, han har sådan en eller form for... **øhm**. Han føler, at han skal beskytte mig. Eller sådan. At Aida... At jeg sådan bærer på hans **øhm**... ÆRE... eller sådan. Det er det, JEG går rundt og bærer på ...

Louise: Er det din fortolkning, eller er det noget han har sagt?

Aida: Nej, det er min fortolkning... Vi har ikke talt sammen de sidste to og et halvt år...

Aida fremhæver i uddragets begyndelse en voldelig, utilpasset storebror som den mest nævneværdige begivenhed, der samtidig introducerer og tematisk indrammer beretningen. Fortælleren har problemer med at svare på, hvorvidt det var noget specifikt, der igangsatte brorens voldelige adfærd, og hun alternerer mellem at svare "ja" og "nej" til spørgsmålet. Hun afslutter imidlertid sit svar ved at fastslå, at broren ikke bryder sig om at blive afvist: "Han kan ikke tage et 'nej'". Ligeså er det vanskeligt for fortælleren at fastslå, hvorfor hun er den eneste i søskendeflokken, som storebroren retter volden imod. Aidas svar på dette spørgsmål er tøvende og rummer adskillige tænkepauser, udtrykt ved "øhm'er". Som 'historien' – og interviewet – skrider frem, er det således tydeligt, hvorledes fortælleren søger efter en (anden) fortolkningsramme for storebrorens vold overfor beretningens persona.

Mit opfølgende spørgsmål om, hvorfor volden udelukkende er rettet mod hende, er et forsøg på at få Aida til at præcisere forskellige fortællemæssige elementer: Dels er det en anledning til at få fortælleren til at detaljere brorens beskrevne reaktionsmønster og dels til få hende til at udfolde det "man", som fortælleren benytter i beretningen om brorens voldelige adfærd, når hun siger: "Der har altid – altså, det er ikke fordi, der har været konsekvent vold hver dag, men der har altid været en trussel om det, at man skulle passe på og gå sådan... stille omkring ham. Fordi han ville eksplodere, hvis man gjorde et eller andet, der ikke passede HAM."<sup>215</sup> I stedet for at skildre volden som et udtryk for en særlig dynamik broren og Aida imellem, signalerer fortælleren via det indefinitte pronomen, "man", rent grammatisk, at der er tale om en generel varsomhed, som brorens opførsel gav anledning til, hvilket underbygges af det efterfølgende udsagn om, at "han er ret hensynsløs overfor andre"; det er (alle) andre, der skal passe på og gå stille omkring den hensynsløse storebror og ikke kun Aida. Det harmonerer hverken med udsagnet om, at broren udelukkende var voldelig overfor Aida eller med den forklaringsramme, fortælleren lægger til grund på spørgsmålet om,

---

<sup>215</sup> I udsagnet er "man" urefererbart; det står i subjektets sted og henviser ikke til en specifik person.

hvorfor det forholdt sig sådan. Det er således iøjnefaldende, at svarets indledende og afsluttende fortolkningsrammer ikke stemmer overens: Fortælleren indleder med et eksempel på, hvordan broren kan blive voldelig, hvis "man" ikke giver ham, hvad han beder om – i dette tilfælde hendes iPod.<sup>216</sup> Eksemplet underbygger udsagnet om, at broren har svært ved at acceptere en afvisning. På mit spørgsmål om, hvorfor han (så) ikke er voldelig overfor andre søskende, peger hun på, at de er i samme aldersgruppe, hvorved hun (nu) indikerer, at det er hendes alder – og et søskendeidentifikatorisk sammenligningsgrundlag – der er afgørende for brorens fysiske og verbale udbrud og samtidig forklarer, hvorfor det kun er hende, volden er rettet imod. Imidlertid afslutter fortælleren sit svar på spørgsmålet ved i stedet at orientere beretningen hen imod en æreskulturel fortolkningsramme, når hun nævner, at brorens vold er et forsøg på at beskytte hende og: "At Aida... At jeg sådan bærer på hans øhm... ÆRE... eller sådan. Det er det, JEG går rundt og bærer på ...". I denne afsluttende del af beretningen, bryder fortælleren således sin hidtil forholdsvis entydige beretning om en aggressiv og utilpasset storebror, som hun senere i interviewet fortalte også var indblandet i flere kriminelle forhold, og evaluerer plottet, så det harmonerer med en æreskulturel forståelseshorisont, når hun eksempelvis siger, at hun "bærer på hans ære".<sup>217</sup>

Ved at få fortællerne i Manars og Aidas beretninger til at præcisere enkelte elementer opfordrer jeg dem til at reflektere over specifikke begivenheder og handlinger, og indirekte til at evaluere – og dermed fortolke – det, som i Bals terminologi konstitueres af såvel 'fabulaen' som af 'historien' og 'teksten'. Disse lag er undervejs i interviewet, og beretningen, såvel som i tiden fra begivenhederne og frem, blevet re-genereret i form af diverse fortolkningsprocesser, der således er under konstant betydningstilskrivelse og forhandling (Bal 2009:75-77; McGinty 2006:179). Det betyder, at beretningerne, og interviewene, udelukkende giver et øjebliksbillede af Hidis, Aishas, Arubs, Manars og Aidas opfattelser af de erfarede begivenheder, som de ligesom de øvrige R.E.D.-kvinder forsøger at sammensætte til meningsfulde helheder i overensstemmelse med, hvad situationen fordrer; selve interviewene og den fortælleorienterede form, de giver anledning til, tilskynder til udfoldelse af (biografisk og) narrativ kontinuitet, også selvom sådanne fortællemæssige forhold

<sup>216</sup> Denne sætning indeholder desuden et grammatisk skifte, eftersom fortælleren veksler fra at fortælle i 3. person singularis, når hun beretter om, hvordan broren (generelt) havde svært ved at blive afvist, og indskyder et possessivt pronomen i 1. person singularis, "min" [iPod], i sætningen, inden hun fortsætter beretningen i 3. person singularis. Det possessive pronomen er i beretningsuddraget et yderligere eksempel på narrativ, og her grammatisk, diskontinuitet; her i 'tekst'-laget.

<sup>217</sup> Spørgsmålet om, hvorfor udelukkende Aida blev udsat for brorens vold, kan af fortælleren opfattes som en udfordring af hendes hidtidige udlægning og dermed evaluering af beretningen. En udfordring, der overfor fortælleren kan signalere, at hendes fortælling ikke opfattes som sammenhængende, hvilket implicit opfordrer til justering.

ikke nødvendigvis korresponderer med de enkelte kvinders psykosociale tilstande på udsigelsestidspunktet (Bal 2009:150-151).<sup>218</sup>

Diskontinuiteten kommer også til udtryk i andre af kvindernes beretninger og via andre elementer.<sup>219</sup> Eksempelvis var det først senere i interviewene og ofte først, når jeg spurgte til det, at mange af de kvinder, der til at begynde med initierede beretninger om tvangsægteskab og ulykkelig kærlighed i relation til etnicitet, kultur og/eller islam forårsaget af familiens æresbegreber, også kunne fortælle om 'andre voldsformer', hvilket forskellige udsagn fra Rafika, Aida, Fatima, Mona og Manar er eksempler på.<sup>220</sup> Disse elementer inkluderer erfaringer, der ofte vil blive kategoriseret som socialt betingede problemstillinger, såsom incest, fysisk og psykisk vold i barndomshjemmet, voldtægt eller udøvelse af kriminalitet samt vold udenfor familien. Hertil kommer, at Rafika, Aida, Fatima, Mona og Manar på tværs af de oprindeligt initierede fortolkningsrammer også kunne berette om mistrivsel i forholdet til familie, venner og uddannelse, om langvarig arbejdsløshed hos én eller begge forældre og/eller fysisk eller psykisk sygdom hos én eller begge forældre. Det fremgår således, hvordan oplevelser af marginalisering i majoritetssamfundet såvel som en klasseidentitet blandt samfundets lavere klasser også er betydningsfulde komponenter i kvindernes opvækst og derfor også kommer til syne i beretningerne på trods af de ellers dominerende tematikker.

Når det er muligt at lokalisere brud eller diskontinuitet i Rafikas, Aidas, Fatimas, Monas og Manars beretninger, kan det ses som udtryk for, hvor kvinderne befinder sig i en samfundsmæssig, institutionel og individuel (fortolknings)proces; kvinderne har på tidspunktet for interviewet ikke færdiggjort deres narrative bearbejdelse (Bredal 2006:286-287), den meningsskabelsesproces hvori erfaringerne udlægges og begrebsliggøres, hvorfor der forekommer visse narrative uoverensstemmelser. Dette er et vilkår, de deler med flere af de øvrige R.E.D.-kvinder; diskrepansen i Melissas beretning i forrige kapitel er således et andet eksempel på det processuelle aspekt i narrativ meningsskabelse.

Selve interview-situationen fungerer altså som et socialt rum, hvori kvinderne som fortællere kan afprøve en eller flere forklaringer på volden og dermed forhandle en specifik fortælling frem

---

<sup>218</sup> Tilbage i 1986 fremhævede antropologen Richard Bauman, hvordan mundtlige beretninger ikke skal opfattes som færdige fortællinger, men udgør et middel, hvormed opfattelser af det hændte løbende etableres.

<sup>219</sup> Aida fremhævede senere, hvordan det var moren, der tilskyndede broren til at være voldelig overfor Aida, og hun omtalte moren som en "matriark". Således var det ifølge Aida hendes far, der hjalp hende med at udleve en drøm om et længerevarende udlandsophold ved at fabrikere en løgnehistorie overfor moren og brødrene om Aidas færd, idet også han var bange for Aidas dominerende mor og kriminelle bror.

<sup>220</sup> Som det fremgik tidligere i kapitlet blev tematikkerne tvang (i relation til ægteskab) og ulykkelige kærlighedsforhold fremhævet tidligt i interviewet af størstedelen af kvinderne, hvilket medførte, at disse tematikker fik en mere prominent status i deres voldsudlægninger, omend flere af kvinderne ikke fastholdt de oprindeligt initierede fortolkningsrammer.

(McGinty 2006:184).<sup>221</sup> Sociologen Marianne Brantsæter viser i overensstemmelse hermed, hvordan norske mænd dømt for seksuelle overgreb på børn ikke har en (kulturelt og socialt) meningsfuld historie at fortælle om overgrebene *inden* interviewene påbegyndes, men skaber meningen i løbet af dem (2001:210, 226, 256-265).<sup>222</sup> Ligeledes synes R.E.D.-kvindernes beretninger i nærværende kapitel struktureret som en meningsskabende søgen efter årsager til de mangeartede konfliktformer og voldstyper samt efter socialt og kulturelt legitime forklaringer herpå. Kapitlets empiri viser da også, hvorledes Manar og Aida blot skal opfordres til at detaljere deres beretninger, hvorefter de ændrer plottet for fortællingerne, hvilket stemmer overens med, at adskillige af de øvrige kvinder fortolker specifikke begivenheder indenfor andre rammer, end de hidtil udfoldede. Et processuelt og kontekstuel analytisk fokus på beretningernes etablering underbygger således problematikken ved at forstå beretningerne som pure afspejlinger af en tidligere erfaret virkelighed, idet konteksten, hvori de udfoldes, indvirker på beretningernes udformning og dermed på den fortalte vold. Fortællingerne er dermed både performative og processuelle.

I det følgende fokuserer kapitlet på opfattelser af danskhed i beretningerne og i den kontekst, der umiddelbart omgiver interviewene. Det sker for at undersøge de sociale og institutionelle rammer for, hvordan kvindernes selvfortællinger genereres, og hvad det betyder for de kulturforståelser – henholdsvis af minoritetsetnisk samt majoritetsetnisk kultur – der udtrykkes i interview-materialet.

### **Interviewet som institutionel ramme: Selv-orientalisering og danskhed**

I kvindernes beretninger, i deres indbyrdes samtaler og interaktion på R.E.D. samt i den undervisningssession, der blev analyseret (kapitel 8), var forskellige formationer af danskhed en fremtrædende komponent. Også ved personalets omtale af kvinderne til mig, blev kvindernes lighed med eller forskel fra "danske jævnaldrende" ofte italesat.<sup>223</sup> Mange af kvinderne spejlede sig i (forestillinger) omkring, hvad det vil sige at være en ung og majoritetsetnisk kvinde med dertilhørende opfattelser af frihed fra forældregenerationens kontrol. F.eks. var diverse reality-

---

<sup>221</sup> Disse processer finder imidlertid også sted i andre sociale sammenhænge og er dermed startet langt inden interviewets, og de konkrete beretningers, begyndelse.

<sup>222</sup> Brantsæter interviewede sine informanterne flere gange, hvilket tydeliggjorde interview-situationen som en proces, hvori informanterne udviklede deres selvforståelse. Som beskrevet (kapitel 7), var det imidlertid ikke muligt for mig at udføre opfølgende interview, selvom det kunne have bidraget betydningsfuldt til afhandlingens processuelle blik på etableringen af fortællinger om æresrelateret vold, herunder også de fortroligt genererede.

<sup>223</sup> I undervisningssituationen, der blev analyseret (kapitel 8), fortalte kvinderne om, opfordrede Monica mig til at fortælle om kvinderne om, "hvordan det er at være en ung, dansk kvinde". Desuden nævnte Monica og en anden ansat i en uformel samtale med mig, hvordan kvinderne mangler "sunde" etnisk danske forbilleder at spejle sig i.

programmer på TV og romantiske film populære former for underholdning og tidsfordriv, der imidlertid også kom til at fungere som en væsentlig del af kvindernes referencerammer. Under mit feltarbejde i 2010 fungerede reality-programmet Paradise Hotel som fascinations- og referencepunkt for kvindernes opfattelser af danske unges tilsyneladende totale frihed med programmets blotlægning af majoritetsdanske unges seksuelle udskejelser, romantiske relationer og indbyrdes intriger, mens disse, efter visse parametre, smukke unge deltagere, opholder sig på et hotel i Mexico uden kontakt til omverdenen. Nogle af kvinderne spejlede sig således netop i en form for danskhed, hvor udfordrende påklædning, tung makeup og flirtende opførsel tillige markerede flere af kvindernes egen fremtoning. Også i interview-sammenhæng blev forestillinger om det at være – eller blive – dansk imidlertid ekspliciteret. Mens Aisha, Rafika og Hidi fremhævede, hvordan de foretrækker etnisk danske kærester, sagde Aida, at hun foretrækker etnisk danske veninder. Bahira nævnte, hvordan hun ser sig selv som mere dansk end pakistansk, og i størstedelen af beretningerne blev kategorien (etnisk) danskhed sat i kontrast til forskellige konnotationer af kategorierne muslim og islam (eller blot "religion") og mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet, når kvinderne skulle beskrive baggrunden for konflikterne med familien. I den indledende præsentation af sig selv siger 19-årige Bahira eksempelvis:

Bahira: Og så er jeg nok ikke... så pakistansk, som normale piger er. Jeg er mere dansk i det, så...

Louise: Hvad mener du med det?

Bahira: Altså, det har jeg hørt fra andre – (det er) i hvert fald hvad min familie går rundt og siger om mig, og også andre pakistanske piger, der har kendt mig – de synes, at jeg er lidt mere dansk i det. Det er nok, fordi jeg opfører mig ikke så meget pakistansk; beder fem gange om dagen. Jeg siger tingene, som de er, ligeud, og jeg sætter mange spørgsmålstejn ved Allah. Og jeg vil så faktisk også sige, jeg er faktisk ikke muslim. Det er jeg ikke. Og flere gange synes jeg, at det er nogle latterlige ting, de forsøger at overbevise mennesker om. Hvor jeg så tænker: Jeg sætter spørgsmålstejn. Og det får jeg så en skideballe for. (...)

Senere i interviewet taler vi om årsagen til hendes ophold på R.E.D.:

Louise: Hvordan kan det være, at du bor her på R.E.D.?

Bahira: Altså, jeg har været udsat for mange ting i huset. Det vil jeg sige. Men jeg synes bare, at der er en grænse for alt. Jeg blev selvfølgelig forelsket i en PIGE, hvilket jeg ikke engang kunne forstå – for det første. Men så synes jeg bare, det var ret underligt, for jeg synes bare, at jeg har været GEMT for noget, som jeg rent faktisk fortjener. Og jeg hader ikke min familie, jeg elsker dem ENORMT meget, og det gør jeg stadigvæk. Men jeg synes også bare, at de skal åbne øjnene nu. Vi bor i Danmark, og det der med slægt og sådan nogle ting, det må de altså lægge til side. Og det er ikke for at gøre oprør eller noget, jeg

vil bare gerne have, at mine forældre de skal stå op nu... Hvordan skal jeg forklare det? Jeg er jo flygtet fra mine forældre, jeg vil gerne opnå min egen kærlighed, jeg vil gerne leve mit eget liv. Det tror jeg er derfor. Men jeg tænker ikke så meget over, hvad de har gjort imod mig. Det er på grund af, at jeg vil gerne have kærlighed nu, og det er derfor.

I første citat kontrasterer fortælleren det at være 'pakistansk' med at være 'dansk', når hun siger: "Og så er jeg nok ikke... så pakistansk, som normale piger er. Jeg er mere dansk i det, så...". Dette gentages i det andet uddrag, hvor også familien og andre pakistanske piger, der har kendt Bahira, diskursivt placerer hende udenfor gruppen af pakistanere. Herved karakteriserer fortælleren pakistanere som ét entydigt og definerbart kollektiv. Kollektivet er eksplicit baseret på en fælles etnicitet og nationalitet, men det er implicit også baseret på identitetstilskrivelsen af dette kollektivs indbyrdes kulturelle lighed, der adskiller (gruppen af) pakistanere fra (gruppen af) danskere. Den pakistanske etnicitet og kultur, "at opføre sig pakistansk", kobles i uddraget endvidere sammen med religion, islam og muslimer; [hun] "bede[r] [ikke] fem gange om dagen", "Allah" og [det ikke at være] "muslim". Overfor dette placerer fortælleren det at være "mere dansk i det", som fortælleren knytter til, at hun "siger tingene, som de er, ligeud" samt at hun ikke er troende muslim, men tværtimod sætter "spørgsmålstegn ved Allah" og ofte finder, at "det er nogle latterlige ting, de – muslimer – forsøger at overbevise mennesker om". Kategorierne religion, islam og muslimer versus danskere og danskhed, inklusive øvrige kategorier og karakteristika, fungerer således som identifikationsmarkører, hvortil fortælleren henholdsvis fraskriver eller tilskriver et tilhørsforhold for beretningens persona.<sup>224</sup>

Kategoriseringen harmonerer med, hvordan andre voldsramte minoritetsetniske kvinder i Danmark såvel som tilknyttede hjælpeindsatser fremstiller religion, kultur og køn. Religionssociologen Tine Marquardsen har vist, hvordan LOKKs informationsmateriale om æresrelaterede konflikter rummer et essentialiserende kulturbegreb ved løbende at modstille islamisk (og arabisk) levevis med dansk (2013), hvilket som tidligere vist er kendetegnende for de offentlige og institutionelle beretningers mønsterfortælling om æresrelateret vold.<sup>225</sup> I LOKK-materialet beskrives 'arabisk kultur' som familie- og generationsorienteret, eftersom døtrene skal blive boende hos forældrene, indtil de bliver gift, og generelt er underlagt forældrenes kontrol

<sup>224</sup> Bahiras beretning er således også udtryk for narrativt brud, idet hun ikke udelukkende orienterer plottet i retning af et ulykkeligt kærlighedsforhold forårsaget af familiens æresforeskrifter, eftersom tilnærmelsen til danskhed på én gang spiller en central rolle i forløsningen af beretningens plot og i hendes beslutning om at gøre op med familien og flygte til R.E.D.

<sup>225</sup> Den dikotomiserede fremstilling af arabisk (og religiøse, muslimske) versus danske (og ikke-religiøse) kultur skaber således en forestilling om homogenitet, der gør kultur, religiøsitet og etnicitet til skæbne.

(2013:41-44). I 'den arabiske kultur' har forældrene en fremtrædende rolle, da opdragelsen, i overensstemmelse med det islamiske tilhørsforhold, fylder meget og er knyttet til strenge regler og social kontrol. Overfor dette sættes en 'dansk kultur', der præsenteres som individorienteret og fyldt med frihed i form af fester, fyre, alkohol og spændende fritidsaktiviteter (2013:42-45, 77).<sup>226</sup> Sådanne dikotomiseringer af kultur, etnicitet, nationalitet (og religion) er således ikke usædvanlige måder at markere identitet og tilhørsforhold på for individer, organisationer og institutioner. Via identifikation med eller imod tilgængelige kategorier etableres henholdsvis lighed med, og forskel fra, grupper i samfundet inklusive tilknyttede konnotationer (Abu-Lughod 2013:68-73, 89, 114).

Ved at fremhæve forskelle på sig selv versus forældrene og den øvrige familie indikerer fortælleren i Bahiras beretning en progression i tid og sted samtidig med, at hun lægger afstand til den etnicitet og kultur, som familien i hendes beretning repræsenterer og er styret af. En sådan tidslig udskillelse bygger på en udviklingstankegang, der også var prominent i de offentlige beretninger, hvor Vesten og i særdeleshed Danmark blev fremstillet som moderne, udviklet og progressivt i forhold til værdier og normer omkring frihed såsom selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed samt ligestilling mellem kønnene. Sammenkoblingen af kultur og vold og den udvidede familie og klanen, og beskrivelsen af volden som udelukkende praktiseret af forældregenerationen, ses i Bahiras beretning, idet hun distancerer sig fra den fremhævelse af slægtens betydning, som familien ifølge hende tilskriver sig. På denne måde markerer hun nærhed til nogle og distance fra andre praksisser og kategorier af kultur, etnicitet og religion, der fremstår særligt betydningsbærende.

I analysen ovenfor fremgår det således, hvordan overtagelsen af normer og værdier, som knyttes til Danmark, i Bahiras optik er uforenelig med familiens kultur, når hun siger: "Men jeg synes også bare, at de skal åbne øjnene nu. Vi bor i Danmark, og det der med slægt og sådan nogle ting, det må de altså lægge til side" og lidt efter: "Det er på grund af, at jeg vil gerne have kærlighed nu, og det er derfor." Derved markerer hun via identifikationen med Danmark, og dertilhørende normer og praksisser, samt afstandtagen til familiens kultur og etnicitet, en overskridelse af de dikotomiserede kategorier, som kultur, etnicitet og religion rubriceres indenfor eller i modsætning til i beretningen.

I samtlige kvinders beretninger dikotomiseres også tid, idet de fremfører et 'før' og et 'efter' flugten fra familien og indflytningen på R.E.D., som understøtter modstillingen af dansk etnicitet og kultur versus minoritetsetnisk æreskultur og mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet. Ved at lægge

---

<sup>226</sup> Som omtalt (kapitel 2) viser Åsa Eldén i et lignende perspektiv, hvordan voldsramte svensk-arabiske og svensk-kurdiske kvinder fortolker volden, så kultur gøres til kontrast (2003:15-20, 71-74).

afstand til familiens kultur og etnicitet samt at indikere progression i tid og sted, der i fortællingernes præsens kommer til udtryk som frihedsoplevelser som selvstændighed, uafhængighed fra familien og dennes kultur samt ligestilling mellem kønnene, opbygges også konturerne af en fortælling om transformation. Transformationen indebærer en revision af og brud med hidtidige kulturelle og etniske tilhørsforhold, men også af de kønsformationer, som knyttes hertil. Beretningerne samt hele den proces, der har ledt op til denne interaktionelle, kommunikative begivenhed, har således genereret mulighed for kritik af visse normer og praksisser i forhold til islam og af familiernes og slægternes rolle i deres liv. Ligeså har processen skabt mulighed for værdsætning af den frihed, kvinderne knytter til det danske samfund, hvor de på R.E.D. eksempelvis får mulighed for at undslippe den vold, de tidligere har været udsat for samt at bevare et forhold til deres selvvalgte kæreste, at gå i byen etc.<sup>227</sup>

I kapitlet er Manars, Bahiras, Arubs og Aidas beretninger fremhævet som eksempler på, hvordan kultur og køn gøres til kontrast i kvindernes beretninger, hvilket er elementer der også er fremtrædende i de offentlige og institutionelle fremstillinger af æresrelateret vold. Et andet element, der også er fremtrædende i de offentlige og i R.E.D.-kvindernes fortroligt generede fortællinger, er plottet omkring den unge kvinde, der møder et vendepunkt i livet, der medfører, at hun forlader familien. Plottet udgør nemlig den kerne, som samtlige R.E.D.-kvinder udfolder deres historier omkring, når flugten fra familien og indflytningen på R.E.D. på én gang er udgangspunkt for kvindernes 'nye' virkelighed samtidig med, at det er det punkt, der forløser beretningernes plot og fører fortællerne frem til udsigelsestidspunktet og den interview-baserede omgivende kontekst. Dog har det betydning for kvindernes strukturering af voldsberetningerne, at jeg som umiddelbar modtager af dem allerede kender deres (foreløbige) afslutninger; kvinderne er flyttet midlertidigt ind på R.E.D. efter at være flygtet fra familien, som de er i færd med at tage et opgør med. Udfoldelserne af beretningerne er således betinget af dette narrative element, idet beretningerne må struktureres, så de 'ender' der, hvor selve talehandlingen finder sted. Med Labov in mente kan man sige, at plottets struktur på forhånd er betinget af flugten fra familierne og indflytningen på R.E.D. som henholdsvis beretningernes (for)løsninger og afslutninger; kvinderne har som fortællere ingen andre muligheder end at indarbejde denne plotstruktur i deres beretninger. Dette tydeliggør, hvordan den konkrete udsigelsessituation indvirker på etableringen af kvindernes voldsberetninger,

---

<sup>227</sup> Flere af kvinderne var som nævnt også udsat for vold af individer udenfor familien, f.eks. kærester, hvilket ikke nødvendigvis stoppede efter deres indflytning på R.E.D.



og hvordan individuelle, sociale, historiske og kulturelle lag flyder sammen i etableringen af beretningerne.<sup>228</sup>

I R.E.D.-kvindernes selvrepræsentationer fremstår kvinderne som repræsentanter for noget – eller måske snarere nogle; en gruppe af etniske minoritetskvinder. Via deres selvrepræsentationer tydeliggøres det, at de først og fremmest tolker sig selv som (ofte ufrivillige) medlemmer af en minoritetsgruppe, hvis familier er styret af æresbegreber og mellemøstlig eller sydasiatisk kultur, når elementer som kultur, etnicitet og religion løbende tildeles en prominent status i deres beretninger. Først i anden række forstår de sig selv som voldsofre, der deler erfaringer – og fortællinger – med andre; f.eks. voldsramte majoritetsdanske kvinder og/eller børn udsat for familievold. Som repræsentanter for 'denne gruppe', kan kvindernes beretninger ses som et forsøg på at opnå en form for anerkendelse fra det danske majoritetssamfund, når de gør brug af det kulturelle værktøj, som sproget udgør. Med udgivelsen *Black Skin, White Masks* argumenterede Fanon i 1952 for, at det at erhverve sig et bestemt sprog for den sorte indebærer, at han med sproget indoptager selve den verden, der indirekte er både udtrykt og indeholdt i sproget; kulturen. Sproget udgør ifølge Fanon altså ikke kun et værktøj i helt snæver forstand. Sproget er også et instrument, der med sin symbolske signalværdi kan benyttes af det undertrykte, kolonialiserede subjekt til at signalere civilisering. Oversat til en samtidig kontekst, kan man altså se den fortolkningsramme, som Aida og Bahira fortæller de refererede begivenheder ind i, som selv-orientalisering; fortællingerne er måder, hvorpå de som unge, etniske minoritetskvinder positionerer sig selv i relation til det danske majoritetssamfund med dertilhørende nationale værdier. Således bliver deres fortællinger, deres postkolonialiserende sprog, en måde at tage afstand fra 'deres egen' kultur på.

I forlængelse heraf markerer kvindernes positioneringer, hvad man indenfor *governmentality*-optikken kunne betegne selvstyring. Som tidligere argumenteret, indeholder de forskellige fortællinger – og teksttyper – en mønsterfortælling, der indbefatter en specifik problemdefinition og løsningsmodel af volden. Mønsterfortælling inklusive plot er, som anført, en del af den narrative (be)arbejdning, der finder sted på R.E.D., hvor kvinderne, med undtagelse af Mona, befinder sig under interviewet, og hvor de har opholdt sig fra nogle få uger til adskillige måneder, da jeg interviewer dem. Den narrative understøttelse og anerkendelse, og dermed selve udsigelsen af et kulturelt perspektiv på vold, er således en del af de narrative subjektivitetsformer, som styringspraksisserne på R.E.D. – og det omgivende majoritetssamfund – faciliterer.

---

<sup>228</sup> Selvom kvinderne selv har valgt at flygte og skabe et vendepunkt i deres liv – og fortællinger – er det i udsigelsessituationen ikke desto mindre et (narrativt) punkt, der former deres beretninger.

Selvkategoriseringen, der i Aidas og Bahiras beretninger manifesterer sig som selv-orientaliseringer, er således en måde, hvorpå kvinderne udviser en understøttelse til de eksterne beskrivelser af sig selv og de kvinder, de sam-kategoriseres med. På denne måde signalerer de internalisering af den problemdefinition, der danner grundlag for centerets rekonfigurerende arbejde. Styringspraksisserne er nemlig udelukkende succesfulde for så vidt som aktører kommer til at opleve sig selv gennem sådanne kapaciteter, kvaliteter og statuspositioner (Dean 2006:75).

Det væsentlige i forhold til selv-orientalisering som selvstyring er således den tidslige dimension i beretningens tilblivelsesproces. Her er det relevant, at flere af kvinderne på tidspunktet for interviewet har deltaget i undervisningssessionen, der foregik dagen efter Kvindernes Internationale Kampdag (kapitel 8). I tillæg til de øvrige narrative (be)arbejdningsprocesser på R.E.D. har de i undervisningssammenhæng erfaret, hvordan læreren Monica opfordrer dem til at forstå deres historier i lyset af mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet og patriarkalsk kultur.<sup>229</sup> De har ligeledes oplevet, hvordan mønsterfortællingen kun problematiseres i begrænset omfang – ikke af medarbejdere, men primært af beboeren Nadia, som de ikke alle er allierede med. Med andre ord udsiger de *deres* beretninger til mig relativt sent i en rekonfigurerende personlig og kulturel udviklingsproces, hvor majoritetssamfundets løsningsmodel på flere og overlappende måder allerede er blevet aktiveret og manifesteret. I dette perspektiv kan mønsterfortællingen om æresrelateret vold således siges at udgøre en strukturel betingelse for samtlige R.E.D.-kvinders narrative repertoarer: Kvinderne veksler mellem forskellige tolkningsrammer, men (dele af) den foreliggende mønsterfortælling, kendt fra de offentlige og institutionelle perspektiver, er repræsenteret i kvindernes egne udsigelser.<sup>230</sup> Det bør i denne sammenhæng medtænkes, at det forekommer usandsynligt at forestille sig, at kvinderne i en sådan kontekst ville kunne vælge at fortælle og fastholde *en anden* historie; særligt når jeg, og de fortællinger også jeg er indlejret i, strukturerer rammerne for deres beretninger. Alligevel viser kvindernes beretninger tydeligt, at langt de fleste af kvindernes familiesituationer rummer øvrige sociale problemer og andre 'typer' af vold – incest, voldtægt, kriminalitet etc. Disse andre sociale problemer og 'voldstyper' rummes ikke af mønsterfortællingen, men som flere af beretningerne lægger op til (Rafika, Aida, Fatima, Mona,

---

<sup>229</sup> Dette betyder ikke, at al undervisning på R.E.D. handler om minoritetsetniske versus majoritetsetniske opdragelsesmetoder. Jeg påpeger, at den narrative (be)arbejdning af og med kvinderne er en generel praksis i R.E.D.s arbejde, hvilket svarer til andre forandringsstrategiske indsatsers arbejdsmetoder (Rugkåsa 2012).

<sup>230</sup> Den mønsterfortælling, jeg har lokaliseret i afhandlingens øvrige analysekapitler er således blot én blandt flere potentielle. Som antydnet ovenfor er nogle af kvindernes fremhævelse af sociale perspektiver på volden del af en anden diskurs.

Manar) har de spillet en rolle i kulminationen af den konflikt, der fik kvinderne til at forlade familien og søge tilflugt på R.E.D.

Når Aida og Bahira positionerer beretningernes persona i en sammenhæng bestående af æreskultur og mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet og derved skaber en fortælling, der appellerer til et dansk fortolkningssamfund, signalerer de civilisering via internalisering af majoritetsdanske værdier og orienteringer, som de også kendes fra offentlige og institutionelle beretninger.<sup>231</sup> Selvom afhandlingen ikke anser selvet for at være et passivt konstrukt alene bestående af eksterne budskaber, sker kvindernes meningsskabelse ikke desto mindre via diverse klassifikationer, der kommunikerer et selv billede i relation til, hvordan andre ser dem (Butler 2005:36; McGinty 2006:180, 183).<sup>232</sup> Selv-orientalisering indebærer nemlig en indirekte udpegelse af en gruppe indenfor gruppen og fungerer samtidig som et referencepunkt, der muliggør formuleringer af brudflader. For Bahira betyder det eksempelvis, at hun via udpegelsen af den kulturstyrede familie, samt det øvrige kulturstyrede dansk-minoritetsetniske lokalsamfund, får mulighed for at distancere sig fra dem og fra det problematiserede kulturelle tilhørsforhold, de tilskrives. På denne måde kan hendes og Aidas fortælleposition opfattes som en afstandtagen fra deres 'egen' oprindelseskultur samt som en afspejling af deres ønske om at træde ind i en 'ny' og anderledes kultur; det danske samfund.

Kapitlets analyse har fremhævet adskillige former for narrativ dissonans i kvindernes fortællinger, eftersom størstedelen af kvinderne bryder med beretningernes oprindeligt initierede fortolkningsramme. De narrative brud og den implicerede dissonans viser således, hvordan kvindernes familiesituationer og den fortalte vold er langt mere kompleks end den offentlige og institutionelle mønsterfortælling tilsiger. Følgende reflekterer jeg over de sociale og institutionelle rammer betydning for, hvordan selvfortællingerne genereres.

### **Interviewet som meningsskabende, narrativ proces**

Som Labov, Riesmann og Bal fremhæver på et sprogligt og tekstligt niveau, og Plummer, Loseke og Abu-Lughod på et socialt, institutionelt og samfundsmæssigt niveau, opleves fortællinger udelukkende som meningsfulde, nævneværdige og troværdige, når der er en værdsættende

---

<sup>231</sup> Kvindernes valgmuligheder skal også ses i relation til deres status som særlige ofre og deraf følgende berettigelse til psykologiske, sociale og økonomiske ydelser fra velfærdssamfundets side, hvilket igen er knyttet til deres evne til at se, anerkende og fortælle om volden ved hjælp af et specifikt (fag)sprog, som hjælpeindsatsernes repræsentanter – samt andre medlemmer af fortolkningssamfundet – anerkender og forstår (Bumiller 2008:13, 129-130; Jobe 2008)

<sup>232</sup> Også Lotte Kragh fremhæver i sin doktordisputats, at påpegningen af andres æresbegreber kan fungere som hævde af egen kulturelle dannelse (2010:276).

modtager, der anerkender fortællingens – og fortællerens – autoritet og relevans. Hertil kan det tilføjes, at jeg ved de konkrete interview ikke blot fungerer som en validerende lytter, men som medskaber af præmissen for beretningernes eksistens. Desuden medfører interviewsituationen en vis tilskyndelse til at etablere en sammenhængende, forståelig og nævneværdig udlægning af den fortalte vold samt et incitament til at strukturere udlægningerne af erfaringerne i overensstemmelse med tilgængelige narrative og kulturelle kategorier, som eksisterer i den sociale kontekst, kvinderne er en del af (Butler 2005:21). Qua min tilstedeværelse bliver interviewsituationen altså transformeret til kvindernes indirekte, narrative retfærdiggørelse af, hvorfor de opholder sig på R.E.D.: Som fortællere skal de ikke blot berettige den tid, de optager i lytterens og læserens liv, men de skal også forklare den plads, de indtager i det øvrige danske samfund.

At konteksten indvirker stærkt på de beretninger, der er blevet genereret ved fortrolige narrative møder, er en præmis og betingelse for alle former for interview-genererede beretninger (Miczo 2003: 475-478; Thagaard 2004: 103-106), der dog bliver forstærket, når interviewene finder sted på en institution, der er af sikkerhedsmæssige årsager begrænser kvindernes færden i omverden. Som diskuteret (kapitel 3), er beretninger formet af de omgivelser og omstændigheder, hvorunder de udsiges, hvilket resulterer i konditionelle narrative sandheder (Abu-Lughod 2008:15[1993]). Både de umiddelbare omstændigheder for interviewet, såsom magtforholdet mellem mig som forsker og kvinderne som informanter samt den institutionelle kontekst og bredere samfundsmæssige diskurs udgør magtforhold, der ikke blot indgår i informanternes beretninger, men også betinger dem, og som følgelig ikke efterfølgende kan udskilles analytisk; det fysiske såvel som det sociale rum kvinderne og jeg selv var en del af, må således formodes at strukturere deres besvarelser, ligesom de også har udgjort et baggrundstæppe for formuleringer af mine spørgsmål.<sup>233</sup> Det er et paradoks, at de institutionelle-strukturelle forhold muliggør interviewene samtidig med, at de besværliggør en opfattelse af beretningerne som konkrete afspejlinger af en virkelighed udenfor samme fysiske og sociale rum. Det forekommer således umuligt at slutte alene fra kvindernes beretninger til forekomsten af æreskultur i de berørte familier.

Dertil kommer, at Aisha Gill og Avtar Brah (2013:80) i forlængelse af Ralph Grillo (2003) argumenterer for, at processer bestående af kulturel kreolisering skaber nye diskurser og subjektiviteter, der drives af modsatrettede incitamenter, som resulterer i både kontinuitet og

---

<sup>233</sup> Spørgsmål omkring kvindernes livshistorie, herunder situationen 'før' og 'nu', om familieforhold, religion, og etnicitet, om vold og seksualitet m.fl. bidrager uundgåeligt til at fortolke sådanne forståelseshorisonter- og former. Endvidere begrænser de fysiske og sociale omgivelser også, hvilke spørgsmål det forekommer rimeligt at stille under disse forhold, ligesom besvarelserne ligeså er betingede af udsigelseskonteksten.

forandring. Det medfører, at etniske minoritetskvinder – og deres forældre – som henholdsvis efterkommere og migranter er investerede i specifikke (kulturelle eller religiøse) normer og praksisser fra deres respektive oprindelseslande- og kulturer, samtidig med at de også tilpasser sig normer og praksisser i deres 'nye' hjemlande. Kvindernes og deres familiers levevis er således et udtryk for en sådan praktisk og diskursiv blandingsform, hvorfor deres fortolkninger af og beretninger om erfaringer også må være det. Voldshandlingerne og handlingernes gestalter ud i erfaringer, fortolkninger og gen-givelser er således på én gang et produkt af traditioner, begreber, strukturer og diskurser 'der' og af traditioner, diskurser og strukturer 'her'. Det betyder, at det bliver analytisk umuligt at lokalisere og definere æresbegreber, der skulle repræsentere traditioner, begreber, normer og praksisser hjemhørende i f.eks. middelhavslandene, således som kategoriseringen af æresrelateret vold på tværs af majoritetsdanske samfundsdiskurser- og institutioner tilsiger. Særligt i forbindelse med beretninger, der er formuleret retrospektivt i forhold til volden, og motiveringen af den, gør dette skisma sig gældende, eftersom jeg som analytiker ikke har haft direkte adgang til volden, eller motiveringerne og rationaliseringerne af den, men udelukkende til den fortalte vold og til kvindernes hverdag på R.E.D. *efter* volden er begået. Hertil kommer, at interview-situationen udgør en kunstig samtale, en særlig kommunikativ begivenhed, der sætter fortællingens mange lag på spidsen og tydeliggør de metakommunikative faktorer involveret ved sådanne person-til-person-genererede beretninger; tid og sted spiller sammen med de ulige magtrelationer mellem henholdsvis informant og interviewer, 'indefra' og 'udefra', minoritet og majoritet o.a., og medfører, at det i høj grad kan diskuteres, hvorvidt vi har adgang til at kategorisere og analysere æresrelateret vold og æreskultur gennem kvindernes beretninger alene. Dette understøttes af de påviste brud i kvindernes beretninger og de mange andre komplekse former for sociale problemer og 'voldstyper', der fremgår af interview-materialet.

På baggrund af ovenstående analyse forekommer det altså problematisk at lægge visse begreber i kvindernes beretninger, såsom ære, til grund for en analyse eller sågar kategorisering af vold, i særdeleshed fordi de narrative brud og den indeholdte diskontinuitet i mange af kvindernes beretninger ikke blot indikerer, hvordan den fortalte vold på tidspunktet for interviewene stadig er under bearbejdelse og fortolkning, men også hvordan den i en vis forstand aldrig opnår en endelig, fast form. Dertil kommer, at mønsterfortællingen og den implicerede, entydige kategorisering af volden, der udelukkende angiver kultur som årsag, ikke rummer samtlige sociale problemstillinger i kvindernes familier, opvækst og samtidige liv. Desuden viser analysen, hvordan konteksten og det performative aspekt tilføjer disse fortællingers betydning og funktion flere dimensioner. Som også

Brantsæter fremhæver (2001:315), viser narrative uoverensstemmelser såsom diskontinuitet og brud, at kulturelle betydningssystemer består af en række forskellige strukturer og diskurser, der tilsammen udgør et kulturelt bagtæppe, hvorfra informanter som fortællere kan hente støtte til deres virkelighedskonstruerende arbejde, således at deres liv, erfaringer og fortællinger fremstår begribelige og genkendelige. Interview-materialet viser ikke alene, at der er forskellige voldsformer til stede i kvindernes liv – før og efter R.E.D. – men også, at alternative kontekstualiseringer af volden er mulige såsom vold mod kvinder eller familievold som led i bredere sociale problemstillinger.

Interviewenes institutionelle og fortællemæssige præmisser sætter, som anført, en ramme for kvindernes beretninger, der gør det højst usandsynligt, at de ikke skulle fortælle deres historier ind i en eksisterende mønsterfortælling om æresrelateret vold. På denne måde bliver en på udsigelsestidspunktet endnu fragmenteret erfaring gjort meningsfuld, idet erfaringerne fortolkes ind i en metafortælling om andre etniske minoritetskvinders (æresrelaterede) oplevelser med vold. Ved at fortælle en persona – og dermed sig selv – ind i et større narrativ, tager de, som Loseke i et lignende perspektiv har fremhævet (2001:108, 110, 122), del i en proces, idet identitet og kulturelt tilhørsforhold løbende skabes i – og af – fortællingen, der fungerer performativt i denne særlige udsigelsessituation.

Kritikere af et sådant perspektiv kan indvende, at flere af kvindernes initieringer af tematikker såsom tvang i relation til ægteskab og ulykkelig kærlighed i relation til familiernes kulturelle normer om kvinders ærbarhed også kan forklares som en afspejling af mange etniske minoritetskvinders reelle situation; at æresbegreber i forskellige formationer motiverer, sanktionerer og ikke mindst forårsager familiers tvang af, kontrol over og vold imod unge minoritetsetniske kvinder i giftemoden alder. I forlængelse heraf, vil nogle mene, at ære og vold hænger sammen i visse kulturer og blandt visse etniske minoriteter i Danmark. Imidlertid er ære, som fremhævet (kapitel 2 og 6), et symbolsk og retorisk konstrukt, hvis betydning er under konstant forandring (Abu-Lughod 2013:135; Gills & Brah 2013:73), hvorfor det fra mit perspektiv forekommer umuligt via beretninger at definere en æreskultur ved at udlede et (eller flere) æresbegreb(er), som årsag og motiv til den vold, kvinder med vidt forskellige religiøse, nationale og etniske tilhørsforhold udsættes for.<sup>234</sup> Man kan derimod – som her forsøgt – analysere, hvordan ære konstitueres som

---

<sup>234</sup> Nogle af kvinderne betegner deres familier som "meget religiøse", mens andre nævner, at familien ikke er særligt religiøs. Nogle af kvinderne er selv troende, mens andre ikke er, men alle er af muslimsk herkomst. Se endvidere Lotte Kragh for en kritik af, hvad hun som tidligere nævnt kalder "eksplicit ære", der kommer direkte til udtryk i beretninger om ære, og som ifølge hende er "scriptet" (2010:263-265).

kategori i beretningerne samt hvilke tematikker og tekstmotiver, der benyttes, hvad ære henholdsvis til- og frakobles, hvordan kvindernes o.a. individers agens konstitueres etc. En eventuel påvisning af æreskultur, og hvordan en sådan fungerer i etniske minoritetsfamilier, kan vanskeligt studeres via kvindernes beretninger.

Overordnet set indikerer de skiftende fortolkningsrammer, kvinderne lægger ned over fabulaen, hvordan interviewene – og beretningerne – er udtryk for meningsskabende processer, der bliver til i et samspil af elementer og som led i interaktioner og forhandlinger, hvilket også kendes fra andre narrative studier af sensitive forskningsobjekter- og subjekter (Brantsæter 1998:256-265; Bredal 2006:131-133, 286-287; Høigård & Finstad 1986:21-24). Ovennævnte analyse viser således også, hvad interviewet kan betyde for kvinden som informant (og informanten som kvinde), og hvordan kvinderne kan anvende beretningen – og beretningen om beretningen – til at skabe forståelse *for* og *af* egne og andres handlinger. Beretningerne fungerer altså som metadiskursive praksisser, der gør kvinderne i stand til at præsentere deres evalueringer af voldelige konflikter samtidig med, at de som fortællere kan forsøge at forme en igangværende interaktion (Briggs 1996: 21). Kvindernes udsigelser tydeliggør diversiteten i og på tværs af beretningerne og viser, hvordan de voldsramte minoritetsetniske kvinders fortællinger til mig er mere komplekse end den offentlige og institutionelle mønsterfortælling om æresrelateret vold tilsiger. Kapitlet rejser således spørgsmål om den offentlige og institutionaliserede mønsterfortællings validitet i alle tilfælde, hvor minoritetsetniske kvinder er udsat for vold – og bliver kategoriseret som ofre for en *æresrelateret* vold. Dermed giver afhandlingens analyser anledning til at spørge i hvilken grad, den narrative påvirkning sker fra oven og ned, snarere end fra neden og op.

## DELKONKLUSION II

Afhandlingens studie af fortællinger om æresrelateret vold blev indledningsvist formuleret som tre forskningsspørgsmål, hvoraf nærværende analysedel, som i forrige, har fokuseret på det første: Hvordan etableres en fortælling – og kategorisering – af æresrelateret vold i et dialektisk forhold mellem forskellige aktører på forskellige niveauer i det danske samfund? Desuden er det andet spørgsmål blevet inddraget: Hvordan positionerer voldsramte etniske minoritetskvinder, kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, sig i forhold til kategoriseringen indeholdt i den eksisterende fortælling? Via analyse af tekster, fremkommet gennem fortrolige narrative møder, kombineret med et fokus på samfundsmæssige strukturer og diskurser, har analysedelen søgt at besvare disse spørgsmål. Etableringen af fortællinger om æresrelateret vold samt kvindernes positionering til samme er blevet belyst via tekst, kontekst og tilblivelsessituation, idet afhandlingens fusionsanalyser har fremhævet de fortrolige beretninger som både tekstuelt medierede og historisk, socialt og kulturelt indlejrede. Derudover har analyserne fokuseret på det historiske udviklingsaspekt, afstedkommet af kronologien i empirien. Således er fortællingerne, genereret ved fortrolige narrative møder, blevet læst som (del)resultater af en samfundsmæssig proces, hvoraf de offentlige beretninger udgør en væsentlig del af denne historiske og nationale kontekst.

Efter metodiske refleksioner over genereringen af tekster ved fortrolige narrative møder, i kapitel 7, belyste kapitel 8 via fokus på møder mellem ansatte og beboere på R.E.D., hvordan rehabiliteringscenterets arbejde harmonerer med den mønsterfortælling, der også tilsynekom i de offentlige beretninger. R.E.D.s rekonfiguration af subjektiviteten hos den enkelte minoritetsetniske kvinde indebærer således også et opgør med den kulturstyrede familie inklusive (selv)udvikling i retning af danskhed med dertil knyttede normer om selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed, hvilket med tematiseringen af *kultur som distinktion* understøtter mønsterfortællingens etablering. Et sådant fokus ekskluderer imidlertid den heterogenitet, der findes blandt kvinderne, og som kommer til udtryk via deres divergerende klassetilhørsforhold. Ikke desto mindre udfordrer kvinderne udelukkende denne mønsterfortælling, inklusive den indeholdte kategorisering af dem, i begrænset omfang.

Kapitel 9 fortsatte et fokus på samfundsmæssige styringspraksisser og hierarkier, som omgiver minoritetsetniske kvinder, kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, ved at undersøge, hvordan



Connect-projektet i forlængelse af R.E.D. søger at myndiggøre kvinderne. Styringspraksisserne i Connect betegnes af en hierarkisk orden, hvor majoritetsetniske kvinder qua deres majoritetsetniske tilhørsforhold tildeles en dominerende position som personificerede idealbilleder af majoritetsdanskhed. Kapitlet demonstrerede således, hvordan Connect-projektet trods ambitioner om ligeværd og tillid mellem minoritet (bruger) og majoritet (mentor) er funderet på ulige magtrelationer. De ulige magtrelationer er baseret på *kultur som distinktion*, der konstitueres via etnicitet som forskelsmarkør mellem gruppen af majoritets- overfor gruppen af minoritetsetniske kvinder. Den måde, hvorpå volden forsøges afhjulpet i Connect er således tæt knyttet til, hvordan kvindernes problemer kategoriseres i det øvrige danske samfund, idet mønsterfortællingen om æresrelateret vold også aktiveres i Connect-projektet.

Kapitel 10 undersøgte tværgående mønstre i R.E.D.-kvindernes beretninger til mig om, hvorfor og hvordan de er kommet til at bo på R.E.D., kvindernes fortælle-mæssige positionering i relation til beretninger på andre samfundsmæssige niveauer samt de sociale og institutionelle rammer for, hvordan disse selvfortællinger genereres, og hvad det betyder for de kulturforståelser, der blev udtrykt i interview-materialet. Analysen inddrog interviewenes performative og processuelle aspekter gennem fokus på udsigelsessituationens institutionelle, sociale og kulturelle betydning for beretningernes udformninger.

Kapitlets analyse viste, hvordan adskillige former for narrativ dissonans kan lokaliseres i kvindernes fortællinger, idet 9 af kvinderne brød med beretningernes oprindeligt initierede fortolkningsramme; henholdsvis tvangsægteskab, ulykkelig kærlighed forårsaget af familiernes kulturelle normer og bredere sociale problemstillinger, hvoraf de to første harmonerer med en æreskulturel forståelseshorisont. Endvidere demonstrerede analysen, hvordan kultur og køn gøres til kontrast i bl.a. Manars, Bahiras, Arubs og Aidas beretninger—elementer der også er fremtrædende i de offentlige og institutionelle fremstillinger. Ud fra et processuelt og performativt fortælleperspektiv kan den offentlige og institutionelle mønsterfortælling om æresrelateret vold siges at udgøre en strukturel betingelse for samtlige R.E.D.-kvinders narrative repertoarer, idet mønsterfortællingen er et udgangspunkt, som kvinderne er nødsagede til at berette *ud fra* og *i forhold til*. I kapitlet udgjorde Aidas og Bahiras beretninger til mig særskilt tydelige eksempler på, hvordan (dele af) mønsterfortællingen gen-anvendes af kvinderne. Herved gør de voldsberetningerne menings- og betydningsfulde på individuelt, socialt, institutionelt og samfundsmæssigt niveau. Imidlertid viser beretningernes narrative brud og indeholdte dissonans

også, hvordan kvindernes familiesituationer, herunder den fortalte vold, er langt mere kompleks end den offentlige og institutionelle mønsterfortælling tilsiger, hvorfor voldsberetningerne rummer adskillige alternative kontekstualiseringsmuligheder.

Analysedelen tydeliggjorde, hvordan mønsterfortællingen fungerer som integrationsmiddel – en tilpasningspolitik – når fortællingen danner grundlag for den kulturelle og individuelle subjektivitetsforandring, som hjælpeindsatserne skal afstedkomme hos den respektive voldsramte minoritetsetniske kvinde. Som argumenteret må løsningsmodellerne ikke blot anskues som en implikation af, hvordan kvinderne fortæller om volden, men også af hvordan de fremstillede problemer defineres i et dialektisk forhold til fortolkningssamfundet, herunder civil- og velfærdssamfundet, samt hvilke implicite beskrivelser af majoritetsdanskhed, fremstillingerne bygger på. Via fokus på intertekstuelle fortællelementer har analysedelen endvidere påpeget mønsterfortællingens anvendelse på andre samfundsmæssige niveauer, som således udgør en betydningsfuld forståelseshorisont, og dermed styringspraksis, for og af de voldsramte minoritetsetniske kvinder.

I følgende diskussionskapitel udgør kvindernes status et omdrejningspunkt for diskussionen af den enstemmighed, som kvindernes stemmer tillægges i samfundet, ligesom kapitlet diskuterer, hvordan den strukturerende mønsterfortælling kan afstedkomme flere utilsigtede begrænsninger for kvinderne og samfundet.

## KAPITEL 11:

### DISKUSSION: DEN NATIONALE STRATEGI OG EPISTEMISKE VOLDSBERETNINGER

Omfanget af indsatser imod æresrelateret vold er vokset markant de seneste 3-4 år, og i juli 2012 mundede den store interesse ud i det daværende Social- og Integrationsministeries *National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter* (herfra: *Den Nationale Strategi*), hvori yderligere initiativer lanceres. På trods af en yderst begrænset faglitteratur om æresrelateret vold i en dansk sammenhæng, der hidtil ikke indbefatter forskningsbaserede undersøgelser foruden en række rapporter på bl.a. ministeriets initiativ (se bl.a. Als Research 2011; Rambøll og Statens Institut for Folkesundhed 2013a, 2013b), har en specifik problemdefinition og løsningsopfattelse, som afhandlingen har vist, ikke desto mindre for længst set dagens lys. F.eks. er det nuværende Ministerium for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forholds særlige kontor for æresrelaterede konflikter under området "demokrati og integration" blevet foranstaltet sammen med en række initiativer.<sup>235</sup> Det gælder bl.a. etablering af Dialogkorpset, der består af en række frivillige etniske minoritetsmænd- og kvinder, som blandt etniske minoriteter igangsætter dialog om ære, omdømme og ligestilling mellem kønnene. Også det folkeskolerettede dialogspil *Talk talk* om tvangsægteskab og æresrelaterede konflikter, udarbejdet af Dansk Kvindesamfund med støtte fra ministeriet, blev sammen med øvrige initiativer lanceret under nærværende afhandlings udarbejdelse. Det er da også i disse år, at R.E.D. er overgået fra en forsøgsordning til at være et permanent tilbud, ligesom centeret også er blevet udvidet med et partilbud samt udslusningsboliger til kvinderne. Også Connect-projektet har fra 2010 gennemlevet en videreudvikling, bl.a. i form af et såkaldt flyverteam, der dækker de store jyske byer, samt initiering af Re-Connect, målrettet etniske minoritetsmænd udsat for æresrelaterede konflikter. Hertil kommer, at "opkvalificering af fagfolk" fremstår centralt i *Den Nationale Strategi*, idet denne indsats tildeles et selvstændigt kapitel. Opkvalificeringen skal bestå i udarbejdelse af undervisningsmateriale og uddannelse og efteruddannelse af lærere, socialrådgivere og pædagoger samt etablering af nye fagmoduler om æresrelaterede konflikter på professionsuddannelserne, efteruddannelse og information til fastholdelsesmedarbejdere og studievejledere, opkvalificering af personale på døgntilbud, en årlig konference (2012:34-37) samt øget fokus på genopdragelsesrejser (2012:38-46).<sup>236</sup>

---

<sup>235</sup> Ministeriet skiftede i januar 2014 atter navn, da Manu Sareen (R) afløste Annette Wilhelmsen (SF) på ministerposten, hvorved forskellige ressortområder blev sammenlagt.

<sup>236</sup> Desuden skal der ske "opkvalificering" af medarbejdere på kvindekrisecentre og etableres pladser til unge minoritetsetniske mænd, og "udvalgte" skoler skal have en vejlederfunktion med særlig viden om æresrelaterede konflikter (Social- og Integrationsministeriet 2012:47-53). Det daværende Social-, Børne- og Integrationsministerie og

På baggrund af det ovenfor skitserede forløb, argumenterer nærværende kapitel for, at udviklingen skal ses i sammenhæng med tilvejebringelsen af en specifik mønsterfortælling om æresrelateret vold i samfundet. Etableringen af fortællingen er dels sket i kølvandet på den svenske offentligheds fokusering på denne kategorisering af vold, særligt efter Fadime-drabet (Bredal 2014:138-140), og dels på baggrund af den sprogligt-narrative udvidelse af problemkategorien *patriarkalsk muslimsk undertrykkelse* i Danmark, som beskrevet (kapitel 5). Det er således iøjnefaldende, at *Den Nationale Strategi* udgør en langt senere udgivelse end afhandlingens journalistiske artikler, selvbiografiske skildringer og Wikans forskningsbaserede udgivelser. Det samme gælder problemdefinitionen og løsningsmodellen på R.E.D. og i Connect-projektet, idet *Den Nationale Strategi* også er udsendt længe efter, at disse indsatser har etableret sig. Det betyder imidlertid, at den indeholdte mønsterfortælling i høj grad er formet af et populærvidenskabeligt forankret fortolkningssamfund, som har haft afgørende indflydelse på tilvejebringelsen af denne opfattelse. Som afhandlingen har belyst, er både udformningen såvel som etableringen et resultat af ulige magtforhold mellem etnisk minoritet og majoritet, hvorfor spørgsmål omkring minoritetskvindernes agens presser sig på. Med fokus på en problematisering af den enstemmighed, som kvindernes stemmer tillægges i samfundet, samt på de utilsigtede begrænsninger, som mønsterfortællingen har for kvinderne og samfundet, diskuterer kapitlet følgelig de implicerede magtrelationer.

### **Fra populærvidenskabeligt fænomen til politisk problem: Æresrelateret vold, en national strategi**

Af regeringsgrundlaget *Et Danmark, der står sammen* (Regeringen 2011), fremgår det, at der skal udarbejdes en national strategi imod æresrelaterede konflikter. Det fastslås, at færre unge skal udsættes for æresrelaterede konflikter, at flere unge skal have hjælp og rådgivning samt at flere fagfolk skal kunne håndtere disse sager (2011:56), hvilket med *Den Nationale Strategi* omsættes til initiativer.<sup>237</sup> Strategien indeholder en gennemgang af eksisterende nationale indsatser på feltet, men redegør for en række nye initiativer og videreudviklinger af eksisterende hjælpeindsatser bl.a. på baggrund af rapporten *Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser*, udført af Als Research i 2011 samt et stigende antal henvendelser til både LOKK og

---

professionshøjskolen Metropol lancerede *Perspektiver på socialt arbejde i relation til æresrelaterede konflikter* som nyt valgmodul under Den Sociale Diplomuddannelse med start i januar 2014. Endvidere betyder ændringer i Lov om social service, som trådte i kraft pr. 2014, at kommunerne forpligtes til at tilbyde rådgivning og handleplaner til voksne, udsat for æresrelaterede konflikter.

<sup>237</sup> Efterfølgende har Satspuljeforhandlingerne afsat 24. mio. kr. i perioden 2012-2015 til nærværende strategi.

R.E.D. (se Social- og Integrationsministeriet 2012:12, 54).<sup>238</sup> Endvidere defineres æresrelaterede konflikter som et særligt problemområde af relevans for det danske samfund af ligestillingsmæssige (2012:6, 10), og integrationsmæssige årsager (2012:11). Man kan dermed argumentere for, at de definitioner og målgruppebeskrivelser, den nationale strategi indeholder, er et – historisk og nationalt – resultat af den narrative udviklingsproces i samfundet, hvori mønsterfortællingens rolle som hegemonisk beretning er blevet understøttet yderligere.

Da jeg i begyndelsen af 2010 påbegyndte nærværende ph.d.-afhandling, eksisterede ovennævnte indsatser ikke. Hjelpeindsatserne bestod udelukkende af R.E.D., Connect, Rigspolitiets monitorering af såkaldte æresrelaterede forbrydelser samt af LOKKs rådgivningsarbejde.<sup>239</sup> Fælles for indsatserne imod æresrelaterede konflikter var således, at der i 2010 ikke var formuleret nogen overordnet politisk strategi, endsige eksisterede afgrænsning af eller definition på volden, foruden de ofte ad hoc-formulerede problemdefinitioner i hjelpeindsatserne.<sup>240</sup> Den daværende regering fokuserede udelukkende på arrangerede ægteskaber, særligt tvangsægteskaber, som et særligt problemområde (se Jensen et al. 2006:64-67), der ikke ekspliciterede æresrelaterede konflikter som et udskilt problemfelt. Jeg havde således også et klart indtryk af, at en manglende belysning af feltet æresrelateret vold var en vægtig årsag til, at R.E.D.s direktør bød mit feltarbejde på bostedet velkommen trods de ansattes travlhed såvel som kvindernes sårbare situation.

Grundet den ikke-eksisterende politiske formulering af relevante fremgangsmåder indenfor det etablerede problemfelt, fandt jeg det nødvendigt i stedet at inddrage forskellige offentlige beretninger i afhandlingens undersøgelse. For volden – og minoritetsgrupperne – var etableret som særligt problematiske for det danske samfund. Som samfundsborger med interesse for og uddannelse i bl.a. kulturmøder kunne jeg ikke undgå at lægge mærke til diverse mediers stigende opmærksomhed på feltet såvel som civilsamfundets voksende interesse. Havde der dengang eksisteret politiske formuleringer af, hvordan æresrelateret vold skulle afhjælpes, ville det have været et oplagt sted at begynde afhandlingens undersøgelse, og det ville have været rimeligt at inddrage sådanne politiske formuleringer som et særskilt kapitel i afhandlingens analysedel I. Som

---

<sup>238</sup> Stigningen i henvendelser til LOKK skyldes ifølge *Den Nationale Strategi* bl.a. LOKKs omfattende oplysningskampagne i vinteren 2010 (Social- og Integrationsministeriet 2012:58).

<sup>239</sup> For gennemgang og analyse af nogle af LOKKs indsatser, se specialet *Følelsen af religion* (Marquardsen 2013).

<sup>240</sup> For yderligere gennemgang af danske samt øvrige europæiske indsatser imod æresrelateret vold frem til 2006, se *Indsatser mod æresrelateret vold* (Jensen et al. 2006). Se desuden *Kortlægning af indsatsen mod tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse*, udgivet af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2010).

jeg vil vende tilbage til senere, konstituerer den skitserede politiske udvikling imidlertid en central pointe i sammenhæng med feltets vækst.

*Den Nationale Strategi* indeholder, som beretningerne på de øvrige samfundsmæssige niveauer, bredt anerkendte måder at fortolke og formidle viden om volden på. Det fremgår således, at æresrelaterede konflikter opfattes som "affødt af, at den unge i familiens øjne har krænket eller risikerer at krænke familiens ære" (2012:10). Særligt den minoritetsetniske unge kvindes – æreskrænkende – adfærd sættes i strategien gentagne gange i forbindelse med familiens "social[e] kontrol" (2012:6, 10-12, 23-24, 43, 54, 55, 57-58, 61, 63) af kvinden. I forlængelse heraf fremgår det også, at kontrollen kan eskalere til vold og i værste fald drab, efter familien uden succes har forsøgt at "korrigere den unges adfærd på mindre indgribende måder" (2012:11), hvorved der optrappes fra (æresrelateret) konflikt til (æresrelateret) vold. Dette stemmer også med den dominerende ære/skam-kode i den middelhavsorienterede, antropologiske forskningstradition på området, hvori ære beskrives som en kulturel regel, som individer – og grupper – er underlagt. I strategien betegnes æren endvidere konsekvent som et "æreskodeks" (2012:6, 25, 26, 48, 56, 57). Æresrelateret vold ansues altså i overensstemmelse med de analyserede beretningers tilvejebragte mønsterfortælling, idet ære/skam-koden udlægges som bestemmende og udslagsgivende for minoritetsetniske familiers konflikter, vold og drab.<sup>241</sup> Anvendelsen af termen indbefatter en bagvedliggende opfattelse af *kultur som distinktion*, som afhandlingens fusionsanalyser har vist også er et centralt element i de offentlige og fortrolige beretninger. De æresrelaterede konflikter – og volden – gøres i samtlige teksttyper forståelige ved at henvise til kultur som den afgørende forskel på 'vores' og 'deres' handlinger, når volden udelukkende sættes i relation til æresforskrifter, skildres som et minoritetsetnisk problem samt beskrives som en "barriere for integration" (2012:11) (Bredal 2014:141-142).<sup>242</sup> Ligeså sigter den indkredsede løsningsmodel mod at etablere eller videreudvikle en række initiativer, der på forskellige niveauer arbejder med det, man i forlængelse af analysedel II kunne kalde for en rekonfigurerende integrationsstrategi, hvorved kvinderne og deres familier skal omgøres, så de bliver mere lig (forestillingen om) majoritetsdanskhed med særligt fokus på ligestilling mellem kønnene. Foruden implementeringen af nye hjælpeindsatser

---

<sup>241</sup> Af strategien fremgår det, at det æreskodeks, der *kan* give anledning til konflikter, ikke er knyttet til bestemte religioner eller kulturer (Social- og Integrationsministeriet 2012:11). Alligevel beskrives konflikterne og volden udelukkende i relation til etniske minoriteter, æresforestillinger, tvangsægteskaber, genopdragelsesrejser, familiesammenføring etc. og f.eks. ikke i forhold til vold mod majoritetsetniske kvinder (kønsbaseret vold).

<sup>242</sup> Anja Bredal viser, hvordan æresrelateret vold og vold mod majoritetsetniske på et nationalt plan i Danmark søges afhjulpnet ud fra forskellige strategier, der ikke integreres i hinanden; henholdsvis integration versus ligestilling mellem kønnene (2014:138-143).

såsom Socialstyrelsens Videns- og Specialrådgivningsorganisation tilbud om særskilt ekspertise og rådgivning i æresrelaterede sager (2012:29), nævnes "holdningsbearbejdning" eksplicit som del af overskriften for de initiativer, der skal forebygge og oplyse (2012:54ff). Det er således tydeligt, hvordan problemdefinition såvel som løsningsmodel hænger sammen med den udbredte opfattelse, at det er kvindens æreskrænkelser af kulturelt sanktionerede kønnede hierarkier alene, der fører til konflikt og vold. Denne opfattelse beror på skildringer, der kan spores til 2003 med Unni Wikans og Güverciles udgivelser, men som har opnået enorm udbredelse efter 2005, hvor Ghazala Khan blev dræbt.

At denne mønsterfortælling inklusive problemdefinition og løsningsmodel, som nu indgår i den nationale strategi, er vokset frem i løbet af de sidste godt 10 år – i kølvandet på Wikans udgivelse i 2003 og drabet på Ghazala Khan – underbygges bl.a. af Åsa Eldéns ph.d.-afhandling *Heder på liv och död* (2003) om netop æresrelateret vold. Eldén, der har studeret emnet i Sverige fra 1998 og frem og bl.a. interviewet 10 kvinder af tyrkisk og arabisk herkomst, fandt ikke, at kvinderne anvendte begrebet "ære", når de fortalte om den vold, de havde været udsat for. I stedet berettede informanterne om "ry" og "uskyld", og de benyttede begreber såsom "luder" og "jomfru", når de fortolkede årsagerne til voldshandlingerne (2003:15-20, 71-74).<sup>243</sup> Disse begreber harmonerer med tematikker i beretninger om æresrelateret vold, idet seksualitet og individets ry ofte udgør omdrejningspunkter i fortællingerne. Modsat Eldéns informanter fremhævede samtlige voldsramte minoritetsetniske kvinder, som jeg interviewede, eksplicit "ære", når de skulle fortælle, hvorfor de havde været udsat for vold og/eller, hvorfor de boede på R.E.D. eller var tilknyttet Connect. Her er det bemærkelsesværdigt, at selvom kvinderne beskrev ære som direkte – og voldelige – erfaringer på egen krop, var det uden undtagelse udelukkende kvindernes (eks)mænd, familiemedlemmer, familiernes bekendte og/eller andre medlemmer af lokalsamfundet, der i fabulaerne agerede på baggrund af de æresbegreber, der er forankret i æreskultur, mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet og/eller islamisk religion. Det er ikke beretningernes persona, der ligger under for den determinerende kultur og aldrig således, at det betinger alle deres handlinger; eftersom kvinderne i selvsamme fabulaer brød med de kønskulturelle normer ved at have en kæreste af samme køn, at sætte spørgsmålstegn ved islam, at leve dobbeltliv med (sometider etnisk danske) kærester, at klæde sig anderledes eller at tage på studieophold uden familiens vidende og i modsætning til kulturens (og ærens) fordringer etc., fremstår de som frie og uafhængige individer i forhold til minoritetsetnisk familie, kultur og religion og dermed som mønsterbrydere. Kvindernes

---

<sup>243</sup> Henholdsvis "hora" og "oskyld" (Eldén 2003).

konkrete udsigelser, deres interview-baserede talehandlinger, fungerer således som fysiske og sociale belæg for, hvordan de ikke er styret af familiernes kultur og æresbegreber, eftersom deres flugt fra familierne og indflytning på R.E.D. netop skyldes et opgør med disse og i en vis forstand dokumenterer den væsensforskel – og dikotomisering – der kendetegner flere af fortællernes karakteristik af relationerne til familien og kulturen. Mønsterbruddet består imidlertid udelukkende i en bevægen sig væk fra den kultur, religion og etnicitet, der fremstår problematisk og determinerende for kvindernes liv, og det er i samtlige beretninger aldrig den danske. Dertil kommer, at ni af kvinderne, herunder Rafika, Aida, Fatima, Mona og Manar, brød med de oprindeligt initierede fortolkningsrammer og fortalte om 'andre voldsformer'; om gentagen vold i barndomshjemmet eller parforholdet, om vold mod andre kvindelige familiemedlemmer, om vold af andre udøvere (end mændene i den nærmeste familie) – vold, som vel at mærke ikke blev koblet til ære som motiv.

Som analysen af R.E.D.-kvindernes beretninger også viste (kapitel 10), er det samtidig tydeligt, hvordan den nationale, institutionelle og sociale kontekst indvirker på beretningerne, når de analyseres som performative og processuelle begivenheder, idet fortællerne i dette perspektiv ikke blot indirekte skal retfærdiggøre den tid og plads, de optager på R.E.D., men også i selve beretningen. Den indbefattede retfærdiggørelse tydeliggør fortolkningssamfundets tilstedeværelse i og indflydelse på beretningens udformning, eftersom beretningen er afstedkommet på baggrund af min tilstedeværelse og rolle som initiativtager til udsigelsen af den. Samtidig er den institutionelle kontekst og indvirkning netop en del af argumentationen for, at mønsterfortællingen er vokset frem *efter* drabene på Fadime og Ghazala – og Eldéns afhandling – og at fortællingen nu har opnået en sådan status, at alle aktører, de voldsramte minoritetsetniske kvinder inklusive, er nødsaget til at forholde sig til den. Det er således iøjnefaldende, hvordan begrebet "ære" i Åsa Eldéns studie ikke indgår i informanternes beretninger. Ligesom de voldsramte informanter i nærværende studie, er Eldéns imidlertid også en del af en national, historisk og institutionel sammenhæng, men øjensynligt har denne kontekst ikke haft samme betydning for informanternes fortolkninger og fremstillinger af den vold, de havde været udsat for. Der må således være sket en historisk, national og narrativ udvikling i løbet af den nævnte periode. Det er følgelig oplagt at anskue den danske diskurs om æresrelateret vold som en videreudvikling af bl.a. den svenske, hvorved der samtidig er sket en national-kulturel indvirkning (Bredal 2014:139). Som analysen af selvbiografiske og journalistiske fremstillinger (kapitel 4 og 5) viste, skriver – og fortæller – mønsterfortællingen sig nemlig ind i en i forvejen eksisterende problemkategori omkring *patriarkalsk muslimsk*



*undertrykkelse*, primært relateret til tvangsægteskaber. Denne udvikling har ikke blot bidraget til mønsterfortællingens betydelige gennemslagskraft og narrative succes, men også til et specifikt samfundsmæssigt forløb: Dels er der med udvidelsen af problemkategorien sket en delvis redefinition og udvidelse af målgruppen, der ikke længere består udelukkende af minoritetsetniske kvinder, der er blevet gift imod deres vilje, men også af minoritetsetniske kvinder (og mænd), der har været – eller er i fare for at blive – udsat for hvad, der beskrives som kollektiv og kulturelt sanktioneret (trusler om) vold.<sup>244</sup> Og dels har fortællingen medført opkomsten af et voksende videns- og specialiseringsfelt, der med lancering af selvbiografier, journalistiske artikler, dokumentarudsendelser, forskningspublikationer, app'en Mærk og et særskilt fagmodul på Professionshøjskolen Metropol m.fl. tangerer fremvæksten af en egentlig industri (Abu-Lughod 2013:79). Udvidelsen af problemkategorien samt opkomsten af specialiseringsfeltet hviler som nævnt på anvendelsen af *kultur som distinktion* som forudsætning for selve voldskategoriseringen, hvilket tydeliggøres i *Den Nationale Strategi*. Den indeholdte sortering af vold – og kvinder – falder sammen med en national diskurs, der post 9/11 særligt har fremstillet den muslimske mand som en potentiel trussel for danskere og danskhed (Jeldtoft 2012, Rytter & Holm Pedersen 2013) og en international rettighedsdiskurs med fokus på misbrugte, særligt muslimske, kvinder, der opstod i 1990'erne, men blev reaktualiseret efter 9/11 (Abu-Lughod 2013:87).<sup>245</sup>

### **Mønsterfortællingen: Konturer af en epistemisk forståelseshorisont**

Mønsterfortællinger om den voldskategori, der betegnes æresrelateret, implicerer både en definition af et problem og en løsning på problemet, hvilket tydeligt fremgår i forbindelse med R.E.D. og Connects arbejde, samt i *Den Nationale Strategi* og de indsatser, som strategien skal implementere. Det er dog væsentligt, at de eksisterende beretninger om det fænomen og den samfundsgruppe, der problematiseres, er et resultat af en majoritetsdansk medproduktion og følgelig af grundantagelser, der etableres i og af det danske fortolkningssamfund. Selvom de eksemplificerede løsningsmodeller bygger på problemstillinger, der er let øjnes 'derude' i samfundet, f.eks. via voldsramte etniske minoritetskvinders beretninger til medier og socialarbejdere om vold og undertrykkelse i ærens navn, er det i sidste ende majoriteten, der medierer kvindernes beretninger, når vi videreformidler

---

<sup>244</sup> En senere udvidelse, der underbygger det benyttede kulturelle perspektiv på vold, er det øgede fokus på minoritetsetniske mænd som ofre for samme kategori af vold. Indoptagelsen af mænd i problemkategorien medfører nemlig, at et kønsbaseret perspektiv på vold – ofte benævnt vold mod kvinder – undermineres.

<sup>245</sup> For en tilsvarende analyse, dog set i forhold til tilvejebringelsen af et fremherskende traumeperspektiv indenfor psykiatrien, psykologien og psykoanalysen samt de migrant- og flygtningegrupper i Frankrig, som disse discipliner øver indflydelse på, se *The Empire of Trauma: An inquiry into the condition of victimhood* (Fassin & Rechtman 2009).

dem som nyhedshistorier eller som grundlag for løsningsmodeller. Det er det majoritetsdanske samfund, der besidder selve fortolkningsretten over kvinderne og deres problemstillinger, bl.a. fordi det majoritetsdanske samfund har autoritet til i det hele taget at definere og legitimere, hvad der er et samfundsmæssigt anliggende. Som fremhævet i analysekapitlerne, betyder det danske fortolkningssamfunds aktivering af en bestemt mønsterfortælling, at samfundet opnår kontrol med fortællingen, når en sådan entydig beretning ikke problematiseres, men tværtimod fremstår uimodsagt på forskellige samfundsmæssige niveauer. Selvom et perspektiv på volden – og kvinderne – omkring *kultur som distinktion* er særdeles indflydelsesrigt internationalt og i skandinavisk sammenhæng (Khan 2006; Schlytter 2004; Wikan 2003, 2008), er det ikke desto mindre påfaldende, hvordan en feministisk variant af det antropologisk-sociologiske perspektiv er fuldstændigt fraværende i Danmark. I Sverige, hvor debatten om æresrelateret vold har fyldt meget siden 00'erne, findes der forskellige positioneringer i tilgangen til æresrelateret vold, hvoraf den feministiske er én af dem. Ministeriet har i den nationale strategi imidlertid hovedsageligt valgt at vende sig mod eksisterende forskning fra Norge, Holland og Storbritannien (2012:8), selvom Sverige nævnes som ét af de lande, der på myndigheds- og organisationsniveau har erfaringer med æresrelaterede konflikter (2012:63) og med Eldéns afhandling var det første skandinaviske land til at publicere forskningsbaseret viden om emnet.<sup>246</sup> Det fravalg er betegnende, da det indikerer en specifik forståelseshorisonts enevælde.

Fraværet af andre perspektiver og måder at kategorisere volden og kvinderne på skal således ses i tilknytning til den status, som mønsterfortællingen om æresrelateret vold har opnået de seneste 10 år på trods – eller måske netop på grundlag – af den omgivende narrative tavshed om, hvordan den nationale kontekst indvirker på minoritetsetniske familiers relationer og på vold, samt hvilke (kønnede og magtudvisningsmæssige) lighedspunkter volden har med vold mod majoritetsetniske kvinder. Mønsterfortællingen – og den opfattelse af køn, kultur og vold, deri tematiseres – fremstår i dag så stærk, at der i en dansk kontekst er tale om en hegemonisk fortælling og forståelseshorisont, der afspejler en epistemisk kontur (Reimers 2007:241, 247).

### **Epistemisk fortælling om ære og vold: Fra frigørelse til begrænsning**

Mønsterfortællingen, der har oplevet betydelig understøttelse og legitimering med *Den Nationale Strategi*, er udslag af en synliggørelsesproces, hvorved voldsramte minoritetsetniske kvinder har fået mulighed for at tale om og komme i sikkerhed fra vold og undertrykkelse og få hjælp til at

---

<sup>246</sup> Således efterlyses forskningsbaserede studier af årsagerne til og omfanget af æresrelateret vold i en dansk sammenhæng (Social- og Integrationsministeriet 2012:60).

komme videre i livet. Tilvejebringelsen af, hvad man kunne kalde en epistemisk fortælling har altså også bidraget til at give kvinderne – og fortolkningssamfundet – et fælles sprog for volden, som på individuelt niveau kan bistå kvinderne som fortolkningsramme for volden.<sup>247</sup> På mange måder kan man således se fortællingen som en positiv manifestation af en fremvoksende overleveridentitet i tilknytning til en art social bevægelse imod det, der opfattes som kulturel, religiøs og etnisk undertrykkelse af individet, og særligt kvinden (Plummer 1995; Abu-Lughod 2013:61). Imidlertid indebærer mønsterfortællingen og den grad, hvormed den er blevet hegemoniseret, også en række oversete problemstillinger for kvinderne og samfundet.

I udgivelsen *Framing Abuse* fremhæver Jenny Kitzinger (2004), der har undersøgt britiske massemediers dækning af seksuel vold mod børn, hvordan medieopmærksomheden fungerede som katalysator for forandring på intimt, privat og offentligt niveau (2004:32).<sup>248</sup> Alligevel viser Kitzinger også, at *medieanerkendelsen* udgør et "tveægget sværd" (2004:47). Hun argumenterer i forlængelse af Foucault for, at tavshed og usynlighed ikke er de eneste måder, hvori magt og dominans findes, idet magt også opererer via repræsentationen og den indeholdte objektgørelse (se ['the gaze'] Foucault 2000[1993], 2002[1975]). I takt med samfundets stigende opmærksomhed og dermed (narrative) anerkendelse af volden som samfundsmæssigt problem, er de definerede ofre samtidig blevet grundlag for diskurssætning, granskning og kontrol (Kitzinger 2004:47).<sup>249</sup>

I afhandlingens offentlige og fortrolige beretninger kan en tilsvarende dobbelttydig konsekvens af processen lokaliseres i de integrationsstrategier, som kvinderne indgår i gennem diverse hjælpeindsatser, hvori de tager del i en rekonfigurationsproces med dertilhørende terminologi. Som afhandlingens analysekapitler har vist, finder den narrative transformationsproces også sted før og udenfor indsatsernes målgruppeafgrænsninger, idet de offentlige beretninger bidrager aktivt til tilvejebringelsen af problemdefinitionen, der indkredser en løsningsmodel for voldens ophør: Opgør med den undertrykkende, kulturstyrede familie og (selv)udvikling i retning af majoritetsdanskhed med dertil knyttede normer omkring (køns)lighed samt økonomisk uafhængighed og selvstændighed. Den tilstræbte rekonfigurationsproces er således et udslag af

---

<sup>247</sup> Michel Foucault anvendte begrebet episteme til at betegne de specifikke samfundsmæssige mønstre, der indenfor en given epoke bestemmer og afgør tænkningens grænser (se 2006:77-80, 327-330[1966]); det vil sige selve de narrative mulighedsbetingelser for, hvordan fænomener – og derfor også problemer – udskilles og repræsenteres.

<sup>248</sup> Fraværet af mediediskussioner om incestuøse overgreb besværliggjorde for mange ofre at identificere det hændte som netop misbrug (Kitzinger 2004:39).

<sup>249</sup> Abu-Lughod spørger ligeså til, hvorvidt det er muligt at sætte ind imod vold mod kvinder uden at udskille nogle handlinger som særlige voldskategorier. Hun frygter således, hvordan det, hun kalder kulturalisering af vold, vil skabe yderligere fjendtlighed og modvirke en tværkulturel kamp for kvinders rettigheder (2013:115). Endvidere påpeger hun, at vi som (majoritets)samfund bør træde varsomt i forbindelse med entydigt at forbinde sex udenfor ægteskabet og romantisk kærlighed med frihed, individuelle rettigheder og det moderne Vesten (2013:126). Som Foucault har vist, voksede diskurserne om seksuel frigørelse netop frem *sammen med* nye former for disciplin og styring.

voldskategoriens synliggørelse. En synliggørelse, der har medført, at kvinderne såvel som samfundet nu er i stand til at konceptualisere volden som (kollektiv) undertrykkelse, hvilket i princippet kan skabe en platform for diskussion af kulturelle undertrykkelsesmekanismer. Imidlertid er beretningerne, hvorpå en sådan samfundsfokusering finder sted, tydeligvis medieret af majoriteten, som derved repræsenterer repræsentationer af kultur, køn og vold. Disse repræsentationer har imidlertid været særdeles indflydelsesrige i etableringen af mønsterfortællingens målgruppe, idet der før 2012 ikke eksisterede nogen egentlig politisk formulering (eller forskningsbaseret undersøgelse). Ikke desto mindre anvendes beretningernes medierede repræsentationer ubekymret i det sociale arbejde, og de underbygges og videreudvikles med *Den Nationale Strategi* og dens tilknyttede indsatser, uden at den indeholdte kategorisering er gjort til genstand for debat. Sociologerne Anna Korteweg og Gökçe Yurdakul har i deres undersøgelser af den politiske og mediemæssige debat i Holland, Tyskland, Storbritannien og Canada således også fundet en sammenhæng mellem mediernes diskursive konceptualisering af årsagerne til æresrelateret vold og de politiske indsatser på området (2010:32).<sup>250</sup>

Mønsterfortællingens uanfægtede voldskategorisering betyder, at fortællingen med tiden er blevet indskrevet i det, man kunne kalde for et populærvidenskabeligt 'ekspert'-vokabular (Kelly 1996), hvor vejen til overlevelse går via frigørelse og selvstændiggørelse, som disse opfattes på tværs af civil- og velfærdssamfundsmæssige instanser inklusive i diverse offentlige tekstproduktioner. I stedet for at divergerende perspektiver og positioneringer er vokset frem med resulterende forskelligartede indsatser i relation til volden, har fortolkningssamfundet inklusive repræsentanter for de civil- og velfærdssamfundsmæssige hjælpeindsatser patologiseret en fortælling, der udelukkende kobles til (æres)kultur, (mellemøstlig og sydasiatisk) etnicitet og (islamisk) religion, og dermed samtidig normaliseret et vokabular, der myndiggør og frigør mindst ligeså meget, som det begrænser og disciplinerer (Kitzinger 2004:47). Det er således ikke blot på forhånd blevet defineret, hvordan kvinderne skal hjælpes via en personlig og kulturel udviklingsproces, men definitionen indebærer en opfattelse, der neutraliserer kompleksiteten indeholdt i andre perspektiver, herunder i feministiske analyser (Kitzinger 1992). Samtidig

---

<sup>250</sup> Korteweg og Yurdakul er kommet frem til, at det er afgørende for (politiske) indsatser på området, hvorvidt volden offentligt fremhæves som henholdsvis *stigmatiserende* (når volden forbindes med islam eller 'tilbagestående' indvandrersamfund), *kulturblind* (når volden udelukkende opfattes som en del af vold mod kvinder uden hensyntagen til kulturelle karakteristika) eller *kontekstmæssigt specifik* (når volden fremhæves som en kontekstafhængig form for vold mod kvinder i særlige indvandrersamfund uden dog at stigmatisere hele dette samfund) (2010:iii). Når volden udelukkende betragtes og behandles som import af udenlandsk tradition, er der større sandsynlighed for, at en politisk løsning søges fundet i immigrationskontrol og assimilerende integrationspolitik (2010:31).

besværliggør mønsterfortællingens hegemoniske tilstedeværelse en konstruktiv og nuanceret samfundsdebat om volden, og den medvirker til fortielsen af modtendenser.<sup>251</sup>

I et lignende perspektiv argumenterer Kristin Bumiller i *In an Abusive State* (2008) for, at den amerikanske stats overtagelse af kvindebevægelsens nøgleproblemer, såsom vold mod kvinder, har resulteret i en entydig offerliggørelse af kvinderne. Bumiller fremhæver den implicerede offerstatus som problematisk, idet den indeholder en uundgåelig – implicit – sammenligning af den respektive kvinde med et 'ideelt' offer. Det betyder dels, som også Donileen Loseke fremhæver (2001:110), at kvinderne internaliserer hjælpeindsatsers fremstilling af, hvordan de skal 'komme sig', ligesom de lærer en 'passende' måde at beskrive volden på (Bumiller 2008:130). En sådan narrativ afsmitning – og gen-anvendelse – er således i ét perspektiv et uundgåeligt led i en socialiseringsproces. Imidlertid er det både relevant og rimeligt at diskutere, hvilke(n) narrativ(e) ramme(r), man som samfund ønsker at sætte kvinderne ind i. Som indikeret ovenfor er fraværet af forskellige perspektiver på volden i tekstproduktioner og hjælpeindsatser betydningsfuldt for, hvilke alternativer de voldsramte minoritetsetniske kvinder har til at finde – og vælge – en fortælling og indsats, der passer netop dem: Manglen på alternativer og dermed muligheder for meningsfulde valg og selvstændighed fremstår således begrænse(n)de for kvinderne. Mønsterfortællingens indeholdte løsningsmodel, som fordrer en kulturel og individuel transformationsproces, opfordrer ikke kvinderne til autonomi og frihed, som de forsøger at udøve den i dagligdagen, ligesom mange af de eksisterende indsatser, ligesom de offentlige beretninger, udtrykker et ambivalent forhold til kvindernes forældre (Marquardsen 2013:49). Desuden kan man indvende, at udvisning af den form for føjelighed, som den indeholdte løsningsmodel indebærer, ikke forbereder kvinderne på, hvordan køns- og generationshierarkier skal overkommes, eller hvordan uretfærdigheder i det sociale system skal bekæmpes. I stedet lærer kvinderne som klienter at forbedre deres kortvarige overlevelsesstrategier frem for at udvide deres forventninger til livet (Bumiller 2008:131; Abu-Lughod 2013:175).

Loseke mener imidlertid, at der eksisterer talrige eksempler på, at klienter også modsætter sig de ansattes forsøg på at forandre deres fortælling, hvorfor kvinderne udelukkende antager en ny fortælling, såfremt den er meningsfuld for dem (Loseke 2007:672). Dermed er Losekes syn på institutionernes narrative mulighedsbegrænsninger af målgruppen mere optimistisk end denne afhandling har lagt til grund. Som kapitel 8 og 9 imidlertid illustrerer, er vejen mellem frivillighed

---

<sup>251</sup> Komplexiteten af, hvordan kvinders fortællinger formes, usynliggøres også (Armstrong 1994; Scott 1998).

og tvang for de voldsramte minoritetsetniske kvinder spækket med en række magtparadokser, som tydeliggør graden af kompleksitet i forbindelse med kvindernes agens og (frie) handlemuligheder.

I det perspektiv fremstår det ikke overbevisende at argumentere for, at kvinderne fuldstændig frit kan forlade R.E.D. eller Connect (eller lade være med at flytte ind), for ligesom de åbenlyst og formelt har ret til det, indgår de samtidig i en række magtrelationer, hvor de i afgørende sammenhænge ikke udgør den definerende part.<sup>252</sup> I tråd hermed anser jeg det også for usandsynligt, at kvinderne for alvor kan modsætte sig (institutionelle) påvirkninger. Det virker ikke plausibelt, at kvinderne under de givne omstændigheder kan anskues som frie narrative aktører, der uden skelen til institutionelle, nationale og historiske normer, *selv* sammensætter og fremfører beretninger om ære og vold. Ligeledes forekommer det heller ikke overbevisende, at læsere, lyttere og øvrige aktører i samfundet derefter via voldsberetningen har fri adgang til volden, som den 'er' eller til de kulturelle motiver, som kvinderne – 'selv' – tilskriver den. Som kønsforskeren Alison Jobe argumentere for, er kvinder mindre tilbøjelige til at blive kategoriseret som troværdige historiefortællere, når deres (volds)fortælling udfordrer herskende fortællinger, og dermed er disse kvinders muligheder for at opnå det ønskede mål forringet (2008:67). Med andre ord etableres troværdighed eller 'sandhed' om volden i og mellem forskellige parter i omverdenen – også i det sociale system, hvilket afhandlingen har søgt at vise. På alle tidspunkter i løbet af denne proces, er den voldsramte kvindes position sårbar, idet det uundgåeligt er andre mennesker i dominerende positioner, der bestemmer historiens troværdighed i relation til bredere kulturelle opfattelser (Jobe 2008:70).<sup>253</sup> På denne måde konstituerer mønsterfortællingens indeholdte kategorisering altså sideløbende et *troværdighedsbarometer* (Jobe 2008) for volden og ikke mindst for kvindernes beretninger om den, hvilket har afgørende og indskrænkende indflydelse på kvindernes narrative mulighedsbetingelser.

I modsætning til Loseke, der som Ken Plummer fremhæver fortællingens positive mulighedsbetingelser, har afhandlingen søgt at vise, hvordan kvindernes agens skal lokaliseres indenfor rammerne af den institutionelle, nationale og historiske kontekst, som etableres i de offentlige beretninger og videreføres i de fortrolige narrative møder, hvor kvinderne forhandler *ud fra og i forhold til* den tilvejebragte mønsterfortælling uden i nævneværdig grad at problematisere forudsætningen for den. De samfundsmæssige, institutionelle og historiske rammer i den belyste

---

<sup>252</sup> Herudover kan det være problematisk for kvinderne at genindtræde i deres familier, når de først har brudt med dem og deres øvrige netværk.

<sup>253</sup> I Jobes artikel er målet asyl for de kvindelige ansøgere. For de kvinder, der er genstandsfelt for denne afhandling, er målet bl.a. et ophold på R.E.D. og hjælp og støtte af forskellig art fra det danske civil- og velfærdssamfund.

periode peger på, at samtlige kvinders beretninger til mig betinges af et specifikt mønster, hvori de kan tematisere og gen-bruge væsentlige elementer, så de fremstår meningsfulde.

En yderligere facet i afhandlingens analyse af den dominerende mønsterfortælling er, at fortællingen kan opfattes som et særdeles centralt styringsredskab. Styringsredskaber er, som Barbara Cruikshank argumenterer for (1999), indbygget i og udslag af selve den demokratiske (og neoliberalistiske) styringsform, der tildeler socialvidenskaben, lobbygrupper, diskurser indenfor socialt arbejde samt terapeutiske rehabiliteringsprogrammer en betydelig magt. Deres fælles mål er at få den pågældende kvinde til at blive egen 'herre' (1999:102-103), hvilket følgelig afhænger af individets evne til at anerkende, isolere og handle på egen subjektivitet – at styre selv. Som afhandlingens empiriske fusionsanalyser løbende har vist, står kvindens individuelle og kulturelle transformationsproces centralt i majoritetssamfundets løsningsmodel, hvorfor Cruikshanks fremhævelse af de sociale styringspraksissers kobling af individuelle mål med social orden og stabilitet er yderst fundamental (1999:91-92). Den narrative (be)arbejdning, der foregår på de forskellige samfundsmæssige niveauer, skal således ses i sammenhæng med fremkomsten af æresrelateret vold som videns- og specialiseringsfelt. Etableringen af feltet medfører, at ansatte og frivillige indenfor (diskurser om) socialt arbejde på én gang skal definere og udvælge målgruppen samtidig med, at de også skal afhjælpe målgruppen dens problemer. Praktikerne konstitueres, bl.a. på baggrund af de fortællinger, der er blevet tilvejebragt via de offentlige beretninger, som faglige eksperter, der behandler kvinderne ud fra selvdefinerede kriterier i en proces, der er både vekselvirkende og selvopfyldende.<sup>254</sup> Disse praktikere har altså en betydelig andel i tilvejebringelsen af mønsterfortællingen, hvilket finder sted, fordi den på den ene side henter legitimitet og autoritet fra socialvidenskaben, f.eks. via Unni Wikans udgivelser, og på den anden side konstant underbygges i form af minoritetsetniske kvinders beretninger til selvsamme socialarbejdere og frivillige såvel som til andre dele af fortolkningssamfundet såsom journalister og redaktører. Spørgsmålet er således ikke, hvorvidt der eksisterer beretninger, der angiver æresbegreber som motiv til vold, men om den monolitiske fortælling i offentligheden og i diverse hjælpeindsatser om æreskultur som årsag til vold bør nuanceres med henblik på forskellighederne i kvindernes religiøse, kulturelle og etniske baggrunde samt suppleres med andre kontekstualiseringsmuligheder såsom divergerende køns- og klasseformationer.

---

<sup>254</sup> Socialarbejdere bliver til eksperter, netop fordi der ikke eksisterer kritisk, forskningsbaseret viden om emnet herhjemme. Se f.eks. journalisten Jakob Sheikhs artikelrække i *Politiken* (2013a-c), hvori han primært henter sin viden – og vinkel – fra socialarbejdere.

### **Narrativ (be)arbejdning: Marginale eller centrale fortællinger?**

Den ovenfor skitserede udvikling af mønsterfortællingens narrative 'succes' betyder, at ikke bare R.E.D. og Connect, men også socialarbejderne, som definerede eksperter, fungerer som en art legitimeringsagenter, der medvirker til at sætte problemet æresrelateret vold på dagsordenen og til at underbygge og godkende den herskende problemopfattelse samt tilskrive den autoritet i en selvforstærkende proces. En udbredt indvending herimod er, at de journalistiske skildringer og selvbiografiske udgivelser bygger på voldsramte minoritetsetniske kvinders *egne* beretninger. Beretninger, såsom R.E.D.-kvindernes interviewbaserede beretninger til mig, antages altså at afspejle virkeligheden på et konkret niveau. En sådan tankerække indebærer imidlertid et udtalt argument om, at udelukkende nogle fortællinger er medierede og derved narrative i konventionel forstand, mens andre – såsom de fortællinger, der fremkommer ved (egne) interview – snarere er at opfatte som vidnesbyrd. Som fremhævet i analysen af de journalistiske artikler (kapitel 5), er det endvidere behæftet med en del problemstillinger at diskutere en konkret voldsberetnings troværdighed og autoritet, særligt når voldsberetningen fremkommer som jeg-fortælling, idet subjekt og objekt samt fortid og samtid flyder sammen i fortællingens udsigelsessituation. Imidlertid har afhandlingens påpegning af begrænsningerne ved mønsterfortællingen netop søgt at vise, hvordan alle fortællinger er flerstemmede medieringer og derfor udgør repræsentationer – blot på forskellige måder og med forskellige lag. Fælles for de forskellige teksttyper i afhandlingen er således, at beretningerne i dem ikke blot fortæller *i forhold til*, men også *via* majoritetsdanske aktører og selvopfattelser, hvorfor de kun i begrænset omfang kan betragtes som fortalt 'nedefra' eller fra marginen af samfundet. Selvom mønsterfortællingen er vokset ud af en populærvidenskabelig bevægelse, der bl.a. involverer forskellige civilsamfundsmæssige hjælpeindsatser, er den som ovenfor beskrevet ikke desto mindre samtidig et produkt af sammenskrivningen af et nationalt, socialt og individuelt niveau, der utydeliggør bevægelsen mellem det offentlige og det fortrolige.<sup>255</sup> Ifølge Cruikshank indeholder hjælpeindsatser et mål om, at klienters personlige historier skal (om)formuleres, så de sigter på, hvad der er godt for samfundet (1999:90). Mønsterfortællingen indebærer på den ene side ikke blot en opfattelse af, hvad der er 'rigtigt' for kvinderne, men også hvad der er 'godt' for samfundet, hvorfor den på den anden side fungerer særdeles effektivt. Fortællingen om en kollektiv (kulturel, etnisk og religiøs betinget)

---

<sup>255</sup> Med andre ord er indsætternes – og fortællingernes – målgruppeafgrænsning også sket ud fra en praksisorienteret tilgang. Som beskrevet (kapitel 8), har elementer såsom visitationssamtaler afgørende indflydelse på, hvordan målgruppen defineres og udvælges i praksis, men visitationssamtaler og andre udvælgelses- og kategoriseringsmekanismer er imidlertid også indlejret i ofte udtalte grundantagelser.



undertrykkelse af individet knytter nemlig subjektivitet og magt sammen på en måde, der forvirrer adskillelsen af det myndiggivende og det myndiggjorte; problemdefinition og løsningsmodel indeholdt i mønsterfortællingen slører forholdet mellem dem, der skal tilføres magt, og dem, der udviser den (Cruikshank 1999), hvorfor magtens lokalisering og indvirkning er svær at synliggøre og problematisere. Mønsterfortællingen betegner således en styringsform, som ikke kan repræsenteres eller evalueres ved at adskille det offentlige fra det fortrolige, og det politiske fra det personlige, eftersom styringen netop sker i sammensmeltningen af fortællingens niveauer, når det fortrolige gøres til et offentligt – og politisk – anliggende og det offentlige til et personligt selvrealiseringsmål om kulturel og individuel transformation. Som tidligere indikeret, indbefatter samfundets problematisering af minoritetsetniske kvinder og de vilkår, de lever under, også en markering af (forestillingen om) danskhed og de værdier, der knyttes dertil, hvorved en opfattet trussel imod Danmark og danskere medinddrages. Et politisk behov for at forsvare danskere via disse værdier aktualiserer således de minoritetsetniske kvinders transformationsproces, hvormed det bliver magtpåliggende at regulere de marginale positioneringer, der forstyrrer den narrative autoritet og kontrol, der er knyttet til mønsterfortællingen.

Derved fremgår det, at fortællingerne ikke blot er fortællinger. Beretninger om æresrelateret vold udgør magtkonceptualiseringsmekanismer, der kategoriserer grupper og individer, der således bidrager til at opretholde eksisterende hierarkier i samfundet og dermed til stabilitet og orden. Når beretningerne tilskrives bestemte former for identiteter, der kobles til fortællerne – og som fortællerne som aktører knytter til sig i en vekselvirkende proces – tydeliggøres det, hvordan fortællingerne konstituerer magtudvisninger. Kvinderne indgår på denne måde som aktører i en medskabelse af såkaldt sponsorerede identiteter (Loseke 2007:670), når de i en vis forstand ikke kan undgå at understøtte eksterne beskrivelser af sig selv, hvorfra de tager del i en selv-orientaliserende proces. Sådanne narrative positioneringer medfører, at kvinderne opnår privilegerede talepositioner. Som kapitel 5 demonstrerede, er den narrative aktør i form af jeg-fortælleren konstitueret qua ofrets subjektive, erfarede troværdighed, der imidlertid udbygges, når jeg-fortælleren også taler og fortæller 'indefra' en ('offer')kultur og *som* etnisk minoritet. Begge fortællepositioner fungerer som autoritetsgivende narrative elementer, der besværliggør og problematiserer enhver anfægtelse af den pågældende fortællings autenticitet – også selvom anfægtelsen udelukkende sker under henvisning til understregningen af alle beretningers narrative elementer. At etnicitet kan etablere en sådan privilegeret talesituation var fortolkningssamfundets massive opmærksomhed mod Yahya Hassan og hans digtsamling (2013) i efteråret 2013 et

glimrende eksempel på. Uden at forholde mig til digtsamlingens litterære kvaliteter, konstaterer jeg, hvordan også den beretning indgår som en tilsyneladende tiltrængt 'oprørsstemme' i majoritetssamfundets diagnosticering af minoritetsetniske forældres systematiske svigt af deres børn – og dermed også af kommende generationer i det danske samfund – hvorved samfundet behændigt fraskriver sig et ansvar for de tilgrundliggende sociale problemstillinger (Liebmann 2013b). Ved, som Hassan, at indtage en narrativ position som understøtter af et kulturelt perspektiv på volden, opnår bl.a. Aida og Bahira udover hjælp fra samfundets side også synlighed og (narrativ) anerkendelse, men de samtidig underlægger sig selv – og øvrige kvinder – en objektgørelse, der begrænser gruppens fremtidige mulighedsbetingelser. Når deres personlige udvikling udelukkende skal finde sted som en afskrivning af og bevægen sig væk fra kulturelle, etniske og religiøse karakteristika, minimeres potentialet i den skitserede overleveridentitet, som den sociale bevægelse imod kollektiv undertrykkelse har bragt med sig, idet de i stedet fastholdes i et kulturelt ingenmandsland. På den ene side risikerer kvinderne således at miste eller beskadige den stærke gruppetilknytning, som de løbende tilskrives, og som opfattes som problematisk af det danske samfund, og på den anden side kan de have svært ved at blive accepteret i majoritetssamfundet på andre præmisser end som (tidligere) medlemmer af selvsamme gruppering.

## KONKLUSION

Æresrelateret vold er i Danmark de seneste godt 10 år blevet diskursivt udskilt som en særlig voldskategori via en lang række offentlige og fortrolige beretninger herom. Som tematik indgår volden sammen med kultur og køn imidlertid sideløbende som magtfulde kategoriseringsmekanismer i de samfundsmæssige beretninger, der adskiller minoritet fra majoritet og således medvirker til at hierarkisere borgere i samfundet. Udsprunget af en grundlæggende undren over, hvordan fortællinger om vold i relation til kultur og køn kategoriseres i en national sammenhæng, har nærværende afhandling foretaget en analyse af fortællinger om æresrelateret vold i årene omkring 2010 for at muliggøre en alternativ kontekstualisering af voldsberetningerne. Ved at fokusere på kultur, køn og vold som centrale tematikker for fortællingerne, er de blevet fremhævet som fænomener og hændelser, der kan lokaliseres som en form for struktur i baggrunden af beretningerne. Hvor vold i kvindernes beretninger hovedsageligt fremstilles som et resultat af kultur, er (kvinde)køn i højere grad blevet lokaliseret som en tematisk forudsætning, som hjælpeindsatserne R.E.D. og Connect-projektet har opbygget qua deres behandlende kønsopdeling.

Afhandlingens empiriske fusionsanalyser har betydet en indoptagelse og strukturering på baggrund af to narrative 'niveauer'. Offentlige beretninger såvel som beretninger genereret ved fortrolige narrative møder er inddraget i afhandlingen som to narrative planer, der konstituerer en væsentlig del af hinandens kontekst. Begge narrative niveauer er væsentlige, eftersom der eksisterer et genealogisk udviklingsaspekt i begge materialetyper, som er blevet belyst via de offentlige beretninger. Afhandlingens genstandsfelt består af offentlige beretninger repræsenteret af to selvbiografier, 90 journalistiske artikler i danske dagblade, to forskningsbaserede udgivelser, samt 14 beretninger, genereret ved fortrolige narrative møder via interview med kvindelige beboere på R.E.D. inklusive en bruger af Connect-projektet, samt gennem deltagerobservation samme steder. Via empiriske fusionsanalyser, der har kombineret indgående tekstanalyse med et fokus på samfundsmæssige strukturer og diskurser, der er blevet integreret i hinanden, har afhandlingen som det første dybdegående danske studie leveret en kritisk undersøgelse af etableringen af fortællinger om æresrelateret vold i Danmark. Med fokus på inddragelse af beretningernes historiske, nationale, institutionelle og sociale omstændigheder, samt den måde, hvorpå aktørerne agerer i forbindelse med beretningerne, har jeg undersøgt, hvordan disse specifikke beretninger tilvejebringes, objektiviseres og derved interagerer med subjekters selvfortællinger. Analysen har arbejdet med følgende spørgsmål:

- Hvordan etableres en fortælling – og kategorisering – af æresrelateret vold i et dialektisk forhold mellem forskellige aktører på forskellige niveauer i det danske samfund?
- Hvordan positionerer voldsramte etniske minoritetskvinder, kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, sig i forhold til kategoriseringen indeholdt i den eksisterende fortælling?
- Hvilke – bl.a. utilsigtede – betydninger kan det have for kvinderne og for samfundet?

Ved at besvare disse spørgsmål har afhandlingen bidraget til at gentænke konventionelle og standardiserede forklaringsrammer for netop denne kategorisering af vold og leveret en kulturanalytisk skildring af det danske majoritetssamfund og narrative processer heri. Som afhandlingen viser, er æresrelateret vold traditionelt blevet beskrevet, studeret og forklaret som et udslag af æreskultur, herunder forudgående følelser – altså som både *effekt* og *affekt* – hvorved volden er blevet konstitueret som et uundgåeligt resultat af (problematiske) kultur. Selvom synliggørelsen af æresrelateret vold, også som videns- og specialiseringsfelt, har bidraget til at give kvinderne – og det omkringliggende fortolkningssamfund – et sprog for volden, som på et individuelt niveau kan bistå kvinderne med en forståelsesramme at indsætte volden i, samt muliggøre at kvinderne kan komme i sikkerhed fra den, rummer mønsterfortællingens indeholdte kategorisering imidlertid også en sorterende hierarkisering af identiteter, der i tilknytning til tematikkerne kultur, køn og vold, konstitueres som afvigende fra majoritetsdanskhed.

Modsat tidligere studier af æresrelateret vold, som antager, at volden alene er kulturelt betinget, samt studier af fortællinger, om vold mod kvinder, der primært har fremhævet historiefortællingens positive muligheder på individ- og samfunds niveau, har afhandlingen søgt at belyse disse fortællingers demarkering af kvinderne, idet synlighed også kan virke begrænsende. Uden at undervurdere de voldsramte minoritetsetniske kvinders aktive medskabelse af egne selvfortællinger, har afhandlingen gennem en intertekstuel læsning med fokus på sammenflydningen af individuelle, sociale, historiske og kulturelle niveauer, leveret en moddiskurs til den gængse fremstilling og kategorisering af vold og kvinder ved at muliggøre en alternativ kontekstualisering.

Afhandlingen har overordnet anlagt en analysestrategi, der med fokus på den fortalte virkelighed er sammenlignelig med en betragtningsmåde, som kendes fra poststrukturalisme. Gennem en fortælleorienteret tilgang til materialet, har analyserne bidraget til en forståelse af den helt

individuelle oplevelse og til en kortlægning af almene sociale, kulturelle og historiske forhold, idet fortælleaktiviteten er en måde, hvorpå erfaringer udtrykkes, formidles og gives mening. Med *genealogi* som delanalysestrategi har analyserne tydeliggjort de historiske, sociale og kulturelle magtrelationer, der er knyttet til det specifikke diskursive fænomen æresrelateret vold for at skabe basis for en kritik heraf. Begreber såsom *mønsterfortælling*, *plot*, *fortolkningssamfund* og *intertekstualitet* er således anvendt for at anskueliggøre de inddragede fortællingers form, indhold og tilblivelseskontekst. Gennem fokus på narrative påvirkninger og gentagelser i materialet, samt de forhold, hvorunder de er blevet til, har analyserne tydeliggjort beretningernes tværgående relationer. Analysedel I har således fremhævet de offentlige beretningers historiske, sociale og nationale udvikling, som fundament for de fortællinger, der er genereret ved de fortrolige narrative møder, hvilket udgjorde genstandsfeltet i analysedel II. Den anden delanalysestrategi, *dekonstruktion*, har ligesom genealogi fremhævet altings kontingente og historisk betingede karakter. Men hvor delanalysestrategien genealogi primært har problematiseret de magteffekter, der knytter sig til de diskurser, fortællingerne er indlejret i, er dekonstruktion benyttet for at fremdrage alternative meningsstrukturer. En kombination af genealogi og dekonstruktion har således været nødvendig, idet dekonstruktionen udgør analysegrundlaget for de genealogiske sporinger, hvormed den alternative kontekstualisering af fortællingerne om æresrelateret vold er blevet muliggjort.

Fusionsanalysen har fremhævet, hvordan den kategorisering af vold, der står i centrum i de minoritetsetniske kvinders beretninger, er en historisk re-konstruktion. Jeg har analyseret kvindernes fortællinger som meningsskabende, narrative konstruktioner uden at forholde mig til de oplevelser og erfaringer, som fortællingerne er baserede på, men som jeg ikke har adgang til. Jeg har anset kvindernes fortællinger som virkelige i den forstand, at de udgør meningsskabende konstruktioner, men jeg har ikke forholdt mig til, hvor præcist de beskriver de oplevelser og erfaringer, som konstruktionerne er baserede på. Altså har afhandlingen alene forholdt sig til den fortalte virkelighed og centreret analysetilgangene omkring de reflektivt organiserede magt- og dominansforhold i fortællingerne.

Følgende opsummerer jeg afhandlingens vigtigste konklusioner og reflekterer over de oprindelige forskningsspørgsmål samt afhandlingens teoretiske bidrag.

### **Mønsterfortællingen om æresrelateret vold: Teksten i verden og verden i teksten**

Analysedel I, der havde offentlige beretninger som omdrejningspunkt, har via en dekonstruktivistisk og genealogisk analysestrategi vist, hvordan en mønsterfortælling om æresrelateret vold er vokset frem i kølvandet på drabet på Fadime Sahindal i Sverige i 2002 og Unni Wikans populærvidenskabelige værk *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke* fra 2003. Denne udvikling er blevet understøttet af Sengül Güverciles selvbiografi *Æresdrab*, også fra 2003, samt medialiseringer af drabet på dansk-pakistanske Ghazala Khan i 2005. Som fremhævet i kapitel 6 er mønsterfortællingen bl.a. blevet lanceret af Wikan og yderligere understøttet af publikationen *Om Ære* fra 2008, men den spiller også en afgørende rolle i de journalistiske artikler fra danske dagblade fra 2007-2010, hvilket kapitel 5 viste. Ligeså viste kapitel 4, hvordan plotstrukturen og tematiseringen i selvbiografierne *Æresdrab* og *Når blod bliver tyndere end vand*, henholdsvis fra 2003 og 2005, korresponderer med mønsterfortællingen.

Overordnet komplementerer voldskategoriens tematisering i de offentlige skildringer en kendetegnende plotstruktur i udgivelserne, hvori den unge kvinde møder et vendepunkt i livet, der medfører, at hun vender familien ryggen. Forbudt kærlighed, kultursammenstød, islam, mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet og kvindeundertrykkelse, indeholdt i de overordnede tematikker kultur, køn og vold, betyder, at kultur fremstilles som årsag til fortællingens centrale konflikt og følgelig som anledning til familieopgøret. Dermed er det ikke alene den problematiserede kultur, der igangsætter handlingsforløbet i fortællingen, men det er også i kulturen – eller snarere i kulturforskellene – at (for)løsningen skal findes. Kulturen fremholdes i implicit sammenligning med dansk og øvrig vestlig og skandinavisk majoritetskultur som modstridende, hvorfor kulturbegrebet kan karakteriseres som *kultur som distinktion*. Via brugen af en underliggende opfattelse af kultur som forskel(lighed) markeres grænserne for det nationale i en udskillelsesproces, hvor det danske defineres gennem, hvad det ikke er.

Den fremvoksede mønsterfortælling integrerer ovennævnte plotstruktur og tematisering sammen med øvrige narrative virkemidler såsom kvindernes livshistorier, dikotomisk fremstillede karakterer og ensidige løsningsmuligheder. Samtidig skaber mønsterfortællingen en følelsesmæssig kapacitet gennem offentlig sympati og støtte, der forbinder den danske læserskare med de kvindelige ofre for æresrelateret vold, idet mønsterfortællingen både aktiverer stærke følelser hos fortolkningssamfundet og fraskriver majoritetssamfundet ansvar for volden, når den gøres til problem *for* det danske samfund, men ikke *i* det danske samfund; volden fremstilles udelukkende som et problem i 'deres' kultur og hele grupper fremholdes som ikke-tilhørende 'os'.

I mønsterfortællingen udgør kvindernes livshistorie et afgørende narrativt element, idet beretningens progression og transformation netop kan lokaliseres via livshistorien. Fra at være underlagt kollektive og kulturelt betingede magtstrukturer gennemgår fortællingens persona en forvandlende udvikling mod frihed, selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed. Overordnet har mønsterfortællingen indoptaget og underbygget mange af de elementer, som har bidraget til offentlig sympati og støtte for både Fadime Sahindal og Ghazala Khan. Derved har mønsterfortællingen tilvejebragt en problemdefinition af volden sideløbende med, at fortællingerne har indkredset en løsningsmodel for voldens ophør: Opgør med den undertrykkende, kulturstyrede familie og (selv)udvikling i retning af danskhed med dertil knyttede normer omkring (køns)lighed samt selvstændighed og (økonomisk) uafhængighed.

De offentlige beretninger har via mønsterfortællingen således skabt en præmissættende ramme for diskursen, når (forestillinger) om majoritetsdanskhed fremholdes som implicit idealbillede og norm, som de minoritetsetniske kvinder skal transformeres ind i. Mønsterfortællingen om æresrelateret vold har nemlig bidraget til at implementere et udtalt idealbillede af det majoritetsdanske samfund inklusive majoritetsetniske kvinder. Idealbilledet har sideløbende etableret normer for, hvordan de voldsramte minoritetsetniske kvinder skal hjælpes, hvorved en populærvidenskabeligt forankret løsningsmodel for det problematiserede fænomen, æresrelateret vold, er opstået. Det er centralt, at disse offentlige beretninger er opstået gennem repræsentanter for fortolkningssamfundet såsom forlæggere, redaktører, journalister, forskere o.a., der har medieret kvindernes fortællinger og påvirket beretningerne inklusive mulighedsbetingelserne for overhovedet at fortælle dem. Eftersom mønsterfortællingen optræder i forskellige teksttyper, på forskellige samfundsniveauer, og eftersom den understøttes af minoritetsetniske fortællestemmer i selvbiografiske og journalistiske fremstillinger samt af en kendt forsker inklusive det øvrige fortolkningssamfund, styrkes fortællingens status og relevans, hvilket vanskeliggør alternative kontekstualiseringsmuligheder og forklaringsrammer i de enkelte voldstilfælde. Derved valideres et kulturelt perspektiv på volden, hvilket bidrager til at retfærdiggøre og opretholde (civil- og velfærdssamfundsmæssige) hjælpeforanstaltninger, hvis løsningsmodeller anskuer volden på overensstemmende vis.

Analysedel II, der havde beretninger, genereret ved fortrolige narrative møder, som genstandsfelt, har via en dekonstruktivistisk og genealogisk analysestrategi vist, hvordan mønsterfortællingen om æresrelateret vold udgør en strukturel betingelse for samtlige R.E.D.-kvinders narrative repertoarer.

Den offentlige og institutionelle mønsterfortælling er ud fra et processuelt og performativt fortælleperspektiv et udgangspunkt, som kvinderne er nødsagede til at berette *ud fra* og *i forhold til*, hvorfor de alle i varierende grad positionerer sig i forlængelse af den kategorisering, mønsterfortællingen indeholder. Som kapitel 8 og 9 belyste, er mønsterfortællingen så stærk og ulighedsstrukturerne mellem majoritet og minoritet i sammenhængen så store, at kvindernes mulighed for at problematisere den herskende fortælling og fortælle alternative voldsberetninger er yderst begrænset. Således anfægtede ingen af R.E.D.-kvinderne præmisserne om etnicitet – og dermed kultur – som distinktion i den analyserende undervisningsøvelse (kapitel 8). Som kapitel 9 viste, er de ulige magtrelationer mellem majoritets- og minoritetsetniske kvinder (mentorer og brugere) også i Connect-projektet baseret på *kultur som distinktion*, der konstitueres via etnicitet som afgørende forskelsmarkør, der overordner og privilegerer de majoritetsetniske kvinder og underordner de minoritetsetniske kvinder. Begge hjælpeindsatser udspringer altså fra mønsterfortællingens indeholdte problemopfattelse og løsningsmodel, som de samtidig bidrager til at legitimere og opretholde Tilsammen skaber det en særlig national og institutionel kontekst, som indvirker på kvindernes opfattelse af volden og følgelig på deres beretninger herom.

Som led heri udgjorde Aidas og Bahiras beretninger til mig særskilt tydelige eksempler på, hvordan (dele af) mønsterfortællingen gen-anvendes af kvinderne, idet de ikke alene – i overensstemmelse med Manar og Arub – gør kultur og køn til kontrast, men i betragtelig grad positionerer beretningernes persona i en sammenhæng bestående af patriarkalsk æreskultur og mellemøstlig eller sydasiatisk etnicitet trods de bredere sociale problemstillinger, konfliktformer og 'voldstyper', som deres fortællinger også rummer.

Imidlertid viste kapitel 10 også, hvordan en betragtelig narrativ dissonans karakteriserede R.E.D.-kvindernes selvfortællinger, eftersom ni af kvinderne brød med de oprindeligt initierede fortolkningsrammer. Den narrative dissonans resulterede i komplekse brudflader mellem den offentlige og institutionelle mønsterfortælling og kvindernes fortalte liv og baggrundshistorier. Kvindernes beretninger synes således struktureret som meningsskabende søgen efter årsager til mangeartede konfliktformer og voldstyper og institutionelt, socialt og kulturelt legitime forklaringer herpå. Et processuelt og kontekstuel analytisk fokus på beretningernes etablering underbyggede således, at beretningerne ikke fungerer som pure afspejlinger af tidligere erfaringer, idet konteksten, hvori de udfoldes, indvirker på beretningernes udformning og den fortalte vold. Beretningerne genereret ved fortrolige møder er altså, som de offentlige beretninger, kendetegnet ved en majoritetsdansk medproduktion. Fortællingerne er foranlediget og initieret af en repræsentant for



det majoritetsetniske fortolkningssamfund, der således har tilskyndet til udsigelsen af voldsberetningerne indenfor en specifik forståelseshorisont.

På baggrund af ovenstående kan man karakterisere mønsterfortællingens majoritetsdanske medproduktion som tekstens tilstedeværelse i fortolkningssamfundet og fortolkningssamfundets tilstedeværelse i teksten. Betegnelsen understreger, hvordan et socialt aspekt sammen med et institutionelt, nationalt og historisk må medinddrages i analysen, hvis man vil skabe alternative kontekstualiseringsmuligheder for voldsberetningerne. Fortolkningssamfundet øver nemlig ikke alene indflydelse på beretningernes udformning, men også på den sammenhæng – og læsning – de forekommer i og på den (mer)betydning, de kan tilskrives; eftersom fortællere henter fortællingernes mening *i relation til og ved hjælp af* dialogiske relationer til andre fortællinger på øvrige samfundsniveauer, har disse reflektive og intertekstuelle fortælleprocesser også betydning for den funktion, som fortællingerne spiller – for kvinderne og for samfundet. Ved at gen-anvende (dele af) mønsterfortællingen om æresrelateret vold gøres de individuelle voldsberetninger forståelige på individuelt niveau, ligesom de fremstår menings- og betydningsfulde i en bredere samfundsmæssig kontekst, hvor fortællerne via fortællingerne retfærdiggør den tid og plads de optager i fortællingen og i en bredere samfundsmæssig kontekst.

Det har også været en rød tråd i afhandlingen, hvordan voldsramte etniske minoritetskvinder har fortalt ud fra begrænsede mulighedsbetingelser sat af det danske majoritetssamfund og dets velfærdsydelser og hjælpeindsatser, hvorfor mønsterfortællingen ikke udelukkende er resultat af en fortælling, der er fortalt fra samfundets margin og vokset frem 'nedefra'. I forlængelse af kvindernes gen-anvendelse af (dele af) mønsterfortællingen er den enstemmighed, som disse beretninger tillægges i samfundet, blevet diskuteret (kapitel 11). Her blev det fremført, at det danske majoritetssamfund via fortolkningssamfundet har haft afgørende indflydelse på frembringelsen af kvindernes beretninger, hvilket kan medføre en række utilsigtede begrænsninger for kvinderne og for samfundet. De asymmetriske magtrelationer er ikke nødvendigvis problematiske i sig selv, eftersom magten findes i alle relationer, men som analysen indikerer, påvirker styringspraksisserne i mønsterfortællingen kvinderne og deres opfattelse af den vold, de har været udsat for. Når kvinderne gen-anvender (dele af) fortællingen, fordi den er meningsfuld på individuelt og samfundsmæssigt niveau, understøtter de samtidigt uafvendte problematiske og ensidige kategoriseringer af 'særlige kulturformer' og 'særlige voldsformer'. Kulturbegrebet *kultur som distinktion* ligger også til grund for *National strategi mod æresrelaterede konflikter* (2012), hvis

lancering yderligere understøttede mønsterfortællingens status som epistemisk forståelseshorisont for volden. Imidlertid har analysekapitlerne indikeret, hvordan denne narrative synliggørelse kan virke begrænsende for kvinderne, idet de samtidig er blevet grundlag for diskurssætning, granskning og kontrol. Mønsterfortællingens uanfægtede og majoritetsmedierede voldskategorisering betyder nemlig, at fortællingen er blevet indskrevet i en populærvidenskabelig terminologi, hvor vejen til overlevelse udelukkende kan ske via frigørelse og selvstændiggørelse, som disse defineres på tværs af de offentlige og fortrolige fortællinger i majoritetssamfundet. En sådan terminologi rummer reminiscenser både fra kvindekampen og velfærdskampen, men synes domineret af en hyper-synliggørelse af muslimer (Jeldtoft 2012) og af problematiserede fænomener knyttet til etniske minoriteter (Gill & Brah 2013:84), der fremstår som en trussel for Danmark og danskhed (Andreassen 2007, 2012).

I stedet for at divergerende perspektiver og positioneringer er vokset frem med resulterende forskelligartede indsatser i relation til voldskategorien, har fortolkningssamfundet inklusive repræsentanter for de civil- og velfærdssamfundsmæssige hjælpeindsatser patologiseret en fortælling, der udelukkende kobles til (æres)kultur, (mellemøstlig eller sydasiatisk) etnicitet og (islamisk) religion, og dermed samtidig normaliseret et vokabular, der myndiggør og frigør mindst ligeså meget, som det begrænser og disciplinerer (Kitzinger 2004:47). Det er således ikke blot prædefineret, hvordan kvinderne skal hjælpes via en personlig og kulturel udviklingsproces, men definitionen neutraliserer kompleksiteten indeholdt i andre perspektiver, herunder fra feministiske analyser (Kitzinger 1992). Samtidig besværliggør mønsterfortællingens hegemoniske tilstedeværelse en konstruktiv og nuanceret samfundsdebat om voldskategoriseringen.

### **Samtidige perspektiver: Etnografi som alibi**

Afhandlingen har, i tråd med den governmentality-analytiske ramme, prioriteret at stille 'hvordan'-spørgsmål (Dean 2006:61, 69-70) til empirien. 'Hvordan'-spørgsmål sigter på at undersøge, hvad der sker, når specifikke individer og samfundsgrupper styrer og bliver styret, hvilket fører til en fremhævelse af teknikker, praksisser, rationaliteter og vidensformer, herunder de identiteter og handlingsdispositioner, som styringen opererer igennem (2006:70). Desuden besvarer 'hvordan'-spørgsmål implicit *hvorvidt, at og om* specifikke fænomener, problemer eller fortællinger eksisterer, eftersom besvarelsen af 'hvordan'-spørgsmålene netop rummer en sådan præmis; når en given analyse viser, hvordan en specifik fortælling etableres, demonstrerer den samtidig, *hvorvidt, at og om* fortællingen eksisterer.

Ét af de forskningsspørgsmål, afhandlingen således stillede, var: "Hvordan etableres en fortælling – og kategorisering – af æresrelateret vold i et dialektisk forhold mellem forskellige aktører på forskellige niveauer i det danske samfund?". Afhandlingens analyser har vist, hvordan eksistensen af en refleksivitet og intertekstualitet etablerer den nævnte mønsterfortælling inklusive plotstruktur, som anvendes og gen-anvendes på forskellige samfundsmæssige niveauer. Som analysekapitlerne viser, er denne etablering ikke en enkel eller entydig proces. Dog umuliggør samfundsstrukturer og dominerende diskurser, at fortællinger om æresrelateret vold kan vokse frem på lige vilkår mellem de voldsramte minoritetsetniske kvinder og repræsentanter for det majoritetsetniske fortolkningssamfund. Mønsterfortællingen er nemlig blevet etableret gennem intertekstuelle processer på forskellige samfundsniveauer, hvortil både repræsentanter for fortolkningssamfundet og de voldsramte minoritetsetniske kvinder har bidraget, men fortællingen er undervejs på afgørende vis blevet formet af det majoritetsetniske samfund, der har legitimeret beretningerne og den kategorisering, de indeholder. Mønsterfortællingen udgør en art formel for fortolkning, formidling og evaluering af den fortalte virkelighed og er derved blevet til et troværdighedsbarometer, som er uomgængeligt i repræsentationen af vold blandt etniske minoritetsfamilier, og som de voldsramte minoritetsetniske kvinder som fortællere derfor må forholde sig til. Det andet forskningsspørgsmål: "Hvordan positionerer voldsramte etniske minoritetskvinder, kategoriseret som ofre for æresrelateret vold, sig i forhold til kategoriseringen indeholdt i den eksisterende fortælling?" er en udbygning af det første, men besvarelsen af det ekspliciterer, hvordan også den empiriske og analytiske kontekst flyder sammen og er udslag af intertekstuelle relationer. Begrebet mønsterfortælling har dels været et omdrejningspunkt på aktørniveau, idet fortællingen strukturerer kvindernes narrative repertoires for voldskategoriseringen, mens mønsterfortællingen dels har været genstandsfelt for afhandlingens analyser. Samtidig med at mønsterfortællingen om æresrelateret vold med dertilhørende plotstruktur, dikotome karakterer, tematisering af kultur, køn og vold er let at øjne 'derude', at den har bidraget til folkelig og politisk støtte til kvinderne, har den også fungeret som redskab i afhandlingen. Mens mønsterfortællingen qua sin fortællemæssige forudsigelighed altså har været åbenbar i de tekster, der ligger til grund for afhandlingens analyser, har den som en væsentlig del af afhandlingens fortælleorienterede analyseapparat sideløbende tydeliggjort, hvorledes den fungerer som styringsmekanisme for og af de minoritetsetniske kvinder, når de anvender den. Analysen af hvordan kvinderne positionerer sig til den offentlige og institutionelle mønsterfortælling balancerer således et empirisk og analytisk niveau.

Afhandlingens tredje forskningsspørgsmål: "Hvilke – bl.a. utilsigtede – betydninger kan det have for kvinderne og for samfundet?" vendte sig mod de eventuelt negative konsekvenser, som voldens og kvindernes ovennævnte synlighed kan medføre. Som fremhævet (kapitel 11) indbefatter synligheden en objektgørelse, der kan begrænse de minoritetsetniske kvinders fremtidige fortælle- og handlemuligheder, når synligheden kommer til at dominere og dermed sløre andre voldsaspekter og -fortællinger. Samtidig konstituerer mønsterfortællingens indeholdte kategorisering sideløbende et troværdighedsbarometer for volden og ikke mindst for kvindernes beretninger om den, hvorfor mønsterfortællingen har afgørende, men indskrænkende, indflydelse på kvindernes mulighedsbetingelser. I denne sammenhæng er det imidlertid relevant, at nærværende afhandling også udgør en fortælling, der dermed uundgåeligt bidrager til det repræsentære virke og til en specifik synliggørelse af en problematiseret gruppe. I den forstand er også denne afhandling et udslag af etnografi som alibi, der rummer en implicit retfærdiggørelse af de inddragede – og dermed objektiverede – kvinder. I erkendelse heraf tilslutter jeg mig Abu-Lughod, der understreger, at jeg som gen-fortæller ikke kan styre modtagelsen af den fortælling også jeg bidrager til at distribuere, men dog kan jeg påvirke måden hvorpå, kvinderne 'andenliggøres' (2008[1993]). Derfor rummer afhandlingen, som beskrevet i kapitel 1 og 3, en moddiskurs, der forsøger at rette blikket uden for mønsterfortællingen og mod alternative kontekstualiseringsmuligheder.

## BIBLIOGRAFI

### Bøger, artikler og rapporter

- \*Aagaard, Charlotte. 2003. 'Jeres 24-års-regel er flot'. *Information*. 03-10-2003. p. 3.
- Aagaard, Lars Henrik & Elisabeth A. Haslund. 2008. 'Hvorfor skulle hun slås ihjel?'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 02.07.2008. p. 11.
- Aamand, Kristina & Asif Uddin. 2007. *Mødom på mode: Beretninger om skik og brug blandt indvandrere*. Gylling: Gyldendal.
- Abu-Lughod, Lila. 1986. *Veiled Sentiments: Honour and Poetry in a Bedouin Society*. Berkeley: University of California Press.
- Abu-Lughod, Lila. 2008 [1993]. *Writing Women's Worlds: Bedouin Stories*. Berkeley: University of California Press.
- Abu-Lughod, Lila. 2011. 'Seductions of the "Honour Crime"'. *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*, vol. 22(1). pp. 17-63.
- Abu-Lughod, Lila. 2013. *Do Muslim Women Need Saving?* Cambridge: Harvard University Press.
- Abu-Odeh, Lama. 1997. 'Comparatively Speaking: The 'Honour' of the 'East' and the 'Passion' of the 'West''. *Utah Law Review*, vol. 2. pp. 287-307.
- \*Agger, Christina. 2009. 'Endnu et bosted for tvangsgifte frygter fremtiden'. *Kristeligt Dagblad*. 27.08.2009. p. 3.
- Ahmed, Bipasha; Paula Reavey & Anamika Majumdar. 2008. 'Cultural Transformations and Gender Violence: South Asian Women's Experiences of Sexual Violence and Familial Dynamics'. I: K. Throsby & F. Alexander (red.) *Gender and Interpersonal Violence: Language, Action and Representation*. Hampshire: Palgrave Macmillan. pp. 44-65.
- Ahmed, Sara. 2001. 'Communities that Feel: Intensity, Difference and Attachment'. I: A. Koivunen & S. Paasonen (red.) *Conference Proceedings for Affective Encounters: Rethinking Embodiment in Feminist Media Studies*. University of Turku, School of Art, Literature and Music, Media Studies, Series A, no. 49. pp. 10-25.
- Akpınar, Aylin. 2003. 'The Honour/Shame Complex Revisited: Violence Against Women in the Migration Context'. *Women's Studies International Forum*, vol. 26(5). pp. 425-442.

- al-Baldawi, Riyadh. 2004. 'Long-term Measures to Combat Honour-Related Violence in Patriarchal Families'. I: M. Shahrzad & N. Abdo (red.) *Violence in the Name of Honour*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press. pp. 149-156.
- Allen, David M. 2010. *How Dysfunctional Families Spur Mental Disorders: A Balanced Approach to Resolve Problems and Reconcile Relationships*. Santa Barbara: Praeger.
- Alloula, Malek. 1986. *The Colonial Harem*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Als Research. 2011. *Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser*. [http://www.sm.dk/data/Dokumentertilnyheder/2011/Ung%20i%202011\\_rapport.pdf](http://www.sm.dk/data/Dokumentertilnyheder/2011/Ung%20i%202011_rapport.pdf) (sidst tilgået 06-02-2014).
- Andersen, Heine. 1994. 'Det civile samfund i teoretisk lys'. *Social kritik*, vol. 29. pp. 14-28.
- Andersen, Ole E. 2005. *Nye kurver i medielandskabet*. Frederiksberg: Forlaget Markedsføring.
- Andersen, Birger A. & Mai-Britt Jeppesen. 2008. 'Tahira havde ikke en chance'. *B.T.* 1. sektion. 02-07-2008. p. 6
- Andreassen, Rikke. 2005. *Gender, Race, Sexuality and Nationality: An Analysis of the Danish News Media's Communication about Visible Minorities from 1971-2004*. Ph.d-afhandling. Department of History. Toronto: University of Toronto.
- Andreassen, Rikke. 2007. *Der er et yndigt land: Medier, minoriteter og danskhed*. Århus: Tiderne Skifter Forlag.
- Andreassen, Rikke. 2012. 'Gender as a Tool in Danish Debates about Muslims'. I: J. S. Nielsen (red.) *Islam in Denmark: The Challenge of Diversity*. Lanham: Lexington Books. pp. 143-160.
- Andresen, Uzma A. & Rikke Andreassen. 2012. 'Når 'etnicitet' bliver det styrende parameter'. *Kvinfo Webmagasin*. Anmeldelse af 'Familien betyder alt'. *Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier* (2011) af S. Danneskiold-Samsøe, Y. Mørck og B. Wagner Sørensen. Frederiksberg: Frydenlund. <http://webmagasin.kvinfo.dk/artikler/naar-etnicitet-bliver-det-styrende-parameter-0> (sidst tilgået 04-02-2014).

- Anitha, Sundari & Aisha Gill. 2009. 'Coercion, Consent and Forced Marriage Debate in the UK'. *Feminist Legal Studies*, vol. 17(2). pp. 165-184.
- Anitha, Sundari & Aisha Gill. 2011. *Forced Marriage: Introducing a Social Justice and Human Rights Perspective*. London: Zed Books.
- Araji, Sharon K. 2000. 'Crimes of Honour and Shame: Violence Against Women in Non-Western and Western Societies'. *Red Feather Journal of Postmodern Criminology*.  
<http://www.critcrim.org/redfeather/journal-pomocrim/vol-8-shaming/araji.html>  
 (sidst tilgået: 23-01-2014).
- Armstrong, Louise. 1994. *Governing Child Sexual Abuse*. Ph.d.-afhandling. London: Birbeck College.
- Asano-Tamanoi, Mariko. 1987. 'Shame, Family, and State in Catalonia and Japan'. I: D. Gilmore (red.) *Honor and Shame and the Unity of the Mediterranean*. Washington: American Anthropological Association. pp. 104-120.
- Azar, Michael. 2001. 'Den äkta svenskheten och begärets dunkla objekt'. I: O. Sernhede & T. Johansson (red.) *Identitetens omvandlingar: Black metal, magdans och hemlöshet*. Göteborg: Didalos. pp. 57-92.
- Baker, Nancy V.; Peter R. Gregware & Margery A. Cassidy. 1999. 'Family Killing Fields: Honor Rationales in the Murder of Women'. *Violence against women*, vol. 5(2). pp. 164-184.
- Bal, Mieke. 2009. *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative*. Toronto: University of Toronto Press.
- Bancroft, Lundy. 2002. *Why Does He Do That?: Inside the Minds of Angry and Controlling Men*. New York: G. P. Putnam's Sons.
- Barnes, Rebecca. 2008. 'I Still Sort of Flounder Around in a Sea of Non-Language': The Constraints of Language and Labels in Women's Accounts of Woman-to-Woman Partner Abuse'. I: K. Throsby & F. Alexander (red.) *Gender and Interpersonal Violence: Language, Action and Representation*. Hampshire: Palgrave Macmillan. pp. 29-43.
- Barth, Fredrik. 1969. 'Introduction'. I: F. Barth (red.). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Bergen: Universitetsforlaget. pp. 9-38

- Bates, Daniel D. & Amal Rassam. 2001. *Peoples and Cultures of the Middle East*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Bauman, Richard. 1986. *Story, Performance, and Event: Contextual Studies of Oral Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baxter, Diane. 2007. 'Honor Thy Sister: Selfhood, Gender and Agency in Palestinian Culture'. *Anthropological Quarterly*, vol. 80(3). pp.737-775.
- Beckford, James A. 2003. *Social Theory and Religion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Benhabib, Seyla. 2002. *The Claims of Culture: Equality and Diversity in the Global Era*. Princeton: Princeton University Press.
- Berger, Arthur Asa. 1996. *Narratives in Popular Culture, Media, and Everyday Life*. Thousand Oaks: Sage.
- Bevir, Mark. 2010. 'Rethinking Governmentality: Towards Genealogies of Governance'. *European Journal of Social Theory*, vol. 13(4). pp. 423-441.
- Berkan, Sandra. 2005. *Når blod bliver tyndere end vand*. Århus: CDR-forlag.
- Bickerstaff, Linda. 2010. *Violence Against Women: Public Health and Human Rights*. New York: Rosen Pub.
- Bjerg, Helle & Hanne Knudsen. 2012. 'Når personkendskab bliver professionskundskab: Aktuelle udviklinger i lærerrollen'. I: M. Järvinen & N. Mik-Meyer (red.) *At skabe en professionel: Ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. København: Hans Reitzels Forlag. pp. 76-97.
- Bjerg, Svend. 1983a. 'Selvbiografiens opløsning i det 20. århundrede'. I: L. Bek; S. Bjerg; L.B. Bøjesen & J. Lindhardt (red.) *Selvbiografien*. Viborg: Centrum. pp. 110-118.
- Bjerg, Svend. 1983b. 'Den selvbiografiske genre'. I: L. Bek; S. Bjerg; L. B. Bøjesen & J. Lindhardt (red.) *Selvbiografien*. Viborg: Centrum. pp. 7-12.
- Bondy, Christopher. 2013. 'How Did I Get Here?: The Social Process of Accessing Field Sites'. *Qualitative Research*, vol. 13(5). pp. 578-590.
- Bourdieu, Pierre. 1997 [1972]. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University press.



- Bourdieu, Pierre. 1998 [1979]. *Distinction: A social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, Pierre. 1999 [1991]. *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.
- Brantsæter, Marianne C. 2001. *Møter: med menn dømt for seksuelle overgrep mot barn*. Avhandling til dr.polit.-graden. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bredal, Anja. 1999. *Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap i Norden*. TemaNord: 604. København: Nordisk Ministerråd.
- Bredal, Anja 2005. 'Tackling Forced Marriages in the Nordic Countries: Between Women's Rights and Immigration Control'. I: L. Welchmann & S. Hossain (red.) *'Honour': Crimes, Paradigms and Violence Against Women*. London: Zed Books. pp. 332-353.
- Bredal, Anja. 2006. *Vi er jo en familie: Arrangerte ekteskap, autonomi og fellesskap blant unge norsk-asiater*. Oslo: Unipax.
- Bredal, Anja. 2013. 'Vold i nære relasjoner: Minoritetskvinner mellom hypersynlighet og usynlighet'. I: B. Bråten & C. Thun (red.) *Krysningspunkter: Likestillingspolitikk i et flerkulturelt Norge*. Oslo: Akademika forlag. pp.117-143.
- Bredal, Anja. 2014. 'Ordinary v. Other Violence: Conceptualising Honour-Based Violence in Scandinavia'. I: A. Gill; C. Strange & K. Roberts (red.) *'Honour' killing & Violence. Theory, Policy & Practice*. New York: Palgrave MacMillan. pp. 135-155.
- Briggs, Charles L. 1986. *Learning how to Ask: A Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Briggs, Charles. L. 1996. 'Introduction'. I: C. Briggs. (red.) *Disorderly Discourse: Narrative, Conflict and Inequality*, New York: Oxford University Press. pp. 3-40.
- Briggs, Charles L. 2007. 'Mediating Infanticide: Theorizing Relations between Narrative and Violence'. *Cultural Anthropology*, vol. 22(3). pp. 315-356.
- Brune, Ylva. 2004. *Nyheter från gränsen: Tre studier i journalistik om "invandrare", flygtingar och rasistisk våld*. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Kungälv: Göteborgs Universitet.

- Brune, Ylva. 2006 [2002]: '"Invandrare" i mediearkivets typegalleri'. I: P. de los Reyes; I. Molina & D. Mulinari (red.) *Maktens (o)lika förklädnader: Kön, klasse & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas. pp. 150-181.
- Brøndum & Fliess. 2008. *Evaluering af Rehabiliteringscenter for Etniske Kvinder i Danmark*. Rapport, 3. september, 2008. (Midtvejsevaluering).  
[http://www.sm.dk/data/Lists/Publikationer/Attachments/642/evaluering\\_af\\_red\\_2008.pdf](http://www.sm.dk/data/Lists/Publikationer/Attachments/642/evaluering_af_red_2008.pdf)  
 (sidst tilgået 03-02-2014).
- Brøndum & Fliess. 2013. *Evaluering af Rehabiliteringscentret for Etniske unge i Danmark*. 1. september 2013. (Slutevaluering).  
 Rekvireret via fuldmægtig v. Ministerium for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, Helle Fahl. Mail: hsf@inm.dk.
- Bubandt, Nils. 2002. 'Cultures of Institutions, Institutions of Culture: An introduction'. *Folk: Journal of the Danish Ethnographic Society*, vol. 44. pp. 5-17.
- Buhr, Claus & Helle Sønderby. 2006. *Bror, hvad er det du gør?: Historien om æresdrabet på Ghazala Khan*. Århus: DR.
- Bumiller, Kristin. 2008. *In an Abusive State: How Neoliberalism Appropriated the Feminist Movement against Sexual Violence*. Durham: Duke University Press.
- Butler, Judith. 2005. *Giving Account of Oneself*. New York: Fordham University Press.
- Butler, Judith. 2011 [1993]. *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Campbell, J.K. 1966. 'Honour and the Devil'. I: J. G. Peristiany (red.) *Honour and Shame. The Values of Mediterranean Society*. London: The University of Chicago Press. pp. 139-170
- Carbaugh, Donal. 1997. 'Review of *Telling Sexual Stories: Power, Change, and Social Worlds* (1995) by Ken Plummer'. *Contemporary Sociology*, vol. 26(6). pp. 740-742.
- Carbin, Maria. 2010. *Mellan tystnad och tal: Flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. Statsvetenskapliga institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.
- Christiansen, Kjeld. 2009. 'Æresdrab: Sonays far slipper med halv straf'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 15.02.2009. p. 4.

- Christensen, Christina. 2010. 'Ære og konflikt: Om unge, social kontrol, pres og modenhed'. I: LOKK (red.). *Ære og konflikt: Om unge, social kontrol, pres og modenhed. Artikler samlet på baggrund af konferencen "Ære og Konflikt" i november 2010*. pp. 6-8.  
[http://etniskung.dk/wp-content/uploads/artikelsamling\\_aere\\_konflikt\\_2010.pdf](http://etniskung.dk/wp-content/uploads/artikelsamling_aere_konflikt_2010.pdf)  
 (sidst tilgået 01-02-2014).
- Clemen, Ditte & Elisabeth A. Haslund. 2009. 'Tahiras drabsmand kan undgå dødsdom'. *Berlingske Tidende*. 24-06-2009. p. 6.
- Clemmensen, Pia Røvsing. 2001. *Kvindekrisecenter-bevægelsens historie*. Speciale på den sociale kandidatuddannelse på Aalborg Universitet/Den Sociale Højskole. Aalborg: Den Sociale Højskole.
- Cook, David. 2007. *Martyrdom in Islam*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crenshaw, Kimberlé. 1991. 'Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color'. *Stanford Law Review*, vol. 43(6). pp. 1241-1299.
- Cruikshank, Barbara. 1999. *The Will to Empower: Democratic Citizens and Other Subjects*. Ithaca: Cornell University Press.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie; Yvonne Mørck & Bo Wagner Sørensen. 2011. *'Familien betyder alt': Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Davis, John. 1977. *People of the Mediterranean: An Essay in Comparative Social Anthropology*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Dean, Mitchell. 2006. *Governmentality: Magt & styring i det moderne samfund*. Frederiksberg: Forlaget Sociologi.
- Delaney, Carol. 1987. 'Seeds of Honor, Fields of Shame'. I: D. D. Gilmore (red.) *Honor and Shame and the Unity of the Mediterranean*. Washington: American Anthropological Association. pp. 35-48.
- Delaney, Carol. 1991. *The Seed and the Soil: Gender and Cosmology in a Turkish Village Society*. Berkeley: University of California Press.

- de los Reyes, Paulina. 2003. *Patriarkala enklaver eller ingenmansland?: Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverkets skriftserie IV.  
<http://interfem.se/media/19939/patriarkala%282%29.pdf>  
 (sidst tillgånget 04-02-2014).
- de los Reyes, Paulina; Irene Molina & Diana Mulinari. 2006 [2002]. 'Introduktion: Maktens (olika) förklädner'. I: P. de los Reyes; I. Molina & D. Mulinari (red.) *Maktens (o)lika förklädner: Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas Akademi. pp. 11-30.
- Derrida, Jaques. 1988. *Limited Inc*. Evanston: Northwestern University Press.
- Dobash, R. Emerson & Russel P Dobash. 1992. *Women, Violence and Social Change*. London: Routledge.
- Dobash, R. Emerson & Russel P. Dobash. 1998. *Rethinking Violence Against Women*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Douglas, Mary. 1966. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Ebaugh, Helen. 1988. *Becoming an Ex: The Process of Role Exit*. Chicago: University of Chicago Press.
- Eggins, Suzanne & Diana Slade. 1997. *Analyzing Casual Conversation*. Cassell: London.
- EIGE [European Institute for Gender Equality]. 2012. *Review of the Beijing Platform in the EU Member States*. Report. Luxembourg: European Union.  
<http://eige.europa.eu/sites/default/files/Violence-against-Women-Victim-Support-Report.pdf>  
 (sidst tillgånget 06-01-2010).
- Ekström, Simon. 2009. *Hedersmorden och orden: Berättelser om kultur, kritik och skillnad*. Makadam förlag, Halmstad.
- Eldén, Åsa. 2003. *Heder på liv och död: Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Social Sciences 128.
- Eldén, Åsa. 2004. 'Life-and-Death Honour: Young Women's Violent Stories About Reputation, Virginity, and Honour in a Swedish Context'. I: S. Mojab & N. Abdo (red.) *Violence in the Name of Honour, Theoretical and Political Challenges*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press. pp. 91-100.

- Eldén, Åsa. 2011. 'Men's Violence and Women's Responsibility: Mother's Stories about Honour Violence'. I: M. M. Idriss & T. Abbas (red.) *Honour, Violence, Women and Islam*. Abingdon, Oxon: Routledge. pp. 128-141.
- Ellegaard, Carsten. 2008. 'Indvandrepiger forsvinder sporløst'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 24.09.2008. p. 2
- Fassin, Didier & Richard Rechtman. 2009. *The Empire of Trauma: An Inquiry into the Condition of Victimhood*. Princeton: Princeton University Press.
- Frederiksen, Søren M. 2011. *Skriv så du bliver læst: Journalistik for kommunikationsfolk*. København: Gyldendal A/S.
- Fanon, Frantz. 2008 [1952]. *Black Skin, White Masks*. New York: Grove Press.
- Farahani, Fataneh. 2007. *Diasporic Narratives of Sexuality: Identity Formation among Iranian-Swedish Women*. Doctoral Thesis in Ethnology at Stockholm University. Stockholm: Stockholms Universitet.
- \*Fischer, Sune; Lærke Kjær & Carsten Norton. 2013. 'Slægten anklaget for æresvold: Hun var fars øjesten'. *Ekstra Bladet*. 16-08-2013. p. 4.
- Foucault, Michel. 1980. 'Two Lectures'. I: C. Gordon (red.). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977 by Michel Foucault*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, Michel. 1984. 'Nietzsche, Genealogy, History'. I: P. Rainbow (red.) *The Foucault Reader*. London: Penguin Books. pp. 76-100.
- Foucault, Michel. 2000 [1993]. *Klinikkens fødsel*. København: Hans Reitzels forlag.
- Foucault, Michel. 2001 [1971]. *Talens forfatning, Forelæsningsrapport: Viljen til viden, Nietzsche: genealogien, historien*. København: Hans Reitzels forlag.
- Foucault, Michel. 2002 [1975]. *Overvågning og straf: Fængslets fødsel*. Frederiksberg: Det lille Forlag.
- Foucault, Michel. 2006 [1966]. *Ordene og tingene: En arkæologi om humanvidenskaberne*. Frederiksberg: Det lille forlag.
- Foucault, Michel. 2006 [1976]. *Viljen til viden: Seksualitetens Historie 1*. Frederiksberg: Det lille forlag.

- Flicker, Sharon M., Catherine Cerulli, Marc T. Swogger & Nancy L. Talbot. 2012. 'Depressive and Posttraumatic Symptoms Among Women Seeking Protection Orders Against Intimate Partners'. *Violence Against Women*, vol.18(4). pp.420-436.
- Fonneland, Trude. 2006. 'Kvalitative metoder: Intervju og observasjon'. I: S. Kraft & R. J. Natvig (red.) *Metode i religionsvitenskap*. Oslo: Pax Forlag. pp. 222-242.
- Fried, Susana T. 2003. 'Sexuality and Human Rights'. *Health and Human Rights*, vol. 7(2). pp. 273-304.
- Friis, Elisabeth. 2013. 'Intertekstualitet'. I: L. H. Kjældgaard; L. Møller; D. Ringgaard; L. M. Røsing; P. Simonsen & M. R. Thomsen (red.) *Litteratur: Introduktion til teori og analyse*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. pp. 143-156.
- Frøslev, Lene. 2007a. 'Det er storfamilien der bestemmer alt'. *Berlingske Tidende*. Sektion 2. 18.02.2007. p. 13.
- Frøslev, Lene 2007b. 'Ghazalas bror vil lide som morder – ligesom min bror'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 25.02.2007. p. 10
- Frøslev, Lene. 2007c. "I skal ikke komme! Min far vil dræbe jer alle sammen". *Århus Stiftstidende*. Sektion Severin. 25.02.2007. p. 4.
- Gangoli, Geetanjali, Catherine Donovan, Marianne Hester & Nicole Westmarland. 2005. *Service Provision and Needs: Black and Minority Ethnic Women Living with Domestic Violence in South Tyneside*. Bristol: University of Bristol.  
<http://nicolewestmarland.pbworks.com/f/Service+Provision+and+Needs,+Children+Living+with+Domestic+Violence+in+South+Tyneside.pdf>  
 (sidst tilgået 04-02-2014).
- Geertz, Clifford. 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basil.
- Genette, Gérard. 1997a [1982]. *Palimpsests: Literature in the second degree*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Genette, Gérard. 1997b [1987]. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University press.
- Gill, Aisha. 2004. 'Voicing the Silent Fear: South Asian Women's Experiences of Domestic Violence'. *The Howard Journal of Criminal Justice*, vol. 43(5). pp. 465-483.

- Gill, Aisha. 2009. 'Honor Killings and the Quest for Justice in Black Minority Ethnic Communities in the United Kingdom'. *Criminal Justice Policy Review*, vol. 20(4). pp.475-494.
- Gill, Aisha. 2012. 'Intersecting Inequalities: Implications for Addressing Forced Marriage and 'Honour' Based Violence for Those Working in Social Work and Related Professions'. I: L. McMillan & N. Lombard (red.) *Current Theory and Practice in Domestic Abuse, Sexual Violence and Exploitation*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Gill, Aisha & Avtar Brah. 2013. 'Interrogating Cultural Narratives about 'Honour' Based Violence'. *European Journal of Women's Studies*, vol. 21(1), pp. 72-86.
- Gilliam, Laura & Eva Gulløv. 2012: 'Civiliserende institutioner: Børneopdragelse i det danske velfærdssamfund'. I: L. Gilliam & E. Gulløv (red.) *Civiliserende institutioner: Om idealer og distinktioner i opdragelse*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. pp. 251-284.
- Gilmore, David D. 1987. 'Honor, Honesty, Shame: Male Status in Contemporary Andalusia'. I: D. D. Gilmore (red.) *Honor and Shame and the Unity of the Mediterranean*. Washington: American Anthropological Association. pp. 90-103.
- Gilmore, Margaret M. & David D. Gilmore. 1979. 'Machismo: A Psychodynamic Approach'. *Journal of Psychological Anthropology*, vol. 2(3). pp. 281-299.
- Ginat, Joseph. 1982. *Women in Muslim Rural Society: Status and Role in Family and Community*. New Brunswick: Transaction Books.
- Giovannini, Maureen. 1987. 'Female Chastity Codes in the Circum-Mediterranean: Comparative Perspectives'. I: D. Gilmore (red.) *Honor and Shame and the Unity of the Mediterranean*, Washington: American Anthropological Association. pp. 61-74.
- Goddard, Victoria. 1987. 'Honour and Shame: The Control of Women's Sexuality and Group Identity in Naples'. I: P. Caplan (red.) *The Cultural Construction of Sexuality*. London: Tavistock Publications. pp. 166-192.
- Goddard, Victoria. 1994. 'From the Mediterranean to Europe: Honour, Kinship and Gender'. I: V. A. Goddard, J. L. Llobera & C. Shore (red.) *The Anthropology of Europe: Identity and Boundaries in Conflict*. Oxford: Berg. pp. 57-92.
- Grillo, Ralph. 2003. 'Cultural Essentialism and Cultural Anxiety'. *Anthropological Theory*, vol. 3(2). pp. 157-173.

- Gruber, Sabine. 2011. 'In the Name of Action Against "Honour-Related" Violence: National Nations, Gender, and Boundaries in the Swedish School's Ambitions to Combat Violence and Oppression'. *Nordic Journal of Migration Research*, vol. 1(3). pp 126-136.
- Gubrium, Jaber F. & James A. Holstein. 2009. *Analyzing Narrative Reality*. Thousands Oaks: SAGE Publications.
- Güvercile, Sengül. 2003. *Æresdrab*. Viborg: Aschehoug.
- Hansen, Helle Lho. 2008. 'Maria frygter for sit liv'. *B.T. Sektion 1*. 17.02.2008. p. 8.
- Hansen, Rasmus Thorning. 2003. 'Motiv, tema og stof'. I: L. Søndergaard (red.) *Om litteratur: Metoder og perspektiver*. Viborg: Systime. pp. 268-282.
- Hansen, Signe Lindskov. 2004. *Den glemte genre: Læsninger af danske forsker- og lærdomsbiografier fra 1750 til i dag*. Ph.d.-afhandling. Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab. København: Københavns Universitet.
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2007. "Min bror, hvad er det, du gør?". *Berlingske Tidende*. Sektion 2. 18.02.2007. p. 10.
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2008a. 'Dræbt af sine egne: Sonay, Ghazala, Fadime og de andre'. *Berlingske Tidende*. 1. sektion. 13.03.2008. p. 10.
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2008b. 'Mægling kan afværge æresrelaterede tragedier'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 17.11.2008. p. 9.
- Haslund, Elisabeth; Line Holm Nielsen & Arshad Mahmood Virk. 2008. 'Drab: Nadira blev myrdet, fordi hun ikke adlød ordrer'. *Berlingske Tidende*. 1. sektion. 01.07.2008. p. 8.
- Haslund, Elisabeth A. & Arshad Mahmood Virk. 2009. 'Dømt til døden for drab på danske Tahira'. *Berlingske Tidende*. 1. sektion. 23.06.2009. p. 8.
- Hassan, Yahya. 2013. *Yahya Hassan: digte*. København: Gyldendal.
- Hastrup, Kirsten. 2004. *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hastrup, Kirsten. 2010a [2003]. 'Introduktion: Den antropologiske videnskab'. I: K. Hastrup (red.), *Ind i verden: En grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzel. pp. 9-33.
- Hastrup, Kirsten. 2010b [2003]. 'Metoden: Opmærksomhedens retning'. I: K. Hastrup (red.) *Ind i verden: En grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels Forlag. pp. 399-419.



- Hearn, Jeff. 1998. *The Violences of Men: How Men Talk About and How Agencies Respond to Men's Violence to Women*. London: Sage.
- Helles, Rasmus & Simo Køppe. 2003. 'Kvalitative metoder'. I: F. Collin & S. Køppe (red.) *Humanistisk Videnskabsteori*. Viborg: DR Multimedie. pp. 277-303.
- Helweg-Larsen, Karen. 2012. *Vold i nære relationer: Omfang, karakter, udvikling og indsats i Danmark*. Statens Institut for Folkesundhed i samarbejde med Ministeriet for Ligestilling og Kirke.  
[http://www.si-folkesundhed.dk/upload/vold\\_i\\_n%C3%A6re\\_relationer\\_%282.\\_udgave%29.pdf](http://www.si-folkesundhed.dk/upload/vold_i_n%C3%A6re_relationer_%282._udgave%29.pdf) (sidst tilgået 03-02-2014).
- Hemmingsen, Bent Holshagen & Stine Laursen. 2008. 'Kronik: Halima er blot et symptom'. *Information*. Sektion 1. 28.11.2008. pp. 16-17.
- Henriksen, Ann-Karina & Jody Miller. 2012. 'Dramatic Lives and Relevant Becomings: Toward a Deleuze- and Guattari-Inspired Cartography of Young Women's Violent Conflicts'. *Theoretical Criminology*, vol. 6(4). pp. 435-446.
- \*Henriksen, Lars & Mikkelsen, Morten. 2007. 'En sag med store konsekvenser'. *Kristeligt Dagblad*. 20.02.2007. p. 2.
- Hensen, Per I. & Helle Ø. Petersen. 2004. *Dialog mod vold*. Systime Academic: Århus.
- Herbele, Renée & Victoria Grace. 'Introduction: Theorizing Sexual Violence: Subjectivity and Politics in Late Modernity'. I: R. J. Heberle & V. Grace (red.). *Theorizing Sexual Violence*. New York: Routledge. pp. 1-13.
- Hergel, Olav. 2008a. 'Politisk forbrødring i samråd om æresvold'. *Politiken*. Sektion 1. 03.12.2008. p.7.
- Hergel, Olav 2008b. 'Jeg vil have min ære tilbage'. *Politiken*. Sektion PS. 02.11.2008. p. 1.
- Hergel, Olav. 2008c. Interview: 'Vi skal gå i dialog med sharia'. *Politiken*. PS. 16.11.2008. p. 6.
- Hergel, Olav. 2008d. '9.000 støtter Halima på nettet'. *Politiken*. Sektion 1. 17.1.2008. p. 5.
- Hjarvard, Stig. 2007. 'Den politiske presse: En analyse af danske avisers politiske orientering'. *Journalistica: Tidsskrift for forskning i journalistik*, vol. 2(5). pp. 27-53.
- Hjortdal, Marie & Simi Jan. 2008. 'Svoger erkender drabet på 31-årig dansk kvinde i Pakistan'. *Politiken*. Sektion 1. 02.07.2008. p. 3.

- Holmes, Mary. 2000. 'Second-Wave Feminism and the Politics of Relationships'. *Women's Studies International Forum*, vol. 23(2), pp.235-46.
- Honneth, Axel. 2006 [1992]. *Kamp om anerkendelse: Sociale konflikters moralske grammatik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- hooks, bell. 2000 [1984]. *Feminist Theory: From Margin to Center*. Cambridge: South End Press.
- Hydén, Margareta. 2008. 'Narrating Sensitive Topics'. I: M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (red.) *Doing Narrative Research*. London: Sage Publications. pp. 122-137.
- Højbjerg, Christian Kordt. 2003. 'Hemmeligheden: Det etiske dilemma'. I: K. Hastrup (red.). *Ind i verden: Grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels Forlag. pp. 296-321.
- Høigaard, Cecilie & Liv Finstad. 1986. *Baggader: Om prostitution, penge og kærlighed*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Idriss, Mazher Mohammad & Tahir Abbas (red.). 2011. *Honour, Violence, Women and Islam*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Isdal, Per. 2000. *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Jacobsen, Christine M. 2008. 'Theory and Politics in Research on Muslim Minorities in Norway'. *Tidsskrift for Islamforskning*, vol. 3(2). pp. 27-52.
- Jacobsen, Michael Hvid; Anja Jørgensen & Stine-Svendsen Tune. 2002. 'Sensitiv Sociologi: Undersøgelser af udsatte og udstødte mennesker'. I: M. J. Jacobsen; S. Kristiansen & A.
- Järvinen, Margaratha. 2014. 'Untidy clientization: Drug Users Resisting Institutional Identities'. I: J. F. Gubrium & M. Järvinen (red.) *Turning Troubles into Problems: Clientization in Human Services*. Abingdon, Oxon: Routledge. pp. 50-64.
- Jacobsen, Charlotte Bredahl & Katrine Schepelern Johansen. 2009. 'Fortrolig viden: Formidlingspligt vs. tavshedspligt i sundhedsforskningen'. I: K. Hastrup (red.) *Mellem mennesker: En grundbog i antropologisk forskning*. Viborg: Hans Reitzels Forlag. pp. 207-222.
- Jeldtoft, Nadia. 2012. *Everyday Lived Islam: Religious Reconfigurations and Secular Sensibilities among Muslim Minorities in the West*. Ph.d.-afhandling, Det Teologiske Fakultet. København: Københavns Universitet.

- Jemteborn, Annika; Astrid Schlytter & Unni Wikan. 2005. '*Å stå på sig, på egna ben*': En fallstudie om en flicka i en hederskultur och hennes motstånd mot att inordna sig efter släktens krav. Stockholm: Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan.
- Jenkins, Richard. 1997. *Rethinking Ethnicity: Arguments and Explorations*. London: SAGE Publications.
- Jensen, Tina Gudrun; Garbi Schmidt; Karin Nordin Jareno & Maria Roselius. 2006. *Indsatser mod æresrelateret vold: En undersøgelse af indsatsen i seks europæiske lande*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Joachim, Jutta M. 2007. *Agenda Setting, the UN and NGOs. Gender Violence and Reproductive Rights*. Washington: Georgetown University Press.
- Jobe, Alison. 2008. 'Sexual Trafficking: A New Sexual Story?' I: K. Throsby & F. Alexander (red.) *Gender and Interpersonal Violence: Language, Action and Representation*. Hampshire: Palgrave Macmillan. pp. 66-82.
- Jordheim, Helge. 2001. *Lesningens Vitenskap: Utkast til en ny filologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jöhncke, Steffen. 2007. 'Velfærdsstaten som integrationsprojekt'. I: K. F. Olwig & K. Pærregaard (red.) *Integration: Antropologiske perspektiver*. Museum Tusculanums Forlag: København. pp. 37-62.
- Jöhncke, Steffen. 2012. 'Epilog: Lille spejl på væggen der. Etniske minoriteter i velfærdsstaten'. I: M. Rugkåsa (red.) *Likhetens Dilemma: Om sivilisering og integrasjon i den velferdsambisiøse norske stat*. Oslo: Gyldendal Akademisk. pp. 200-207.
- Jöhncke, Steffen; Mette Nordahl Svendsen & Susan Reynolds Whyte. 2004. 'Løsningsmodeller: Sociale teknologier som antropologisk arbejdsfelt'. I: K. Hastrup (red.) *Viden om verden: En grundbog i antropologisk analyse*. København: Hans Reitzels forlag. pp. 385-407.
- Juul Petersen, Marie. 2004. *Religiøse NGO'er i FN-systemet: Et eksempel på religiøse aktører i det globale civilsamfund*. Speciale i religionssociologi, Institut for religionsvidenskab. København: Københavns Universitet.
- Jørgensen, Kathrine Ravn. 2003. *Retorik: Indføring i fagets grundbegreber*. Gylling: Samfundslitteratur.
- Kelly, Liz. 1988. *Surviving Sexual Violence*. Oxford: Polity Press.

- Kelly, Liz. 1996. 'Weasel Words: Paedophiles and the Cycle of Abuse'. *Trouble and Strife*, vol. 33. pp. 44-49.
- Kelly, Liz. 2005. 'Mainstreaming Violence against Women into Human Rights Discourse and Practice'. *International Feminist Journal of Politics*, vol. 7(4). pp. 471-495.
- Keskinen, Suvi. 2009. 'Honour-Related Violence' and Nordic Nation-Building'. I: S. Keskinen; S. Tuori, S. Irni & D. Mulinari (red.) *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Surrey: Ashgate. pp. 257-272.
- Keskinen, Suvi. 2012. 'Limits to Speech?: The Racialised Politics of Gendered Violence in Denmark and Finland'. *Journal of Intercultural Studies*, vol.33(3). pp.261-274.
- Khader, Naser. 1996. *Ære og skam: Det islamiske familie- og livsmønster i Danmark og Mellemøsten*. København: Borgen.
- Khan, Tahira S. 2006. *Beyond Honour: A Historical Materialist Explanation of Honour Related Violence*. New York: Oxford University Press.
- Khoury, Norma. 2003. *Honor Lost: Love and Death in Modern-day Jordan*. New York: Atria Books.
- Kitzinger, Jenny. 1992. 'Sexual Violence and Compulsory Heterosexuality'. *Feminism and Psychology*, vol. 2(3). pp. 399-418.
- Kitzinger, Jenny. 2004. *Framing Abuse: Media Influence and Public Understanding of Sexual Violence Against Children*. London: Pluto Press.
- Klingsey, Mette. 2007. 'Rejsehold: Socialt rejsehold skal forhindre æreskriminalitet'. *Information*. Sektion 1. 06.07.2007. pp. 4-5.
- Knudsen, Anne. 1989. *En ø i historien: Korsika. Historisk antropologi 1730-1914*. København: Basilisk.
- Korsgaard, Lea & Johanne Pontoppidan Tuxen. 2006. 'Når vold bliver et spørgsmål om ære'. *Politiken*. Sektion 1. 27-02-2006. p. 6.
- Korsgaard, Lea. 2007a. 'Nyhedsanalyse: Efter Ghazala: Æresvold i fokus'. *Politiken*. A-forsiden. 20.02.2007. p. 1.
- Korsgaard, Lea. 2007b. 'Ghazala-sagen: Hårde straffe for æresdrab vækker opsigt i udlandet'. *Politiken*. Sektion Indland. 01.03.2007. p. 4.

- Korteweg, Anna C. & Gökçe Yurdakul. 2009. 'Islam, Gender, and Immigrant Integration: Boundary Drawing in Discourses on Honour Killings in the Netherlands and Germany'. *Ethnic and Racial Studies*, vol.32(2). pp.218-238.
- Korteweg, Anna C. & Gökçe Yurdakul. 2010. *Religion, Culture and the Politicization of Honour-Related Violence: A Critical Analysis of Media and Policy Debates in Western Europe and North America*. UNSRISD, United Nations Research Institute for Social Development. Gender and Development, Programme Paper Number 12, October 2010.  
<http://korteweg.files.wordpress.com/2010/12/kortewegyurdakul-2010-hrv-unrisd1.pdf>  
 (sidst tilgået 04-02-2014).
- Kurkiala, Mikael. 2005. *I varje trumslag jordens puls: Om vår tids rädsla för skillnader*. Stockholm: Ordfront.
- Krag, Helen. 2007. *Mangfoldighed, magt og minoriteter: Introduktion til minoritetsforskningens teorier*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kragh, Lotte. 2010. *Kampen om anerkendelse, spillet om ære*. Doktorafhandling ved Institut for Psykologi. København: Københavns Universitet.
- Kristeva, Julia. 1980 [1969]. *Desire in Language: A Semiotic approach to literature and art*. New York: Columbia University Press.
- Kvale, Steinar. 1997. *InterView: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Vejle: Hans Reitzels Forlag.
- Labov, William. 1982. 'Speech Actions and Reactions in Personal Narrative'. I: D. Tannen (red.) *Analyzing Discourse: Text and Talk*. Washington: Georgetown University Press. pp. 219-247.
- Labov, William & Joshua Waletzky. 1967. 'Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience'. I: J. Helm (red.) *Essays on Verbal and Visual Arts*. Seattle: University of Washington Press. pp. 12-44.
- Lamont, Michele & Molnár Virga. 2002. 'The Study of Boundaries in the Social Sciences'. *Annual Review of Sociology*, vol. 28. pp. 167-195.
- Lareau, Annette. 2003. *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley: University of California Press.

- Larsen, Peter Stein. 2013. 'Troper'. I: L. H. Kjældgaard; L. Møller, D. Ringgaard, L. M. Rösing, P. Simonsen og M. R. Thomsen (red.) *Litteratur: Introduktion til teori og analyse*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. pp. 95-106.
- Liebmann, Louise Lund. 2011. 'Martyrer, kærlighed og kvindelige voldsofre: Selvbiografiske fortællinger om æresrelateret vold i Danmark'. *Chaos: Skandinavisk Tidsskrift for Religionshistoriske Studier*, vol. 56(2). pp. 119-141.
- Liebmann, Louise Lund. 2013a. 'Liberating Battered Ethnic Minority Women on Womens' International Liberation Day?'. *Journal of Law and Social Research (JLSR)* nr. 2. pp. 73-84.
- Liebmann, Louise Lund. 2013b. 'Yahya Hassan er kulturel afhopper'. *Politiken*. Sektion Debat. 04.12.2013. p. 10.
- Liebmann, Louise Lund. 2015/under udgivelse. 'Æresrelateret vold: En anvendelig selvfortælling'. *Tidsskrift for Kønnsforskning*. Nr. 1 pp. xx.
- Linde, Charlotte. 2009. *Working the Past: Narrative and Institutional Memory*. New York: Oxford University Press.
- Loseke, Donileen. 1992. *The Battered Woman and Shelters: The Social Construction of Wife Abuse*. Albany: State University of New York Press.
- Loseke, Donileen. 2001. 'Lived Realities and Formula Stories of "Battered Women"'. I: J. Gubrium & J. A. Holstein (red.) *Institutional Selves: Troubled Identities in a Postmodern World*. New York: Oxford University Press. pp. 107-126.
- Loseke, Donileen. 2007. 'The Study of Identity as Cultural, Institutional, Organizational, and Personal Narratives: Theoretical and Empirical Integrations'. *The Sociological Quarterly*, vol. 48(4), pp. 661-688.
- Loseke, Donileen. 2011. 'How to Successfully Construct a Social Problem'. I: E. Rubington & M. S. Weinberg (red.). *The Study of Social Problems: Seven Perspectives*. Oxford: Oxford University Press. pp. 306-318.
- Loua, Inge. 2012. *Når Aicha løber hjemmefra: Psykosocialt arbejde med etniske minoritetspiger*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Louwerse, Max & Willie van Peer. 2002. 'Contents and contexts: Section 1. Thematic Approaches'. I: M. Louwerse & W. van Peer (red.) *Thematics, interdisciplinary studies*. Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co. pp. 213-216.
- Lundgren, Eva. 1993. *Det får da være grenser for kjønn: Voldelig empiri og feministisk teori*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundgren, Eva. 1995. *Feminist Theory and Violent Empiricism*. London: Avebury.
- Lundgren, Eva. 2003. 'Sviket mot Fadime'. Dagbladet.no 20-05-2003.  
<http://www.dagbladet.no/kultur/2003/05/20/369148.html>  
 (sidst tilgået 01-02-2014).
- Lundgren, Eva. 2004. *The Process of Normalising Violence*, Stockholm: ROKS.
- Lundgren, Eva, Gun Heimer, Jenny Westerstrand & Anne-Marie Kalliokoski. 2002 [2001]. *Captured Queen: Men's Violence Against Women in "Equal" Sweden – a Prevalence Study*. Brottsoffermyndigheten, Umeå & Uppsala Universitet, Uppsala. Umeå. Først udgivet i 2001 som *Slagen Dam: Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: En omfångsundersökning*.  
<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/gender/vaw/surveys/Sweden/publication.pdf>  
 (sidst tilgået 23-01-2014).
- Lykke, Nina. 2002. 'Nya perspektiv på intersektionalitet: Problem och möjligheter'. *Kvinnovetenskaplig Tidsskrift*, vol.2(3). pp. 7-17.
- Madsen, Diana. 2001. 'Vold, etnicitet og køn'. I: *Køn & Vold: Om voldsforskning i Danmark*. København: Videnscenter for Ligestilling.
- Mahmood, Saba. 2008. 'Feminism, Democracy, and Empire: Islam and the War on Terror'. I: J. W. Scott (red.) *Women's Studies on the Edge*. Durham: Duke University Press.
- Maltesen, Bo. 2008. 'Mægling forhindrer drab på etniske piger'. *Politiken*. Indland. 12.10.2008. p. 3.
- Marqvardsen, Tine. 2013. *Følelsen af religion: En religionssociologisk analyse af fremstillinger af religion fra Landsorganisationen af kvindekrisecentre der vedrører æresrelaterede konflikter fra perioden 2005 til 2012*. Speciale ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier. København: Københavns Universitet.

- Martinez, Pilar Rodriguez. 2011. 'Feminism and Violence: The Hegemonic Second Wave's Encounter with Rape and Domestic Abuse in USA (1970-1985)'. *Cultural Dynamics*, vol. 23(3). pp.147-172.
- Massey, Doreen B. 1994. *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- May, Vanessa. 2001. 'Metodologiska val i studien av biografiskt material: Metodologiske val och deras epistemologiske konsekvenser i studien av biografiskt material'. *Dansk Sociologi*, vol. 12(3). pp. 53-69.
- McAdams, Dan. 1996 [1993]. *The Stories We Live by: Personal Myths and the Makings of the Self*. New York: Guilford Press.
- McGinty, Anna Mansson. 2006. *Becoming Muslim: Western Women's Conversion to Islam*. Chennai: Pelgrave MacMillan.
- Meilby, Mogens. 2001. *Journalistikkens grundtrin: Fra ide til artikel*. Århus: Forlaget Ajour.
- Merry, Sally E. 2003. 'Rights Talk and the Experience of Law: Implementing Women's Human Rights to Protection from Violence'. *Human Rights Quarterly*, vol. 25(2). pp. 343-381.
- Merry, Sally E. 2009. *Gender Violence: A Cultural Perspective*. Malden: Wiley-Blackwell.
- Miczo, Nathan. 2003. 'Beyond "the Fetichisms of Words": Considerations of the Use of the Interview to Gather Chronic Illness Narratives'. *Qualitative Health Research*, vol. 13(4). pp. 469-490.
- Miller, JoAnn L. & Dean D. Knudsen. 2006. *Family Abuse and Violence: A Social Problems Perspective*. Lanham: AltaMira Press.
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. 2010. *Kortlægning af indsatsen mod tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse*. December 2010.  
[http://www.sm.dk/Temaer/DemokratiOgIntegration/AeresrelateredeKonflikter/viden-forskning/Documents/kortlaegning\\_indsats\\_tvangsaegteskaber.pdf](http://www.sm.dk/Temaer/DemokratiOgIntegration/AeresrelateredeKonflikter/viden-forskning/Documents/kortlaegning_indsats_tvangsaegteskaber.pdf)  
 (sidst tilgået 14-02-2014).
- Mogensen, Britta & Sissel Lea Nielsen. 2000. *Solidaritet eller klientgørelse?: En undersøgelse af Dannerhusets ideologi og struktur*. Frederiksberg: Forlaget Sociologi.



- Mojab, Shahrzad & Nahla Abdo. 2004. 'Introduction'. I: S. Mojab & A. Nahla (red.) *Violence In the Name Of Honour: Theoretical and political Challenges*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press. pp. 1-12.
- Mosse, David. 2011. 'Politics and Ethics: Ethnographies of Expert Knowledge and Professional Identities'. I: C. Shore, S. Wright & D. Però (red.) *Policy Worlds: Anthropology and the Analysis of Contemporary Power*. New York: Berghan Books. pp. 50-67.
- Muller, Roland. 2001. *Honor and Shame: Unlocking the Door*. Bloomington IN/US: Xlibris Corporation.
- Munk-Petersen, Trine & Arshad Mahmood Virk. 2008. 'Tahira drømte om det store hus i Pakistan'. *Berlingske Tidende*. Magasin. 06.07.2008. p. 8.
- Møller, Arne Schmidt. 2006. *Ghazala: Et æresdrab i Danmark*. Århus: Siesta.
- Møller, Arne Schmidt. 2008. *Sonay*. Århus: Siesta.
- Mørck, Yvonne. 1987. *Livshistorie og kvindeliv: Livshistoriens anvendelighed i den antropologiske forskning*. Specialerække nr. 31 1990. Institut for Antropologi. København: Københavns Universitet.
- NCK [Nationelt Centrum för Kvinnofrid]. 2010. *Hedersrelaterat våld och förtryck: En kunskaps- och forskningsöversigt*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Nicolic-ristanovic, Vesna. 2011. 'Feminist Research and Violence against Women: Linking the Local and the Global'. *Feminist Reviews Conference Proceedings*, pp. 21-35.
- Nielsen, Liselotte. 2008. *Fællesskabets ensomhed: Et antropologisk blik på integrationsbegrebet, belyst gennem studiet af voldsramte kvinder bosiddende på et dansk krisecenter*. Kandidatspeciale ved Institut for Antropologi. København: Københavns Universitet.
- Nielsen, Line Holm; Elisabeth Haslund & Kasper Krogh. 2008. 'Kultur: Æresdrab er svært at stoppe i hjemlandet'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 01.07.2008. p. 8.
- Nielsen, Tabitha Wright. 2009. *Viljen til at frigøre: En undersøgelse af empowerment i praksis*. Lund dissertations in social work 35. Lund: Lunds Universitet.
- Nielsen, Farwha. 2011. *Tværkulturel konfliktmægling: Familiekonflikter blandt etniske minoritetsborgere*. Viborg: Hans Reitzels Forlag.

- Nisbett, Richard & Dov Cohen. 1996. *Culture of Honor: The psychology of Violence in the South*. Boulder: Oxford Westview.
- Nøhr Larsen, Marianne. 2004. *De små oprør: Tanker og metoder i arbejdet med minoritetspiger*. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Ortner, Sheryl. 1978. 'The Virgin and the State'. *Feminist Studies* 4. pp. 19-33.
- Pedersen, Niels Bjørn. 2006. 'Ære og vanære'. *Socialrådgiveren*. Nr. 18. 18. oktober 2006.
- Peristiany, John G. 1966. 'Introduction'. I: J. G. Peristiany (red.) *Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society*. London: The University of Chicago Press. pp. 9-18.
- Peristiany, John G. 1976. *Mediterranean Family Structures*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Pitt-Rivers, Julian. 1966. 'Honour and Social Status'. I: J. G. Peristiany (red.) *Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society*. London: The University of Chicago Press. pp.19-77.
- Plauborg, Rikke & Karen Helweg-Larsen. 2012. *Partnervold mod mænd I Danmark*. Statens Institut for Folkesundhed & Syddansk Universitet. Udarbejdet for Ministeriet for Ligestilling og Kirke og Social- og Integrationsministeriet, København 2012  
[http://www.si-folkesundhed.dk/upload/partnervold\\_mod\\_m%C3%A6nd.pdf](http://www.si-folkesundhed.dk/upload/partnervold_mod_m%C3%A6nd.pdf)  
 (sidst tilgået 03-02-2014).
- Plummer, Ken. 1995. *Telling Sexual Stories: Power, Change and Social Worlds*. London: Routledge.
- Plummer, Ken. 2001. *Documents of life 2: An Invitation to a Critical Humanism*. SAGE Publications, London.
- Pratt, John. 2008a. 'Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess. Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism'. *The British journal of Criminology*, vol. 48(2). pp. 119-137.
- Pratt, John. 2008b. 'Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess: Part II: Does Scandinavian Exceptionalism Have a Future?'. *The British Journal of Criminology*, vol. 48(3). pp. 275-292.
- Priour, Annick. 1997. 'Review of *Telling Sexual Stories: Power, Change and Social Worlds* (1995) by Ken Plummer'. *Acta Sociologica*, vol. 40 (1). pp. 79-81.

- Rambøll & Statens Institut for Folkesundhed. 2013a. *Kortlægning af erfaringer med efterværn og behov for nye muligheder*. Rapport. Januar 2013.  
<http://www.sm.dk/Temaer/DemokratiOgIntegration/AeresrelateredeKonflikter/viden-forskning/Documents/Rapport%20Efterv%C3%A6rn%20og%20st%C3%B8tte%20PDF.pdf>  
 (sidst tilgået 06-02-2014).
- Rambøll & Statens Institut for Folkesundhed. 2013b. *Efterværn og mægling. Delopgave 2: Undersøgelse af erfaringerne med resultaterne af mægling*. Rapport. Januar 2013.  
<http://www.sm.dk/Temaer/DemokratiOgIntegration/AeresrelateredeKonflikter/viden-forskning/Documents/Rapport%20M%C3%A6gling%20PDF.pdf>  
 (sidst tilgået 06-02-2014).
- Razack, Sherene M. 2004. 'Imperilled Muslim Women, Dangerous Muslim Men and Civilized Europeans: Legal and Social Responses to Forced Marriages'. *Feminist Legal Studies*, vol. 12(2). pp.129-174.
- Reddy, Rupa. 2008. 'Gender, Culture and the Law: Approaches to 'Honour Crimes' in the UK'. *Feminist Legal Studies*, vol. 16. pp. 305-321.
- Regeringen. 2011. *Et Danmark, der står sammen: Regeringsgrundlag*.  
[http://www.stm.dk/index/dokumenter.asp/publikationer/Et\\_Danmark\\_der\\_staar\\_sammen\\_11/Regeringsgrundlag\\_okt\\_2011.pdf](http://www.stm.dk/index/dokumenter.asp/publikationer/Et_Danmark_der_staar_sammen_11/Regeringsgrundlag_okt_2011.pdf).  
 (Sidst tilgået 07-02-2014).
- Reimers, Eva. 2007. 'Representations of an Honour Killing: Intersections of Discourses on Culture, Gender, Equality, Social Class, and Nationality'. *Feminist Media Studies*, vol.7(3). pp. 239-255.
- Renzetti, Claire M. & Raquel K. Bergen. 2005. *Violence Against Women*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Richardson, Brian. 2005. 'Beyond the Poetics of Plot: Alternative Forms of Narrative Progression and the Multiple Trajectories of Ulysses'. I: J. Phelan & P. J. Rabinowitz (red.) *A Companion to Narrative Theory*. Malden: Blackwell Pub. pp. 167-180.
- Riches, David. 1986. *The Anthropology of Violence*. Oxford: Basil Blackwell.
- Richter, Lise. 2008. 'Æresdrab: Æresdrab handler om penge'. *Information*. Sektion 1. 02-07-2008. pp. 8-9.

- Riessman, Catherine Kohler. 1989. 'Life Events, Meaning and Narrative: The Case of Infidelity and Divorce'. *Social Science and Medicine*, vol. 29(6). pp. 743-751.
- Riessman, Catherine Kohler. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. London: SAGE Publications.
- Rigspolitiet. 2007. *Strategi for indsats overfor æresrelaterede forbrydelser*. Politiafdelingen, Polititorvet 14, 1780 København V.  
<http://www.politi.dk/NR/ronlyres/FE3A6B30-806F-4C42-A3BED8255E3044BA/0/Strategioverfor%C3%A6resrelateredeforbrydelser.pdf>  
 (sidst tilgået 23-01-2014).
- Rubington, Earl & Martin S. Weinberg. 2011. 'Social Problems and Sociology'. I: E. Rubington & Martin S. Weinberg (red.) *The Study of Social Problems. Seven Perspectives*. Oxford: Oxford University Press. pp. 3-14.
- Rugkåsa, Marianne. 2012. *Likhetens Dilemma: Om sivilisering og integrasjon i den velferdsambisiøse norske stat*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Rytter, Mikkel & Marianne Holm Pedersen. 2013. 'A Decade of Suspicion: Islam and Muslims after 9/11'. *Ethnic and Racial Studies*. Udgivet online 01-08-2013. pp. 1-19.
- Said, Edward. 2003 [1978]. *Orientalism*. New York: Pantheon.
- Sandelowski, Margarete. 2002. 'Reembodying Qualitative Inquiry'. *Qualitative Health Research*, vol. 12(1). pp. 104-115.
- Sandmo, Erling. 1999. *Voldssamfunnets undergang: Om disiplineringen av Norge på 1600-tallet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sareen, Manu 2003. *Når kærlighed bliver tvang: Generationskonflikter og tvangsægteskaber i Danmark*. København: People's Press.
- Savy, Pauline & Anne-Maree Sawyer. 2008. 'Risk, Suffering and Competing Narratives in the Psychiatric Assessment of an Iraqi Refugee'. *Culture, Medicine & Psychiatry*, vol. 32(1). pp. 84-101.
- Schneider, Jane. 1971. 'Of Vigilance and Virgins: Honor, Shame and Access to Resources in Mediterranean Societies'. *Ethnology*, vol. 10 (1). pp. 1-24.

- Schneider, Jane & Peter Schneider. 1976. *Culture and Political Economy in Western Sicily*. New York: Academic Press.
- Schlytter, Astrid. 2004. *Rätten att själv få välja*. Lund: Studentlitteratur.
- Schmidt, Garbi. 2011. 'Law and Identity: Transnational Arranged Marriages and the Boundaries of Danishness'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 37(2). pp.257-275.
- Schmidt, Garbi & Vibeke Jacobsen. 2004. *Pardannelse blandt etniske minoriteter i Danmark*. København: Socialforskningsinstituttet 04.09.
- Schmidt, Garbi; Anika Liversage; Brian K. Graversen; Tina G. Jensen & Vibeke Jacobsen. 2009. *Ændrede familiesammenførselsregler: Hvad har de nye regler betydet for pardannelsesmønstret blandt etniske minoriteter?* København: SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Schiffrin, Deborah. 2006. *In Other Words: Variation in Reference and Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schrøder, Kim. 2010. 'Danskernes brug af nyhedsmedier. Et nyt landkort: En pejling af danskernes navigation i nyhedsuniverset'. *Journalistica*. Nr. 1. pp. 8-37.
- Schultz, Ida. 2006. *Bag om nyhedskriterierne: En etnografisk feltanalyse af nyhedsværdier i journalistisk praksis*. Ph.d.-afhandling. Afdeling for Journalistik, Institut for Kommunikation, Journalistik og Datalogi. Roskilde: Roskilde Universitetscenter.
- Scott, Sara. 1998. 'Here Be Dragons: Researching the Unbelievable, Hearing the Unthinkable. A Feminist Sociologist in Uncharted Territory'. *Sociological Research Online*, vol. 3(3).
- Sev'er, Aysan & Gökcececek Yurdakul. 2001. 'Culture of Honor, Culture of Change: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey'. *Violence Against Women September*, vol. 7(9). pp 964-998.
- Shalhoub-Kevorkian, Nadera. 2002. 'Reexamining Femicide: Breaking the Silence and Crossing 'Scientific' Borders'. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 28(2). pp. 581-608.
- Sheikh, Jakob. 2013a. 'Ansigt til ansigt'. *Politiken*. Sektion PS. 22-12-2013. p. 8.
- Sheikh, Jakob. 2013b. 'Flere søger hjælp i æreskonflikter'. *Politiken*. Forsiden. 22-12-2013. p. 1.
- \*Sheikh, Jakob. 2013c. 'Krisecentre kritiseres for at være usikre for æresofre'. *Politiken*. 29-12-2012. p. 5.

- Siddiqui, Dina M. 2005. 'Of Consent and Contradiction: Forced marriages in Bangladesh'. I: L. Welchmann & S. Hossain (red.) *'Honour': Crimes, Paradigms and Violence against Women*. London: Zed Books. pp. 282-307.
- Sirman, Nükhet. 2004. 'Kinship, Politics, and Love: Honour in Post-Colonial Contexts: the Case of Turkey'. I: S. Mojab & N. Abdo (red.) *Violence in the Name of Honour, Theoretical and Political Challenges*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press. pp. 39-56.
- Sjöblom, Yvonne. 2006. *I skuggan av Fadime och socialsekreterares arbete med hedervåld*. Stockholm: FoU Nordväst. Forskningsrapport 2006: 4.
- Skadhede, Jørgen. 2007. 'Hårde straffe kan skabe holdningsændring'. *Jylland-Posten*. Sektion J.P. 01.03.2007. p. 5.
- Skeggs, Berverley. 2002 [1997]. *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*. London: SAGE.
- Social- og Integrationsministeriet. 2012. *National Strategi mod æresrelateret vold: En målrettet indsats*.  
[http://www.sm.dk/data/Dokumentertilpublikationer/Publikationer%202012/National\\_strategi\\_mod\\_aeresrelaterede\\_konflikter/SM\\_NationalStrategi\\_konflikter\\_WEB.pdf](http://www.sm.dk/data/Dokumentertilpublikationer/Publikationer%202012/National_strategi_mod_aeresrelaterede_konflikter/SM_NationalStrategi_konflikter_WEB.pdf)  
 (Sidst tilgået 03-02-2014).
- Souad. 2004. *Burned Alive*. London: Bantam.
- Stanley, Liz. 1992. *The Auto/Biographical I: The Theory and Practice of Feminist Auto/Biography*. Manchester: Manchester University Press.
- Steffen, Vibeke. 1996. 'Narrativer mellem selvbiografi og myte'. I: Eriksen, Tine R.; Birte F. Gerstoft & Helle P. Hansen (red.) *Erfaringer: Et humanistisk og sundhedsvidenskabeligt perspektiv*. Munksgaard, Viborg. Pp. 96-123.
- Steffen, Vibeke & Hanne Jessen. 2002. 'Kultur og Sygdom'. I: F. Alberdi; C. Nørregaard; M. Kastrup & M. Kristensen (red.) *Transkulturel Psykiatri*. København: Hans Reitzel. pp. 17-33.
- Stehr, Nico & Reiner Grundmann. 2012. 'How Does Knowledge Relate to Political Action?' *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, vol. 25(1). pp.29-44.
- Stewart, Frank Henderson. 1994. *Honor*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Stone, Florence M. 2004. *The Mentoring Advantage: Creating the Next Generation of Leaders*. Chicago: Dearborn Trade Publishing.
- Stormhøj, Christel. 2003. 'Videnskabsteoretiske positioner i samfundsvidenskabelig feministisk teori'. I: L. Fuglsang & P. B. Olsen (red.). *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Gylling: Roskilde Universitetsforlag. pp. 371-415.
- Svandholm, Louise. 2000. *Autofiktion: En genre mellem selvbiografi og fiktion og dens særlige fremstilling af jeg'et som det ses i værker af Paul Auster og Georges Perec*. Cand.phil. speciale i litteraturvidenskab. København: Københavns Universitet.
- Søndergaard, Leif (red.). 2003. *Om litteratur: Metoder og perspektiver*. Viborg: Systime.
- Sørhaug, Tian. 1998. Når forskjelle er forskjellige: Et notat om den gode universalisme og en fotnote til debatten mellom Borchgrevink og Grønhaug. *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, nr. 2-3. pp. 130-144.
- Thagaard, Tove. 2004. *Systematik og indlevelse: En indføring i kvalitativ metode*. København: Akademisk Forlag.
- Thiara, Ravi. 2003. 'South Asian Women and Collective Action in Britain'. I: J. Andall (red.) *Gender and Ethnicity in Contemporary Europe*. Oxford: Berg. pp. 79-96.
- Thisted, Kirsten & Ingemai Larsen. 2011. 'Bag masken: Falske sorte og hvide bevidstheder ifølge Fanon og postkolonialismen'. *Kritik*, nr. 199. pp. 15-22.
- Toft, Birgit S. & Steen Hildebrandt. 2002. *Mentor – en hjertesag: Bliv en bedre leder for dig selv og andre*. København: Børsens Forlag.
- Ugelvik, Thomas. 2012. 'Prisoners and Their Victims: Techniques of Neutralization, Techniques of the Self'. *Ethnography*, vol. 13(3). pp. 259-277.
- van Eck, Clementine. 2003. *Purified by Blood: Honour Killings amongst Turks in the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wagner Sørensen, Bo. 1994. *Magt eller afmagt?: Køn, følelser og vold i Grønland*. Århus: Akademisk Forlag.
- Walby, Sylvia. 1990. *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Basil Blackwell.

- Warburg, Margit. 2007. 'Fra konversionsberetninger til konversionsanalyser: Kildeproblemer og fortolkningsstrategier'. I: M. S. Mogensen & J. H. M. Damsager (red.) *Dansk Konversionsforskning*. Gylling: Forlaget Univers. pp. 31-42.
- Welchman, Lynn & Sara Hossain. 2005. 'Introduction: 'Honour', rights and wrongs'. I: L. Welchman & S. Hossain (red.) *'Honour': Crimes, Paradigmes, and Violence Against Women*. London: Zed Books. pp. 1-21.
- Wendt, Maria. 2012. 'Recreating Ignorance?: The Politization of Feminist Research into Men's Violence Against Women'. *Australian Feminist Studies*, vol.27(71). pp.93-109.
- Werbner, Pnina. 2007. 'Veiled Interventions in Pure Space: Honour, Shame and Embodied Struggles among Muslims in Britain and France'. *Theory, Culture & Society*, vol. 24(2). pp. 161-186.
- Westerstrand, Jenny. 2013. 'Här är sanningen i debatten om hedersvåld'. *Dn.kultur*. 26-08-2013. <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/har-ar-sanningen-i-debatten-om-hedersvald/> (sidst tilgået 07-02-2013).
- Wikan, Unni. 1976. *Fattigfolk i Cairo*. Oslo: Gyldendal.
- Wikan, Unni. 1984. 'Shame and Honour: A Contestable Pair'. *Man*, vol.19(4). pp.635-652.
- Wikan, Unni. 1989. 'Bruk av straff i ulike kulturer: Et antropologisk perspektiv'. *Barn: Nyt fra forskning om barn i Norge*. Norsk Center for Barneforskning. Universitetet i Trondheim, 7055 Dragvoll. Nr. 1-2. pp. 17-34.
- Wikan, Unni. 1991 [1982]. *Behind the Veil in Arabia: Women in Oman*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wikan, Unni. 2003. *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke*. Gylling: Høst & Søn.
- Wikan, Unni. 2004. *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront Forlag.
- Wikan, Unni. 2008a. *In Honor of Fadime: Murder and Shame*. Chicago: University of Chicago Press,
- Wikan, Unni. 2008. *Om ære*. Oslo: Pax Forlag.
- Wikström, Eva & Mehdi Ghazinour. 2010. 'Swedish Experience of Sheltered Housing and Conflicting Theories in Use with Special Regards to Honour Related Violence (HRV)'. *European Journal of Social Work*, vol.13(2). pp.245-259.



Yuval-Davis, Nira. 1997. *Gender and Nation*. London: Sage

Østergaard, Kate. 2006. *Danske verdensreligioner: Islam*. København: Gyldendal.

*I artikler markeret med \* fremgår den sektion, artiklen optræder i, ikke i Infomedia.*

## Materiale fra hjemmesider på internettet

Connect, hjemmeside,

<http://www.urk.dk/hvad-goer-vi/stoette-og-raadgivning/connect/> (sidst tilgået 03-02-2014).

Connect, hjemmeside,

<http://www.urk.dk/kvinder-med-stort-c/> (sidst tilgået 03-02-2014).

FN, hjemmeside, (*UN Declaration of the Elimination of Violence against Women*),

<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (sidst tilgået 27-01-2014).

HBVA (Honour Based Violence Awareness), hjemmeside,

<http://hbv-awareness.com/about/> (sidst tilgået 24-01-2014).

LOKK (Landsorganisationen af Kvindekrisecentre), hjemmeside

<http://www.lokk.dk/Raadgivning/Infofilm-om-vold-mod-kvinder/Vold-i-et-etnisk-minoritetsaegteskab/> (sidst tilgået 18-06-2014).

R.E.D., hjemmeside,

<http://www.r-e-d.dk/> (sidst tilgået 21-01-2014).

R.E.D., hjemmeside ("om centret")

<http://www.r-e-d.dk/default.aspx?pg=7b19c913-dd1b-4fca-a0ac-9abdd63aa744> (sidst tilgået 03-02-2014).

Ministerie for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, hjemmeside,

<http://www.sm.dk/Temaer/DemokratiOgIntegration/AeresrelateredeKonflikter/Sider/default.aspx> (sidst tilgået 21-01-2014).

## **Interviewmateriale**

Dina, 18 år, R.E.D.  
Interviewet d. 09-03-2010

Nadia, 23 år, R.E.D.  
Interviewet d. 10-03-2010

Daniella, 18 år, R.E.D.  
Interviewet d. 16-03-2010

Manar, 18 år, R.E.D.  
Interviewet d. 17-03-2010

Hiba, 18 år, R.E.D.  
Interviewet d. 18-03-2010

Aida, 21 år, R.E.D.  
Interviewet d. 22-03-2010

Aisha, 23 år, R.E.D.  
Interviewet d. 29-03-2010

Melissa, 20 år, R.E.D.  
Interviewet d. 29-03-2010

Mona, 20 år, Connect.  
Interviewet d. 13-04-2010

Bahira, 19 år, R.E.D.  
Interviewet d. 08-02-2012

Arub, 19 år, R.E.D.  
Interviewet d. 08-02-2012

Hidi, 21 år, R.E.D.  
Interviewet d. 31-01-2012

Fatima, 19 år, R.E.D.  
Interviewet d. 31-01-2012

Rafika, 20 år, R.E.D.  
Interviewet d. 08-02-2012

## BILAG 1:

### JOURNALISTISKE ARTIKLER, DER UDGØR KILDEGRUNDLAGET FOR ANALYSEN I KAPITEL 5

- ♣ Aagaard, Lars Henrik. 2008. 'Mørketal: Tusindvis af danske kvinder ofre for æresbegreber'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 04-07-2008. p. 6.
- ♣♥▲ Aagaard, Lars Henrik & Elisabeth A. Haslund. 2008. 'Hvorfor skulle hun slås ihjel?'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 02-07-2008. p. 11.
- Agger, Christina. 2009. 'Bosted for tvangsgifte tæt på at lukke'. *Kristeligt Dagblad*. Danmark. 26-08-2009. p. 2.
- ♣♥▲\*Agger, Christina. 2009. 'Når ære fører til tvang og vold'. *Kristeligt Dagblad*. 26-08-2009. p.2.
- \*Agger, Christina 2009. 'Endnu et bosted for tvangsgifte frygter fremtiden'. *Kristeligt Dagblad*. 27-08-2009. p. 3.
- ♣♥ Agger, Christina 2010. 'Kampen om æresforbrydelser er årelang'. *Kristeligt Dagblad*. Sektion 1. 30-03-2010. p. 1.
- ▲ Agger, Christina & Kirstine Dalsgaard Larsen. 2010. 'Mænd søger beskyttelse mod æresvold'. *Kristeligt Dagblad*. Sektion 1. 31-03-2010. p. 2.
- ♣▲● Andersen, Birger A. & Mai-britt Jeppesen. 2008. 'Tahira havde ikke en chance'. *B.T.* Sektion 1. 02-07-2008. p 6.
- Astrup, Peter. 2009. 'Jeg skjuler folk i nød'. *B.T.* Sektion 1. 10-09-2009. p. 14.
- ♣♦▲ Barfoed, Christian Krabbe. 2008. 'Far tilstår mord på Sonay i brev'. *B.T.* Sektion 1. 12-03-2008. p. 8.
- Bech-Jessen, Freja. 2010. 'Nyt krisecenter redder forelskede på flugt'. *Kristeligt Dagblad*. Sektion 1. 09-08-2010. p. 1.
- Boelskifte, Else. 2010. 'Kvinder tvunget i gæld af partner'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 03-10-2010. p. 2.
- Bolther, Stine. 2009. 'Æresrelateret røvfuld og dødstrusler til 19-årig'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 01-12-2009. p. 16.
- Borg, Orla. 2009. 'Livet bag sløret'. *Jyllands-Posten*. Indblik. 22-03-2009. p. 1.

- Borg, Orla & Mads Bonde Brobjerg. 2010. 'Tolerancen vakler ved tørklæder og ægteskab'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 20-08-2010. p. 6.
- Brobjerg, Mads Bonde. 2010. 'Mest kriminalitet hos mænd fra Mellemøsten'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 07-12-2010. p. 4.
- ♣▲ Brobjerg, Mads Bonde & Orla Borg. 2010. 'Byboere glade for indvandring'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 17-08-2010. p. 6.
- ♣♦▲ Christiansen, Kjeld. 2009. 'Æresdrab: Sonays far slipper med halv straf'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 15-02-2009. p. 4.
- ♣▲ Clemen, Ditte & Elisabeth A. Haslund. 2009. 'Tahiras drabsmand kan undgå dødsdom'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 24-06-2009. p. 6.
- ♣▲ Dahlgaard, Mette. 2007. 'Hvornår er der tale om tvang?'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 24-04-2007. p. 12.
- ♠ Dahlgaard, Mette. 2010. 'Unge mænd frygter familiens hævn'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 08-08-2010. p. 8.
- Ekstrabladet 2009. 'Indvandrerkvinder flygter fra vold'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 30-05-2009. p. 35.<sup>256</sup>
- ▲ Elkjær, Bo. 2008. 'Nyt æresdrab: Ung dansk mor skudt'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 01-07-2008. p. 8
- ♣♥▲♠ Ellegaard, Carsten. 2008. 'Indvandrepiger forsvinder sporløst'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 24-09-2008. p. 2.
- Estrup, Thomas; Carsten Ellegaard; Lars Nørgaard Pedersen & Zara Zankel. 2008. 'Når kærligheden dræber'. *Jyllands-Posten*. Indblik. 23-11-2008. p. 4.
- Fischer, Sune. 2007. 'Jeg hænger dig i et træ'. *Ekstra Bladet*. Reportage. 28-05-2007. p. 7.
- Fischer, Sune 2010. 'Derfor blev jeg meldt til politiet: Hun frygtede æresdrab'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 29-08-2010. p. 12.
- ♣♥ Fischer, Sune 2010. 'Hel familie sigtet for: 19-årig truet og tævet – ville giftes med inder'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 12-11-2010. p. 18.

---

<sup>256</sup> Artiklen indeholder ikke by-line.

- ▲ Fischer, Sune 2010. 'Moralsk Straffeaktion: Offer for æresvold var gravid'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 18-11-2010. p. 16.
- Fischer, Sune 2010. 'Kujonagtigt æresdrab: 13 år bag tremmer for jalousi'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 20-11-2010. p. 16.
- Fischer, Sune & Jesper Hjorth. 2010. 'Bortført i bagagerum og tævet'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 09-09-2010. p. 18.
- ♣♥♠● Frimann, Nils Henrik. 2007. 'Far slår mig ihjel'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 09-06-2007. p. 5.
- ♣♥▲♠ Frøslev, Lene. 2007. 'Det er storfamilien der bestemmer alt'. *Berlingske Tidende*. Sektion 2. 18-02-2007. p. 13.
- ♣▲♠● Frøslev, Lene 2007. 'Hendes navn er tabu i slægten'. *Berlingske Tidende*. Sektion 2. 18-02-2007. p. 12.
- ♣▲♠● Frøslev, Lene 2007. 'Ghazalas bror vil lide som morder – ligesom min bror'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 25-02-2007. p. 10.
- ♣▲● Geist, Anton & Freddy Hagen. 2009. Interview: 'Den smukkeste del af mig skulle slukkes'. *Information*. Paradoks. 15-05-2009. pp. 42-43.
- ♣▲♠● Hansen, Helle Lho. 2008. 'Maria frygter for sit liv'. *B.T.* Sektion 1. 17-02-2008. p. 8.
- ♣▲♠ Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2007. 'Rigspolitiet styrker indsatsen mod æresdrab'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 23-01-2007. p. 8.
- ♦ Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2007. 'Min bror, hvad er det, du gør?'. *Berlingske Tidende*. Sektion 2. 18-02-2007. p. 10.
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2008. 'Lovudkast: Tvangsægteskaber skal give op til fire år bag tremmer'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 05-01-2008. p. 11.
- ♣♦▲♠ Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2008. 'Dræbt af sine egne: Sonay, Ghazala, Fadime og de andre'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 13-03-2008. p. 10.
- ♣♥ Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2008. 'Mægling kan afværge æresrelaterede tragedier'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 17-11-2008. p. 9.
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2009. 'Kvinder svigtes ved æresvold'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 11-06-2009. p.1.

- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2009. 'Videnscentre skal støtte kommuner i voldssager'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 11-06-2009. p. 4.
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2010. 'Nu siger flere nej til tvang'. *B.T.* Sektion 1. 16-12-2010. p. 24.
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf. 2010. 'Flere ærestruede piger søger hjælp'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 16-12-2010. p. 4.
- ♣▲● Haslund, Elisabeth; Line Holm Nielsen & Arshad Mahmood Virk. 2008. 'Drab: Nadira blev myrdet, fordi hun ikke adlød ordrer'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 01-07-2008. p. 8.
- ▲ Haslund, Elisabeth A. & Arshad Mahmood Virk. 2009. 'Dømt til døden for drab på danske Tahira'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 23-06-2009. p. 8.
- ♣♥▲♠\*Henriksen, Lars & Mikkelsen, Morten 2007. 'En sag med store konsekvenser'. *Kristeligt Dagblad*. 20-02-2007. p. 2.
- ♣♠♠● Hergel, Olav. 2008. 'Jeg vil have min ære tilbage'. *Politiken*. PS. D. 02-11-2008. p. 1.
- Hergel, Olav. 2008. Interview: 'Vi skal gå i dialog med sharia'. *Politiken*. PS. 16-11-2008. p. 6.
- ♣♥ Hergel, Olav. 2008. '9.000 støtter Halima på nettet'. *Politiken*. Sektion 1. 17-11-2008. p. 5.
- Hergel, Olav. 2008. 'Politisk forbrødring i samråd om æresvold'. *Politiken*. Sektion 1. 03-12-2008. p.7.
- ▲● Hergel, Olav 2010. Jeg hader min far for alt hvad han har gjort, men jeg elsker ham fordi han er min far. *Politiken*. Sektion 1. 08-11-2010. p. 6.
- ♣▲ Hjortdal, Marie & Simi Jan. 2008. 'Svoger erkender drabet på 31-årig dansk kvinde Pakistan'. *Politiken*. Sektion 1. 02-07-2008. p. 3.
- ♣♥▲● Jan, Simi. 2008. Portræt: 'Hendes liv var styret af traditioner og normer'. *Politiken*. Indland. 06-07-2008. p. 5.
- ♣♠● Jan, Simi 2010: 'Jeg beder til Gud, at jeg ikke får en mand, der slår mig. Jeg vil hellere forblive ugift'. *Politiken*. Sektion 1. 30-07-2010. p. 10.
- ▲ Jan, Simi. 2010. 'Jeg blev bange, da jeg så ham'. *Politiken*. Sektion 1. 13-12-2010. p. 8.
- ♣▲● Jan, Simi. 2010. 'Jeg levede, men følte mig død indeni'. *Politiken*. Sektion 1. 23-12-2010. p. 10.
- ♣▲● Jan, Simi. 2010. 'Jeg har problemer far, jeg vil hjem'. *Politiken*. Sektion 1. 26-12-2010. p. 18.

- Jespersen, Linette. 2009. 'Familiefar likvideret'. *B.T.* Sektion 1. 02-07-2009. p. 7.
- Jessen, Bodil & Hans Larsen. 2007. 'Regeringen åbner for lov mod tvangsægteskaber'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 19-02-2007. p. 4.
- Kaarsholm, Lotte Folke. 2007. '7. dag i Vollsmose: Hvis kvinder må ride på kameler, må de også køre bil'. *Information*. Sektion 1. 04-07-2007. pp. 12-13.
- ♣♥♠ Klingsley, Mette. 2007. 'Rejsehold: Socialt rejsehold skal forhindre æreskriminalitet'. *Information*. Sektion 1. 06-07-2007. pp. 4-5.
- ♣♥☐ Klitgaard, Anna. 2008. 'Kvinder er altid blevet ofret for familiens ære'. *Kristeligt Dagblad*. Sektion 1. 02-07-2008. p. 2.
- ♥♦ Korsgaard, Lea 2007. 'Nyhedsanalyse: Efter Ghazala: Æresvold i fokus'. *Politiken*. A-forsiden. 20-02-2007. p. 1.
- ♣♥♦♠ Korsgaard, Lea. 2007. 'Ghazala-sagen'. *Politiken*. Indland. 22-02-2007. p. 3.
- ♣♥♦♠ Korsgaard, Lea 2007. 'Ghazala-sagen: Hårde straffe for æresdrab vækker opsigt i udlandet'. *Politiken*. Indland. 01-03-2007. p. 4.
- ♠ Krogh, Kasper; Morten Crone & Arshad Mahmood Virk. 2008. 'Æresdrab: Tre mistænkte stillet for dommer i æresdrabssag'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 12-07-2008. p. 4.
- ☐ Langhoff, Rune; Christian Nørr & Arshad Mahmood Virk. 2008. 'Æresdrab: Tahira var velhavende, men syg'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 02-07-2008. p. 10.
- Larsen, Rasmus Bøgeskov. 2010. 'Tv bryder tabuer under ramadanen'. *Politiken*. Kultur. 07-09-2010. p. 1.
- ♥♠♠ Madsen, Camilla F. 2007. '"Æreskriminalitet" frem i lyset'. *Jyllands-Posten*. Sektion JP. 23-01-2007. p. 2.
- ♠ Maltesen, Bo. 2008. 'Mægling forhindrer drab på etniske piger'. *Politiken*. Indland. 12-10-2008. p. 3.
- ♣♠♠ Munk-Petersen, Trine & Arshad Mahmood Virk. 2008. 'Tahira drømte om det store hus i Pakistan'. *Berlingske Tidende*. Magasin. 06-07-2008. p. 8.
- ♣♠♠ Nielsen, Line Holm; Elisabeth Haslund & Kasper Krogh. 2008. 'Kultur: Æresdrab er svært at stoppe i hjemlandet'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 01-07-2008. p. 8.



- Nielsen, Peter Christian. 2008. 'Æresdrab: Det kan tage tid at få myrdets børn hjem'. *Berlingske Tidende*. Sektion 1. 05-07-2008. p. 16.
- Olsen, Mette; Torben Benner & Lenler Jensen. 2010. 'Bør nytteværdien afgøre, om man kan blive gift i Danmark?'. *Politiken*. Kultur. 18-11-2010. p. 1.
- ♣♠ Olsson, Kristina. 2009. 'Stockholm sætter fokus på teenagere, der undertrykkes i ærens navn'. *Politiken*. Sektion 1. 16-04-2009. p. 7.
- ▲ Pinborg, Niels. 2008. 'Tævede datter og tog kvælertag'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 30-08-2008. p. 29.
- Raahauge, Anders. 2010. 'Advokaten, der kom fra kulden'. *Jyllands-Posten*. Indblik. 07-11-2010. p. 8.
- ▲ Ramussen, Peter Ernstved & Asger Westh. 2008. 'Dræbt mors døtre hjem'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 04-07-2008. p. 3.
- \*Relster, Andreas. 2009. '24-årsreglen gør voldsramte kvinder retsløse'. *Information*. 13-06-2009. pp. 32-33.
- ♣▲ Richter, Lise. 2008. 'Æresdrab: Æresdrab handler om penge'. *Information*. Sektion 1. 02-07-2008. pp. 8-9.
- ♣♥▲ Rojan, Pola 2010. 'Kampen for familiens ære'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 13-02-2010. p. 12.
- ♣☐ Schnabel, Laura Elisabeth. 2008. 'Mellem to verdener: Presset til abort'. 2008. *Kristeligt Dagblad*. Sektion 1. 21-10-2008. p. 4.
- ♣☐● Sendi, Sosun & Olav Hergel. 2010. 'Måske, når han engang er død, kan jeg få fred i min sjæl'. *Politiken*. PS. 17-01-2010. p. 1.
- ♥♠♦ Skadhede, Jørgen. 2007. 'Hårde straffe kan skabe holdningsændring'. *Jyllands-Posten*. 01-03-2007. p. 5.
- Søgaard, Jan. 2010. 'Forsvundet efter skilsmisse'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 18-07-2010. p. 4.
- ▲ Søgaard, Jan. 2010. 'Æresvold: Fik tæv af far og svoger'. *Ekstra Bladet*. Sektion 1. 12-09-2010. p. 10.
- Vestergaard, Morten & Carsten Ellegaard. 2007. 'Håndbog skal hjælpe truede unge indvandrere'. *Jyllands-Posten*. Sektion 1. 29-11-2007. p. 3.

*I artikler markeret med \* fremgår den sektion, artiklen optræder i, ikke i Infomedia.*

*I artikler markeret med ● er kvindernes livshistorie et centralt element (18).*

*I artikler markeret med ♠ sammenlignes kvindernes skæbne med Ghazala Khan eller Sonay Mohammad (16).*

*I artikler markeret med ☐ kædes islam eller det at være muslim eksplicit sammen med volden (8).*

*I artikler markeret med ▲ indsættes volden i en mellemøstlig, sydasiatisk eller indvandringskontekst, der ofte associeres med islam og muslimer (42).*

*I artikler markeret med ♦ gennemgås drabene på Sonay Mohammad og Ghazala Khan eller de efterfølgende retssager mod kvindernes familier (10).*

*I artikler markeret med ♥ fremhæves volden som udslag af "familiemønstre" eller den kobles på anden vis sammen med den udvidede familie eller klanen (18).*

*I artikler markeret med ♣ inkluderer artiklerne begreber omkring storfamilien, mændene overfor kvinderne, familiens ære og kollektivet eller den unge, giftmodne kvindes seksualitet (41)*

## BILAG 2:

### R.E.D. POWERPOINT-PRÆSENTATION 2009, TEMADAG, ALBERTSLUND

#### Temadag Albertslund 25.11.09

- Præsentation af R.E.D.
- Kvinderne på R.E.D.
- Hvordan arbejder vi med kvinderne
- Lidt tal

#### Rehabiliteringscenter for Etniske kvinder i Danmark – R.E.D.

- Botilbud – forsøgsprojekt siden 2004
- Finansieret af SATS- puljen
- Ny bevilling til udgangen af 2012

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark – R.E.D.

### ■ **Tilbud:**

- Højt sikkerhedsniveau
- Akut
- Tværfagligt helhedsorienteret
- Længerevarende ophold op til 2 år

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark – R.E.D.

- **Kvinderne på R.E.D. :**
- Typisk unge i alderen 17-23 år
- Presset/tvunget i forskellig grad til ægteskab
- Kommer fra miljøer med slægtsorienteret livssyn – ære og skam
- Undertrykte kvinder – alle har oplevet overgreb fysisk/psykisk
- Isoleret fra den danske omverden
- Manglende eller afbrudt skolegang
- Alle har levet med kontrol
- langvarig fysisk/psykisk nedbrydning, flere med PTSD og psykiske skader



## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

### ■ Ved indskrivningen:

- Kvinder der frygter for deres liv
- Ringe selvværdsfølelse/manglende selvtillid
- Mistænksomme – manglende tillid til omgivelserne
- Usikre og uselvstændige
- Manglende evne til at opleve glæde
- Koncentrationsbesvær
- Sårbare i en individualiseret verden
- Mangel på helt basale forudsætninger
- Frustrerede og ringe problemløsere
- Dårlig samvittighed og tvivl

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

### ■ Mål for kvinderne:

- At kvinderne lærer at lytte til dem selv
- At kvinderne lærer at tage ansvar for eget liv og handling
- At kvinderne lærer at "erobre" deres eget liv i samspil med det omgivende miljø
- Kvinden skal sikres en bedre livskvalitet og større selvstændighed, således at hun lettere kan deltage i samfundslivet på egne præmisser

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark – R.E.D.

### ■ **6 indsatsområder**

- Arbejde/uddannelse
- Socialt
- Psykisk
- Fysisk
- Praktisk
- Økonomisk

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

- R.E.D. 's rehabiliteringsfaser:
- **Indskrivnings-/kontroffase 0-1 mdr.**
- Sikkerhed
- Krise og omsorg
- Udredning/ pædagogisk observation
- Daglige aktiviteter (individuelt/gruppe)
- Fokus: Rammer og struktur, træne døgnrytme og aftalekultur



## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

- R.E.D. 's rehabiliteringsfaser:
- **Reorienterings-/reintegrationsfase**
- Individuelt tilrettelagt behandlingsforløb
- Handleplan med overordnet mål og delhandleplan med udviklingsopgaver for afgrænset periode
- Se muligheder frem for begrænsninger
  
- Fokus: ansvar, rettigheder og pligter

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

- R.E.D. 's rehabiliteringsfaser:
- **Stabilisering-/udskrivningsfase**
- Støtte kvinderne i at få fodfæste til at klare sig i et moderne samfund
- Fastholde selvudviklingen
- Etablering i egen bolig
- Etablere/fastholde netværk
- Efterværn
  
- Fokus: Selvstændighed og afvikling

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark R.E.D.

- Antallet af henvendelser pr. år
- 2005 11 (5 mdr)
- 2006 64
- 2007 56
- 2008 88
- 2009 131

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark R.E.D.

- De indskrevne fordelt på alder 2009:
- Under 18 år 4
- 18-20 år 24
- 21-25 år 15
- Over 25 år 1



## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark R.E.D.

■ Belægningsprocent:	
■ 2005	13,91 (5 mdr.)
■ 2006	76,21
■ 2007	77,23
■ 2008	85,49
■ 2009	95,20

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

■ Hvor flytter kvinderne hen: (fracflytninger i 2009, 54 stk.)	
■ Hjem til familien	11
■ Egen bolig	12
■ Bolig med ven/veninde	12
■ Krisecenter	10
■ Andet f.eks. opholdssteder	9

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

■ Etnicitet på indskrevne i 2009 :	
■ Afghanistan	6
■ Algeriet	2
■ Albanien	1
■ Irak	10
■ Iran	3
■ Libanon	9
■ Marokko	2
■ Pakistan	3
■ Palæstina	3
■ Serbien	1
■ Somalia	2
■ Tyrkiet	6

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

■ 2009	
■ Antal indskrevne	54 heraf 4 genindsk.



## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark- R.E.D.

- Efterværn 2009 (54 fraflytninger i 2009)
- Basispakke 1 10
- Basispakke 2 8
- Udvidet efterværn 2 (kontaktperson)
- Endvidere:
- Fortsat kontakt med 14 beboere fra tidligere

## Rehabiliteringscenter for etniske kvinder i Danmark - RED

- Kvindernes status ved fraflytning
- Studerende 23
- I arbejde 9
- Kontanthjælp 18
- Syge/dagpenge 2
- Uoplyst 2

## ENGLISH SUMMARY

This Ph.D.-thesis constitutes a study of the categorization of honour based violence by exploring the related narratives co-created by various individuals and authorities in the Danish society in relation to the themes culture, gender and violence.

In contrast to conventional explanations of honour based violence, which are based exclusively upon the culture of the women's families, this study suggests an inclusion of temporal and spatial underpinnings in accounts on violence. The emphasis that follows from making an alternative contextualization possible entails an inclusion, structuration as well as analysis in relation to two narrative 'levels' in the empirical material. This way, the thesis consists of what could be termed empirical fusion analyses in which diverse forms of exhaustive text analyses are combined with a focus on societal structures and discourses all integrated into each other.

Texts in a more conventional sense are categorized under the collective designation *public accounts* in part I. These texts consist of the two autobiographies *Æresdrab* from 2003 by Sengül Güvercile and *Når blod bliver tyndere end vand* from 2005 written by Sandra Berkan, 90 articles from Danish daily papers published from 2007-2010, and two research-based publications: *Ære og drab: Fadime – en sag til eftertanke*, 2003 and *Om ære* from 2008. Those accounts in which I myself have been an interlocutor, and thus contributed to the creation, are categorized under the collective designation *accounts generated by confident narrative meetings* in part II. This analytical part consists of texts brought into existence as a result of participant observation conducted during my fieldwork at two aid efforts against honour based violence, R.E.D. and the Connect project, as well as 13 interviews with battered ethnic minority women staying at R.E.D. and one with a mentee affiliated with the Connect project.

Part I shows how a formula story on honour based violence has appeared in the wake of the murder of Fadime Sahindal in Sweden in 2002 and in relation to the publication of Unni Wikan's popular book *Ære og Drab* from 2003. The formula story provides a preconditioned narrative framework as the (notions of) majority Danishness is presented as an implicit ideal for the ethnic minority women to transform themselves into. At the same time, the ideal image establishes norms regarding how the ethnic minority women are to be relieved whereby a popular embedded solution model to the problematized phenomenon, honour based violence, is produced. Part II demonstrates how the public and institutional formula story is more unanimous than the battered ethnic minority women's accounts to me exemplify. Although the women re-apply (parts of) the above mentioned formula story in their self-presentations, this thesis points to a considerable narrative dissonance within the accounts as the women also include broad social issues. At the same time, the analytical chapters have pointed to the way in which narrative visibility limits the women when they are being subjected to discourse, scrutiny and control.

By providing a narrative analysis of accounts on honour based violence as well as establishing a basis for alternative contextualization, the thesis has contributed to rethink conventional and standardized explanatory frameworks for exactly this categorization of violence. Moreover, the thesis has delivered a culture-analytical exposition of the Danish majority society as well as of the inherent narrative processes. Lastly, as the first Danish study of its kind, the thesis has provided an in-depth and critical exploration of the establishment of narratives on honour based violence in Denmark.

## DANSK RESUMÉ

Denne ph.d.-afhandling udgør en undersøgelse af kategoriseringen af æresrelateret vold ved at studere de hertil relaterede fortællinger, som forskellige individer og instanser i det danske samfund (med)skaber i relation til tematikkerne kultur, køn og vold.

I modsætning til konventionelle forklaringer af æresrelateret vold, der udelukkende tager afsæt i kvindens families kultur, foreslår afhandlingen at medtænke tiden og rummet, hvori voldsberetningen udsiges. For at muliggøre en sådan alternativ kontekstualisering er afhandlingens materiale indoptaget, struktureret og analyseret på baggrund af to narrative 'niveauer'. Afhandlingens analyser er således funderet i, hvad jeg kalder, empiriske fusionsanalyser, hvor forskellige former for indgående tekstanalyse kombineres med et fokus på samfundsmæssige strukturer og diskurser, der integreres i hinanden.

Tekster i mere konventionel forstand er kategoriseret under samlebetegnelsen *offentlige beretninger* i analysedel I. Disse tekster består af de to selvbiografier *Æresdrab* fra 2003 af Sengül Güvercile og *Når blod bliver tyndere end vand* fra 2005, der er skrevet af Sandra Berkan. Desuden indeholder denne del 90 artikler fra danske dagblade, der er publiceret fra 2007-2010. Endvidere inkluderer tekstgrupperingen også de to forskningsbaserede udgivelser *Ære og Drab: Fadime – en sag til eftertanke* på dansk fra 2003 samt *Om ære* fra 2008, skrevet af antropologen Unni Wikan. De fortællinger, hvori jeg selv har deltaget i frembringelsen, er kategoriseret under samlebetegnelsen *beretninger genereret ved fortrolige narrative møder* i analysedel II. Denne analysedel indeholder tekster, der er fremkommet som et resultat af deltagerobservation foretaget under mit feltarbejde ved to hjælpeindsatser imod æresrelateret vold, R.E.D. og Connect-projektet, samt 13 interview med voldsramte etniske minoritetskvinder bosiddende på R.E.D. og et med en bruger af Connect-projektet.

Analysedel I viser, hvordan en mønsterfortælling om æresrelateret vold er vokset frem i kølvandet på drabet på Fadime Sahindal i Sverige i 2002 og Unni Wikans populærvidenskabelige værk *Ære og drab* fra 2003. Mønsterfortællingen skaber en præmissættende ramme for diskursen, når (forestillinger) om majoritetsdanskhed således fremholdes som et implicit idealbillede og dermed norm for de minoritetsetniske kvinder at transformere sig ind i. Idealbilledet etablerer samtidig normer for, hvordan de voldsramte minoritetsetniske kvinder skal hjælpes, hvorved en populærvidenskabeligt forankret løsningsmodel for det problematiserede fænomen, æresrelateret vold, tilvejebringes. I relation hertil viser analysedel II, hvordan den offentlige og institutionelle mønsterfortælling er mere entydig end kvindernes voldsberetninger til mig tilsiger. Omend kvinderne gen-anvender (dele af) ovennævnte mønsterfortælling i deres selvfremstillinger, peger afhandlingen på en betragtelig narrativ dissonans i kvindernes selvfortællinger, idet bredere sociale problemstillinger også indgår. Analysekapitlerne har samtidig indikeret, hvordan denne narrative synliggørelse også kan virke begrænsende for kvinderne, idet de er blevet grundlag for diskurssætning, granskning og kontrol.

Ved at muliggøre en alternativ kontekstualisering af vold har afhandlingen bidraget til at gentænke konventionelle og standardiserede forklaringsrammer for netop denne kategorisering af vold og leveret en kulturanalytisk skildring af det danske majoritetssamfund og af narrative processer. Endvidere har afhandlingen, som det første dybdegående danske studie, leveret en kritisk undersøgelse af etableringen af fortællinger om æresrelateret vold i Danmark.